PRINCIPUM ET ILLUSTRIUM VIRORUM EPISTOLAE, EX PRAECIPUIS...

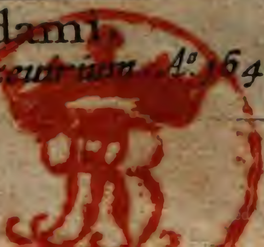

PRINCIPVM
et
ILLVSTRIVM VIRORVM EPISTOLÆ,

Ex præcipuis scriptoribus, tam antiquis, quam recentioribus, collectæ.

Amsterodami,
Apud Ludouicum Elzeuirium. A°. 1644.

Perillustri Iuveni,

D. ERICO
OXENSTIERNA,

Illustriss. & Exc. Herois,

D. AXELII OXENSTIERNA,
L. B. de Kimitho, Domini de Fyholm & Tideun, &c. Eq. A., S. R. Majestatis, regnique Sueciæ Senatoris, Cancellarii, Norlandiarum judicis Provincialis, atque Euangelici fœderis in Germania Directoris &c.

FILIO.

QVum in lucem publicam Epistolæ virorum principum, illustriumque hominum, ævi cujusvis ac argu-

menti, in serenissima Venetorum urbe olim editæ; sed diu vel ignotæ vel desideratæ, ab ornatissimo Iuvene Sueco Laurentio Broman mihi traditæ, meoque impulsu ab erudito quodam viro serio emendatæ, cum exstarent mendosissimæ, in publicam lucem exirent; te inprimis, Illustris Domine, salutare, ac plus lucis à nominis tui splendore mutuari debuerunt. Autores earum consulenti, tu adeündus videbaris; tradux illius sanguinis, qui non dedit nisi heroas, quales

heic

heic maximi sanctissimique plurimi leguntur; & qui, ne ad remota deflectam, genitus es ex eo parente, cujus prudentissimis consiliis, & animo invicto, inter adeo ingenteis, tamque assiduas & tot annorum curas, non Suecia tantum, sed omnis Europa, quæ libertatem præfert iniquæ omnium libertati insidiantium dominationi, plurimum sese gaudet debere. Argumentum autem inspicienti, ubique serium, gravissimum, & res atque artes Imperii,

domi

domi foriſque, inter ſubditos & ſocios, amicos & hoſtes, neceſſarias, complexum, tua eximia indoles, & conceptæ de te, ac à te in ipſo juventutis tuæ pulcherrimo aditu aut flore confirmatæ, ſpes offeruntur. Qui te iis maxime ſtudiis feliciſſime dediſti, iiſque etiamnum inhæres conſtantiſſime, quibus, ad paterni inſtar, quo nullum majus ſe dare tibi poteſt, exempli, non de tuis tantum, ſed tuorum federatis & ſociis, id eſt, etiam nobis, optime aliquando & maxime es

meriturus. Non est meæ tenuïtatis, aut æstimare satis aut exprimere tuas virtutes; quæ (ut heic tantum memorem nostrateis eruditos, quibus ita illum animi tui incomparabilem vigorem, illas rarissimas dotes tuas approbasti, ut in stuporem dederis) ab Heinsiis, Vossiis, Boxhorniis, promptius aliquando laudabuntur. Pietatis tamen erat, cultum obstrictissimi tibi animi mei, quum mea non possem, aliena offerendo, sic publice testari; & privatim identidem repe-

tere

tere vota, quæ tuæ, & illustrißimæ domus tuæ æternitati, summæque omnium de te expectationi, debentur. Amstelredami, ipsis Kal. Maii, CIↃ IↃ C XLIV.

Illustri tuo nomini
devotissimus
LUDOVICUS ELZEVIRIUS.

PRINCIPUM ET ILLUSTRIUM VIRORUM EPISTOLÆ.

N. Alfonso Argonum Regi.

Quod vincis, merito omnes gaudent; ego vero, & quod vincis gaudeo, & quod victoria clementer & moderate uteris. Recte quidem virtus tibi victoriam peperit; verum hoc ipsum tibi commune cum multis. Nam & sunt qui vicerunt, triumpharunt, imperarunt, hique innumerabiles, & interdum etiam injusti, ac penitus indigni; qui vero & victis pepercerint, nihil intempe-

ranter, nihil avare, nihil crudeliter agentes, ii nostro atque omni tempore perpauci, sed & Diis similes habiti sunt, & habebuntur. Cato tuus ajebat, pessimum Imperatorem esse qui sibi ipsi imperare non posset: ideo, ut arbitror, quoniam absurdum videretur, eum plures vincere, qui unum non vinceret. Macedo ille magnus, ut armis invictus laudatur, ita victus vituperatur. Hannibalis gloriæ multum crudelitas detraxit. Equidem malo tibi victoria laudem inveniat, quam fortuna victoriam. Quicquid in bello accidit, fortunæ laus est: verum si vincendo benigne, leniter, caste, mansuete, constanter te gesseris, fortunam sua laude fraudabis, tuamque prorsus efficies victoriæ laudem. Cum ergo hostes deviceris, ac temet ipsum, jure optimo tibi gratulor, mihi gaudeo: Tibi, quia perpetuam ex virtute laudem tibi comparabis, erisque posteritati clementiæ & humanitatis exemplum: mihi, quia tali Rege ac domino fortunatus sum, ubi possim & vivendo melior fieri, & scribendo clarior. Vale, & triumpha.

N. Al-

N. Alfonso Regi.

Durum est, amorem cohibere: & ego te perdite amo; ac, nisi eloquar, disrumpar. Fama est, inclutum Ducem Mediolanensium Philippum Mariam nuptui dare velle unicam filiam, eamque locaturum arbitratu tuo. Vide quam magna sit hominis illius fides atque observantia erga te, ut sua viscera, suam omnem jucunditatem, suum consilium, suam spem in te uno reponat. Novi ego illum; ex animo loquitur. nec minus etiam te novi, qui virtute ac animi gratitudine vinci non pateris. Videre itaque mihi videor hac in re consilium tuum, grave quidem illud, atque utilissimum: jucundissimum fratrem tuum Petrum, nisi vates male vaticinor, puellæ illi honestissimæ maritum deligis ac destinas. Id si ita est, quid maximo illi Duci gratius? quid fratri illi fortunatius? quid tibi laudabilius excogitari potest? hoc uno beneficio Ducem ex creditore tibi debitorem constitues, ex amico amicissimum, ex patre filium. Sileo utilitatem ex iis nuptiis futuram. & ex patre ipso Duce, qui filius Ducis erit, idem & hæres erit. postremo nemo eorum erit, qui merita

clementissimi hujus Ducis erga te cognoverint, qui te ex hoc facto laudibus ad cœlum non ferat, quive matrimonium non judicet pro meritis optimi Ducis honorificentissime factum. Hæc ego, humanissime Rex, amore ac mea erga te observantia locutus sum. Vale.

Florentini ad Malatestas, De morte D. Galeoti.

MAgnifici viri. Lugubres & funestas literas vestras tristes accepimus, quibus nobis obitum charissimi fratris nostri D. Galeoti nostro maximo dolore scripsistis. Nos orbati amico, & Duce optimo, quantum in nobis fuit, doluimus; qualem nec posse aliquando inveniri speramus, &, quod etiam ingenue fatemur, qualem & quantum adhuc invenire nequivimus. Dolemus igitur nostris & vestris incommodis, dolemus Sacrosanctæ Ecclesiæ cladem, & dispendium Italiæ, & totius rei publicæ detrimentum. Cecidit igitur fortissimus Dux, Ausoniæ decus, Ecclesiæ propugnaculum, consilii maturitas, rei militaris scientia, vnicum nostri temporis fidei & integritatis exemplum: cecidit reipublicæ nostræ verus frater, & secundæ atque adversæ fortu-

fortunæ noſtræ particeps; ut hunc caſum vix ſatis digne pro magnitudine rei poſſit noſter populus lamentari. Conſolamur tamen in eo, quod ſcribitis, ipſum dilucida ratione mentis, rebus ſuis, ut decebat, bene diſpoſitis, communicatione fideli ſacrorum Eccleſiæ deceſſiſſe. Spes ſalutis ipſam ſævitiam doloris aliquantiſper levat: &, ut in iis item conſolari debeatis, vos etiam atque etiam rogamus. Cogitate tamen, qualis & quanti viri, quantæque gloriæ ſitis hæredes; voſque dignos tantis rebus & fortunis virtute animi ac omni præſtantia exhibeatis. Maximum enim habetis ad amplitudinem & gloriam exemplum, & ſtimulum, quem in tanto paterni luminis ſplendore, & quaſi in theatro Italiæ, oculis obſervare debeatis. Nos autem perpetuo amorem erga vos noſtrum, ſtudium, opes, fortunas omnes, vobis pollicemur. Eſtote unanimes, ne aliquando imperio excidatis. Valete.

Florentini Bononienſibus, de Comite Vrbini.

SI vobiſcum conquerimur; ſi vobis; quæ contra dignitatem noſtram aguntur, amice ac libere lamentamur: non

est quod mirari debeatis. Nam, cum nullum in amicitia reperiatur officium majus, quam cuncta cum amico, tanquam secum, tuto impartiri; cumque nos (quæ vestra est humanitas) arctissimum vinculum necessitudinis ac benevolentiæ devinciat: quid magis æquum inter nos agitari potest, quam cuncta vicissim leniter & quiete conferre, quæ forsan alterutri contigerint vel levia, vel molesta? Intellexistis, quo animo respublica nostra veteres injurias atque novas passa sit; quas Comites de monte Feretrio nostræ reip. hostili manu intulerunt, oblivioni mandaverit. Comitē Antonium ejusdem familiæ, tunc à patriæ finibus exulantem, nedum inglorium, sed omnibus ignominiis affectum, ne dum pauperem, sed & omni ratione miserrimum, Florentiæ hilari vultu alacriterque suscepit: nosque ipsum, nostris sociatum gentibus, non modo patriæ restituimus, sed in avitum imperium nostris sumptibus & periculis reposuimus; deinde iteratis officiis etiam contra magnificum fratrem nostrum D. Galeotum de Malatestis viribus nostris tutati sumus: eumq; ad hanc usque diem incolumem florentemque opibus servavimus. Nunc autem, cum miserrimam civitatem Eugubii, intestinis bellis æstu-

antem, dominandi cupiditate cepiſſet, & res ſuæ in ea vrbe longis bellorum incommodis fluctuarent; nos, avidi pacis ac tranquillitatis, pluries hactenus, & tum demum per Oratorem noſtrum, ad concordiam cum magnifico milite D. Franciſco de Gabrielibus rationibus honorificentiſſimis deducere conabamur; demumque pacis deſiderio noſter Orator eundem D. Franciſcum, iuxta petitionem ejuſdem Comitis, promiſſa impunitate & tuto acceſſu, ſuo ſe conſpctui præſentavit. Heu, nuſquam tuta fides! hic Comes, contra jus gentium, affecto etiam Oratore noſtro multis contumeliis, violata fide publica, peſſumdatis fœderibus, cepit D. Franciſcum; eumque vi & metu, cedere quibuſcunque juribus, quæ in caſtris pluribus & ubique locorum habebat, compulit. hæc ſunt ampliſſima grati animi officia, quæ pro tot impenſis & laboribus à perditiſſimo homine reportavimus. Veruntamen purgat ſe, quod hæc omnia facta ſunt in populari tumultu, cui obſiſtere non potuerat. Sed, ſi prorſus culpa vacabit, id plane ſciemus, cum eum ex vinculis & carceribus miſſum faciet. Nos autem, in vltionem tantæ injuriæ, bellum adverſus Comitem Eugubinumque populum paramus; in

quo Deum hominesque testamur, non imperii cupiditate, non lædendi consilio, sed ulciscendæ injuriæ gratia, bellum istud justissimum inchoari; expectaturi tamen aliquantisper, an Comitem aliquando pudeat vel pœniteat perfidiæ ac improbitatis suæ.

Paduani ad Comitem Virtutum.

TUa te fallit opinio, si, quæ in depressionem & excidium rerum nostrarum, non in Italia solum, sed in Germania & Gallia, pluribus jam mensibus, non una tantum, sed & multis rationibus, accurratissime procuras, me latere existimas. Sensimus quidem, etsi non omnia, tamen plurima scelestissima; quæ ne à vobis quidem excogitari posse animum induxissemus; cum talia sint, qualia hostis in hostem, non nisi sævissimis lacessitus injuriis, moliri deberet. Nos autem quibus injuriis affecerimus, queis contumeliis, penitus ignoramus; nisi forsan, labentes corruentesque fortunas vestras bello, quo cum Antonio della Scala concurrebatis, tueri, vosque etiam in maximo periculo servare, injuriam contumeliamque judicatis. Satis mihi constat, quæ & qualia inter nos utrin-

utrinque actis temporibus agitata fuerint: quæ quoniam per literam breviter enarrari non possunt, quam brevissime potero, dicam. Satius & tutius est, me te apertum hostem & publicum, quam occultum sub amici nomine habere. &, bellum apertum paci fictæ & dolosæ anteferendum. nihil enim aliud doli & fraudes quam vim & injurias parituræ sunt. Proinde vobis bellum elapsa die xxx hujus mensis Junii per has literas indicimus; sperantes, auxilio & copiis Illustrissimorum Venetorum, quibuscum nuper fœderati sumus, vos improbitatis ingratique animi vestri pœnas daturos; &, clamantium ad cœlum oppressorum à vobis voces Deus optimus maximus aliquando audiet. Intendimus, quod omni jure datum est, vim vi repellere, & armis paratas nobis injurias propulsare.

Nob. viro Iacobo de Campo Frigosio, Cardinalis de Petra Mala.

SUadent multa, vir nobilis, ut ad te quamvis minus cognitum aliquid scribam, & tecum quæ communia sunt partiar. solent animum levare molestiis, impartita aliis consilia; & plerunque mens mœrore confecta instauratur. Pri-

mo ſuadet virtus, optima efficaxque animorum conciliatrix; qua te plurimum præſtare intellexi. Quid enim virtute prædito impertiri conſiliorum non licet? Suadet communis eademque voluntas, quæ neſcio quo pacto ignotos præponit notis, & peregrinos vicinis. Horum igitur fretus præſidio, ſcribere auſus ſum. Vides, vir optime, partem, immo remp. noſtram, quantum imminuta ſit; quantumque Italiæ urbes aquilæ nomen abhorreant, ut vix præter urbem hanc alium poſſit incolere locum? O inſtabilis, velox, præcepſque fortuna! O mutabilia fata, & variabile mundi decus! O momento durabilis honor! Fuit namque ſic illuſtre, ſic clarum aquilæ nomen, ut, poſt conditam urbem, (ne ab antiquiſſimis exordiar) nihil memorabile, nihil dignum, quod ipſa non viderit, à patribus noſtris traditum geſtumque ſit. Quorum aliqua præſtantiora recenſebo. Luctus, qui ex horum memoratione tam felicium me aggreditur, me etiam excuſet. Aquila duce, Camillum, occupata à Gallis urbe patria exulem, liberatorem urbis vidit: ſub ſe militare glorioſiſſimum Fabricium inſpexit: Decios ſe pro patria immolaſſe admirata eſt: Africanos ante ſe mortuos deploravit: Fabii maxi-

mi

mi constantia adversus Hannibalem: Carthaginem everti vidit, Scipione authore: Philippum Macedonem reduxit: Antiochi Asiæ regis vires domuit: Cæsarem Augustum imperio primum decoravit, cum eo cæterisque Imperatoribus orbem universum peragravit, & eidem justissimis legibus imperavit. Unde igitur nunc sic abhorrendum, sic exosum aquilæ nomen? nisi quod opera mortalium docet esse mortalia. Præfectorum & præsidum ignavia hoc effecit, qui nihil minus curant quam ut expilent urbes, ac voluptatibus inserviant. Reliquum est, ut, quod horum præsidum impudentia omisit, suppleat Iuppiter optimus maximus. Qui eam è cælo misit in terras, eam ad honores pristinos restituat. Vale.

Comes Virtutum Bononiensibus.

DOlemus, & compatimur, Cives egregii, quod aliorũ demeritis contra civitatem vestram, quam semper perdite amavit pater, quamque nos paterna vestigia sectantes inter amicissimas habebamus, nunc bellica arma movere rogamur. Quæ in solos authores pertinacissimos tanti mali, salva re vestra publica, si fieri posset, verteremus; Archiguel-

guelphos videlicet Florentinos, paucos numero; qui civitatis Florentiæ regimen ſub ſpecie libertatis uſurpant; qui, non contenti demoliri urbem in qua nati ſunt, nunquam ceſſant, quouſque, ſeminatis odiis, ſuſpicionibuſque ſubdolis, vos non ſolum ad imitandam ipſorum voluntatem, ſed ad quandam ſervitutem ſecum ſeduxere. Sed vos calliditatibus ipſorum illaqueati permiſiſtis, ut neceſſe ſit per ſe, ut propoſuimus contra ſtatum ipſorum, pro ultione condigna magnificis filiis noſtris Senenſibus, & Peruſinis, violatis per eos capitulis univerſalis fœderis, agere armis contra vos & Imperium veſtrum; ne, quieſcentibus intactiſque rebus veſtris, poſſitis eos ullis favoribus vel præſidiis ſuſtinere. Proinde, non ut ulciſcamur injurias aliquas vel offenſas: nullas enim hucuſque inter nos interceſſiſſe fatemur; cum tamen multa interceſſerint beneficia, quæ, ne videamur exprobrare, ſilentio prætermittemus: ſed, ut Archiguelfos auxilia veſtra deficiant, contra vos & imperium veſtrum, à die harum noſtrarum literarum coacti potius quam ſponte vobis bellum indicimus. Papiæ, die XXII Aprilis, 1390.

Bono-

Bononienses Comiti Virtutum.

BEllicam indictionem vestram lætis & jucundis suscepimus animis, tanquam felicissimum nuncium. Nulla enim, ut literæ vestræ testantur, à nobis unquam injuria affecti fuistis. Ex quo fit, ut bene ac feliciter de victoria speremus. Nam illa semper justiorem causam consequitur. Et juxta illud Lucani:

Omnia dat, qui justa negat; nec numina desunt.

Adde etiam, quod invictissimi Caroli Francorum præsidium nunquam nobis deerit. Cui, ut & toti orbi, palam fiet, bellum istud, quod superinduxistis, fuisse parum dignū forti virtute prædito principe, ut vestrum nomen vos prædicat: ac vos vestrismet literis mendacii ac doli arguendos; quippe qui ante præfixum tempus agrum nostrum multis maximisque incursionibus vastari jussistis. Datum Bononiæ, II Maji, 1360.

Genuenses Regi Aragonum S.

QUanquam, Serenissime & Præclarissime Rex, quam exploratum habuimus, amplitudinē vestram pacis & quie-

tis

tis consilia incertis bellorum eventibus anteferre, nihil prætermiserimus, quod pro contrahenda pace, & concilianda cum vestra sublimitate gratia, nos facere æquum fuerit: ubi tamen regiis literis ac responsis plane cognovimus, exitum ejus rei in assensu Illustrissimi D. Ducis Mediolani positum esse; differendam duximus legationem nostram, quoad usque id impedimentum sublatum esset. Et cum perspectum haberemus, animum illius clarissimi Principis esse nobis propensum; ad pacis fœdera, cum amplitudine sua, magna animorum synceritate pervenimus; ducentes, id fœdus Majestati vestræ haud mediocriter gratum fore; quippe qui videremus, nunquam de pace nostra sermonem habitum fuisse, quin mox & de assensu illius principis mentio adiiceretur. Cum igitur id, quod obstabat, sublatum sit, ad vos properare jussimus egregium virũ Bartholomæum Facium, ut & literas Ducis Mediolani Majestati vestræ reddat, & in sublatione offensionum, cæterisque eam rem respicientibus, regiam voluntatem exploret: cui quoniam in eo negotio & arbitrium & mandata dedimus, superest, amplitudinem vestram orare, ut, habita relationibus illius indubitata fide, jubeat eum

&

& benigne & quam citissime expediri. Datum Genuæ, x Sept. 1444.

Eidem Raphael Dux, Consilium, & Officium.

NIhil est, amplissime Princeps, quod tantopere unquam concupierim, & nunc etiam mirum in modum exoptem, quam appetere tempus, quo hanc rempub. cum sublimitate vestra vero amore conjunctam viderem. Nam cum dudum cognoverim, quam ingentia, quamque immortalia sint in domum nostram beneficia M. V.; cumque hoc ipsum judicium meum amplissimis verbis firmaverit affinis meus Obertus Iustinianus, à conspectu Serenitatis vestræ nuper regressus; qui de summis virtutibus, veraque in nos benevolentia sua, multa non sine maxima laude disseruit: arbitratus sum, si quando optati dies veniant, facile dari posse occasionem, qua non solum E. V. gratias agere liceat, sed etiam observantiæ ac studii mei magnitudinem aliquo insigni testimonio declarare. Verum, quanto gaudio affectus sum, dum Obertum audio præconia regiarum virtutum recensentem, tanto item mœrore confectus sum, quod ex scripto illi dato cogno-

cognovi, ad inducias veniendum esse, & exigi assensum illustrissimi D. Ducis Mediolani. Nam, conditionem illam reddendarum pecuniarum, cum ex ipsis contractibus Celsitudo vestra veritatem perspexerit, nullo labore tolli posse confido. In qua sententia si Serenitas vestra diutius persistit, quid aliud id est, quam, quod petebatur, negare? cum & maxima Prudentia vestra congnoscat, & Obertus ipse plurimis verbis egisse confirmet, quo consilio princeps ille obstiterit, ne ad concordiam cum M. V. deveniremus. Cum igitur eam conditionem difficillimam, & quæ nulla ratione impleri possit, ab omnibus refelli videam, ita ut ne unus quidem suaserit, legationem, ea stante, mittendam fore: statui, hoc ipsum Celsitudini vestræ literis nunciare; ne forte miraretur, legatum ad se decretum non fuisse. Quamquam enim adversus sim, &, quantum licebit, adnitar, ut legati ad M. V. deligantur: cognosco tamen, eos, qui contra nituntur, argumentis & ratione prævalere. Reliquum est, ut Amplitudo vestra hoc saltem observantiæ & studio meo tribuat, ut aut difficillimæ conditionis conditionem tollat; aut aperte confirmet, id fieri non posse quod petitur: quod etiam atque

que etiam rogo: & si quid mea opera illi opus sit, in quibuscunque rebus me utatur. Genuæ. Vale.

Raphael, Dux Genuæ, Pontifici Romano.

Multa sunt, Sanctissime ac Beatissime pater, quæ ad nos sæpissime in dies afferuntur prodigiis simillima, ex beneficiis, quæ plerique mortalium ope beati Bernardini se consecutos esse arbitrantur. Longe tamen ea certiora esse non dubitamus, quæ ad Beatitudinē vestram perferuntur, ut quæ locorum, temporum, testium, nominatione fulciuntur. Quæcunque autem ea sint, magna in populis opinio disseminata est, hunc virum concionibus, doctrina, abstinentia, vitæ puritate quondam admirabilem, Sanctorum catalogo ascribendum esse. Quæ spes multos erexit eorum, qui vel concionantem illum audiverunt, vel consuetudine consiliisque suis oblectati sunt; gratulaturos tandem huic ævo nostro, si inter fluctus & ærumnas, quas multas & varias nostra ætas perpessa est, ea nobis felicitas contingat, tulisse nostra secula hominem cœlo dignum, & æternæ memoriæ consecratum. Quam ob caus-

ſam ſtatui & ego multis verbis S.V. orare, ut, ſi ea conveniunt quæ poſtulantur, inter Sanctos referatur, & ad id ſe non præbere difficilem dignetur. Lætitia totus afficietur orbis. Multæ Deo optimo maximo habebuntur gratiæ, quod non uſque adeo ſceleribus noſtris à nobis averſus eſt, ut mitiſſimi ingenii ſui oblitus ſit, qui hunc virum ex inquinato cœtu noſtro ſibi deſumpſit, ac doctorem præconemque ſæculo noſtro dedit. Id cum B.V. edixerit, erit quod nos omnes gloriemur. Me autem, meaque omnia, benignitati veſtræ ſupplex commendo. Datum Genuæ, MCCCCXLV, die XX Septembr.

Raphael Dux, & Conſilium Genuæ, Duci Burgundiæ.

SCimus, non oportere, Illuſtriſſime & præclariſſime Princeps, ut hoc loco dicamus, quo ſtudio ac obſervantia omni tempore coluerimus clariſſimos parentes, avos, cæteroſque majores veſtros, ac deinde ſublimitatem tuam: quoniam, ſi hæc, ut ſunt, Excell. V. nota ſunt, non eſt cur hæc ipſa nunc recenſeamus. Hoc unum dicimus, quam primum innotuit nobis, triremes veſtras contra Imp. Tur-
carum

earum Hellespontum petere, mandata dedimus, non modo prætori nostro Peræ, sed cæteris insuper Rectoribus nostris transmarinarum urbium, ut earum præfectos, trierarchosque, omni humanitate ac benevolentia foverent, portasque illis urbium patefacerent, portus commeatusque præberent, & demum nullum prætermitterent benignitatis officium, quo non in illos uterentur. Hæc illis à nostris an præstita sint, Excell. V. curiosius exquirat. Nobis à præfectis nostris illarum urbium renunciatum est, fuisse à se præceptis nostris enixe obtemperatum; vestrosque non secus omni commoditate earum urbium usos fuisse, quam si civitates illæ sub nomine amplitudinis vestræ gererentur. nam, præter portus commeatusque amice præstitos, præterque fores confidentissime patefactas, & se vestris convivia præbuisse, & sua omnia liberaliter detulisse: inter quæ nec illud obscurum est, magnificum D. Gotofredum, præfectum triremium, cum non longe à Phaside fluvio in regione Colchorum in terram armatus descendisset, captusque ac vinctus fuisset, operâ viri nobilis, Hieronymi de Nigro, civis nostri, servatum, & vinculis solutum. Hæc autem à nobis ita contexta sunt, ut

Ampli-

Amplitudo vestra intelligat, quam indigne ab iis triremibus nostri postea læsi sint. Nuper nobis à rectoribus nostris Caphæ redditæ sunt literæ, quibus nunciant, has vestras triremes, sub auspiciis D. Gotofredi mare Ponticum ingressas, multas cepisse nostrorum naves; qui, licet vel infideles, vel schismatici forent subditi, tamen nostri sunt. Et, si cum infidelibus bellum geritur, non adversus illos saltem geratur, qui in Christianorum oppidis habitant, quique se, vitam & opes, fidei nostræ commiserunt. Est præterea hoc injuria major, quod universum mare Ponticum tutelæ defensionique Genuensium supra annos centum commendatum est; quibus sæculis ita est à nobis custoditum, ut vel nunquam, vel raro admodum, piratæ ulli illo usque penetrare ausi fuerint. Si quis in eo mari injuria afficitur, nostrum est, subvenire læso, & eum ab injuria tueri. Cum autem ii nostri direpti ac spoliati ad nostros præsides querelas detulissent, & ipsi apud D. Gotofredum pro reddendis ablatis agerent, respondisse dicitur, esse sibi bellum cum omnibus infidelibus. Nec profuit memorasse, tutelam nos illius maris gerere, &, quod efficacius est, illos esse subditos nostros, & intra mœnia oppidorum

dorum noſtrorum habitare. Quoniam perpauca admodum fuere, quæ reddita illis ſunt; &, quod etiam auget injuriam, quidam, levi parte ablatorum accepta, coacti ſunt chirographo, aut alio ſcripto, fateri, ſibi cumulatiſſime ſatisfactum. Quæ omnia, adacti neceſſitate, Sublimitati veſtræ nunciamus, non tam ut contra D. Gotofredum querelas deferamus, (id enim quam inviti facimus, & alioqui virtutes ejus admiramur,) quam ut Excell. V., re cognita, jubeat, quæ inique ablata ſunt, reddi, &, ſi qui captivi ex noſtris detinentur, ſive infideles', ſive alio errore impliciti ſunt, protinus exolvi. Nam ſi contra Regem Turcarum arma capta ſunt, quid meruit Perſa, quid Armenus, aut Sarmata, qui maluit in noſtris urbibus habitare? cur diripiantur, aut capiantur? Oramus præterea Iuſtitiam veſtram, ut, ſive hæ, vel aliæ triremes, trans maria rediturae forent, vel ullæ ibi remanſuræ, dignetur ea illis dare præcepta, quibus ſeſe à damnis noſtrorum abſtineant. Genuæ, die XXIIII Sept. 1445.

Raphael

Raphael Dux Genuæ, & Consilium, Regi Aragonum.

SUppudet nos, Præclarissime Princeps, adeo sero cognovisse recondita vitia Joannis de Fridericis, ut sit opus nobis, post multa fidei suæ commissa, de perfidia hominis hoc tempore queri. Quam multa, quamque ingentia sint ea, quæ ipso suadente sibi credidimus, nec Majestas quidem vestra ignorare potest, ad quem illum sæpenumero misimus, nec pauca, nec levia tractaturum. Vir autem iste totus vænalis, ubi & Majestatis V. & pectoris nostri arcana novit, in eas se cogitationes convertere cœpit, quibus posset hæc ipsa sibi lucrifacere, & de illis quasi negociari. Fidei igitur vel oblitus, vel nescius, multa quotidie nobis proponere, multa polliceri, multa etiam divinare: inter quæ tandem novum consilium aperuit, quo nos à veneratione Majestatis Vastræ in viam diversam traduceret. Sed, ubi constantiam nostram concuti non posse cognovit, alia rursus consilia ingressus, curavit, ut ab Illustrissimo D. Mediolani accerseretur. à quo cum ejus impudentia contemptui habita fuisset, postremo ad eandem Majestatem vestram,

vestram, quam prodere non erubuit, iterato reversus est. Pervenerunt autem nunc nuper ad manus nostras ejus literæ, quæ indicant, eum machinari, ut triremes aliquot rebellibus nostris conciliet, quarum ope possit mare nobis infestum reddere, & quietem publicam perturbare. Etiam frater ejus, ad montana profugiens, rebellibus nostris se ipse conjunxit! nec sumus dubii, ortum, mores, conditiones hujus viri Sublimitati vestrę nota esse, ut qui, singula rimatus, nec paterna fortuna contentus, in id crimen miserum patrem pręcipitavit, cujus damnatus, securi postea percussus est. Sed non hujus loci ac temporis est, scelera ejus enumerare, quæ sero nimium, ut diximus, sed tandem tamen deprehendimus. Verum, quoniam aliquando illum, & quidem enixius, benignitati vestræ commendavimus; nec dubitamus, commendationes hujuscemodi apud Excell. V. illi maximo adiumento fuisse: nunc cognita seditiosi ac turbulenti hominis malignitate, visum nobis est, hæc ipsa Sublimitati V. nota facere, ut possit sibi ab illius fraudibus cavere: &, si quid preces nostræ apud ipsum illi proderant, nunc sciat, nos, detecta ejus nequitia, sententiam mutasse, omnemque ejus sub-

ſublimationem horrere. Hæc, quia ſtudium & obſetvantiam noſtrã ita decuit, nuncianda duximus Serenitati veſtræ, ne forſan commendationes pro illo noſtræ falſum de homine judicium, & præterea incommodorum aliquid, afferrent. Quod reliquum eſt, ad omnem gloriam veſtram, ſciat M.V., nos, fortunaſque noſtras, præſto eſſe. Genuæ, 11 Octobris, 1445.

Bartholomæus Iuſtinianus Duci Mediolani.

ETſi vera ſunt, Illuſt. Princeps, quæ de ſtudio & obſervantia mea ad Celſitudinem veſtram ſcripta fuere, ego tamen nihilominus ab Excell. V. expectandum putavi aliquas gratiarum actiones. Nam cum memoria repeto vetera recèntiaque beneficia, quibus familia noſtra à præclariſſ. majoribus veſtris ſæpenumero aucta exornataque eſt; inter quæ nec illud in poſtremis habendum puto, quod celeberrimæ quondam memoriæ D. parens veſter patrem meum Ant. non ſolum aurata militia donavit, ſed inter potiores ac chariores amicos ſemper habuit: me nullis meis viribus, nec ſi ſupra vires etiam enitar vel minimam

mam meritorum vestrorum partem æquare posse intelligo. His accedit, id quod literæ Sublimitatis vestræ pulchre loquuntur, quod, cum eæ fœdera, ad quæ contrahenda incumbitur, & decus & commoda hujus reip. haud dubie respiciant, supervacanea profecto est gratiarum actio, cum ea curando & meam & patriæ utilitatem curem. Ago quinimmo humanitati vestræ gratias, & quidem ingentes ac immortales, quod inter maximas curas, tantarumque rerum molem, recordata est studii ac observantiæ meæ. Ego, ampliss. Princeps, & quia id debeo, & quia esse utile haud dubito, & quia postremo ita velle Sublimit. V. intelligo, eum me profecto præstabo, ut votis Excell. V. non diligentia, non studio, non ardore unquam defuisse videar. Cujus benignitati me mirum in modum commendo, ac dedo. Hæc brevius scripsi, quod negocia Orientalis Ripariæ, nondum satis pacatæ, me extra urbem detinuerunt. Genuæ, x i i Augusti, 1443.

Raphael Dux Genuæ, Nicoto, Niciæ & Provinciæ Ducalis Gubernatori.

VEnit nuper ad nos egregius Secretarius vester, Petremetus de Leone, quem

quem & læti vidimus: qui nobis retulit, Magnificentiam veſtram cum illuſtriſſimo illo Principe non modo ſermonem habuiſſe, ſed efficacem operam dediſſe Aragonenſibus rebus, quas vobis Decembri ſuperiore propoſueramus; petiitque à nobis, ut conditiones ſcripto mandaremus, tam eas ſcilicet, quas Illuſtriſſimo Duci offerimus, quam eas quas æquum putamus nobis præſtari. Quocirca, ut ipſe amicitiæ veſtræ latius referre poterit, reſpondimus ei, nos tunc, cum ea de re ſermonem fecimus, vehementer optaſſe, ut perficeretur; arbitrantes, magnam animorum ſecuritatem, multaque non levia commoda, ex hujuſcemodi ſocietate partibus ipſis comparari poſſe. Verum ne ignoretis, poſteaquam Sereniſſimus ille Rex triremes ſuas, & in eis celebrem legationem, miſit huc ad nos, & pacis conditiones agitatæ ſunt, remiſimus ad Magnificentiam ſuam legatos noſtros, cum authoritate latoque arbitrio pacis conciliandæ; quæ forſan & jam contracta eſt. Et, cum à die profectionis legatorum jam menſis complectus ſit, certam ejus rei notitiam ſingulis horis expectamus. Itaque, qui tunc liberi exolutique eramus, nihil nunc certi promittere poſſumus, ut qui arbitrium noſtrum,

noſtrum, & hujus reipublicæ, in legatos ipſos transfudimus. Hoc tamen dicimus & affirmamus, ſi re infecta legatio noſtra redeat, id quod tunc nobis placebat, iterum placiturum fore. neque enim videmus aliquid ſuperveniſſe, quo conſilium mutare debeamus. Verum quod ad conditiones pertinet, non poſſunt in hoc rerum ambiguo ſtatu, ſicut prudentia veſtra probe intelligit, conditiones vel offerri, vel peti: æquum tamen nobis videtur ſic à longe judicantibus, ut, quot pedites excellentiſſimus ille Princeps ad ſecuritatem præſidiumque noſtrum præſtaret, totidem nos Celſitudini ſuæ præſtaremus; quotcunque ille triremes armaret, nos totidem numero educeremus: multaque alia ejuſmodi, quæ adveniente caſu res ipſa tempuſque docebit. Hæc tamen brevibus dicimus, ſi ad pacem non deveniatur, & auguſtiſſ. Dux à re conficienda abalienatus non ſit, nos ab æquis honeſtiſque conditionibus non eſſe receſſuros. X Martii.

Raphael Dux Genuæ, & Consilium, Invictissimo Principi Friderico, Ro. Regi, semper Augusto.

LIteras regias, invictissime Princeps, vicesimequarta Iunii superioris die, Viennæ datas, sero quidem, sed debita veneratione accepimus; ut quos sacrum Imperium in peculiares filios semper habuit; honoribusque ingentibus, sæpe beneficiis, exornavit. Et, quanquam exploratissimum haberemus, animum Sublimitatis V. ad universale bonum Ecclesiæ maximo studio & summa vi anhelare; juvit tamen nos, vix dum lecto literarum initio, hoc ipsum earum etiam testimonio cognovisse. In quo quidem Majestatis vestræ proposito digne collaudando, quanquam nullas vires, nulla hominum ingenia satis esse arbitremur; nos tamen, quantum datur, illud laudamus, prædicamus, & omni genere laudum extollendum ducimus. Neque enim videmus, quid sit aliud, quod æque possit nomen vestrum æternitatis gloriæ consecrare, quam, pro Dei sponsa Ecclesia, ejusque incrementis ac vera tranquillitate, excellentiam vestram nullas curas, nullas vigilias, nullos demum labores effugisse.

Quod

Quod autem ipſis iiſdem literis Majeſtas veſtra nos hortatur, prælatos, legationemque, die ſtata ad eam urbem mittere, ubi novum haberi concilium decretum fuerit; dicimus, non ignorare, rem, de qua agitur, maximam & ſummam omnium eſſe, in cujus rationem omnes mortalium res, parvæ, tenueſque, judicandæ ſunt; cum præſertim ipſius Dei cauſam directe adſpiciat; cui & animorum ſimplicitas, & rectitudo conſilii, maxime debeantur. Itaque, ne quid ex properatione peccemus, curabimus, quid nos deceat, intelligere; ita ut, cum ſtatuta dies advenerit, nil eorum, quæ dignitatem, amplitudinem, veram tranquillitatem Eccleſiæ tueantur, nequaquam pro virili deſeramus: qui nos, noſtraque omnia, Benignitati V. ſemper commendamus ac dedimus. Datum XVIII Sept. 1443.

Galeotus de Carecto, Marchio Finarii, Regi Aragonum.

NOn dubito, Majeſtatem veſtram cognoviſſe, navem unam Genuenſium, cujus erat ductor Caſanus Gentilis, nuper à magnifico D. Embaſtita captam, & Majoricam deductam fuiſſe.

Hæc navis cum oppugnaretur, & prælium anceps videretur, deditionem tandem fecit, ut viri omnes salvi essent. Inter hos est adolescens quidam nomine Nicolaus, gnatus Francisci Regis. Cui ego jampridem omni genere familiaritatis & amicitiæ deuinctissimus sum; ita quidem, ut secunda adversaque omnia, quæcumque illi eveniant, semper duxerim mihi esse communia. Is adolescens, amissis fere omnibus fortunis, adhuc retineri videtur, nec, ut fidei datæ convenit, liberatus est. His adductus sum, ut orarem Majest. vestram, ut per fidem, quæ Barbaris etiam servanda est, & quia patrem & filium ita diligo, ut eos inter maxime conjunctos semper enumeraverim, dignetur Sereniss. D. Reginæ scribere, ut mox jubeat hunc adolescentem liberari. Id quidem, humanissime Princeps, & nominis gloriæque vestræ utile erit, & ego id beneficii mihimet ipsi collatum existimabo: Majestati autem vestræ me, meaque omnia, defero. Vale.

Fran-

Franciſcus Cataneus, Genuenſis, Franciſco Foſcari, Duci Venetiarum.

ALiis literis, Illuſtriſſ. Princeps, certiorem feci vos, me, propter integritatem ſanctitatemque illius veſtri imperii, & veterem benevolentiam, quæ mihi cum pleriſque civibus veſtris intercedit, illuc me conferre ſtatuiſſe, ibique multos annos mercatorio more manſurum: eamque oravi, ut, quamquam raro ſoleat veniam & ſalvos conductus peregrinis concedere, dignetur me inter paucos enumerare; non quia ego mihi metuam, aut pecuniis, ſed potius, ut, qui merces & bona ſua Venetias diverſuri erunt, majore fiducia res ſuas mihi committant, ſi ſciant, me, & quæ mihi commiſſa ſunt, fide publica tuta eſſe. Huic petioni meæ, Excell. Princeps, nec repulſa nec aſſenſus datus eſt. Sed in aliud tempus rejecta eſt. Quæ dilatio ita me diſtrahit, ita incertum ſuſpenſumque habet, ut nequeam conſilium capere, niſi ab Excell. V. id impetrem quod conſiliorum meorum fundamentum eſt. Ex quibus ſtatui rurſus ſublimitati veſtræ ſupplicare, ut pro mea erga vos obſervantia,

vantia, ac ſtudio, dignetur voto huic meo reſpondere, & hanc ſyngrapham liberi acceſſus decernere, quo mea omnia, & quæcumque meæ curæ committentur, in omni eventu tuta maxime ſint: quod mihi mirum in modum gratum erit. Vale.

Raphael Dux, & Conſilium Genuenſium, Romano Pontifici.

NOn dubitamus, Sanctiſſime pater, cognitam eſſe Sanctitati veſtræ veterem egeſtatem Genuenſium ſacerdotum; de qua, ſi quod eſſet operæ pretium, multa parvo labore afferri poſſent teſtimonia, quibus liqueret, quam ſibi etiam lege naturæ parce viventibus res anguſtæ ſint. Verum quoniam de hac Sacerdotum egeſtate, quæ nota eſt, nunc minime loquimur, eam tantummodo attingemus, quæ hujus temporis eſt. Annonæ caritate, quæ multos annos hanc regionem vexavit, qua item externis bellis, terra marique circumtonantibus, diu fortunæ noſtrorum attritæ ſunt, effectum eſt, ut neque ab agreſtibus, neque à civibus tenuioribus, exigi pecuniæ poſſint. Et, cum pars maxima redituum ſacerdotalium ex annuis penſionibus conſtet: egeſtate conducen-

ducentium necesse est res angustiores locatoribus fieri. Accedunt & onera publicorum munerum, quorum partem haud levem jamdudum Sacerdotes pertulerunt. Nam, cum infelicitas temporum coegerit nos pro salute patriæ ac libertatis nostræ undique pecunias corradere, pars prope quarta fructuum, quos ex locis communitatis suæ nostri percepturi fuissent, sibi quotannis eripitur, & in sumptus publicos erogatur. Quæ sic, ut sunt, si summa sapientia vestra cogitare voluerit, facile cognoscet horum Sacerdotum egestatem. Cum vero inotuerit nobis, literas Apostolicas perlatas esse, quæ jubent hos Sacerdotes contribuere in classem contra Turcas parandam; non potuimus non miserari ærumnas eorum: qui, cum naturæ desideria ægre possint explere, ad ejusmodi sumptus invitentur. Propter quæ B. V. oramus mirandum in modum, ut ad ea, quæ diximus, animadvertēs, dignetur id onus iis Sacerdotibus remittere, cui, etiamsi velit, obtemperare non possit. Quod quanquam per se ita æquum est, ut vix æquius quid haberi possit; nos tamen loco beneficii accipiemus; qui nos nostraque omnia S. V. deferimus. Genuæ, die Octob. 1443.

Idem, Regi Aragonum.

PRofecto, Regum Illustrissime, quorundam tuorum audacia diutius ferri non potest, nec temeritas tolerari; dum nimis quidem vel lenitate abutuntur, vel severitatem non formidant. Et, dum sub invidia Majestatis tuæ regnare se putant, aut quod alius sit prægustator, aut alius architriclinus, aut à cubiculis, dici non potest, dum provinciis aut urbibus præsunt, quanta sibi licere existiment, quam se omnia impune facturos putent, vel quantam humanitati tuæ dedecoris notam & maculam inurant; ut nihil ex eorum injuriis ad Majestatem tuam nisi dedecus, ad se præda, ad miseros dolor perveniat. Atque utinam contenti ii forent, in tuos tantum hæc genera iniquitatis exercere, nec in peregrinos etiam sævirent, & audaciæ suæ atque immanitatis furorem extenderent. Si quidem de gloria tua tantum detrahunt, ut, cum tu sis humanissimus, ii quidem sint immanes & sævissimi. Vrbanus Testa, Princeps humanissimus, civis noster, quintus jam agitur annus, quum in Sardinia sub fide publica captus fuit; quam is, qui vicem tuam illic gerebat, sibi dederat: nec solum

lum bonis omnibus & fortunis ſpoliatus eſt, & contra jus gentium turpiter vexatus, verum etiam in carcerem conjectus tetrum adeo & horrendum, ut, qui eum illuc conjecerint, nihil viderentur niſi de morte ejus cogitare. Tandem, cum multos menſes in iis tenebris multa & maxima paſſus fuiſſet, præter omnium ſpem ſemivivus eductus eſt: nec putavit, alium eſſe, ad quem injurias ſuas & querelas citius deferret, niſi ad Majeſt. tuam; cui hæc non minus quam ſibi futura gravia exiſtimabat. Summo cum dolore te uſque in Brutios eſt proſecutus: qui cum cauſam ſuam humanitati tuæ aperuiſſet, graveſque iniurias expoſuiſſet, ita commotus fuiſti, ut plane id liqueret, has tuorum injurias minime tibi placere, nihilq; magis te cupere, quam ut omnes æquo ſub te jure continerentur. Itaque literas ad præfectum Sardiniæ dediſti, plenas certe & minarum & indignationis; quibus ſignificabas, de hujuſmodi rebus quis ſenſus tuus foret, & quam ex animo tuo non eſſet, ejuſmodi injurias à Purpuratis tuis tenuioribus inferri. Verum homo ille non ſolum rapax & inhumanus, ſed, quem audacia & confidentia cæcum & præcipitem ageret, ita Majeſtatis tuæ literas contempſit, ita il-

latæ

latæ injuriæ non pœnituit, ut civis noſter non tantum nihil ab eo conſequi ſuarum rerum potuerit, verum etiam quinque totos menſes ludibrio habitus ſit. Itaque nihil ad ſuos retulit niſi injuriam & inopiam, nihilque ex literis tuis conſequebatur præter labores & ſumptus graviſſimos. Hæc nos cum fieri à tuis videremus, ut qui nullo metu, nec minis literarum tuarum, terreantur, & quos nullus Majeſtatis tuæ pudor detineat; dolendum admodum duximus, ſi in hac tanta tua fortuna hominibus inhumanis & prædonibus audaciæ tantum & licentiæ daretur, aut ſi tanta Majeſtati tuæ moderatorum & continentium virorum eſt penuria, ut illos provinciis aut urbibus præficias, qui non modo nulla ſint humanitate præditi, verum immanes, atque maxime cupidi; qui quia procul ab oculis tuis abſunt, aut quia non potes omnia reſpicere, ſub hac ſive ignoratione ſive umbra latentes, nullum eſt crudelitatis & avaritiæ genus quod non exerceant. Dicam enim libere, dicam audacter, niſi ſæveritas tua, aut ſapientia, hos cohibuerit; niſi terror, quando æquitas eos non poteſt: in magnum multarum gentium & luctum & dolorem hæc Amplitudo tua redun-

redundabit. Ii ſoli poſſunt, immanes & agreſtes, tantum de gloria tua detrahere, quantum vix tua vel humanitas vel virtus queat adjicere, dum, quia de te aliquid ſe meritos putant, credunt, hoc quaſi munimento ad omne injuriarum genus poſſe uti. Itaque Majeſtatem tuam oramus, ut omnem curam poſteriorem ducat hac, qua modeſtos & continentes hujuſmodi curis præponat, neve tam eos, qui bene de ſe meriti, quam qui honore digni ſunt, præficiat. Verum noſtrorum ſive amor, ſive ſtudium, longius fortaſſe nos abduxit; ad Vrbani cauſam venimus. Rogamus te mirum in modum, quando his omnibus bonis ſpoliatus venire iſtuc non poteſt, ut, cujuſmodi literas ad proregem dederat, eaſdem ad urbem Sateris & prætorem ſcribat. Hoc itaque modo facilius civem noſtrum jus ſuum conſecuturum ſperamus, & urbi illi non futurum ingratum. Nam ob hanc cauſam tota Sardinia quatuor jam annos urbis hujus commercio caruit; à qua ſpiritum fere ac vitam ducit. Lege enim cautum eſt, ut nemo Sardus niſi fide Urbani poſſit huc venire. Decet itaque Majeſtatem tuam non ſolum civis noſtri commodo & æquitati conſulere: verum provinciæ com-

commercia respicere. quæ cum tamdiu urbe hac caruerit, tanto affecta est incommodo, quantum iste tuus præses pirata nunquam posset restituere. Genuæ XVIII Junii, 1445.

Raphael Dux Genuæ, Marchioni Mantuæ, & fratribus.

EX literis vestris, & ex ipsa rei natura, facile nobis fuit conjecturam facere, quanto in luctu essetis amisso parente Clariss. viro, ob ejus egregias singularesque virtutes omnibus populis cognitas. quo nos, qui privati eum coluimus, principatum vero adepti, summa benevolentia complexi sumus, accepto lugubri nuncio, ita consternati sumus, ut neque animum continere potuerimus, neque lacrymis temperare. Nam quo pacto siccis oculis audiamus illius viri obitum, quem merito tota Italia lugere debuisset? Quã ob causam nolumus, amicitiæ vestræ hoc tempore à nobis expetant consolationis officium; cum ægritudinis expertem esse oporteat eum, quicunque se consolatorem profitetur. Neque ignoramus, solere in leniendo dolore multa memorari; Nihil magis quotidie audiri quam hominum funera: interire quandoque urbes, regna,

regna, imperia; nedum humana corpuscula: fuisse aliquando populos, qui natalem hominis diem fletu exciperent, exitum conviviis ac lætitia celebrarent: quæque alia sapientes in remedia lachrymarum pulchra excogitarunt. At nos summam neque ulli calamitati comparandam jacturam semper arbitrati sumus, quotiens aliquis nobis eripitur ex illis summis ac prope divinis hominibus, quorum prudentia, integritas, innocentia, multos ab injuriis & interitu eripuisset, quorumque beneficio multi adiuti fuissent, multi etiam servandi fuerint. Verum præclaras optimi parentis virtutes & nos sæpe laudavimus viventis, & nunc defuncti non minus prædicabimus; digni profecto, qui primum fulgorem illum Marchionatus in suam domum transtulerit. Quod reliquum est, vos, ut Imperii, ita virtutum hæredes eritis, viuæque parentis optimi imagines, nobis, amicis, affinibus, tantæ jacturæ solatium: illudque memineritis, esse vobis, præter urbes, imperium, opes, gratiam, amplam quoque ab illo hæreditatem amicorum relictam; de quibus tantum vobis ipsi polliceri poteritis, quantum intelligetis à nobis posse præstari. Primo Octobris, 1449.

Raphael

Raphael Dux Genuæ, Duci Mediolani.

SI, Illustrissime Princeps, amplitudinem tuam metiri voluerimus, nihil invenietur apud nos, quod sit tanto fastigio dignum munus. at si contra, summam illam humanitatem vestram intueri potius licebit, quæ non rem, sed animum æstimare solet, scimus, nihil ei tenue visum iri, quod libentissimo & gratissimo animo datum sit. Propterea dilectum familiarem nostrum Valerianum Borlascam cum exiguis muneribus ad te mittendum duximus: quem precamur, ut animum nostrum, non rerum tenuitatem metiatur; illoque accipiat vultu & animo, quo data sunt; cum etiam sciamus, magni viri esse magna contemnere, & vilia plerunque maximi æstimare. xi Decembris, 1545.

Dux Mediolani, Francisco Barbavaræ, & Opicino de Alzate, Locumtenentibus Reip. Genuensium.

DIlectissimi nostri, vidimus omnia quæ scripsistis de eligendo novæ classis præfecto: satis superque animadvertimus id quod innuitis, quod electio

Au-

Auriensis Ducis universis longe magis probaretur. Brevibus igitur respondentes, dicimus, quod, si in familia illorum de Auria aliquis est in maritimis rebus peritus, qui nobis inimicus non fuerit, neque sit, ita nos gerere debetis, non attentis maculis & inustis notis in ea familia aliquando compertis, ut in illum cadat electio. Nobis enim Auriensis Imperator multo magis probaretur, si talis esset qualem dicimus. Præterea exinde satisfiet nobilibus illis, in quos jure optimo munus Imperatorium pervenire debet. Si vero in ipsis Auriensibus vir ea præstantia & partibus, quas dicebamus, præditus non sit; volumus, quod eo casu operam detis, ut alter illorum duorum deligatur, in quos etiam propensi videmini; Nicolaus scilicet de Nigrono, & Otobonus Imperialis. Sed animadvertite, quod in eum potius electio & sors cadat, qui maritimarum rerum peritiam majorem & longiorem habuerit, non habita ad alias eorum conditiones ratione ulla. Habetis mentem nostram super electione; vos date operam, ut quamprimum totum negocium conficiatur. Mediolani, die xxv Aprilis, 1433.

Dux

Dux Mediolani, Francisco Barbavaræ, & Opicino, & Antonio de Alzate, locumtenentibus reip. Genuens.

EX literis vestris intelleximus difficultates, quas adducunt cives illi nostri in muniendis oppidis & arcibus nostrarum partium Genuensium, & inprimis in muniendo Bulzanetũ & Pontem Docimum, de quibus tibi, Antoni, præcipuam curam mandatumque dedimus. Vidimus etiam quæ ipsi cives nobis super iisdem rebus scripserunt: qui etsi nonnullas rationes deducant ad luendam sententiam suam, tales tamen non sunt, ut videatur ab ipsis rebus procurandis & muniendis desistendum. Nec possumus non mirari, quod nobis ita ex corde, vos Francise & Opicine, scribatis pro iis munimentis non agendis, attenta opportunitate & vsu eorundem. Licet enim partes vestræ sint, pro Genuensibus intercedere; atque id etiam nobis placet: non tamen in rebus tam necessariis & utilibus ita loqui & agere deberetis. Non sunt quidem illa munimenta & propugnacula inutilia, ut inquiunt Genuenses; imo pro eventibus, alias & sæpe secutis, qui etiam futuris temporibus evenire pos-

sunt,

ſunt, ne dum videntur utilia, ſed apprime neceſſaria. Et quamvis olim propugnacula Bulzaneti diruta fuerint, id temere & inconſulto potius quam prudenter factum fuit; nec longum tempus præteriit, quod nos ejuſmodi facti pœnituit. Quis neget, Pultiferenſes, & alios male affectos, ac novarum rerum cupidos, in officio manſuros, & pacatiores futuros, ſi arces & propugnacula in caput eorum muniantur? Quis neſciat, civitatem melius ac tutius cuſtodiri ducentis peditibus, ſtantibus caſtris, & arce egregie munita, quam mille, ipſis non extantibus? & exinde impenſam pro cuſtodia civitatis ibi diminui, non augeri? Hæc cum ita ſint, omnino diſponimus atque volumus, ut fiant exordia & initia horum munimentorum, ſine aliqua exceptione, & omni contradictione rejecta. Quare vos, Franciſce, & Opicine, detis operam, ut quamprimum hæc omnia conficiantur. Mediolani, XXII Iulii, 1433.

Philippus Maria, Dux Mediolani, &c. Papiæ Angleriæque Comes, ac Genuæ Dominus.

SIcut pro danda nobis & muneribus noſtris tranquillitate & quiete pacem ample-

amplexi ſumus: ita omni ſtudio, & exacta diligentia, quærimus & intendimus omnia prorſus abſtergere ac præcidere quæ in noſtris populis diſſidia generare poſſint. Proprium eſt enim Dominorum & Principum, ea ſemper animadvertere, quæ ad ſalutem & commodum ſociorum & bene vivendi formam attineant. Sentientes igitur, in civitatibus ac locis noſtris aliquando fieri conventus inter plures variaſque familias, quæ ſub eorum modis & formulis novas affinitates ineunt, ac faciunt ſe omnes iiſdem cognominibus nuncupari; & cognoſcentes aperte, conventus hujuſmodi non eſſe laudabiles, licet umbram quandam boni præ ſe ferant; ut qui tandem potius diviſiones & civiles diſcordias, quam fructum aliquem, parituri ſunt: His literis noſtris edicimus, atq; decernimus, quod tales conventus, cujuſvis generis exiſtant, per, & inter ſubditos noſtros, nullo modo, nullaque ratione, vel cauſſa, fieri debeant, abſque venia noſtra & ſpeciali indulgentia, ſub indignationis noſtræ pœna, nec non ſub mulctis noſtro arbitratu auferendis. Mandantes univerſis & ſingulis officialibus, & ſubditis noſtris, quatenus hoc ipſum decretum noſtrum deſcribi faciant. Medidano, die XXIIII Maii.

Dux

Dux Mediolani, Franc. Barbavaræ, & Opicino de Alzate.

DIlectiſſimi noſtri, quicquid dicat Leo de Taliacocio, nos de Thoma de Campo Fregoſio bene ſentimus; neque perſuadere nobis poſſumus, quod aliter quam bene operari velit. Nihilominus laudamus, ut dicta illius quam diligentiſſime obſervari faciatis: &, ſi, præterquam ſperamus, aliquid attentaverit, ex quibus fides ejus in dubium vocetur, id, quod opportunum fuerit, faciatis, ita ut nihil mali agere poſſit: ſed gerite vos ita caute & prudenter, ne ipſe veniat in ſuſpicionem, quod de eo male ſentiamus, ne poſtmodum in deterius ruat. Placet, quod Reverendiſſimum Cardinalem Rotomagenſem honorifice exceperitis: Omnia mihi probata ſunt; bene eſt quod me certiorem feceritis. Mediolani, die XIII Martii, 1433.

Dux Mediolani, Franciſco Barbavaræ, & Opicino de Alzate, & Officialibus Genuenſium.

DIlecti noſtri, ſentimus, quod in negocio componendæ claſſis ſegniter

vos

vos geratis, ob ſubortum quendam rumorem firmatæ pacis. Miramur, quod vos incertis rumoribus ab inceptis deſiſtatis, aut minus diligenter agatis, quicquid agendum eſt: cum certiſſimi eſſe poſſitis, quod, ſi pax confecta eſſet, vobis, & quidem inprimis, eam notam feciſſemus. Oramus igitur vos iterum atque iterum, ut omni ſtudio, cura, & diligentia, ad exornandam claſſem incumbatis; neque vos deterreat aut quovis modo retrahat cauſſa pacis; quia nec concluſa eſt, nec de concluſione ſpes habetur. Florentini enim, conſilio Baptiſtæ de Campo Fregoſio, & Ioannis Ludovici de Fliſco, nunc innovant, quo Pontremolum, & omnia quæ illi de Campo Fregoſio & de Fliſco tenere ſolebant, reſtituantur. Cui petitioni, cum inhoneſta ſit, tam pro bono noſtro, quam illius Magnificæ urbis, nequaquam aſſenſum præſtare decrevimus. Nullam ergo ſpem in pace ponatis, ſed claſſem amplam & firmam parate quam majori properatione fieri poteſt: nullus locus ſit moræ, ne hoſtes nos imparatos offendant. Agite ut magnanimos & prudentes viros decet; nos maximam ſpem in vobis poſuimus. Mediolani, die VII Aprilis, 1433.

Dux

Dux Mediolani, Francisco Barbavaræ, & Opicino de Alzate, & Ancianis Genuæ.

DIlectissimi, ut superioribus literis scripsimus, maxime cupientes, ut Genuenses nostri Venetiis captivi liberarentur; non expectato exitu consilii jam cæpti, quod nimis longum videbatur, misimus ad Illustriss. Dominium Venetorum solemnes oratores nostros, D. Andream Barth, Imperialem, & Ioannem Franciscum Gallinam, ut cum ipso Dominio pro liberatione omnium captivorum, tam suorum, quam nostrorum, ordinem & modum expendant. Ipsum D. Andream Barth ad hanc legationem elegimus, quod huic ratione patriæ visus est optime conveniens. Neque dubitamus, quin in liberatione dictorum captivorum istos inter & Venetos bene conveniet. Habent enim latissimas habenas à nobis. Et, si præfatum Dominium suos apud nos detentos, in quibus adsunt multi viri præstantes, charos habuerit, dimissioni nostrorum consentiet, maxime quia plures ex suis habemus. Considerantes igitur, quod accessus Domini Damiani Pallavicini, quem Venetias

tias mittere volebatis, non eſt opportunus; imo poſſet in ſolutione dictorum captivorum majores difficultates adducere: (Quo major ſit inſtantia, eo minus interdum obtinetur:) Decrevimus, ut ipſe D. Damianus Genuam revertatur. Quod vobis ad excuſationem ſui enarrare libuit; utque intelligeretis, quibus conſiliis adducti eum domi detinuerimus: vobis pollicentes, nihil nobis magis cordi futurum quam captivorum veſtrorum ſolutionem, cum ex ſola occaſione ipſorum liberandorum paci conſenſerimus. Mediolani, die VIII Julii, 1433.

Dux Mediolani, Franciſco Barbavaræ, & Opicino de Alzate.

QUaternas à vobis literas habuimus de ornanda claſſe, ſicut etiam Blaſius de Axereto retulit. Mihi gratiſſimum fuit, intelligere rationem & diligentiam, quam adhibuiſtis pro inducendis ad vota noſtra civibus. Volumus, ut aſſentiatis, quo ipſi cives ad nos ſuos oratores mittant, prout eos decreviſſe ſenſimus. Illud tamen date operam, ut, qui venturi erunt, fide & benevolentia erga nos propenſi ſint, ac tales, qui in claſſe comparanda nequaquam à voluntate noſtra

diſſen-

dissentiant. Quo citius ergo id curabitis, eo nobis gratius erit. Datum Mediolani, Majo, 1433.

Dux Mediolani, Francisco Barbavaræ, & Opicino de Alzate.

OPtima est sententia civium illic nostrorum, de attrahendis & complectendis omnibus recessuris ex locis Agri Pisani, qui reip. Florentinæ ex pace restitui debent. Sed, ut prudentissime dicis, non sunt ea de causa edicta publica facienda, ne Florentini propterea conquerantur. Omissis ergo edictis, date operam, ut, quicunque ex iis locis illuc venturi sunt, amice colligentur, & humane tractentur, cum in concessione immunitatum, tum in aliis quibusvis: ad hæc, eos clam certiores faciatis per nuncios, de propenso erga eos animo Genuensium, ut ad veniendum proniores fiant. Mediolani, XVIII Maii, 1433.

Dux Mediolani, Francisco Barbavaræ, & Opicino.

AUdivimus quæcunque scripsistis de longo colloquio habito cum D. Andrea de Biute: fuitque nobis jucunda le-

ctio literarum vestrarum, & id officii mihi gratissimum fuit. Neque enim melius dici potuisset, neque de amico erga regem Aragonum animo tanta referri poterant, quanta sunt. Ut igitur consilium ipsius D. Andreæ sequamur, decrevimus Regi aliqua scribere de pace cum Venetis & Florentinis nuper inita: ut intelligat, nos erga Majest. suam eo animo esse quo semper fuimus, & meliori, si tamen melior esse possit; & præterea ipsum Regem hortari ad præsidia & opem sacro concilio ferendam, sicut ipse D. Andreas laudare videtur: namque, ut tu probe nosti, posset ex ipso concilio multos favores commodaque sentire. Verum, si quando contigerit ipsum D. Andream ex Catalonia redire, nomine nostro ei plurimas gratias habebitis. Mediolani, XXI Maii, 1433.

Iisdem.

QUicquid affirmant ii cives nostri Genuenses, nos prorsus proposuimus, & volumus, ut non modo naves onerariæ, sed & triremes exornentur. Cum satis in hoc genere animum nostrum perspicere potueritis. Detis igitur operam quibuscunque rationibus, & instetis diligen-

ligentiſſime, ut negocium ornandæ claſſis abſolvatis. Videtis enim, æſtatem imminere; & multum nobis temporis ad conficiendas res deperiit. non ita ſegniter agunt hoſtes noſtri: ii omnia jam in promptu habent. Mediolani, 18 Aprilis, 1433.

Genuæ Dux, & Conſilium, Senatui populoque Mediolanenſi.

QUamprimum nobis nunciatum eſt de obitu Illuſtriſſ. Philippi Mariæ Ducis, cogitare cœpimus, quæ conjunctio animorum, & pervetuſta amicitia, ſancte quidem ac religioſe ſervata nobis, cum Mediolanenſi populo interceſſerit. qui ſecundis rebus noſtris lætari conſueverat, clades autem & incommoda quaſi ſua iniquiſſimo animo ferebat. Venitque in mentem, inſtare tempus, quo de amicorum benevolentia periculum faciamus, abſque eo quod alios rogamus; cum ultro amici amicorum commodo omnia deferre debeant, quæ vel utilitate vel adjumento eſſe poſſint. Itaque, etſi jure mirari poſſumus, nihil nobis literarum allatum eſſe, eaſque ſumma cupiditate expectamus: tamen optimum duximus, vobis conſilia noſtra deferre,

ferre, & ita quidem omnia, ut nihil prorſus excludamus, ſed conſilium, operam, auxilia, demum quæ noſtra ſunt, pro incolumitate ſaluteque veſtra vobis polliceamur; atque, ut hoc ſibi perſuadeant, etiam atque etiam oramus. Erit humanitatis officiique veſtri, reſcribere, quid potiſſimum agamus. Nam nos, perſpecto animo veſtro, nihil prætermittimus quod à nobis perfici poſſit. Mirum eſt quantopere literas expectemus. Et quoniam ignotum nobis, quæ forma imperii illi nobiliſſimæ urbi data ſit, id perſuaſum maxime habeatis, quod, quaſcumque rationes reſp. ſibi delegerit, nos id ut prudentiſſime conſtitutum non modo comprobabimus, ſed & pro tuendis rebus veſtris, tanquam pro ſalute noſtra, laborabimus. Genuæ, XVI Augusti, 1433.

Dux Mediolani, Papiæ Angleriæque Comes, ac Genuæ dominus, Genuenſibus.

AUdite, quam pulchre Deus Opt. Max. rebus noſtris faveat, quantoque cauſæ noſtræ juſtiſſimæ ſit adjumento. Heſterna die, matutino tempore, claſſis

claſſis noſtra potens & felix contra navem maximam hoſtium prope Padum prodiit: ſuper quam aderat egregius gener & filius noſter, Franciſcus Sfortia, Vicecomes, & ſpectabilis Nicolaus Picininus de Peruſio, imperator noſter, viri profecto magnanimi & fortiſſimi, cum nobiliſſima noſtrarum gentium acie; ipſumque hoſtile navigium ad Cremonam tanto ordine tantaque vi agreſſi ſunt, ut illud quamprimum devicerint, captis etiam majoribus, quos Galeones appellant; quatuor exeeptis, qui miſere evaſerunt. Qui capti ſunt, munitiſſimi erant gentibus & multarum rerum copia, interceptis etiam navibus minoribus, quam plurimis commeatibus oneratis. Id igitur glorioſum & triumphale nobis munus primum Diis immortalibus, inde virtuti noſtrorum acceptum ferimus, volumuſque vobis impartiri. Facite in oppidis & vicis veſtris decerni ſupplicationes triduo, animiſque lætis & præſentibus eſtote.

Dux Mediolani Franciſco Barbavaræ, Vicario Ducalis Saonæ.

INtelleximus, Dominicum quendam Gravarium, Alexandrinum civem, du-

dum à locis noſtris abſentem, decedentem ex Monteſarrato, profectum Venetias, deinde Romam; nunc vero per viam Ripariam Genua Monteferratum iter ſuum direxiſſe, nonnulla inquirendo & gerendo contra dignitatem & imperium noſtrum. Eſt autem vir proceri corporis, macer, habens latos & magnos pedes: quod ad faciem attinet, eſt rufi & albi coloris, calvus frontem, balbutiens, & naſo aquilino. Cupientes igitur eum in manu habere, damus tibi id oneris, ut in quibuſcunque locis apponas viros diligentiſſimos, qui eum prætereuntem ſiſtant, capiant, ad noſque quamprimum deducant. Mediolani, die XVIII Octobris, 1433.

Dux Mediolani Franciſco Barbavara, Vicario noſtro Saonæ; nec non Reverendiſſimo Epiſcopo & Antianis civitatis Genuæ ac Saonæ.

NUper intelleximus, collata fuiſſe ſigna maxima contentione animorum, die dominica poſt feſtum corporis Chriſti, bello illato ab Huſſitis hæreticis Boëmiæ. quo pręlio tredecim millia Huſſitarum ceciderunt; interempto etiam Impe-

Imperatore eorum, & aliis duobus supremis authoribus & principibus factionis; nec non septingentis ex ipsis captis. ex nostris vero ducenti tantum desiderati sunt. Hoc tam felici nuncio, quicumque de fide nostra bene sentiunt, lætari debent. Volumus igitur hoc felicissimo rerum eventu decerni triduanas supplicationes. Mediolani, die XXIII Iunii, 1433.

Dux Genuæ, & Officium provisorum, Baptistæ de Bœno, & collegis, legatis apud Mediolanenses.

ACcepimus priores literas vestras, Papiæ datas, die XXII mensis: quæ significabant, alias prius literas à vobis ad nos datas fuisse; quas nunc intelligimus periisse dolo aut incuria tabellarii. Secundæ quoque literæ vestræ, die XXIII & XXV Mediolani datæ, significant, etiam alias prius literas scriptas; quæ etiam nunquam ad nos perlatæ fuerunt. Atque ita dum ratiocinamur, quot accepimus, tot perierunt. Quod ideo à vobis ignorari noluimus, primum ut literæ posthác cautius committantur; deinde ut, si quid erat in literis illis, cujus ignoratio posset rebus discrimen afferre, curetis id, quicquid erit, literis iterare. Has postremas

non modo raptim non legimus, imo nulla est in eis syllaba, quam non semel atque iterum versaverimus. Verum quo magis illas excutimus, eo vehementius miramur tres illas petitiones populi Mediolanensis. Ante omnia mirum est, quod prudentia sua dubitare videatur, oppida, quæ multis seculis quiete possedimus, nostra esse. Deinde quod quantacumque modesta fuerit illius reip. querela, conquestaque sit, quod terras nostras receperimus; quasi aliis licuerit nostra occupare, & capta detinere, nobis vero non liceat hæc ipsa vindicare. Postremo nondum intelligere potuimus, quid Mediolanensi reip. intersit exquirere, quo jure has terras receperimus; nisi forte hæredē se facit Illustrissimi Ducis defuncti. Quod si est, testamentum proferat. Et tamen, quia de juribus Novarum gravius dubitare dicuntur; ut sciant Magnifici illi Senatores, nihil ambire quod nostrum non sit; si unquam in hujusmodi sermonem incideritis, volumus eos certiores faciatis, Novas huic reip. vendidisse Ioannem Marchionem Montisferrati, pretio aureorum XVII. mill. Quod oppidum cum diu possessum sine ulla controversia fuisset, nobis à Ioanne Balcario Duce primo subtractum est. Qui post multos annos non

non modo illud nobis reddidit, ſed de illo liberalem inſuper donationem nobis fecit. Sunt hic apud nos publica documenta; quæ ideo non mittimus; quia de ſalute ac firmamento illius reip. major quam de juribus Novarum hoc tempore nobis cura eſt. Atque utinam adeo tranquillæ & in tuto poſitæ res illæ forent, ut ejuſmodi diſputationem tempora exigerent: miſiſſemus ad vos chirographa, ut, ſi quis ex iis dubitaſſet, omnem prorſus hæſitationem exueret. Sagittariorum petitio recte à vobis geſta eſt, ut neque aſſenſeritis, neque repuleritis eam. Si enim cæterea parari ac perfici videremus, non recuſaremus pro ſalute ac libertate illius populi aliquid oneris, aliquid etiam impenſarum ſubire. Ingens vero illa pecuniarum mutuatio nos profecto uſque ad admirationem commovet. Quo enim pacto nobiſcum ageretur, ſi fame macerati, valloque & obſidione cincti, auxilium à Mediolanenſibus peteremus? Nobis, dono Dei Opt. Maximi, tuta ſunt omnia; nullum terra, nullum mari bellum gerimus. offerimus illi populo amicitiam noſtram, auxilia, opemque; & ita quidem offerimus, ut hæc nullo pretio vendicemus. Vnde eſt igitur, ut, qui nihil petimus, ſed ultra pollicemur, quaſi redem-

ptioni ſubiiciamur? An forſan illud nomen Gallorum, quod aliquando etiam Romanis formidini fuit, nos quoque terrere debuit? Falluntur, qui ex hoc nobis terrorem incutere opinantur. Nos Chriſtianiſſimum Francorum Regem ita quidem & veneramur & colimus, ut non metuamus. Neque aliquid eſt, ex quo à præclariſſimo illo Rege lædi mereamur; cum ſciamus, ab eo mirum in modum amari. Quas ob res volumus, ut non expectetis has vobis minas rurſus incuti; ſed vos ultro dominos Auditores veſtros & Præfectos alloquamini, eoſque etiam noſtro nomine certiores reddatis, ſummam nobis ac prope unicam eſſe cupiditatem libertatis & amplitudinis ſuæ. Ad quam tuendam augendamque ſi arbitrantur tutum eſſe utileque conſilium, cum Rege Excellentiſſimo fœdus percutiendi, nulla eos noſtra ratio deterreat. Quicquid enim libertati ſuæ conducet, erit omni tempore jucundiſſimum nobis. Attigimus, ut arbitramur, eas partes literarum veſtrarum, quibus jure reſponſum debebatur. Venimus nunc ad eum articulum, qui vel moram, vel adventum veſtrum reſpicit. Quocirca dicimus, non videri nobis rem minimi ponderis, ſi hoc temporis diſceſſum veſtrum permittamus.

mus.Multa ſunt enim, quæ poſſunt quotidie ſupervenire; quibus præſentia illic veſtra prodeſſe plurimum poſſit; digreſſuſque veſter, niſi cum ratione fieret, facile poſſet ſuſpectos rumores non ſine pernicie parere. Rurſus cogitamus, moram illic veſtram non parum obeſſe poſſe; præſertim ſi, quæ dona dextra porrigimus, ſiniſtra accipiantur. In hac autem dubitatione poſiti, ad hanc omnes ſententiam inclinavimus: videlicet, ſi vel capitanei, vel alii magiſtratus illi reipub. præſidentes, vel ſi egregii cives, etiam magiſtratum non gerentes, vel ſi ille Franciſcus Comes, moram illic veſtram laudarit, vos inde injuſſu noſtro nequaquam diſcedatis. Si vero quiſpiam tardationem illic veſtram multi faceret, nec eam vobis ſuaderet, hoc tunc caſu volumus, ut D D. præfectos, & ſaltem XII ex nobilioribus civitatis, alloquamini: quibus ſynceritatem animorum veſtrorum ad ſtudium & ſalutem ſuam aperiatis, eamque ſolam cauſam fuiſſe profectionis veſtræ: nos in conſilio noſtro optimo perſeveraturos fore; &, ſi quid evenerit in quo poſſimus rebus ſuis prodeſſe, id nos factorum teſtimonio probaturos. Iiſque, & ejuſmodi perſuaſionibus, animos eorum impleatis. Quibus paratis,

paratis, arbitrio veſtro & moram & reditum relinquimus. Hoc tamen vos iterum iterumque monemus, ut, ſi redire ſtatueritis, ita ſane veniatis, ut intelligamus, non deſiderium patriæ, aut liberorum, ſed probabilem rationem, vos huc attraxiſſe. Scitis, quanta res agatur, quæ pericula rebus impendeant. Scelus eſſet, hoc tempore privata commoda publicæ ſaluti prætuliſſe. Nos, niſi virtuti veſtræ confideremus, hoc profecto arbitrium nunquam vobis committeremus. Si inde excedere ac regredi decreveritis, relinquite iſtic Franciſcum Vernatium, qui omnia quotidie quam diligentiſſime exploret, & eorum, quæ gerentur, nos faciat certiores, quoad veſtro conſilio adjuti rebus illis aliter conſulemus. Vos, quantum patriæ debeatis, prius cogitate, quam de veſtro reditu quicquam ſtatuatis. Genuæ, XXVIII Auguſti, 1447.

Pius Pontifex II, *ad Archiepiſcopum Genuæ.*

PIus, Epiſcopus, ſervus ſervorum Dei, Venerando fratri, Paulo, Archiepiſcopo & Duci Genuæ, ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem. Ducatum patriæ tuæ omnibus civium ſuffragiis te aſſe-

aſſecutum ſcribis, eumque per noſtram benedictionem confirmari petis. Admirati ſumus conſilium tuum, qui ejus civitatis temporale imperium acceperis, quæ plures omnibus urbibus Italiæ tumultus & ſeditiones quotidie movet, nec ullum diu rectorem Ducemve patitur. Et tu anno ſuperiore, quanta ſit tuorum civium conſtantia, in te ipſo didiciſti; qui, cum ab eis ad hunc ipſum principatum fuiſſes aſſumptus, non tam cito magiſtratum iniiſti, quam deponere coactus fuiſti. Nobis quidem eodem fere tempore & aſſumptio tua & depoſitio nunciata fuit. quid nunc futurum ſit, ignoramus. Huc accedit rei novitas: nunquid idem homo duas gerere perſonas poſſit. An abſit ſanguinis effuſio, neſcimus. Tamen, quod Archiepiſcopus ante te alius, ut inquis, Ducatum inierit, maximam eſſe cauſſam oportet, quę hanc novitatem induxerit. Forſan experti ſunt Genuenſes, ſecularia imperia injuſta eſſe; atque, inde tot rerum mutationes oriri putantes, ad te confugerunt, ſperantes abs te melius & mitius gubernari. Magna tibi eſt bene agendi neceſſitas impoſita: Niſi rectam juſtitiæ lancem tenueris, niſi vim prohibueris, niſi modum pravis cupiditatibus impoſueris, niſi te ipſum & tuos ſtipatores

res in honesti fræna redegeris ; non stabit imperium tuum ; brevi dominaberis urbi ; nec regnum Genuæ tantum, sed & sacerdotalis muneris honorem non sine maximo dedecore amittes ; si tamen eiiciaris, & non pejora tibi contingant ; ut sunt ante oculos domestica exempla. Vide quid agas ; Non eadem est & sacerdotalis & sæcularis imperii ratio. Paternam & omni clementia plenam esse pontificalem administrationem oportet, non tyrannidem. Multa in sæculari dignitate ferunt homines, quæ abhorrent ab ecclesiastica : Quæ in laico pusilla & levia existimantur delicta, in clerico maxima & gravissima judicantur. Sacerdotes, quorum vita veluti speculum inferioribus est, non modo à malis operibus abstinere, sed omnia mala declinare oportet, quæ quoquomodo suspicionem mali ferunt. Vide quem gradum ascenderis : Si potis es pie & juste imperáre, ac non subditos solum, sed & te ipsum coercere ; si vales virtute iniquitatem evertere ; si pro commodo communi, non libidinis tuæ explendæ causa, ducatum accepisti ; si ad tutandam religionem adversus impios Turcas quem animum geris, devovere proponis, & injuriam proximi non quæris, confidenter, ritu, & juxta

ta leges tuæ civitatis: tum demum hoc tibi imperium demandatũ eſt. Et, quod, ut polliceris, utiliter populo tuo præeris: illum tibi, & tuis civibus, & univerſæ reipublicæ Chriſtianæ, in nomine Sanctæ Trinitatis benedicimus. Datum Romæ apud Sanctum Petrum, ſub annulo Piſcatoris, pridie Calendas Februarias, 1463, Pontificatus v anno.

Morbaſanus Habery Yeſſi, cum fratribus ſuis, Corali, Iusbacchi, Imperatores Orgami collaterales, & in partibus Achaiæ domini, Magno Sacerdoti Romanorum, juxta merita dilecto.

NUper auribus noſtris intonuit, quod in partibus Italiæ, ad preces populi Venetorum, in baſilicis veſtris feciſtis edicta, quod, quicunque contra nos noſtroſque arma capeſſeret, ſuorum in hoc ſeculo remiſſionem peccatorum, eiſque beatam vitam promittitis in futurum. Cujus rei veritatem oculata fide perſpeximus per adventum quorundam peditum cruciferorum, qui nuper in eorum navibus transfretarunt. Propter quod admirari cogimur vehementer: quia, dato, quod à ſummo Tonante vobis data ſit

ſit poteſtas etiam abſolvendi animas & ligandi; tamen ad hoc procedere maturius deberetis; neque Chriſtianos, maxime Italos, cruce ſignatos, inducere ſuper nos: cum, ſecundum quod patres noſtri ante dixerunt nobis, populus noſter Turcarum innocens fuerit mortis & injuriæ Chriſti veſtri, & terras & loca veſtra Sancta nos non poſſideamus: imo populum Iudæorum ſemper odio habuimus, habemusque: & quia in annalibus & chronicis noſtris audivimus ipſi, proditorie, & per invidiam, eundem Chriſtum veſtrum Hieroſolymis traditum præſidi Romanorum; quem cruci affixit. Inſuper miramur noſtro maximo dolore, quod ſurgat Italia contra nos, cum latens amor nos ad eos amandos alliciat, quod ipſi priſcis illis temporibus à Trojanorum ſanguine oriundi ſunt. Scimus enim, Antenorem, & Aeneam, vel de Priami ſanguine genitos, vel Trojanos fuiſſe ſaltem. In cujus locum nos etiam ducti ſumus; & Imperium in partibus Europæ tenemus; &, juxta promiſſa, quæ à Diis veſtris patres noſtri habere noſcuntur, Trojam magnam inſtaurare & ulciſci ſanguinem Neſtoris, ac Ilionis ruinam, nobis Gręcorũ Imperiũ ſubjugãdo, & deę Palladis fatũ puniendo, intẽdimus.
In-

Insuper, quia intẽdimus Cretam & alias maritimas insulas nostro Imperio vendicare: iccirco prudentiam vestram requirimus, quatenus diplomatibus vestris per Italiam missis, ad instantiam Venetorum, silentium imponatis; non provocantes amplius sub pietatis specie populũ Christianum; cum nos erga ipsum nullum bellum religionis caussa geramus; cumque nihil nobis referat, si Christum colitis, quia & nos ipsum credimus prophetam; neque nos ex lege ipsius, prout audivimus, potestis ad credulitatem compellere. Si autem lis vel discordia orta est inter nos & populum Venetorum, hoc accidit, quia per vim, & nullo justitiæ muniti colore, jamdudum quasdam insulas maritimas & alia loca suo imperio subjugarunt; quod diutius perpeti non possumus, cum futurum tempus nostræ promissionis instet. Propter quæ, & alia, potestis merito ab inceptis desistere; & inprimis, cum audiverimus, ipsum populum fore alienum à moribus & vita Romanorum. Alioquin si ab inceptis vestra prudentia non desistat, ampliare curabimus vires nostras, sumpto Divi Imperatoris Organi aliorumque Orientalium Regum auxilio, qui simulant hodie se dormire: quorum præsidiis adiuti, armato-

matorum multis millibus, non modo cruciferis vestris resistemus, verum, si contra nos Italiam, Germaniam, Galliamque concitetis, vos omnes retundere intendimus. &c. Anno Machometi, die mensis Calcubii.

Maonenses Civitates, & Insulæ Chii, Romano Pontifici.

ETsi videmus, Beatissime Pater, maximis nostris periculis nos objectos furori Machometi Turcarum regis, qui in omnes Christianos promiscue arma sumpsit: hucusque tamen quadam animi alacritate sævas illius minas, & illata plurima mala, ideo perferebamus, quia certam conceperamus spem, Christianos, clade tam nefaria accepta, pia arma sumpturos, & summo consensu ac faciliore eventu hostem infidelem atque nimium insolentem oppressuros. Cumque indies graviora ab ipso capiti nostro imminerent, non aliter eadem soliti eramus pendere; quam ut quoddam commune Christianorum incitamentum ad vindictam accelerandam. Quibus rebus spem nostram foventes, omnibus artibus & præsidiis contra ejus vim nos muniebamus. Sed heu nimis longam spem! ô Christianorum

norum arma nimis dilata! ſiquidem omnibus quieſcentibus jam oppugnamur, jam ingens vis & rabidus furor in nos converſus eſt. Nos erimus in eo nunc occupati, Sanctiſſime Pater, ut veſtræ Sanctitati explicemus, emiſſam nuper in nos claſſem, & damna plurima illata eſſe. Illud potius eſt præſentis terroris: illud inſtantis & maximi diſcriminis, quod, inſpecta loci opportunitate, primo proximo vere eadem claſſis, auctis viribus, & comparatis bellicis operibus, quæque ad oppugnationem pertinent, in nos eſt reditura: quod ita fore, non vano rumore, ſed certis authoribus comperimus. Contra quos impetus ut perſtare poſſimus, fidelis quidem & conſtans animus non deſperat: ſed quotæ ſunt vires noſtræ? quonam pacto ſine communi Chriſtianorum auxilio tam modica colonia defendetur? quæ, licet parva, quanti tamen ſit momenti, omnibus Chriſtianis tranſmarinis haud ignotum putamus, cujus ruina plurimos in eandem ſecum traheret calamitatem. In tantis igitur noſtris & aliorum Chriſtianorum periculis ad Veſtram Sanctitatē ſapientiſſimam confugimus; quam non dubitamus divina providentia hoc potiſſimum tempore ad Apoſtolicam ſedem aſſumptam, ut ſuo impulſu

impulſu & authoritate univerſalis fides & Chriſtianorum decus inſtauraretur. Apud eandem, quas præſens neceſſitas exprimit, preces fundimus, obſecrantes, ut cauſſam noſtram & Chriſtianorum foveat, cœptum opus ne deſerat. Chriſtiani concitentur, ſumantur arma: quæ ſi non ita ſtatim inferri terra marique poſſunt; at illud ſaltem maritimi auxilii non denegetur, quo tantiſper hanc paratam vim ferus hoſtis contineat, & nos ſalvi eſſe poſſimus. Hæc ita fieri, non maximi laboris eſſe putamus, & Apoſtolicæ authoritati non difficile. Conſervantur autem, non Græci, non ſchiſmatici, ſed Italici generis antiquiſſimi Chriſtiani, qui ſemper Sacroſanctæ Romanæ Eccleſiæ pio affectu & deditiſſimi & obſequentiſſimi fuerunt: in quorum tutela aliorum pericula propulſantur. Quod ſi ea infelicitas eſſet, ut tam juſtæ preces apud Chriſtianos deperirent, Ieſum Chriſtum, dominum noſtrum, judicem invocamus; veſtram Sanctitatem teſtantes, nos impie à ſociis Chriſtianis deſtitutos, pro fide tamen uſque ad extrema pericula pugnaturos; paratiſſimi ſemper omnibus obſequiis B. V.; cujus pedes humiliter exoſculamur. Ex Chio, die XIIII Aug. 1455.

Petrus

Petrus Fregosius, Dux Genuæ, Aragonum & utriusque Siciliæ Regi.

COgitantes, quod bella adversus nos sæpenumero; Serenissime ac Excellentissime Rex, injuste tamen, suscepisti; magnitudinem animi tui, etiam si plura forsitan cupit quam capere possit, admirari & extollere aliquandiu potuimus. Sed ubi aperte deprehendimus; nullam inter nos belli caussam esse, nisi si tuos movet prædæ aviditas; id indignum tanto Rege, nemo est qui nesciat. Non admirari tamen non possumus, sapientiam tuam, cum per ætatem, tum rerum gravissimarum usu adeo periculis edoctam, totiens adversus nos male expertam fortunam tuam rursus velle tentare: eo magis, quod nos, tot veteribus, totque recentibus injuriis, quot tua Majestas nobis intulit, prorsus abjectis, summique Pontificis tui consilio & precibus moti, superiore anno ad inducias semestres pervenimus. In quo etsi pro fide tanti Numinis, & pro nostra animi æquitate, ac in tuam amplitudinem devotione, jam animum tuum ad tranquillitatem pacemque confirmatum credidimus: existimavimus, pericula Turcorum, quibus sine

tua & nostra pace tuto satis occurri non posset, non modo servandæ paci, sed augendæ inter nos benevolentiæ prodesse posse. Nam cum sciremus, hanc animi tui esse magnitudinem, ut in gerendis bellis vera gloria tibi constituta esset; oblatum tuæ Majestati hostem esse videbamus, cum quo non humanã modo, sed cœlestem gloriam posses adipisci; in quo gerendo, etsi per te potentissimus videbare, nos propitios ac omnino obsequentes tibi habere potuisses. Quę igitur, sapientissime Rex, causa excitare te aut compellere potuit, ut rursus, & tam repente, bellum adversus nos in tot calamitatibus orbis Christiani susciperes, ubi nihil à nobis non modo agi, sed nec cogitari videres, quod tuæ amplitudini, tuæque dignitati obesset? At saltem, si tanta nobiscum pugnandi cupiditas te movet, quæ certe movere non deberet, quomodo fœderis percussi inter nos oblitus es, ut prius triremes ad nostra damna præmiseris, quam id modo aliquo denunciatum nobis fore volueris? Est ne hæc fides tanti Regis, ut triremes tuæ, quas paullo ante amicas, hospitesque, & omni commeatu ac humanitate plenas, à nobis dimiseramus, vix portu nostro egressæ, ad nostra damna discur-

rere non erubuerint? Quis eſt inter Chriſtianos Principes, qui tam injuſte, tam repentine, bellum ſuſcepiſſet? Rex es, qui multa per ætatem tuam expertus es, ita, ut felicitatem tuam, qui te diligunt, & qui te non norunt, plerumque poſſint extollere, qui vel nullius conſilio indigere videare. Sed memento tamen, nihil tā firmum ac ſtabile eſſe, cui periculum non ſit ab invalido. Hæc jam laborum vitæ tuorum pars ſupereſt, ut, quam pugnando gloriam adeptus es, pace demum & ocio magis quam diuturnis laboribus ſervare poſſis. Plura Reges pacis, artibus juſtitiaque, quam armis, adepti ſunt; & plures fuere, qui injuriam inferentes, plerumque ſunt ab impari hoſte ſuperati. Si tamen ullam Majeſtas tua querelam deferre velit; habes Pontificē, ſunt Reges, ſunt alii Principes, quorum conſilio omnis noſtra controverſia dirimi poſſit. Quod ſi fugis, tu ipſemet, juſte an injuſte facias, facile judicabis. Si nos, ut cœpiſti, laceſſere non deſines; Deum fidei & cauſſæ noſtræ teſtem judicemque obteſtantes, ſaluti noſtræ ita conſulemus, ut hujus ſuſcepti conſilii Majeſtatem tuam aliquando pœniteat. Genuæ, die XVII Julii, 1455.

Alphon-

Alphonsus, Rex Aragonum, Petro Fregosio, Duci Genuæ.

QUi vos fortasse non norunt, si modo aliqui sunt in terris qui vos non norint, poterunt ii quidem metu aut aliqua admiratione affici. Ego vero, qui totiens jactantiam vestram, totiens levitatem atque perfidiam expertus sum, non solum, quod scribitis, neque magnifacio, neque formido; sed is potius sum, cui facere videamini quod impudica mulier solet; quæ si semel pudorem ex animo abjecerit, postea in castas probasque objectare adulteria non desinat. Etsi vobiscum verbis contendere animus non sit, respondebo tamen abunde satis pro tempore literis vestris; quo mortales atque immortales omnes intelligant, me nequaquam bellum contra nationem Genuensium in præsentia suscitasse; cum qua & amice & benigne vivere perpetuò, nisi nobis publice fiat injuria, decrevimus: imo vero pro civitate Genuensi, id est, pro optimatibus, summisque viris, ac civitatis flore, qui vestra vi atque opera extorres degunt, nos contra fedifragos triremes nostras immisisse; pro illis, inquam, quos multis ante-

antehac experimentis inſpectos ſciremus firmos ac conſtantes publice & privatim in propoſito perſtitiſſe, humanitatem ac juſtitiam colere conſuetos; quos haud dubie ſperamus, ſi noſtris auſpiciis noſtraq; ope in urbem reſtituti rempubl. capeſſant, melius fidem, gratitudinem, fedus, pacē, & decus omne nobiſcum ſervaturos. At primum omnium, ſi qua vobis præteritarum rerum memoria extat, primam & ſecundam inter nos pacem veſtra avaritia atque perfidia violatam invenietis. Sed hanc, ut nimis veram, omittamus, & ad hæc recentiora, de quibus querela & controverſia eſt, veniamus. Precibus veſtris demum factum eſt, uti Calixtus Pontifex maxime nos ad inducias vobis ineundas compulerit. Quæ res tametſi parum duratura pro veſtris moribus mihi videbatur; tamen Pontifici domino noſtro potius parere volui, quam de fide veſtra parum confiſus videri. Sed nec illud, præſertim Gotardo dictante, jactare debuiſtis, pacem ſcilicet inter nos factam conſilio & precibus Pontificis mei. Aderat Gotardus quidem ipſe, tunc legatus veſter, cum epiſcopus Atrebatenſis, communi omnium legatorum nomine, diſerta quidem oratione me oraret, ut Genuenſes quoque in ge-

neralem pacem ſuſciperem. Cumque ego reſponderem, Genuenſes pro ſua perfidia pœna potius quam pace dignos videri; exclamavit Gotardus, Quis non veneretur genibus provolutum? tua nos ſaltem clementia, ô Rex humaniſſime, communi hac pace dignos efficiat. Factæ igitur, Gotardi precibus, ſed interventu Pontificis, induciæ, fedus ictum. CumquePontificis ſaltem authoritate aliquid fidei ſuſtentari poſſe exiſtimarem, præſidium, quod in terra Corſica habebam, revocavi. Vos interim, occaſione oblata, oppida, quę illic regia domus noſtra poſſederat, ut erant propugnatorum vacua, occupaſtis, præfectos & populares noſtros fœdiſſime trucidaſtis, pacem de Pontificis ſinu adhuc calentem extinxiſtis; federa, juſiurandum, fidem, pietatem, religionem pro nihilo æſtimantes: inter hæc etiam naves nonnullas ſubditorum noſtrorum, nihil hoſtile metuentes, cepiſtis, diripuiſtis, abduxiſtis. Quibus de rebus cum ego per Franciſcum Caſtelletum, legatum veſtrum, & item per Bernardum, præfectum claſſis noſtræ, apud vos ſæpius quererer, nec non apud Pontificem per Solerium, nobilem Theologum: ita ubique ſuper his negligentes extitiſtis, ut lætari atque exultare potius

potius malo, quam illud velle corrigere videremini. Nam, quas frivolas & ineptas excuſationes affertis, magiſtratum, quem vos D. Georgii cognomento appellatis, non vos, hujuſcemodi facinus patraſſe; idem eſt atque ſi caput ad ventrem culpam rejiciat, venter ad caput. Facitis ſane, ut ſacerdos ille Herculis apud D. Auguſtinum, qui ſolus, utraque manu alternante, dextra quidem pro ſe, læva velut pro adverſario, teſſeris ludebat. Non itaque nos temere, aut repente, ut dicitis, contra vos triremes immiſimus, qui totiens per Solerium, totiens per Præfectum noſtrum, totiens per Legatum veſtrum, qui apud nos adhuc agit, damna illata à vobis fruſtra repetierimus; ſtudentes, quantum in nobis eſſet, amicitiã etiam cum improbis ſervare, ſi modo errorum & expilationũ aliquando pigeret pœniteretque. Illud autem admirari ſatis nõ poſſumus, quomodo Turcarum pericula nominare vos non pudeat: quippe qui probe ſcire debeatis, quo de genere Chriſtianorũ ſint hi, qui prius illos ex Aſia in Europam, precio & ſingulari ſtudio avaritiæ adducti, onerariis navibus devexerunt, & ubique terrarum conatus omnes Regum Ducumque Chriſtianorum pro viribus

ſubvertunt; Machometanis quotidie tela, arma, tormenta, commeatum, contra jus fasque, ſubminiſtrando. Rurſum & hoc noſſe debitis, quinam ſint illi, qui, cum Turco contra Chriſtum perpetuo fere conjurantes, expeditionem noſtram, quantum in ipſis eſt, impedire conentur. Nam, per immortalem Deum, quid aliud eſt, pacem inter nos initam hoc tempore violare, quam Turcorum cauſam agere, quam Epiſcopum abjurare, quam Chriſtianorum omnium exitium optare? Advertet Chriſtus ipſe, cujus cauſſa agitur, nos ſemel atque iterum pacem Italiæ ſumma diligentia procuraſſe, atque firmaſſe, cum ob alias cauſas, tum vel maxime, quo Chriſtianorum in Turcas faciliores eſſent conatus, atque animi alacriores. Hanc quoniam per vos nunc, ô Dux, octoque viri Genuenſes, diſturbatum iri palam eſt, in vos conatus noſtros, velut in Turcas in Italia exortos, convertamus oportebit. Nec prius ab incepto deſtituri ſumus, quam vos, Chriſto ipſo adjuvante, ſupplices Deo vero reddamus. Nec minus, Chriſto Duce, & in Turcas Aſiaticos expeditionem, quam ſemel ſuſcepimus, executuri ſumus; palamque facturi, nos ea tantum cupere, quæ facile aſſequi aut capere valeamus.

Poſtre-

Postremo nos haudquaqnam præterit, victoriam alternam rem esse, nec hominum robore, sed Dei Opt. Max. arbitrio constare: Iccirco contigisse quandoq;, ut ab invalidis fortiores vincerentur, plures à paucioribus. Vos contra latere non debet, fortiores ut plurimum evadere solere, si justam præsertim Deoque acceptam causam sustinent. Quod si victoriæ alicujus recordatio vos subit, memineritis simul & in ea federis violati; ut, quantum ex victoria lætitiæ, tantum ex perfidia mœstitiæ contrahatis. Posthac vero vobis persuasum sit, non amplius dolo aut perfidia, sed armis atque justitia, vincendum esse. Datum in castro nostro novo, Neapoli, x Augusti, 1456.

Petrus, Dux *Genuæ*, Regi *Aragonum*.

COgitantibus nobis, quam incertus & fallax esse rumor soleat, æquum visum est, ut eos motus, quos utero dudum conceptos hæc tandem civitas peperit, Majestas vestra ex nobis certius, quam aliunde, cognoscat; ut, si quid erit, quod nostris de rebus vel cogitandum vel intelligendum sit, ex minus vera hominum affirmatione falli non possit. Cum exploratum haberemus, multa

multos in perniciem reipublicæ noſtræ
moliri ; idque hominum genus in dies
magis magisque augeretur: ſtatuimus
temporum neceſſitati obtemperare, illo-
rumque furori paulliſper cedere. Itaque
cum 28 Iulii arci Caſtelleti præfeciſſemus
fratres noſtros, Pandulphum, & Tho-
maſinum, tradita illis trecentorum pro-
pe militum manu, primis tenebris urbem
reliquimus, ternasque triremes, quas in-
ſtructas habuimus, paucis comitantibus
ſtatim conſcendimus. inde tranquillo
mari vecti, Segeſtum oppidum in Orien-
tali ora poſitum tenuimus. Interim om-
nis adverſariorum factio, haud exiguum
equitatum, magnas mercenarii militis
copias, nec minora agreſtium hominum
agmina ſecum trahentium, intra urbem
accepta eſt. Nec multo poſt, cum de in-
ſtaurandis publicis rebus agi cæptum eſ-
ſet, exortis, ut aſſolet, inter factiones
diſcordiis, quia ratione componi poſſe
non videbantur, ad vim & ad arma con-
curſum eſt. Ita, non diſcedentibus modo
principibus factionum, ſed inter ſeſe mu-
tuo pugnantibus, tandem prima menſis
hujus die, in ipſo Solis exortu, Genuen-
ſem in portum delati ſumus. Quo co-
gnito, multi adverſariorum diſcordias
execrati, in partes noſtras tranſire cœpe-
runt.

runt. Expositis igitur in terram copiis quas ea classe nobiscum advexeramus, fratribus nostris, qui mox nobis occurrerant, conjuncti, adversarios adorti sumus. Quibus brevi fusis ac fugatis, intra pauculas horas palatio quoque publico potiti sumus. Cumque adversarii tota in urbe nobis cessissent, ignotum omnibus est, &, abjectis mox armis, pax civitati restituta. Hic fuit, Illustrissime Princeps, civilis belli exitus; quod tertium intra diem, nullo prope sanguine, nulla civitatis clade, sedatum est. Cæterum, etsi haud dubitamus, omnia Majestatem vestram intra tempus egisse quæ pacta sunt; nullo tamen regio scripto liquet authentico, nobis fuisse ab ea ratificatas inducias; quas nos suo tempore comprobavimus: &, quicquid pepigimus, intra statutam diem præstaturi sumus. Ex quo Sublimitatem vestram precamur, rescribi ad nos jubeat quid super ipsa ratificatione sit actum: qui sumus semper ad omnem gloriam vestram magno studio parati. Genuæ, 1455, die 4 Augusti.

Bellisarius Totilæ S. D.

SI hoc bello victoria potitus fueris, Romamque deleveris, rem non alie-

nam, ſed tuam, perditum ibis: ſin victus eris, ſervata urbe Roma, gratias immortales; delata vero, humanitatem nullam à victore expectare debes.

Francorum Rex, Totilæ S. D.

SI ad amplitudinem regni tui ac rerum geſtarum gloriam reſpiciam, dignus profecto eras, cui tuto filiam meam uxorem dare. Sed illud ſævitiæ ac improbitatis me penitus deterrebat, quod te perditiſſimum regum Romanā urbem omnium præclariſſimam incendere ac evertere non puduerit. Tantum enim abeſt, ut filiam meam tibi deſpondeam, ut tu etiam tanti ſceleris aliquando pœnas mihi daturus ſis.

Alaricus Gothorum Rex, Honorio Imp. Rom.

GEritur bellum prope Ravennam abhinc triennio varia fortuna, maxima utriuſque exercitus clade; quod libidine Stiliconis, Ducis tui, nobis indictum eſt. Nos Italiam non vaſtaturi, ſed habitaturi venimus: nec erat cur Stilico Dux tuus, ſpe novarum rerum, te ad hoc bellum ſollicitaret. Non ſatis mihi conſtat,

majo-

majore ne avaritia, an odio & perfidia, huic bello ſe immiſceat. Peto igitur abs te, (quando nobis Italia excedendum putas,) eam ſaltem Galliæ partem copiis noſtris incolendam dari jubeas, ad quam Suevi, Alani, & Burgundiones, ducibus Vandalis, irrupturi ſunt. nam & ſatius eſt, te ex amicitia noſtra aliquos fructus capere, quam ex ſimultate detrimenta aliqua ſentire. quandoquidem militum noſtrorum robore iis populis Imperio tuo minitantibus egregie ac fortiter occurram; efficiamque, ut prius amicitiæ noſtræ fructus, quam federum noſtrorum certos nuncios habeas. Vale. Prope Ravennam, in caſtris noſtris.

Honorius, Romanus Imperator, Stiliconi.

PEtiit à me per literas humanitatis plenas Alaricus, Gothorum Rex, ut ſibi in Gallia id loci habitandum darem, quod propediem Suevi, Alani, Burgundionesque, ingentibus copiis occupaturi videntur. Ego vero Regis illius amicitiam ac federa tanti facio, quanti iis periculoſiſſimis temporibus fieri debet. Video enim, ſi tot Barbarorum exercitibus, qui noſtris cervicibus imminent, occurrendum ſit, totum Imperium noſtrum in

diſcrimen vocari. Statuas igitur diem, qua Alaricus cum exercitu Italia in Galliam excedat. Cui des velim eam potiſſimum partem provinciæ incolendam, quę hoſtium incurſionibus ac direptionibus expoſita eſt. Illudque te moneo, ut fidei ac diligentiæ ſemper memineris. Valę. Conſtantinopoli.

Galla Placidia, Honorio, ac Theodoſio Iuniori, S.

IAmpridem intellexiſtis, Stiliconis Ducis perfidia, & Gothorum virtute, captam fere totam Italiam, urbemque Romam poſt longam & gravem obſidionem in manus Alarici Regis deveniſſe. Ego vero, quam primum mihi licuit, dedi operam, ut cædibus & rapinis aliquando temperaretur, & ut nomen Romanæ urbis una cum aliqua libertatis ſpecie viveret. Nam & Romanis magiſtratibus opera noſtra urbs reddita eſt. Illud etiam effeci, ut (ſiquando pacem ac fœdera probetis) in tanta Imperii veſtri ac rerum perturbatione ab armis deſiſtatur. Quod ut probetis, vos & moneo, & etiam atque etiam rogo. Spero enim futurum, ut Alaricum, virum noſtrum, Regem optimum veſtraque affinitate ac benevolentia dignum judicetis. Valete.

Aëtius

Aëtius Patricius, Theodorico Regi.

DUm mutuo odio ac bello implicamur, Attila, Hunnorum Rex, innumerabilibus copiis Pannoniam, Romani Imperii provinciam, occupavit; Macedoniam, Myſiam, Achajam & univerſam Thraciam ferro ac flamma vaſtavit; tantaque Imperii incrementa accepit, tantos exercitus comparavit, ut brevi omnia vnico hauſtu abſorbere poſſe videatur. Hæc cum ita ſint, optimum & utriusque ſaluti utile fuerit, ut nos communi impenſa ac periculo illi occurramus. Si enim Alanos, Burgūdiones, Francos, Saxonesque auxiliares copias habeamus, facile & regna noſtra tuebimur, & pulcherrimas Romani Imperii provincias de hoſtium manibus recipiemus. Quod ſi quamprimum capeſſere arma, paribusque auſpiciis bellum hoc gerere, neglexeris, vide, ne, quando volueris vires illius imminuere, minime poſſis. nam tanta eſt Regis illius tum ſævitia, tum regnandi cupiditas, ut huic totus terrarum, illi univerſus hominum cruor, ſatis eſſe non poſſit. Vale. Romæ.

Aëtius

Aëtius Patricius, Consulibus Romanis.

MAximis itineribus in Galliam veni, legionesque nostras ad Tholosam cum Theodorico Visigothorum Rege ac cæteris conjunxi: quod ubi primum Attila rescivit, relicta Aurelienſi obſidione, propius nostros exercitus accessit, ac copiam pugnandi fecit. Sperabat autem barbarus hostis, prælium sibi ex sententia eventurum; cum per Vatum responsa fortunam belli sciscitatus, cædem Imperatoris legionum nostrarum speraret. Pugnatum est magno ardore animorum, diu neutra acie inclinante, aut cedente: sed tanta hostium cædes facta est, ut montium cadaveribus septi videremur. Verum nox superveniens pugnam diremit. Ad centum octoginta millia hominum in acie utrinque ceciderunt: victoresque maxima gloria evasimus; ita tamen, ut Theodoricus egregie pugnans in altero cornu ceciderit. Attila fractus & fugatus in sua regna se recepit. Thurismundus, Theodorici filius, quam primum recessit; veritus, ne, cognita parentis nece, à fratribus regno spoliaretur. Nos vero reliquias exercitus instauramus; ac speramus, fore, ut, pacata Gallia & pro-

& provinciis omnibus, longo ocio ac quiete fruamur. Valete. Ex castris ad Tholosam.

Pristus, Theodosio Iuniori Imp.

TAndem, transmissis ingentibus fluminibus, & superatis montium jugis altissimis, in Scythiam deveni, aulamque Attilæ regis attigi. Is habitat vicum instar amplissimæ civitatis, in quo lignea mœnia ex tabulis nitentibus fabricata visuntur: quarum tabularum compago ita solidum mentitur, ut vix ab intento oculo possit junctura comprehendi. Triclinia ambitu prolixiore distincta; porticus egregie ornatæ ac dispositæ; area vero atrii ingenti ambitu cincta, ut amplitudo ipsa regiam domum ostentet. Rex Attila incessu est superbus, huc atque illuc circumferens oculos; motuque corporis ingenium ac barbariem demonstrat. Bellorum est amator; sed ipsemet non magnopere manu promptus, consilio satis maturo. Supplicibus immitis: favens ac fovens eos, quos semel in fidem & clientelam accepit. Forma brevis, lato pectore, capite grandiore, minutis oculis, rarus barba, canis aspectu, simo naso, tetro colore, originis suæ signa

gna præ se ferens. Is demum mihi totus visus est ad bellum apparatus, qui terris & imperiis omnibus cladem minitari soleat: nam & quingenta hominum millia in aciem educere posse prædicant. Hæc volui te præmonere, ut scires, periculosum tibi bellum imminere. Cui quibus viribus occurrere valeas, tu pro tua prudentia videbis. Ego vero, quanto ocius potero, has literas subsequar, coramque plura dicam. Vale.

Theodoricus Ostrogothorum Rex Zenoni Imperatori Constantinopolit.

MUltis maximisque tuis erga me officiis, quanti amicitiam nostram faceres, cognovi; eaque inprimis ratione, quod mihi equestrem statuam ex ære in rostris erexeris, patricium declaraveris, exercituique nostro stipendia amplissima dederis. Verum, cum mihi jampridem nunciatum sit, Italiam totam Odoacri armis cessisse, diuque in contumeliam Rom. Imperii eam provinciam detineri; mihi gratissimum feceris, si me, cum exercitu, ad deturbandum Odoacrum regno Italiæ proficisci patiaris, mihique, perveteri necessitudine tibi conjuncto, hujusce profectionis author fueris.

ris. Cur autem id tibi minus placere debeat, non video, ut amico potius quam hosti Italia pareret; cum Visigothæ, Suevi, Alani, Vandali, Burgundiones, Eruli, & Turingii, tum Italiam, cum etiam Galliam, Hispaniam, atque Africam ferro igneque vastaverint. Hæc tecum pluribus non agam, ne tuæ erga me benevolentiæ diffidere videar. Vale.

Theodoricus Ostrogothorum Rex Zenoni Imperatori Constatinopolitano.

AD statutam diem ex Pannonia castra movebam, cum in Noricis Strapilia Gepidarum Rex armatus mihi fit obviam. Hunc primum prælio fudi ac fugavi. Eodem ferme tempore Busarim, Bulgarorum Ducem, mihi infestum delevi. Quamprimum vero Italiam attigi, Odoacrum apud Soricium, Aquilejæ flumen, cum instructo exercitu, obvium habui; quem etiam, cruento tamen prælio, vici. Is, ad Padi vada & loca munitissima delatus, aliquantisper substitit: ego Veronam urbem, dedentibus se civibus, recepi; Odoacrum in campis patentibus Veronæ subjectis secundo fudi. Victus Odoacer, Romam petens, à populo Romano exclusus est: suburbana loca incen-

incendens, Ravennam ſe contulit: per legatos tentavit animos populorum: ad cujus partes multi accolæ Padi fluvii, & Aſtupha præfectus Flaminiæ Æmyliæque, tranſierat. Demum Ticino movens, Ravennam contendi; urbemque ac hoſtes ea obſidione cingo, ut aliquando ſperem, ex ſententia huic diutino bello finem impoſiturum. Vale. In caſtris prope Ravennam.

Theodoricus, Oſtrogothorum Rex, Zenoni, Imperatori Conſtantinopolit.

NIhil eſt, quod deſidiæ me accuſes, quod nimis ſero de iis, quæ hic geruntur, te certiorem faciam. multa ad te rumor ipſe attulit. Id ſcias, velim, me diu ac multum in hac Ravennæ obſidione laboraſſe: ea enim fuit hujuſmodi, ut, ſæpenumero ab Odoacro eruptione facta, de fortunis omnibus dimicandum fuerit. Verum tamen bis & fractus & in urbem conjectus eſt. Totum triennium in hac obſidione conſumpſimus; hoſtis, hortantibus eum civibus, ſe nobis dedidit. Ego, quamprimum urbem ingreſſus ſum, de Odoacro ac filio ſupplicium ſumpſi; qui agros incenderat, urbes everterat, tantumque ubique locorum humani ſan-

ni ſanguinis effuderat. Hæc volui, neſcius ne eſſes. Vale. Ravennæ.

Theodoricus, Oſtrogothorū Italiæq; Rex, Clodovæo, Francorum Regi.

MIhi nunciatum eſt, te collatis ſignis in agro Volgadenſi cum Alarico genero meo dimicaſſe; eodemque prælio egregium adoleſcentem, mihique conjunctiſſimum, cecidiſſe. Quod, pro eo ac debui, ægre moleſteque tuli. Nihil enim erat, quod me majori moleſtia afficere poſſet, quam videre, hinc ſocerum meum, inde generum, armis decertantes, quorum vel victoria vel caſus mihi peràcerbus futurus eſſet. Erat tamen Alarici juſtior cauſſa. Ex quo fit, ut te jure optimo accuſare auſim; cum adhuc nullam ſatis dignam rationem mihi fingere potuerim, qua tu ductus, optimum adoleſcentem, generum meum, regno ac vita ſpoliaveris. Ad cujus injuriam ulciſcendam pietas amorque ſingularis orbi nepotis me plurimū movet; niſi tute ſponte tua regnum illi ac fortunas omnes prius reſtituas. Peto igitur abs te quam diligentiſſime, ut ei avitum regnum, omniaque, reddas. nam & id dignitas tua, & innocentiſſimi pueri ratio æquiſſima poſtu-

poſtulat. Quod ſi quamprimum efficere ac curare neglexeris; dabo operam, ut tu, qui me jampridem generum devinvinctiſſimum expertus fueris, hoſtem maxime infenſum cognoſcas. Vale.

Iuſtinianus, Imp. Auguſtus, Theodato, Gothorum Regi.

Cum memoria repeto, quibus te officiis Amalaſiunta Regina affecerit, quamque liberaliter poſt obitum filii te conſortem regni delegerit; non poſſum non ingrati animi tui indignitatem accuſare, quem non puduerit, mulierem omnium maxime memorabilem, optimis diſciplinis ornatam, multarumque linguarum cognitione inprimis claram, in inſulam Vulſinenſis lacus relegatam, interficere, ac excarnificandam aliis dare. Vide tu, quem ego te philoſophum appellem, & qua ratione Platonem divinum jactari dicam. Profecto, ſi aliquem ultorem ſcelerum ſupereſſe exiſtimaſſes, nunquam tanti ſceleris tibi conſcius, Theodate, fuiſſes. Tu tamen tantæ cædis abs te patratæ aliquando Diis immortalibus & mihi pœnas dabis.

Bellisarius, Iustiniano Imperatori.

SUperioribus literis, quam felici navigatione usus essem, te certiorem feci; paucisque diebus insulam Siciliam de hoste recepi. Dumque ibi aliquot dies commoratus essem, mihi nunciatum est, Theodatum à suis interfectum, Vitigemque in Gothorum Regem delectum. Ego vero, è Sicilia solvens, in Campaniam veni, ac urbem Neapolin vi cepi. Inde vero Romam cum exercitu properans, urbem ingressus sum; tantumque terroris hostibus incussi, ut omnes, relictis mœnibus & portis, Ravennam confugerint. Sed cum mihi significatum fuisset, Vitigim multis legionibus, ac fere centum millibus armatorum, Romam adventare; cum aperto Marte nequaquam ei par esse possem, mœnia urbis vallo ac fossa quam celerrime munivi. Obsideri tota urbs jampridem cœpta est. Quæ cum ita sint, peto abs te, ut, habito veteranorum militum delectu, pro rei magnitudine, exercitum ad obsidionem solvendam mittas. nihil est enim, quod quinque millibus hominum, obsidionem solvere, ac Gothos profligare, speremus. Tota spes est in præsidio ac celeritate

tua. Igitur pulcherrima provincia Romani Imperii agitur, ac gloriæ certissimus triumphus. Vale. Romæ.

Symmachus, Romanus Pontifex, Theodorico, Italiæ Regi.

POsteaquam in locum demortui Anastasii suffectus sum, nunquam per improbitatem Laurentii mihi divinam rem curare licuit. Nam tumultus in Senatu ac populo concitatus est, & adhuc percrebrescit. Ad hos sedandos indictum fuerat Ravennæ Concilium. Ubi, uno omnium consensu, te etiam audiente, mihi locus Romanæ Ecclesiæ adjudicatus est. Sed, cum Romæ, concitatis populorum animis, maxima incendia misceri viderentur; missus est ad hos sedandos Petrus, Altini Episcopus, qui etiam, nobis viventibus, Romanæ Ecclesiæ præesset. Ille vero, ne dum incendia extinguere, sed nec Ecclesiæ nobis à Deo creditæ rem ullam contingere potuit. Centum & viginti Episcoporum concilio idem Petrus ac Laurentius damnati sunt. Ubi omnia crimina, quæ mihi ab improbis viris obiiciebantur, innocentia mea dilui, ac frequenti senatu liberatus sum. Verumtamen, cum adhuc aliquid superfit re-

sit re-

ſit reliquiarum, quod divina & humana perturbet; peto à te, (quod commodo tuo fiat,) ut iter tuum Romam matures: desque operam, ur perditorum hominũ audacia aliquando cohibeatur. Quod ſi minus commode fieri poterit, malo me imperio abdicare, quam rempublicam funditus Chriſtianam evertere.

Hormiſda, Romanus Pontifex, Iuſtino Imperatori S. D.

MIſeram jampridem legatos ad Anaſtaſium tuum, ut diſſidia noſtra de religione ac ſacris rebus conciliarem. Quos illę legatos contra jus gentium maxima contumelia affectos ea conditione à ſe reiecit, ut navi quaſſa & rimoſa in Italiam recta redirent, nec ullum Græciæ litus contingerent. Hac injuria deterritus, diu ac multum dubitavi, qua ratione potiſſimum mihi tecum agendum foret. Verebar enim, ne Campano Epiſcopo ac cæteris legatis meis, quos ad te deſtinaveram, aliquid hujuſmodi eveniret. Poſtremo virtus tua, amorque erga nos ſingularis, adde etiam, Theodorici noſtri regis teſtimonium, effecit, ut eos ad te mittere non vereremur. A quibus viris optimis, deque tota Chriſtiana republi-

publica benemeritis, in omni genere nihil est quod expectare non debeas: idque tibi persuadeas, nos in illos authoritatis, gratiæ, ac amplitudinis nostræ vim omnem effudisse; eosque esse hujusmodi, ut doctrina, pietate, ac rerum usu pares iis nullos facile comperias. Vale.

Theodoricus, Italiæ Rex, Iustino, Augusto.

VIx ferre possum clamores & ejulatus multorum, qui, fortunis ac rebus omnibus dispoliati, quotidie nobis sese offerunt, auxilium fidemque nostram implorantes. Cum autem diligentius casus & eorum calamitatem sciscitatus fuissem, eos ita male mulctatos abs te audiebam, quod eos Arrianos, & à Rom. Ecclesia desciscentes, comperisses. Ego vero has quæstiunculas nunquam tanti feci, ut provinciarum & Imperii incendia inde excitari debere judicarem. Quare abs te humanissime peto, ut horum Arrianorum causam mitiori ratione tractes, eosque quam commendatissimos habeas. Quorum salutem ac incolumitatem quanti faciam; Ioannes, Romanus Pontifex Theodorus, & duo Agapeti, coram, meo nomine, tibi declarabunt. Quod si secus, atque

atque debes, erga illos animatus fueris, ac uſque ad internecionem inſectari volueris; id pro certo habeas, me omnes Italiæ Eccleſias, Romano Pontifici faventes, demoliturum, deque ſacris & religioſis viris ſæviſſime ſupplicia ſumpturum: idque tum in ultionem innocentiſſimorum hominum, tum ob tuendam dignitatem noſtram efficiemus. Quæ incommoda ſi evenerint, ea potius ingenii tui pertinaciæ, quam ſævitiæ noſtræ aſcribenda erunt. Vale. Ravennæ.

Amalaſiunta, Atalarico filio, Gothorum Regi.

NIhil unquam mihi antiquius fuit, quam te doctrinis & moribus optimis inſtituere. Sed per procerum Ducumque tuorum improbitatem id nunquam licuit ex ſententia mihi efficere. Exiſtimarunt enim rudes homines, Regem ſuum ſub præceptore minime eſſe debere. Arma tibi magis, quam omnes diſciplinas, uſui futura prædicant. Hæc ſatis iniquo animo tuli. Nam ſcientiarum optimarum cognitionem tanti, quanti ampliſſimos Theſauros, ſemper feci. Verumtamen cum animadverterim, ætatem, ſimplex ingenium tuum, ac utriuſque

que fortunam, perditorum hominum audaciæ obnoxiam esse; injuriæ quamprimum obviam eundum duxi: perditissimaque quorundam hominum consilia anteverti, qui odia & simultates inter nos insigni pietate conjunctos disseminabant, quæ quasi præsentissimum venenum nos una cum Imperio facile perderent ac everterent. Ravennam igitur maximis itineribus contendi; captisque aliquot noxiis, de iis supplicium sumpsi; nihilque prius duxi, quam de iis omnibus te quam primum certiorem facere, monereque, ut ab hujusmodi viris & insidiis, quantum per ætatem posses, caveres. Lubrica est ætas; amplitudo Imperii ea est, ut sapientissimum virum, multis etiam septum consiliis, præcipitem agere possit. Tu autem, fili, cave existimes, te ulli quam mihi chariorem esse. Vale.

Theodora, Augusta, Sylverio, Romano Pontifici.

QUanti fecerim semper Anthemium episcopum nostrum, te facile intelligere arbitror; cum & exilium illius moleste tulerim, & omnes calamitates viri optimi jam pridem maximæ curæ mihi fuerint. Sed hæc omnia illi incommoda

Aga-

Agapeti Romani Pontificis injuria potius, quam ſua ipſius improbitate, contigerunt. Verum, cum multa mihi de pietate, tuaque erga nos benevolentia, dicantur, peto abs te mirum in modum, ut Anthemium fortunis & priſtinæ dignitati ſuæ reſtituas. Hoc æquitas ipſa, hoc tota urbs, aulaque noſtra tota, ſibi abs te condonari petit. Ego vero polliceor tibi, in meque recipio, eundem, gratum, Chriſtianum, innocentiſſimumque virum, ita ſa geſturum, ut nunquam pœniteat te liberalitatis ac clementiæ tuæ. Velimque tibi perſuadeas, ſi illum priſtinæ fortunæ reſtitueris, me tibi devinctiſſimam futuram. Sin durius aliquid te cogitare, precesque noſtras aſpernari intellexero; id memineris, me preces hujuſmodi ad vim & injuriam eſſe converſuram. Tu vero, quod optimum & ſaluti tuæ maxime utile fuerit, decernas. Vale. Conſtantinopoli.

Sylverius, Romanus Pontifex, Theodoræ, Auguſtæ.

PErmoleſtæ mihi fuerunt literæ tuæ, quibus Anthemium, perditiſſimum hominem, ſacerdotio, patriæ, ac fortunis omnibus reſtitui petis. Nam nihil eſt

omnium rerum, in quo minus voluntati tuæ morem gerere possim; cum homo hæreticus, justis sententiis damnatus, & noxius, liberari sine scelere & maxima perturbatione non possit. Quem tantum abest ut restituendum existimem, ut ob pertinaciam suam graviori etiam supplicio afficiendum putem. Quibus enim satis dignis pœnis plecti possit, qui populos, fidei suæ commissos, doctrinis & pravis opinionibus, quasi veneno, necaverit, urbemque omnium florentissimam suo dogmate perdiderit? Quare ab amplitudine tua etiam atque etiam peto, ut ne hoc à me petas; quod nec dignitas tua, nec ulla ratio sacrarum rerum fieri patitur. Id tantum ad vim & minas tuas brevibus dicam, me tanti honorem Dei Opt. Maximi, tanti salutem animi facere, ut necis etiam pœnas non pertimescam. Vale. Romæ.

Narses, Dux, Iustiniano, Imperatori.

CUm mihi nunciatum esset, Thejam Gothorum Regem Nuceriam, dedentibus oppidanis, recepisse; eo copias & robur exercitus converti, atque ad ejus conspectum deveni. Vterque exercitus medio flumine secernebatur; cujus pon-

pontem hostis occupaverat. Per paucos dies multis levibus certaminibus, & varia fortuna, demum totis viribus, pugnatum est. In quo prælio Thejas ipse confossus interiit. Ea pugna usque ad noctem intermissa non est. Cum Gothorum reliquiæ acriter pugnando aliquas pacis conditiones sperarent, iis petentibus pax ita data est, ut, quæcumque oppida in tota Italia detinerent, restituerent Gothi; duas tamen urbes Galliæ Cisalpinæ, Lucam, & Forum Cornelii, reliquas haberent. Sed & illas nullo labore propediem capiemus. Hæc victoria hujusmodi est, ut Gothorum Imperium prorsus excisum sit, nomenque etiam propediem interiturum; quod annos septuaginta duos in hac provincia cum maxima gloria floruit. Centum millia hominum desiderati sunt. Paucos autem, qui tantæ cladi superfuerunt, non Gothos, sed verius Italos appellare possumus. Hæc ad te paucioribus eo scripsi, quod de iis omnibus multorum verbis certior fieri melius poteris. Vale. Nuceriæ.

Narses, Dux, Iustiniano, Imperatori.

POst insignem pugnam, quæ ad Nuceriam facta est, cum prorsus nihil belli

Gothici supeLesse existimarem; ecce tibi Gothi, qui trans Padum erant, Lucam, & Forum Cornelii, instaurarunt, præsidia imposuerunt, & Duces Teobaldi in belli societatem sibi asciverunt. Propere eo cum legionibus accessi, ad fluvium Auserim castra posui, cohortesque aliquot ad Forum Cornelii ire jussi. Vtraque urbs acriter obsessa est. Luca septimo mense capta. Forum Cornelii paulo post expugnatum est, & ob civium improbitatem solo æquatum. Reliquiæ tam diuturni & varii belli, tum veteranorum virtute, tum Dagistei Ducis egregia opera, sublatæ sunt; ac ita sublatæ, ut nihil sit, quod à Gothorum armis perpetuo timeamus. Totum id bellum tametsi decem & octo annorum laboribus ac impensis gestum sit, tamen tantum gloriæ tibi penes universos, futuris etiam temporibus, comparavit, ut Romanorum triumphos, & Italici nominis gloriam, unus viceris. Quæ omnia prospera ac felicia tibi faxit Deus optimus maximus. Vale. Lucæ.

Aurelianus, Dux, Carolo VIII, Gallorum Regi.

EGo jampridem commodo & judicio Amplitudinis tuæ Novariam cepi; quan-

quantumque in me fuit, gloriam Gallici nominis defendi ac tutatus ſum. Sed cum ita rerum euentus ac incerti caſus tulerint, ut hæc urbs duobus exercitibus hinc & inde obſideretur, rei magnitudo effecit, ut meam & tot fortiſſimorum militum ſalutem tibi commendarem. Pertinet enim ad publicam Gallorum exiſtimationem, & ad dignitatem inprimis tuam, Novariam defendi, ac ab obſidione liberari. In quo ſi aliquorum improbitate vel incuria, & flagitioſis conſiliis, deſerar, Itali acceptæ cladis memores crudeliter erunt ſævituri. Novarienſes, qui ſummæ fidei ſunt, & milites, qui ſummæ conſtantiæ laude aſpera omnia paterentur, propter commeatus inopiam, jam prope ad rerum omnium deſperationem devenerunt, neque ulla re magis eorum corpora atque animi ſuſtinentur, quam certa ſpe tui aduentus. Si exercitum à Vercellis amoveris, & hoſtes, quos jam ad Terrum profligaſti, ex compoſito aggreſſus fueris, nos continuo cum octo millibus pugnaciſſimorum hominum erumpemus, egregioque facinore edito victoriam ingeminabis. Hoc te Novarienſes omnes, hoc te Helvetii, Antiuſque ipſe: hoc etiam atque etiam Ludovicus Salaſſius rogat: quorum ſalutem tan-

ti, quanti dignitatem fortunasque tuas, facere debes. Vale. Novariæ.

Carolus VIII, Rex Galliarum, Aureliano, Duci.

MUlta me ad salutem tuam & sociorum hortantur: vel affinitas, qua mecum arcte conjunctus es: vel milites, de me optime meriti; quorum virtuti tantum debeo, quantum solvere difficile est. Accivi nuper ex Helvetiis pedites, & è Gallia equites cataphractos, in supplementum exercitus. spero, ea auxilia quam mature ventura: quæ ubi applicuerint, extemplo castra movebo; daboque operam naviter, ut Itali fœda fuga obsidionem solvant; vel, si opperiri nostrum adventum velint, maximo suo incommodo Gallorum virtutem iterum experientur. Tu interim Novariensibus, Antio, Ludovicoque Sallaslo, meis verbis salutem ac præsidium pollicearis. Vale. Vercellis.

Narses, Alboino, Longobardorum Regi.

NUllus est, qui nesciat, quantis laboribus ac periculis pro tuendo Imperio & in Italia & ubique locorum decerta-

certaverim. Qui tametſi Gothos, aliasque gentes, conſilio armiſque devicerim; invidia tamen, perditorumque hominum audacia, me oppugnari, ſero tandem animadverti. Nam & Sophia Auguſta Iuſtino ſuaſit, ut Longinum patricium mihi ſucceſſorem mitteret: fore enim melius, inquit impudens mulier, ut me eunuchum ad diſpartienda inter ancillas penſa revocarent. His affectus contumeliis, non poſſum non toto animo commoveri; eoque magis, cum videam, ſervatam à me pulcherrimam provinciam libidini avaritiæque hoſtium meorum committi. Sed, cum diu animo volviſſem, quâ potiſſimum ratione Italiam è faucibus ſceleratorum hominum eriperem: tu mihi inprimis dignus viſus es, cui hanc nobiliſſimam provinciam quaſi de manu traderem. Quare te etiam atque etiam hortor, ut, quam maximis poteris copiis, quamprimum Italiam petas: nam tibi polliceor, in meque recipio, fore, ut nullo labore, nullis impenſis, ampliſſimo hoc Imperio potiaris. Quod ſi hujuſce cœli clementiam, agrorum fertilitatem, collium amœnitatem, urbium magnificas ædes, divitias, opes, aliquando cognoſces; huic nullam provinciam comparandam duces. Ego, ut primum co-

pias adventare ſenſero, Neapoli movens, clientum neceſſariorumque præſidio tibi accurram; efficiamque, ut latiſſimas vias ad hoc regnum adipiſcendum ingrediaris. Vale. Neapoli.

Præfectus Urbis Romæ, Mauritio Imperatori.

CUm Romana urbs parente ac pontifice orbata eſſet, communi omnium conſenſu Gregorius Gordiani ſenatoris filius Pontifex factus eſt. Qui licet, monachus, genus vitæ ab omnibus curis amotum ſibi jampridem delegiſſet; mores optimi viri, doctrina, virtus denique ſingularis ac prope divina, effecerunt, ut nolentem invitumque ſacerdotes populusque Romanæ Eccleſiæ illum præficerent. Nos vero memores, qua benevolentia ac familiaritate idem Pontifex tibi conjunctus eſſet, majori alacritate eum abs te comprobari poſtulamus. Hoc profecto utrique noſtrum gratum fore confidimus. Sed, judicium noſtrum de Gregorio abs te laudari, tam erit nobis jucundum, quam quod jucundiſſimum. Vale. Romæ.

Iſabel-

Iſabella, Vicecomes, Ferdinando, Avo, ac Alfonſo, patri, Regibus.

SCio, vos, qui & claritudinis Aragoniæ domus & regiæ dignitatis memores ſemper fuiſtis, nunquam me prolem veſtram atque in ſinu veſtro educatam Ioanni Galeacio fuiſſe deſponſuros, ſi, quem paterno atque avito Imperio, quum per ætatem licuiſſet, ſucceſſurum arbitrabamini, eum, exacta adoleſcentia, liberiſque ſuſceptis, ambitioſiſſimo atque ſæviſſimo patruo ſerviturum putaſſetis. Ludovicus enim, non jam patruus, ſed immitis & atrox hoſtis, nunc primum aperte, quod multis ante annis longa gubernandi conſuetudine allectus percupide ſemper affectavit, Mediolanenſis Imperii ſceptra ſolus obtinet, & cuncta cum uxore ad arbitrium moderatur. Ipſe Principum legatos audit, belli pacisque fert leges; & denique necis ac vitæ, vectigalium, atq; ærarii ſupremam habet poteſtatem: nos miſeri, ab eo circumſcripti, & deſtituti ab omnibus, cum ſolis rerum inanium titulis decoremur, in obſcuro luctuoſam ac miſerabilem vitam agimus; ſolicitique etiam de ſalute, quæ Imperio ac honoribus amiſſis reliqua eſt, niſi mature opem feratis, durio-

rem indies afflictis rebus exitum opperimur. Eripite, obſecro, natam, generumque veſtrum, ærumnis his : &, ſi vos divina atque humana jura permovent, ſi qua juſticiæ & pietatis, ſi qua denique in illis veſtris regiis animis priſtini decoris cura reſidet, libertati atque Imperio reſtituite. Non deſunt nobis ſtudia optimorum civium. in Ioanne Galeacio animus viget curarum atque Imperii capax. veteres amici, qui nunc Tyranni ſævitiam reformidant, promptum ac fidelem ex occaſione operam nobis tacite pollicentur. atque omnes peregregia erga nos voluntate civitates exiſtunt; quibus ille inuſitata & prægravi acerbitate pecuniam imperavit. Poſtremo Dii ipſi immortales, ſcelerum vindices, nobis non deerunt, ſi vos, qui alieniſſimis etiam miſera atque indigna ſervitute oppreſſis præſidio eſſe æquum & regium ſemper exiſtimaſtis, ſanguini veſtro, & juſtiſſimæ cauſæ, minime defueritis. Valete. Ticini.

Pelagius, Romanus Pontifex, Iuſtiniano, Imperatori.

TAnta eſt clades urbium Italiæ, tam magna incendia, ut jam nullus ſit locus impetu & iræ Totilæ regis immunis.

nis. Is Tyberi transmisso Beneventum petiit, eamque urbem mœnibus spoliavit; Neapolim & Cumas obsedit; Apuliam, Lucaniam, atque Calabriam recepit. Duces tui urbes sibi creditas inter se partiti sunt: Ioannes Romam, Bessas Spoletum, Cyprianus Perusiam, Justinus Fesulas, Constantinianus Ravennam accepere. Quorum libido & auri amor usque adeo crevit, ut ipsi præsides tui, expilando provincias, Gothorum sævitiam æquare videantur. Nos Romanæ urbis excidio eo magis timemus, quod obsessam Neapolim esse in maximo periculo intelligimus. Hæc cum ita sint, ut saluti reliquorum paucorum prospiciatur, peto abs te: ut, quam citissime ac maxime poteris, novas legiones, Ducesque fide ac virtute præstantes, in Italiam mittas. Nam, si diutius præsidia expectentur, acriusque oppida premantur, vereor, ne conatus omnes vani irritique censeantur. Iis vero perditissimis temporibus tota spes nostra in Deo Optimo Maximo, virtuteque tua, sita est: qui si quicquam de tua diligentia curaque remittas, de Imperio Romano, deque Italico nomine, actũ iri videmus. Vale. Patavii.

Dio-

Diogenes, Legatus, Iustiniano, Imperat.

POsteaquam Bellisarius Italia excessit, Imperium multa & maxima detrimenta accepit. Nam & Perusia, quamprimum Gothorum armis cessit, Calabria atque Apulia amissa est: urbs Portuensis in hostium manus devenit. Denique ad hæc accessit obsidio Romanæ urbis: quam tametsi ter mille veteranis militibus egregie tueamur, tamen angustia rerum omnium & cives & milites misere afflictantur: facileque fieri potest, ut, annonæ caritate, & reliquarum rerum penuria, & longæ obsidionis tædio, vel civium vel militum animi ad deditionem flectantur. Erit ergo prudentiæ invictique animi tui, afflictæ urbi, Italiæque laboranti, opem ferre. Si enim hæc ita magna fundamenta denuo à Gothis jacta subsistant, tale ædificium construi ab iis videre videor, ut omnia Gothorum imperio cessura facile credam. Hæc quanti facienda sint, tu videris. Ego vero, quod ad meas partes pertinet, dabo operam, ut iis rerum difficultatibus diligentiam fidemq; nostram inprimis probare homines Diique possint. Vale. Romæ.

Mauri-

Mauritius, Imperator, Gregorio, Romano Pontifici.

GRatiſſimæ fuerunt nobis literæ, quibus nunciatum eſt, te in Romanum Pontificem delectum fuiſſe. Sed totum id gaudium perturbabat rumor quidam obortus, te ab hoc ſacro munere rei magnitudine maxime abhorrere. Quid eſt, quæſo, in tanta rerum perturbatione, quod egregius, præſtantius, aut magis pium fieri poſſit? Meminiſſe debes, non tibi ipſi te, ſed utilitati hominum, ac divino honori, plurimum debere; quem ſemper tute rebus omnibus, ſpretis opibus, poſthabitis voluptatibus, atque omni ambitione, prætuliſti. Quod ſi oneris magnitudinem reformidas, tota ſpes tibi in Dei Optimi Maximi præſidio collocanda eſt. Me (qui meus in te amor) nunquam tibi niſi ſalutare conſilium dare, tute optime noſti; magiſtratus item, imperia, ſacerdotiaque, à Diis immortalibus dari, tantique eſſe, ut unius optimi principis pietate, innocentia, ac virtute, univerſæ provinciæ incolumes firmæque conſiſtant. Reliquum ergo eſt, ut huic divinæ vocationi aquieſcas, reique pub. Chriſtianæ curam geras, & tibi de nobis,

bis, de toto Imperio, rebus,fortunisque noſtris, omnia pollicearis. Vale Conſtantinopoli.

Gregorius, Pontifex Romanus, Mauritio, Imperatori.

PRæfectus Romanæ urbis, cæterique cujuſcunque ordinis viri, mihi ſunt locupletiſſimi teſtes, quantum ab onere gerendæ Romanæ Eccleſiæ abhorrerem: ſed & literæ tuæ humaniſſimæ, precesque quotidianæ, me à propoſito conſilio deterruerunt, tantoque oneri ſuccedere voluerunt. Verum, cum multa animum mihi angant excrucientque, id perquam moleſtum eſt, te paullo ante quandam legem Eccleſiæ libertati adverſam ac pernicioſam tuliſſe. Quippe qui, homines Romanæ militiæ adſcriptos, niſi finita militia, aut mancos, aut debiles, Deo militare prohibueris. Idem qui Ioannis epiſcopi tui dementiam & fóviſti, & univerſalem patriarcham appellari cenſuiſti. In tantis rerum difficultatibus, niſi præſto mihi ſit Deus Opt. Maximus, ſuccumbam neceſſe eſt. Nam & legem illam divinis rebus inprimis pernicioſam prorſus tollendam cenſeo, & Ioannem audaciæ ſuæ puniendum arbitror.

bitror. Quod vero ad mutuam pacem pertinet, ego ita illam probavi, ut nihil illa potius aut antiquius judicaverim. Sed erit prudentiæ, amplitudinisque tuę, eum ab errore revocare, legesque impias abrogare. Quod si effeceris, tibi velim persuadeas, dignitatem, Imperium, resque tuas omnes, Deo Optimo Maximo curæ futuras. Vale.

Eschines senatui Populoque Atheniensi.

EGo ad remp. accessi xxxiii ætatis anno, non, per Jovem, ex scena, ut aiebat Demosthenes, sed & libere scribere edoctus, & studiis bonarum artium mediocriter eruditus, atque ita in dicendo versatus, ut me Athenis loqui deceret. Neque hanc dicendi facultatem ad alicujus calumniam meditatus fui; aut, ut alicui ex civibus negocium facere deprehenderer pecunia corruptus, seu contumelia lacessitus, prorsusve contumeliose tractatus. Neque causam præstiti, ut contemptui haberer. Nec civium quemquam in judicium traxi, præter unum Timarchum. Minusque id prædico in conspectu vestro, quod, cum grandem admodum pecuniarum summam capere potuissem, eas accipere noluerim; sed, quo-

quoad per leges licuit, pœnas sumpserim. Præterea Ctesiphontem rursus, cum multa ab eo, multa ab Demosthene passus essem, illicitæ rogationis detuli, æquissima alioquin, per deos, accusatione. Sed ne admirandum quidem est, si superior, quam leges vestræ & orationes meæ, fuerit eloquentia Demosthenis: quod visum est forte ex iis de quibus ante à Demosthene delatus fui; longe quippe iis majoribus propter quæ in præsentia succubui. Illud non parvum apud vos argumentum bene per me administratæ reipublicæ, quod, Demosthene accusante, condemnatus non fuerim. Post hanc vero calamitatem id vel summæ apparuit gratiæ universis, nedum vobis, quinam, ut reor, ipse fuerim. Quis enim non novit, quod homines defuncti, sicut & exules ab eorum patria, eo vel maxime tempore, mortis scilicet, & exilii, quibus fuerint moribus, apparent; &, quæ ipsi prius celaverant, illis è medio sublatis, palam conspiciuntur. Multo enim magis ab eorum inimicis vellicantur, dum illis resistere nequeunt. Qui vero ob hujusmodi causam exulant, quod hostibus semper adhæserint, manifestos prorsus faciunt suos mores, & quas aperte sententias in republica administranda secuti fue-

fuerint. Nam, & qua de re calamitatem acceperim, & quo ſim animo erga patriam, non diſſimulanter diſquiritur. Nunquid quod Philippo patriam meam tradiderim, & ita legationem fuerim ementitus adverſus rempublicam, ut Macedonibus obſequerer? Poſteaquam à vobis è veſtigio exul receſſi, ad Alexandrum me contuli, eorum, quæ illi præſtiteram, gratiam reportaturus, & conſultationis præmium ab eo accepturus. Neque enim fieri poteſt, ut non videam Demadem in Bœotia diverſoria habentem, & xx jugera terræ arantem, aureasque phialas tenentem: Hegemonem vero & Callimedontem, hunc quidem in Palla, illum vero in Berrhœa, & muneribus pariter condonatos, & honeſtiſſims nuptiis condecoratos. Attamen neque ad Thebanos, neque in Theſſaliam à vobis profectus fui, neque ad alium quemquã, apud quos me oporteret patriam maledictis violare, aut eam ab aliis violari audire. Verum Rhodum appuli; ad hominum ſane urbem, neque vobis, per Jovem, infenſorum, neque qui alioquin odio habeant qui neque prope patriam ſuam remanent; his potius mihi ſimiles eſſe videntur, qui pœnam illudunt, quam quod Civitatem revereantur. Quapropter

pter mihi necesse fuit vel quam longissime ab ea proficisci, ne quid ejusmodi cogitationis ob oculos versaretur quod mentem meam turbare posset. Atque ne hic quidem, Rhodi scilicet, mansisse viderer; parvum quoddam oppidum, Amnum Stereæ, delegi. Ubi cum jugera duobus talentis emissem, (tot quippe, quot eum, qui, pecunia corruptus, ad Philippum primum, deinde posteriori loco ad Alexandrum, defecerat, decebat, quique Phocenses, ac Græciæ libertatem, Macedonibus tradiderit:) hic vitam dego; cum famulis VII; & duobus, vel uno, domesticis; ac matre, quæ, jam tertium ac septuagesimum annum cum attingat, mecum navigavit, ut ærumnæ mihi à vobis inflictæ particeps esset; una quoque cum uxore, quæ mecum profecta fuit, quamvis pater eam prohibuisset, ac leges forte cogerent manere, dum mores potius quam civitatis leges edocta esset; tribus insuper cum filiis, qui suam nondum miseriam sentiunt, nec quam eis, cum geniti sunt, patriam Deus dederit, Athenarum quippe civitatem, quave rursus, ubi nati fuere, ab urbe ejecti sunt; in quam alii (ut videre licet) eorum liberos, sive in Bœotia, aut in Aetolia, genitos, ad vos mittunt, ut ibi erudiantur; quibus vero

vero datum eſt, ut natura iſta ſint comparati, ut non è novo patre nati exiſtant, turpive de cauſa damnati exulant, adhuc infantes, hi tenuiter aluntur in ſolitudine, exilioque paterno. Demoſthenes enim vobis literas ſcripſit de filiis Lycurgi, vosque humaniter eſt deprecatus, illud petendo, ut paternam culpam illis condonaretis. Vos nihil aliud, quam quod moris eſt Athenienſium, agendo, eorum miſerti eſtis, ipſisque rem gratam feciſtis. Etenim facile iraſci conſueviſtis, rurſusque mitigari. Ego pro filiis meis non adducar ut vos rogem, ne mihi ſoli in orbitate alantur, ſed ne orbi ſimul & exules ſint; cum neque cuiquam injuriam intulerint, vel aliqua alia de re damnati fuerint; quæ tamen damnati luunt, omnia fuerint perpeſſi. Deinde me tandem ad memoriam veſtram revocetis, & iis precibus meis obtemperare velitis, mutata rurſus voluntate veſtra. Verum enim, Athenienſes, agite, & amplectimini quod apud vos ipſos in more eſt poſitum, & in modeſtia veſtra perſeveraté. Neque enim à moribus veſtris recedetis, civitatiſve exiſtimationē contemnetis: quæ probe & humaniter agendo multo magis floruit, quam reliquæ aliæ civitates. Neque Melanopus
plus

plus potuit, vos prohibendo, ne probitate aut urbanitate vestra utamini; quã adhortando. Ut nec Æschines. (neque enim ad rem illam, per Deos, idoneus est.) Sed nec ego aptus sum, ut patriæ meæ hoc persuadeam; præsertim cum id in gratiam meam agere viderer. Sed civitatis consuetudo, antiquum nomen vestrum, ac mos majorum vestrorum; cui æquius sane est quam Melanopo, qui adversus vos deprecatur, ut animum adhibeatis.

Mauritius, Imperator, Gregorio, Romano Pontifici.

SEro tandem animadverti, me à recta vivendi ratione ad deteriora prolapsum. nam & tam multa portenta Deum Opt. Maximum mihi infensum significant, ut dies & noctes perniciem cladem-que mihi instare plane videam. Sed quando unus is tantum pœnitentiæ locus superest, oro te, reliquosque viros Deo addictos & charos, ut irata mihi numina precibus vestris mitiora efficiatis, meque ad sinum matris Ecclesiæ redeuntem excipiatis. Confido enim, fore, si me amice & more majorum complecti velitis, mecum præclarius actum iri, ac futurum, ut, quæ

quæ incommoda Romana urbs, ipſaque Eccleſia, per nos paſſa eſt, multis maximis officiis aucta, inſtaurari, excitari, cumularique poſſit. Vale. Conſtantinopoli.

Heraclius, Imperator, Conſtantino, Filio, Imperatori.

QUamprimum mihi nunciatum eſt, Perſas una cum Coſroa Rege Azoti ſe continere, eo cum legionibus contendi: qui, copiarum noſtrarum adventum ſentiens, in Perſidem fugit, exuſtis primum ſegetibus, quæ tum flaveſcebant. Is Sarabacum, & Sarabaſſem, Duces impigros, reliquit, qui noſtrorum impetum ſuſtinerent. Quo cognito, magnis itineribus ſuperato Tauro monte, Sarabacum, qui Saron amnem occuparat, fugavi. Saym deinde cum majoribus copiis obviam habui. Cum quo, prælio totam diem varia fortuna dimicavi, ac demum victor evaſi. Ad hæc Razatenem cum omnibus Perſarum viribus oppugnavi, viginti ſeptem ſigna militaria abſtuli, ducemque ipſum interemi. Hæc te certiorem feci; tum, ut ſcires, tibi cum imperio multam gloriam comparari; tum etiam, ut honeſtas pacis conditiones hoſti negandas nunquam putes.

Hera-

Heraclius, Imperator, Severino, Pontifici Romano.

MAxima moleſtia me affecerunt literæ tuæ, quibus Iſacium exarchum noſtrum accuſabas, quod Lateranenſe templum expoliaverit, prædam Ravennam detulerit, mihique optimam ſpoliorum partem etiam adiudicaverit. Ego ſane, ut Imperatorem Chriſtianum decebat, virum ſacrilegum odi; Deosque obteſtor, me nihil plane rerum ſacrarum aut cepiſſe, aut capi voluiſſe; daturumque operam, ut Iſacium ſceleris ſui pœniteat: quandoquidem nihil eſt, quod animum meum magis quam res ſacra moveat. Vix credas, quam acerbus mihi nuncius fuerit Mahumetis nuper invecta religio. Qua affecti Saraceni, qui mihi ex Arabia militabant, in Syriam ſeceſſere; Phœnicem, Syriam, Aegyptumque occupavere. Arabes enim omnes Mahumeti legem ſuſceperunt, Perſarumque regnum opulentiſſimum, cæſo rege Orimaſda, invaſerunt; eoque periculi ventum eſt, ut tantis viribus nullus exercitus occurrere tuto poſſit. Quare abs te etiam atque etiam peto, ut rem Chriſtianam multis piis precibus Deo commendes, meque tibi devin-

vinctissimum putes. Vale. Constantinopoli.

Iacobus Stuardus, Scotiæ Rex, Henrico, Angliæ Regi.

NUllis literis enarrare possem, quam multa in contumeliam Scotici nominis jampridem egeris. eaque pro jure affinitatis ac fœderis forti animo semper tuli; cum gravissima damna finitimis Scotis, ut constitutum fuerat, minime resarciveris; cum in percussores Bartonis piratæ Scoti non animadverteris, & Spurium Neronem, qui præfectum finium Scotiæ interfecerat, impune agere in Anglia passus fueris. Legatos nostros contra jus gentium non admisisti, oratorem uxoris invito retentum non dimisisti, complures nobiles Scotos in Scotia captos vinctosque crudeliter etiam nunc in custodia habes. Ea omnia, quanquam per se magna, & intolerabilia, dissimulare tamen potui. Scias tamen, me non passurum ulterius; Ludovicum, amicum regem, cognatione & fœdere mihi conjunctum, abs te ad internecionem oppugnari; Caroli Geldrii consanguinei agrum plusquam hostiliter ab Anglis devastari: præterea, esse supremum animi mei judicium,

cium, caussam socii regis jure fœderis defendere velle; neque interim me finem facturum populationibus atque incendiis, quamdiu Ludovicus abs te in Gallia vexabitur. Hæc autem cujusmodi sint, pro tua prudentia videbis. Vale.

Henricus, Angliæ Rex, Iacobo Stuardo, Scotiæ Regi.

NIhil est, quod mirari debeam, te pro vetere gentis instituto fidem nobis fallere. Novi enim jampridem animi tui inconstantiam, & consiliorum levitatem; quibus eo dementiæ adductus es, ut alienam caussam proprio periculo tueri, & florentes res tuas cum perditis Gallorum rebus permiscere contendas. Quod si, violare jusiurandum, fidem prodere, & arctissimæ necessitudinis oblivisci, æquum & regium putares, neque eo dedecore permoveris; timere saltem Deos immortales deberes, qui turbatæ pacis & ruptorum federum vindices esse consueverunt. Adduci etiam exemplo regis Navarræ poteras, quem, Diis ita jubentibus, ex patrio regno in eas miserias præcipitatum, Ludovicus in Gallia sine regno tranquille regnare permittit. Proinde desine memorare atque obiicere,

quæ

quæ ad violandam pacem ipſe confinxiſti: ea enim jampridem, ut vetera & vana, literis & legationibus dilui. Cæterum impudentiſſime agere videris, quod nihil earum rerum, antequam mare trajicerem, commemoraſti. Veruntamen ſcias, apud me, etiam abſentem, non eſſe tantæ exiſtimationis Scotorum Regem, ut ejus repentina atque inſperata perfidia terreri poſſim. Agas modo ut lubet; ego vero nulla denunciatione periculi deſtiturus ſum à felici incepto, neque injuriam animo depoſiturus. Tu interea, quæ deceant regem nobilem, inprimis cogita. Vale. Ad Teroanam in Caſtris.

Conſtantinus, Imperator, Benedicto II, Romano Pontifici.

CUm uſu receptum fuiſſet, ut nullus Romanus Pontifex rite electus diceretur, niſi id nobis, vel exarcho noſtro, ratum firmumque haberetur; noſque animadvertamus, id minus pie ac commode fieri conſueviſſe, nihilque exinde religioni ſacriſque rebus emolumenti naſci: placuit nobis, deinceps, quem ſacerdotes exercitusque Romanus in Pontificem delegerint, eundem ſtatim verum Chriſti vicarium, nulla expectata nomi-

nis nostri authoritate, judicari. Tu vero, beatissime pater, quæ ad amplitudinem Christianæ reipub. pertinent, ita geras, ut eversis hominum moribus cura diligentiaque tua succurratur. Vale. Constantinopoli.

Cardinalis Aracœli, Duci Venetiarum.

CUm me omnibus summis ac Principibus viris, quicunque mea hac in Cardinalium cooptatione mihi gratulati sunt, haud mediocriter obligatum esse intelligo, tum vobis singularia quædam atque eximia studia debere confiteor. Ita enim amanter ad me scripsistis, atq; eam animi lætitiam ob meum summum honorem literis vestris declarastis, eamque mihi voluntatis significationem demonstrastis, ut mirarer, in tanta rerum copia ac potentia, tamque florenti fortuna vestra, tantam humanitatem esse conjunctam. Indicia vero, quæ de me ita præclare facitis, etsi illud mihi expectationis onus imponunt quod nullo modo possim sustinere; tamen ipsa quoque non mihi non jucundissima esse potuerunt. Quid enim tam amplum mihi aut honorificum esse possit, quam à sanctissimo & sapientissimo Senatu, cujus prudentia in tantis

tantis Italiæ & Christiani orbis tenebris quasi clarissimum lumen aliquod eluceat, probari? Quare, cum Summi Pontificis erga me meritis divinum quendam prope cultum debeam: vos in studio ac observantia mea perpetuo proximos habeo; omnesque res, (si quæ ad me delatæ erunt) quas pertinere intelligam ad dignitatem atque amplitudinem præclaræ istius reipublicæ vestræ, in qua summus splendor ac tutela Italici nominis inprimis semper fuit constituta, omni mea cura, diligentia, opera, studio denique omni meo, ita complectar, ut vos tantam vestræ voluntatis propensionem non omnino male neque in ingratum hominem posuisse existimetis. id quod pluribus verbis clarissimo viro legato vestro demonstravi; qui literarum vestrarum humanitatem mirifice sua lenitate est prosequutus. Datum Romæ, VI Idus Aprilis, 1557.

Damianus, Episcopus Ticinensis, Archiepiscopi Mediolanensis nomine, Patribus ad VI Synodum Constantinopolitanam congregatis.

NUnquam mihi probati sunt quicunque unicam esse in Christo Deo vo-

luntatem asseruerunt. Nam ea est vera Dei & hominis fides, ut duæ credantur in eo voluntates, duæ operationes. Ego (inquit, quod ad divinitatem) & pater unum sumus. quantum vero ad humanitatem pertinet: Pater major me est. Præterea vero, quod ad humanitatem, eum in navi dormientem cernitis. si divinitatem inspiciatis, ventis, & mari, imperat. Male igitur sentit quicumque ab hoc pio dogmate recedit. Hæc eo scripsi potius, ut apud vos testatum relinquerem quid sentirem, quam quod de sanctissimorum doctissimorumque Patrum sententia minus confiderem. Sed hæc eadem melius coram egissem, si mihi per adversam valetudinem licuisset. Valete. Deus Optimus Maximus vobis adsit. Mediolani.

Ioannes VI, Romanus Pontifex, Gisulpho, Beneventano Duci.

PRoximis fere diebus, Romani exercitus ac Exarchi dissidiis fretus, Campaniam invasisti, Shoram & Arpinum occupasti, villas incendisti, rusticos & pecora abegisti. Quæ quamprimum intelleximus, tanta admiratione affecti sumus, ut etiam dubitaverimus, nunquid tantum cladis à Christiano Principe in Chri-

Christianos innocentissimos, vel potius in ipsam Romanam Ecclesiam, excogitari potuisset. His adducti sumus, ut ad te legatos cum literis mitteremus, deque omnibus certiorem faceremus; mandantes tibi, ut quamprimum, omissis Campaniæ & Hernicorum oppidis, in Samnium redires. Quod si secus feceris, jussaque nostra aspernatus fueris, scias, brevi futurum, ut Deo Optimo Maximo (cujus res agitur) pro illata sibi injuria pœnas des. Vale. Romæ.

Beda, Sacerdos, Carolo Marcello, Galliarum Regi, ac cæteris Regulis.

DUm bellum geritur inter Christianos acerrimum, tota Europa primum eversa est. Saraceni, occupata Libya atque Africa, ex Septa solventes, omnes Hispanias, præter Astures & Cantabros, occupavere. Africa igitur, quæ à Bellisario egregio Duce recepta de hostibus, centum & septuaginta annis Romano Imperio paruit, ea demum à Saracenis cum Bætica Hispaniæ nunc capta, eorum moribus & legibus, cum maxima Christiani nominis ignominia, obtemperat. Quid magis egregium, quid præstantius fieri aut excogitari potuit, quam

adversus Dei hostes arma capessi? Quid meruere Suevi, quid Germani homines, quid reliqui Christiani nominis viri, quos tot cladibus affecistis? Adsunt prope, imminent cervicibus Saraceni, qui universo terrarum orbi jugum minitantur. Hic regna pulcherrima, opulentissimæ urbes, opima spolia, præmia victoriæ, vos morantur; sed inprimis incomparabilis gloria ac merces penes Christum salvatorem nostrum; qui ad hoc facinus pium multis occultis apertisque acclamationibus vos hortatur ac impellit. Valete.

Aribertus, Longobardorum Rex, Ioanni VII, Romano Pontifici.

Multis maximisq; rationibus tandem in eam sententiam deveni, quod nihil nobis majori studio enitendum sit, quam divino cultui vacare, animique nostri aliquando ex iis vinculis exituri aliquam rationem habere. Quare, cum mihi satis constitutum sit, ut obsequii etiam mei erga Romanam Ecclesiam pignus aliquod habeatis; ex hoc nostro latissimo decreto eidem Romanæ Ecclesiæ liberaliter Alpes Cottias, in quibus & Genua est, donamus; ita ut in bonis beati Petri ipsæ Alpes, à Taurinis montibus usque

ad Liguſticum mare, cenſeantur. Quod eo libentius fecimus, quod de Romanorum Pontificum pietate, juſtitia innocentiaque, nobis maxima polliceri ſoleamus: hoc quod noſtri animi decretum à quibuſcunque noſtri Regni ſucceſſoribus ratum firmumque haberi inprimis volumus. Tu autem, Sanctiſſime pater, Deo Optimo Maximo piis precibus me pluribus commendes. Vale. Papiæ.

Anaſtaſius, qui & Arthemius, Imperator Conſtantinopolitanus, Romano Pontifici.

CUm Philippicus male de Eccleſia ſentiret, ac una cum Ioanne Monacho urbem Conſtantinopolim ad perniciosam doctrinam concitaſſet, ad hæc multis maximisque incommodis me affeciſſet: arreptis armis, deorum immortalium præſidio fretus, illum fregi, fugavi, ac imperio dejeci. Tamen, pacatis Imperii rebus, nihil antiquius duxi, quam te quamprimum de omnibus certiorem facere, meæque erga Romanam Eccleſiam propenſæ voluntatis aliquid literis teſtandum relinquere. Id itaque tibi velim perſuadeas, nullum unquam majorum noſtrorum ſextæ Synodi defenſo-

rem me acriorem extitisse, nullumque cui ritus ceremoniæque omnes Romanæ Ecclesiæ probatæ magis fuerint. Adde etiam, quod me tibi devinctissimum multis maximis officiis profitear. Pro quibus omnia mea studia, curam, diligentiamque, pro tuendis Romanis rebus, dignitateque tua, polliceor, ac devoveo. Vale. meque ama.

Carolus Martellus, Eudoni Aquitaniæ Duci.

NUllus est qui nesciat, quantis periculis rei Christianæ Saraceni Hispaniam invasissent, in Galliamque evocati essent. Quod cum nulla ratione ferendum censuissem, comparato exercitu, prope Turonem eorum copias profligavi. Tanta autem hostium cædes facta est, ut trecenta sexaginta millia hominum cæsa sint, ex nostris vero mille tantum desiderati fuerint. Quæ cum ita sint, erunt partes tuæ, rem Christianam, Gallicamque gloriam, quam maxime poteris, tueri, delereque illam labem, quam eorum adventu contraxisti. Ferunt enim, Saracenos nuper abs te in Galliam evocatos. Quod si paribus auspiciis gloriæ Gallici nominis studueris, exinde tantum orna-

ornamenti ac dignitatis tibi comparabis, quantum dedecoris ex hac gravi ſuſpicione contraxiſti. Illud te demum hortor ac moneo, ut, habita dignitatis tuæ ratione, malis me amicum quam hoſtem experiri. Vale.

Gregorius II, Romanus Pontifex, Leoni III, Imperatori.

SAepenumero per legatos ac literas te monui ac hortatus ſum, ut aliquando reſipiſceres, atq; à comburendis imaginibus abſtineres. Sed tantum abeſt, ut monitis noſtris optemperaveris, ut etiam innumerabiles viros ac innocentiſſimos ultimo ſupplicio affeceris, quod Romanæ Eccleſiæ ritus & ſacras Sanctorum imagines venerarentur. Quo autem animi mœrore hæc excepterimus, tibi nunquam ſatis pro dignitate enarrare poſſum; cum præ dolore ac ægritudine animi id minime conari queam. Illud tamen adhuc te monitum velim, ut, ſi nulla alia ratio ad ferendas Divorum imagines te movet; ſaltem id meminiſſe velis, illorum memoria ac pia recordatione homines ad virtutem imitationemque excitari. quæ in quibuſdam minus eruditis hominum tantum virium habent,

ut plurimi ad bene beateque vivendum iis exemplis adducti inflammatique fuerint. At ego non vereor, ne te aliquando consilii tui pœniteat, si puram simplicemque Christi sapientiam irdueres, idque cogitares, quod sæpenumero usuvenire solet, Quicunque consiliis doctrinaque sua nituntur, eos in profundissima errorum pronos præcipitesque agi. Resipiscas tandem, Auguste. Hoc te tota Italia rogat, hoc maxima rerum Roma, hoc denique totus terrarum orbis. qui sub Imperatore minus recte sentiente salutis aleam jacit. Quid præterea dicam, prorsus nescio. Ipse Deus Optimus Maximus, qui novit occulta cordium, te tandem ad veram pietatem ab impio & nefario dogmate avertat. Vale.

Gregorius III, Romanus Pontifex, Carolo, Galliæ Regi.

NUllis rationibus adduci potuit Leo Imperator, ut ab impietate ad sanam doctrinam avocaretur, licet literarum multarum officiis ac nunciis sæpenumero excitus fuerit. Ex quo factum est, ut uno omnium consensu Imperio & fidelium communione privaretur. Id autem quamprimum rescivit Luitprandus Lon-

Longobardorum Rex, augendi regni cupiditate ductus, urbem Romanam obsidere cœpit; oppida, quæ urbi parebant, invasit: ac propediem Italicis Imperii sceptris potiturus, nisi quis obsistat, videtur. Nihil est, quod à Leone Romanæ Ecclesiæ hoste infensissimo, diuque ac graviter à Saracenis obsesso, auxilia expectemus. Superest igitur, ut copiarum tuarum virtute obsidionem nostram solvi speremus. Nam & rerum gestarum gloria maxime præstas, & de Christiana republica bene meritus es: tanta etiam cum Luitprando tibi necessitudo intercedit, ut nullo labore, unicoque nuncio, ab hac præclarissima Vrbe cladem omnem avertere possis. Quod ut facias, te etiam atque etiam rogamus: pollicemurque, tantum te gloriæ tibi adepturum, quantum Romana urbs, Ecclesiaque Sacrosancta, amplissima omnia antecessit: ad hæc & præmia nunquam interitura expectare debes. Vale.

Ismael Sophi, Venetis.

ARbitror, vos meminisse fœderis, quod jampridem per legatos vestros in Armenia cum Ussumcassane materno avo percussistis. Quod cum mihi etiam pluri-

plurimum probetur, ut paribus auspiciis bellum cum Othomanis geratur; peto à vobis pro amicitia nostra, ut artifices, qui ænea tormenta conflent, ab Italia nobis per Syriam mittatis, & classem in Græciam atque Asiam adversum Bajazetem decernatis: ego vero terrestribus copiis minorem Asiam primo quoque tempore invadam; daboque operam, ut classe, vestra oppida, quæ in ora Græciæ superiore bello amisistis, recipiatis. Volo autem, vos mihi charissimos esse, judicare; dignitatemque ac amplitudinem vestram tantæ mihi curæ esse, quantum à legatis meis facile intelligetis; quorum verbis & pollicitationibus plenam indubitatamque fidem vos adhibere velim. Valete.

Leonardus Lauredanus, Venetorum Dux, Ismaeli Sophi, Persarum Regi.

GRatissimæ nobis fuerunt literæ tuæ, hilarique vultu legatos tuos viros optimos excepimus. Tanti enim amicitiam tuam facimus, quanti jure optimo fieri debet. Neque veteris amicitiæ ac fœderis, quæ nobis cum Persarum regibus extitit, obliti sumus; grataque semper apud nos futura est ejus rei memoria.

At

At ſummopere lætamur, te, novum Perſarum Regem, Turcarum hoſtem eſſe; quodque tibi curæ ſit, nobiſcum belli cauſam communicare, atque ea polliceri, quæ ſi Vſſuncaſſanes, Iacuppuſque filius, præſtitiſſent, nequaquam nobis cum Othomanis bellum gerendum foret. Cæterum illæ ſunt rerum vices, ut, ſicut Perſarum Reges, domi ea tempeſtate ocioſi, occupato in Europa Bajazete nihil ſibi movendum exiſtimaverunt: ita nos, in deteriore & periniqua temporum conditione, quod volumus ac maxime optamus, præſtare non poſſimus; quod pacem quinquennio cum Bajazete factam minime violandam exiſtimamus. Implicamur autem graviſſimo bello, quod feroces Europæ gentes, conjuratione facta, & maximi Reges, nullis laceſſiti injuriis, ſed ſola concitati Venetæ felicitatis invidia, nuper intulerunt. Speramus tamen, ſtaturos à juſtiori cauſa Deos immortales, & rempublicam, quam ulla vis per ſeptingentos amplius annos non fregit, ab immanitate tot hoſtium ſervaturos. Proinde tibi velim perſuadeas, nos, quum per occaſionem licebit, operam daturos, ut intelligas, nihil nobis Perſarum amicicia antiquius eſſe, aut ſpecioſius quicquam futurum.

turum, quam ut Turcas, Christiani nominis hostes, quibus ipse infensus semper fuisti, mutuis consiliis, aut paribus animis, oppugnare possimus. Sed hæc omnia & plura coram per legatos tuos intelliges. Vale. Venetiis.

Zacharias, Romanus Pontifex, Proceribus Francorum.

PEtiistis à nobis, quid potissimum decernendum foret; cum Childericus Rex vester minus aptus ad tanti Regni onera videatur; Pipinus autem, tum rei militaris scientia, magnitudineque animi, tum etiam omni rerum usu excellat, unusque gerendo orbi par esse possit. In hac ancipiti cura, etsi Theodorico vita functo Childericum germanũ illius successorem regni datum intelligam; verumtamen magnitudo rei, curaque gerendi opulentissimi Imperii, belli pacisq; munera amplissima obire, in eam me sententiam vocant, ut plane eum, qui melius regia munera impleat, regno præficiendum ac in regem ungendum putem. Verum si Childericus ad divina religionis studia, pacatæque vitæ mores pronior videatur; illum quamprimum Sacris initiandum, militiæque nostræ adscribendum censeo. Vale.

Baiazetes, Turcarum Imperator, Selymo, filio.

MIror, te in Europam ante sedatum Techellis & Persarum bellum transisse: quodque privato consilio adversus pugnacissimam Hungarorum gentē difficile bellum inieris. Meminisse autem debebas, quanto cum periculo nos superioribus temporibus ea bella gesserimus. Mahometisque avi exemplo commoveri debebas, qui infeliciter Pannoniorum arma sæpe expertus est. Proinde commodiorem rerum occasionem operiri optimum fuerit; ut maturiore, ideoque tutiore consilio, & majoribus viribus, id bellum conficere, & certa cum spe victoriæ gerere possis. Pecuniam, tela, commeatus, vestesque, tibi afferri mandavimus, ut quibuscunque rerum eventibus omnia usui necessaria tibi exercituique præsto essent. Multa coram per legatos nostros intelliges.

Selymus Othomanus, Baiazeti, Patri, S. D.

NIhil est, quod tantopere mireris, me ex Asia propere decessisse; cum Achoma-

chomatis injuriis excitato, contumeliisque affecto, in Europam transeundum mihi fuerit. Quærenda mihi erat amplior præfectura, pro angusta, sterili, spectanteque ad Hiberos & Colchos inter saxa montium. Quod autem Hungaros tanquam insuperabiles bello minime lacessendos dicis, velim putes, me non esse ejus animi, ut ullis periculis aut difficultatibus deterrear; quando illa antiqua jam mutata sunt, mutatis regibus, & non labante modo, sed fere eversa gentis vetere disciplina. Vladistaus, dispar ingenio virtuteque, Matthiæ fortissimo successit. Nec mortem, aut belli communes casus, ab ineunte ætate timere didici: forti enim animo, & honesta quidem petenti, audemtique, neque Deos, neque homines, defuturos credam. Decrevi, pro tuenda dignitate mea, quam tu nimia fratrum potentia confregisti, aut in acie non indecoram mortem oppetere, aut propagare Imperii fines; ne omnino, postremo loco natus in Othomanica domo, postremus quoque virtute & gloria videar. Quod autem ad munera amplissima pertinet, ago tibi gratias quam majores possum. Vale.

Grego-

Gregorius III, Romanus Pontifex, Constantino V, Copronymo, Imperatori.

MAximo ſtudio curaque operam dedi, ut pacata omnia Italiæ loca tuerer. quod ut mihi ex ſententia eveniret, Aiſtulphum Longobardorum regem largitionibus, & quacunque ratione potui, ad pacem quadraginta annorum excitavi. Sed & hac inita, & mox violata, rex impius divina humanaque omnia permiſcuit. nam & ſingulis Pop. Romani, cæteriſque hominum, ſingulos aureos nummos, in capita collatos, ſibi tributum pendere decrevit; univerſa hoſtiliter invaſit; Ravennam, & alias urbes, quæ intactæ fuerant, vi cepit; tantoſque ſpiritus gerit, ut animi magnitudine Imperium totius Italiæ concipiat. Qui niſi, virtute tua, copiarumque tuarum robore, cohibeatur ac frangatur, nihil eſt cur omnia graviſſima à victore hoſte non timeamus. Quare abs te peto majorem in modum, ut Imperii gloriam, Eccleſiæ dignitatem, quam maxime tueri velis. Hoc Deo, hoc hominibus gratius facere nihil potes.

Selymus Othomanus, Baiazeti, Patri, Imperatori.

CUm ad remotiſſima loca procul abſim, pietateque ſumma complexum tuum maxime exoptem; antequam Trapezuntem petam, te inviſere mihi gratiſſimum fuerit; eoque magis, quod exacta & præcipiti ætate facile futurum ſit, ut nunquam forte te videam. Pertinet etiam ad quietem Aſiæ, mutuamque fratrum concordiam, ſi apud te patrem, communem arbitrum & diſceptatorem, proponantur controverſiæ, quæ mihi cum Achomate intercedunt, nec tuto ſervorum fidei committi poſſunt. Tu pro tua prudentia diem locumque colloquio ſtatues: nec grave duxeris, me ſaltem tibi manus exoſculari; quod tenuibus & vilioribus amicis, ne dum liberis, majores tribuere conſueverunt. Hoc ut mihi condones, te etiam atque etiam rogo. Vale. In Caſtris ad Andronopolim.

Baiazetes, Turcarum Imperator, Selymo, filio.

NOn poſſum non magnopere audaciam tuam reprehendere, quod alienam

nam provinciam, introductis copiis, occupaveris, quod armatus colloquium postulaveris, denique quod humanitate nostra ac patientia tam insolenter abusus fueris. Non est quicquam pacis concordiæve expectandum ab eo, qui externo equitatu circundatus injussu patris bellum moliatur, & fidelissimas Othomanico nomini gentes effuse populetur. Proinde scias, te recte facturum, si Thracia Europaque excesseris, &, dimisso exercitu, in Pontum provinciam tuam revertaris. Id si feceris, ex aliquo tibi usu esse poterit. Sin in incepto perstiteris, velim tibi persuadeas, te non mihi filium, sed hostem futurum; nec defuturos, qui tantam audaciam, summæ proximam perfidiæ, statim ulciscantur.

Gregorius III, Romanus Pontifex, Pipino, Francorum Regi.

SÆpe per literas nunciosque petii ab Imperatore Constantino, ut Romanam urbem, atque adeo Italos omnes, è manibus Aistulphi Regis vendicaret. Qui cum Romanis omnibus necem, cruciatus, excidiumque interminari soleat, propediem futurum est, ut de omnium salute desperemus. Desunt nobis legiones

domi,

domi, consilium, pecuniæ: hoc tantum nobis superest, ut abs te Christiano invictoque Rege præsidia expectemus; cujus pietas, magnitudo animi, militarisque disciplina, ea est, ut facile nobis pacem, tibi victoriam, gloriam, omniaque Imperia, aliquando pariant. Ergo primo quoque tempore laboranti Vrbi, Italiæque, accurras, & precibus & lachrymis abs te petimus. Vale.

Pipinus, Francorum Rex, Gregorio III, Rom. Pontifici.

CUm salus tua, Romanæque urbis, agatur, quæ non sine scelere Imperatoris negligi videtur; optimum apprimeque necessarium visum est, ut, dum militum delectus habetur, eaque parantur, quæ ad conficiendum bellum opportuna sunt, injuriæ hostium te subtrahas, adnosque in Galliam quamprimum contendas. Habes delectos viros quibuscum tuto ad nos accedas. Totam rem maturius coram agemus. Hoc nobis facere gratius nihil potes; cognosceſque, nullum te mihi chariorem. Vale.

Vrbanus II, Rom. Pontifex, Alexio, Constantinopolitano Imperatori.

CUm statutum fuisset ad Clarum montem Alverniæ, ut communibus auspiciis bellum adversus Saracenos gereretur; tanta hominum multitudo cruce signata est, ut ad trecenta hominum millia censita fuerint. Ducum autem fortissimorum tantus ardor, ut de recuperanda Hierosolyma multum sperare debeamus. Primus omnium Petrus Eremita innumerabilibus se Ducem præbuit: cui Gotofredus, Eustachius, & Balduinus, fratres, Bulionii Comites, se addiderunt; majores etiam copias paraturi. Hinc Podiensis Episcopus belli Dux, & Raimundus Sancti Ægidii Comes, inde Vgo Magnus, Philippi Francorum Regis frater, & Robertus Nortmaniæ, ac alter Robertus Flandriæ, & Stephanus Cornelii, Comites. Quid dicam de Boëmundo ipso, qui ingenti animi magnitudine iis se comitem adiunxit cum VII millibus delectæ juventutis Italicæ, relicta fratri rerum omnium cura, quicum diu bello contenderat? Ad hos belli maximos apparatus unum illud est inprimis necessarium, ut tuo præsidio commeatuq; tantæ

copiæ

copiæ juventur. Quare abs te peto majorem in modum, ut, quibuſcunque rebus poteris, iuſtiſſimo bello glorioſoque faveas. Illud autem tametſi non dubitem abs te curatum iri, volui tamen, te per literas noſtras ſcire, id mihi & univerſæ Christianæ reipublicæ jucundiſſimum fore. Vale. Romæ.

Boëmundus, Rogerio Nortmano, fratri.

POſteaquam Nicæam urbem per deditionem accepimus, cópiæ, commeatus inopia, in duo diviſæ ſunt. Erat inde nobis iter per inculta & deſerta loca. Demum, cum ad flumen quoddam deveniſſemus, opportunitate loci aquari & inſtaurari exercitus cœpit. Vix datum fuerat momentum temporis quieti, cum Saraceni una cum Solymano principe innumerabilibus copiis caſtra invadunt. Pugnatum eſt aliquantiſper noſtro aliquo incommodo, cum Gotofredus, & Vgó, Bulionii fratres, quadraginta millibus equitum opem tulerunt. Magna cædes edita eſt hoſtium: videre erant ſtrues & montes Saracenorum; qui maxima ex parte deleti ſunt. Fuere in caſtris hoſtium Medi, Syri, Chaldæi, Turcæ, Saraceni, Arabes; quorum ſpiritus compreſſi
ſunt.

ſunt. Nos hac ſatis inſigni victoria futurum ſperamus, ut Chriſtianorum armis omnia cedant. Tancredus filius plurimam tibi ſalutem dicit. In caſtris.

Fabricius Carrectus, Rhodi Magiſter, Leoni X, Pontifici maximo.

SCripſeram jampridem B. veſtræ de apparatu Turcarum adverſus Perſas. Proximis autem diebus per certiſſimos nuncios nobis nunciatum eſt, Iſmaelem Sophi Perſarum, & Selymum Turcarum, Reges, in Calderanis Armeniæ campis ad Araxem fluvium prælio decertaſſe. Turcarum copiæ ad centum quinquaginta millia hominum in acie erant; Perſarum ad triginta tantum millia equitum, quos inter decem millia cataphracti inerant, ſpectatæ virtutis milites. Tanta contentione utrinque animorum pugnatum eſt, ut poſt hominum memoriam majore decertatum nunquam fuerit. Quo prælio Selymus ſupra triginta hominum millia, in queis, præter Caſſembaſſam Græciæ Bellerbechum, ſeptem Sanzachos, innumerabilesque Duces, amiſit. De Perſarum cæde nihil eſt quod vere dicere poſſimus, præter illud, Iſmaelem primum prælio exceſſiſſe, urbemque nobiliſſimam Tauri-

Taurisium deditionem fecisse. At Persæ, aucto instauratoque exercitu, accitis Iberorum, Albanorum, ac Parthorum copiis, maxima celeritate Turcas iis locis decedentes insecuti sunt, extremumque agmen ad Euphratem tormentaque aliquot intercepere. Prælium gestum est anno 1514, septimo Calendas Septembris. Multa mihi de utroque Imperatore nunciantur. Inprimis autem de Ismaelis probitate tam multa, ut de ipso tanquam de optimo rege loqui honorifice possimus. Is ex prima nobilitatis classe liberisque hominibus militiæ robora conscribit: apud quos temperatæ justitiæ, humanæ comitatis, & popularis indulgentiæ studium maxime valet. In eodem Rege mira pietas usque adeo refulget, ut, si qui sint regii fastus, ejus fulgore perstringantur. Ad maximarum virtutum cumulum, pulcherrimo naturæ munere, decora facies accedit, magnanimo digna Rege: ore namque roseo, radiantibus oculis, flava barba, &, quod antiquum apud Persas regiæ stirpis insigne est, adunco naso, illustrique facundia, omnium oculos atque animos capit. In Selymo omne virtutis ornamentum inhumana crudelitas elidit & obscurat; qui & pœna & præmio vim Imperii tuetur, sed & ali-

& aliquanto graviore ſeveritatis quam beneficientiæ fama. In hoc rege triſte ſupercilium, prægrandes torvique oculi, & Scythico pallore ſuffuſa facies, rigentesque ſetæ à ſuperiore labro ad cervicem retortæ, & nigreſcens ad mentum ſubtonſa barba; ita ut naturam militarem & inexorabilis animi vim exprimant. Iſmael, aditu pariter & alloquio facilis, in magna procerum frequentia epulatur: in ſtadio & palæſtra cum nobilioribus honeſta atque utili contentione corpus exercet: multasque ex Regulorum ſuorum virginibus uxores ducit: quas, ſi fœcundæ ſint, neque faſtidit, neque repudiat, vetere Perſarum inſtituto: qui conjuges amare, impenſius colere, in regia familiarius habere, & ad longinqua bella ſecum trahere conſueverunt. Alia ratione Selymus in arcano cuncta vitæ munera obit. Puerorumque imberbium & Eunuchorum miniſterio contentus, ſine conviva diſcumbit; ac uno fere ſimpliciſſimo cibo naturæ deſideriũ implet: uxores à regiæ limine procul arcet; quas tantum prolis cauſa, nec familiari quidem vultu complectitur; quód, natura modicæ libidinis etiam in mares pronior, corpus atque animum virilem fœminarum illecebris enervari exiſtimet.

Hæc, quæ mihi ex Syria nunciata sunt, Sanctitati tuæ conscribenda duxi. Si quid autem de Selymi adventu ex Amasia, deque armis illius, tentandum fuerit, faciam te quam diligentissime certiorem. Vale. Rhodi.

Ismael Sophi, Persarum Rex, Selymo, Turcarum Regi.

CUm nulli dubium esse possit, Armeniam mihi jure optimo deberi, nullisque temporibus ea provincia Othomanis Regibus cesserit; miror sane, cur hoc regnum invaseris. Quod si forte antiquæ virtutis æmulus, imitatus Alexandrum Macedonem, tantum soli terrarumque jure tuum futurum existimas, quantum tibi promotis armis victoria fortunaque pepererit; pares te, in crastinum diem, tuas atque alienas vires periclitari.

Selymus, Turcarum Imperator, Ismaeli Persarum Regi.

QUid est, quod te belli hujus caussam mirari dicas? cum adhuc extet recentissima memoria, uti Mahometes, Cassemus patruus, Bajazetes pater, ego que,

que, dum fratris Achomatis armis oppugnor, à Perſis ſumma detrimenta & inſignes contumelias acceperimus. ea tamen & ſi magna & graviſſima ſint, dignas belli cauſſas nunquam judico. Unum tantum abs te peto; Amurathem, fratris filium, hoſtem meum, & Cappadociæ prædatorem, ſi ex æquo amiceque mihi tradideris, ut mutua inter nos pro tuendis firmandisque Imperiis jura poſtulant, polliceor tibi, in meque recipio, fore, ut copias hinc abducam; in meaque regna revertar. Si vero facere neglexeris, ferro igneq; Armeniam Perſidemque me vaſtaturum ſcias. Quod autem ad pugnam pertinet, nihil eſt quod copiis noſtris accidere gratius poſſit, quam virium utriuſque periculum quamprimum fieri.

Boëmundus, Rogerio Nortmano, fratri.

QUæ à militibus noſtris præclare ad Muraſim geſta ſint, intellexiſti. Verum tamen, ubi locorum nunc ſimus, quæque à nobis gerantur, te certiorem facere, optimum duximus. Proximis diebus ad urbem Antiochiam caſtra poſuimus, obſidionemque cœpimus. Ea urbs omnium opulentiſſima à Caſſiano

Rege detinetur, egregieque à civibus defenditur. Duplici muro circumdatur, interiori lateritio, exteriori quadrati lapidis. Quadringentæ & ſexaginta turres inſunt: colles quatuor includuntur; in quorum celſioris cacumine, ad Orientem vergentis, arx natura loci adeo munita eſt, ut omnis conatus & omnia oppugnantium ingenia facile fruſtrentur. Fluminibus fontibuſque irrigua, & agro fertili, vicinoque lacu, dives. Recedit à mari Cilico paſſuum XII millibus. Farfar fluvius portum efficit ſatis amplum. Ad Septentrionem mons eſt excelſus, qui Græca ſignificatione, à fontium amœnitate, Eto dicitur. Ad orientalem plagam campeſtris latiſſima regio, quam Farfar prope mœnia irrigat. Hæc urbs mille annis ſub Chriſtiano Imperio jampridem floruerat. Centum qainquaginta tres Epiſcopi ſub Antiocheno patriarcha fuerunt; in ipſa autem urbe trecentæ ſexaginta ſex Eccleſiæ. Ex quibus, quanta qualiſque urbs ſit, quantæque acceſſiones Chriſtiano nomini hujus oppugnatione fient, facile pro tua prudentia judicabis: tametſi munitiſſima videtur tanta militum noſtrorum virtus, pertinaciaque tanta eſt, ut propediem de victoria certiſſimum nuncium expectare te velim. Tancredus filius

filius bene valet. Vale. In castris ad Antiochiam, 1197. Primo Novembris, quo cœpta est obsideri Antiochia.

Boëmundus, Rogerio Nortmano.

ARbitror, te ex Tancredi filii literis cognovisse & quorundam trepidationem, & prælia, quæ maxima cum gloria paullo ante gessimus. At de induciis, deque toto negocio confecto, malo te ex meis quam ex aliorum literis certiorem fieri. Petierat inducias Casseamus Rex, quibus tutissimus absque ullo metu in urbem aditus militibus erat, quousque, Gallico milite ab hostibus cæso, fœdera rupta à Vollo fuerunt. Dum autem oppugnandæ urbis negocium difficile satis videretur, Pyrrhus quidam, Antiochenus, civis potens, mihi apprime propensus, de dedenda urbe mecum sermonem habuit: ea tamen ratione, ut penes me (cui plurimum fidebat) Imperium urbis esset. Egi totum negocium cum Ducibus & proceribus, facileque communi omnium consilio mihi adjudicari urbem obtinui. Exercitus, per apertam à Pyrrho portam ingressus, urbem capit. Per eos etiam dies Aret oppidum, aliquo nostro incommodo salutisque peri-

riculo ob vulnus acceptum, oppugnatum eſt. Multa tibi de Tancredi filii virtute polliceor; quem tanti ipſe facio, tanti exercitus totus, quanti fortiſſimus Dux & optimus Imperator fieri ſolet. Vale.

Tancredus Hormanus, Rogerio, patri.

POſt captam Antiochiam quamprimum Senſadolus, regis filius, cum maximis Perſarum copiis accurrit, & per arcem, quæ adhuc hoſtium erat, urbem invaſit. Pugnatum eſt in urbe varia fortuna. Deinde legiones noſtræ in latos campos egreſſæ ſunt: ibique tanta contentione ardoreque prælium geſtum eſt, ut centum millia hoſtium cæſa fuerint, quindecim millia camelorum capta, ſpolia ditiſſima recepta, & annonæ maxima vis: eadem ipſa die arx deditionem fecit, & Boëmundo tradita fuit. Hac inſigni victoria perculſi hoſtes, remotiſſima loca acceſſerunt. Tandem, egregia militum virtute, uno eodemque tempore, fames, hoſtes, arx, omniaque, devicta ſunt. De reliquis nihil eſt quod non optime ſperemus. Boëmundus plurimam tibi ſalutem dicit. Vale.

Got-

Gotfredus Bullionæus, Boëmundo, Antiochiæ Regi.

MAximis itineribus, captis primum aliquot oppidis, Hierosolymam venimus. Quæ urbs arduis montibus circumdatur: fluminibus caret, & fontibus; excepto unico Siloë amne, & eo tenui. Multæ insunt cisternæ, ubi asserventur aquæ, & in urbe & in agro. Hic Arabes, Moabitæ, & Amonitæ Orientales sunt: Idumæi, Ægyptii, & Philistæi meridionales: maritimæ civitates, Ptolemais, Tyrus, & Tripolis: Occidentales, Tyberias, Cæsarea Philippi: regio Decapoleos, & Damascus, septentionales. Ego in oppugnatione urbis partem muri, quę mihi obtigerat, primus ascendi, & Balduinum in urbem descendere jussi: qui cæsis aliquot hostium cohortibus portas perfregit, & Christianos admisit. Raimundus Turrim Davidis cum preciosissima gaza per deditionem accepit. Ad Salomonis templum ventum est. ibi pariter fuit pugna; tantaque hostium cædes, ut cæsorum cruor nostrorum talos superaret. Nocte adventante, superiora templi expugnare non potuimus. At altera die, civibus miserabili voce pacem

acclamantibus, data. Atque ita urbs Hierosolyma à nobis Idibus Julii capta est, anno salutis nostræ 1099, die 39 post cœptam obsidionem, qui annus fuit 409 postquam sub Heraclio Saracenis cesserat. Adhæc me, etiam reluctantem, summo omnium consensu Hierosolymæ regem acclamavere. Qui, tametsi tantum regnum horrescerem, veruntamen dabo operam, ut me Christianum regem, deque fide publica optime meritum, facile agnoscant. Tu autem me, quod facis, ama. Vale.

Tancredus Nortmanus, Rogerio Patri.

CUm plane sciam, te de nobis magnopere laborare, cursuque rerum nostrarum felicissimo lætari: nihil mihi potius unquam duxi, quam te de omnibus quamprimum certiorem facere. Capta urbe Hierosolyma nunciatur nobis, Solymanum Babyloniæ regem cum magnis copiis Ascalone consedisse: quæ urbs vigintiquinque millibus passuum ab Hierosolymis distat. Gotfredus hostibus occurrere statuit; quem ego cum duabus Legionibus, mecumque Eustachius, secuti sumus. Primo ex captivis didicimus, Clementem, Solymani Ducem, cum quin-

quingentis millibus hominũ nobis imminere. Nos, tametsi numero impares, præsenti animo ad Ascalonem Babylonios aggressi, universos fudimus ac fugavimus. Ad centum hominum millia cæsa sunt. Hac insigni victoria Hierosolymæ salus ac quies parta est. Quod autem ad res Italicas pertinet, gratissimum feceris, si, quæ istic gerantur, ad me quam diligentissime perscripseris. Vale. Ascalone.

Balduinus, Hierosolymæ II Rex, Calisto, Romano Pontifici.

VEnetorum ducentæ naves maximo nobis adiumento fuerunt.; tantumque addiderunt virium, ut Ioppæ, quingentis navibus obsessæ, opem tulerimus, ac, soluta obsidione, Barbaros innumerabiles cæsos captosque perdiderimus. His prospere actis, paribus auspiciis in Tyrum ductum est: quam, jampridem tentatam, nunquam milites nostri oppugnare poterant: sed tum demum opulentissima munitissimaque urbs, multo Venetorum sanguine, capta & Hierosolymæ Imperio adjecta est. Tertia pars Tyri, & Ascalonis, si caperetur, multis immunitatibus honorificisque decretis

Imperio Venetorum aſsignata eſt. At E-manuel, Græcorum Imperator, tantam nobis victoriam invidens, ſedulo operam dat, ut Venetorum auxilia à nobis ſejungat. Quare abs te majorem in modum peto, ut eundem Imperatorem à perditiſsimo conſilio avoces, ipſosque Venetos quammaxime in fide contineas. nihil eſt, quod literis ac nunciis à Senatu illo non facile impetres. Tanto autem nobis uſui claſsis Veneta futura eſt, ut eo præſidio munitiſsima quæque oppida oppugnare, mariaque latiſsime olim tuto percurrere poſsimus. Vale.

Saladinus, Iſacio, Conſtantinopolitano Imperatori.

OBſidebam Tyberiadem, cum mihi nunciatum eſt, Guidonem, Hieroſolymæ Regem, equitum triginta millia, peditum quadraginta, in aciem eduxiſſe. Hunc ego citato agmine præveni, ac è regione Chriſtianorum cum copiis omnibus conſtiti. Oriente Sole initum eſt prælium; hoſtium aliquot cæſi, aliquot capti: Guidonem regem, & templi magiſtrum, cum nobilioribus Chriſtiani nominis, captos ſervavi: de paucis ſupplicium ſumptum. Hac victoria uſus, Aco-

nem

nem duxi; quam per deditionem accepi. Spero, brevi futurum, ut Beritum, Biblium, & omnis maritima ora usque ad Ascalonem, Imperio nostro adiiciatur. Hæc eo scripsi, quod te rebus nostris prospere gestis pro necessitudine nostra maxime lætari intellexi. Vale. In Castris.

Saladinus, Isacio, Constantinopolitano Imperatori.

POsteaquam Ascalonem valido præsidio, commeatibus, rebusq; omnibus communivi, copias ad oppugnandam Hierosolymam deduxi. Decem totos dies ad plagam Occidentalem oppugnavi, vigintique aliis diebus obsedi: hostes, desperatis auxiliis potius quam oppugnationis metu, ea conditione deditionem fecerunt, ut cum supellectili, quæ singuli humeris ferre possent, abire permitterentur. Facta est deditio secunda Octobris, anno 89 post, quam Christianis cesserat. Ili decedentes, pars Antiochiam, pars Tyrum, aut Alexandriam, petiit. Verumtamen, qui Asia oriundi erant, paucissimi Hierosolymæ constiterunt. Reliquum est, ut Tyri oppugnationem tentemus: quæ si nobis ex sententia evenerit, video, res nostras in tutissimum locum positas iri. Vale, Hierosolymæ. *Cle-*

Clemens III, *Romanus Pontifex, Isacio, Constantinopolitano Imperatori.*

IAm omnia Saladini virtuti cesserant, cum edicto nostro ad instaurandam gloriam Christiani nominis, principes nostri excitati sunt. Præcipui fuere Federicus alter Imperator, Philippus Francorum Rex, Riccardus Angliæ, & Oddo Burgundiæ; Veneti quoque, & Pisani, paratissimas classes eduxere. Venetæ præfuit Ravennas Archiepiscopus, Pisanæ præsul Pisanus. Gulielmus Rex Siciliæ, pacato à piratis mari, annonam ex Sicilia & Apulia profecturis ministravit. Frisones quoque & Dani triremes quinquaginta, & duodecim Flandrenses armavere: qui transeuntes in Mauritaniam, & ad Africæ litora flectentes, Saracenos magnis incommodis afflixerunt, & Sylvinam urbem vi captam diripuere. Bela Rex Ungarus, habita ratione rei Christianæ, Venetis pacem dedit. Quæ cum ita sint, oro te majorem in modum, ut hoc bellum instauratum ac Christiano nomini gloriosum, quibuscumque rebus poteris, (poteris autem pluribus) juves, ne quando Saraceni validiores effecti regnum etiam tuum clade aliqua afficiant. Vale.

Rican-

Ricardus, Angliæ Rex, Cælestino III, Romano Pontifici.

ERat meæ erga Sanctitatem tuam observantiæ, ut de belli rationibus felicique rerum eventu certiorem facerem, ac inprimis de Ptolemaidæ diuturna obsidione aliquid significarem. Ea urbs biennio post, quam obsideri cœpta est, tandem in deditionem venit. Quod autem ad captivos pertinet, quos toto hoc bello innumerabiles cepimus, illos cum Christianis superiori bello captis commutavimus. Ad hæc Porphyriam, Cæsaream, Ascalonam, Gazam, & Dan, occupavimus, cum Saladinus multis maximisque cladibus affectus eas tueri prorsus diffideret: is etiam Hierosolymam nobis sponte reddidisset, nisi, dissidiis nostris cognitis, consilium mutasset. Verum tamen Dei Optimi Maximi beneficio reliqua omnia felicissimo cursu eventura speremus: multumque spei in piis precibus vestris nobis repositum est. Vale. Ptolemaidæ.

Maximilianus Sforcia, Helvetiis.

CRebris rumoribus ad me affertur, multorum militum delectum in

Gallia haberi; & Regem ipſum Franciſcum, belli Ducem, ſuperatis Alpibus in Italiam primo quoque tempore venturum; commeatus, arma, equos, tormenta, atque omnis generis præſidia, ſummo ſtudio adverſus nos comparari. Quæ cum ita ſint, pro amicitia noſtra vos oratos velim, ne me in tanto rerum diſcrimine deſeratis: cum & voſmet ipſi facile cognoſcere poſſitis, me ex Regno Inſubrum pulſo, victores Gallos & Venetos Imperii ſui finibus contentos non fore; ut qui Pontifici maximo etiam præſcribere audeant, &, cæteris gentibus Italia pulſis, omnium rerum imperium ſibi animo deſtinaverint. Quod ſi arma veſtra noſtris conjungere, communemque aleam ſubire velitis, polliceor vobis, in meque recipio, & id vobis maximo uſui futurum, & me, meaque omnia, ita veſtra fore, ut iis vos pro arbitrio veſtro frui perpetuo poſſitis. Valete.

Henricus, Comes Nivernienſis, Regi Franciæ.

DIu obſidebatur Damiata, cum Cayri Sultanus medio itinere inter utramque urbem caſtra poſuit. A prælio maxime abhorrebat, cum Galli parva admo-

admodum manu illum irritaverunt, ac erumpere coëgerunt. Ea pugna Gualterius, camerarius tuus, Hilo Nantoliensis, & Vicecomes Sanctæ Susannæ, intercepti sunt: Ioannes vero Rex Hierosolymæ ignibus aliquantisper læsus. Sed nec propterea obsidio intermissa est. Nam, exacto anno cum dimidio, Damiata tandem capta est; quod militum præsidium, & magna pars civium, contagione interiissent. Neque enim plusquam tria millia hominum reperta sunt, cum ab obsidionis principio septuaginta millia fuissent. Ea civitas ab Helio Pertinaci conditore Heliopolis dicta est, & triplici muro cincta; quam Nili rivus ad Romani Tyberis magnitudinem ambit, ut insulam oblongam arctamque faciat. Turris Pharea suburbia à prædonibus custodit; cujus ager Nili incremento sæpenumero longe lateque operiri solet; quod & aliquando copiis nostris maximam intulit cladem. Exercitus, urbis opulentissimæ oppugnatione ditissimus, incommodi, quod jampridem passus fuerat, non meminit; majoraque pericula adire ultro appetit. Nos ingentia quædam animo volvimus: quæ cujusmodi sint, propediem intelliges. Vale.

Senen-

Senenſes, Manfredo, Regi Neapolis.

MAture nobis præſidio fuit Iordanus tuus cum equitatu. Quo egregiam operam nobis prçſtante, primum levibus certaminibus utrinque certatum eſt. Deinde Miniatenſes, Piſtorienſes, Aretini, Florentinique, ad Arbiam fluvium, quarto lapide procul urbe, caſtra poſuere. Nos, eruptione facta, copiis noſtris, ac auxiliaribus, Iordaniq; virtute, ad quadraginta millia hoſtium fudimus, fugavimuſque. Prælium initum eſt 16 die Septembris, 1240. Tria millia Florentinorum cæſa ſunt; quatuor cum curru publico, vexillisque omnibus, capta; reliqui ad ſuas urbes fuga miſerabili dilapſi ſunt. Guelfi, alii Bononiam, alii Lucam conceſſere. Qua victoria civium noſtrorum animi ita erecti ſunt, ut & amplitudo tua, omneſque Gibellini nominis, non niſi optime ſperare debeant. Sic & hos feliciſſimos rerū eventus poſt Deum tibi omnes acceptos ferre inprimis debemus: cui jampridem nos ac fortunas omnes propenſiſſimo animo dicavimus.

Plutarchus, Traiano, Romanorum Imperatori.

ANimadverti, te verecundo quodam pudore Imperium Rom. nunquam concupivisse; tametsi morum innocentia, egregiaque virtute, operam dederis, ut id promerere posses. Hoc amplissimo Regno eo dignior existimaris, quo minus rationem ejus adipiscendi quæsivisti. Id cum virtuti tuæ, tum felici fortunæ nostræ, acceptum fero. Mihique id gratius futurum est, si animadvertam, te recte gerere id Imperium, quod recte etiam promerueris. Nam, si secus gesseris, ne maximum periculum aditurus sis vereor, meque malevolorum voces subiturum plane intelligo. Scelus enim discipulorum plerunque præceptoribus vitio dari consuevit. Vt facile Senecæ exemplo dignosci potest; qui, ob immanem sævitiam, moresque Neronis perditissimos, apud universas gentes male audivit; cujus præceptor pueritiæque institutor fuerat. Adde etiam quod eorum, quæ deliquere Quintiliani discipuli, innocentissimus præceptor accusatus fuit. Tu omnia præclare ages, si tui memineris, si te audiveris, si primum te cohibueris, omniaque ad virtutem

tutem referre volueris. Quæ ad tuendum Imperium moreſque ornandos facerent, abunde ſatis libellorum meorem monumentis conſcripta ſunt. ea ſi ſecutus fueris, Plutarchus vitæ tuæ moderator erit: ſin ſecus, atque te educavi, geſſeris, has literas meas teſtes eſſe volo, conſilio meo nihil prorſus, niſi ex uſu reipub. Romanique Imperii, fieri. Vale.

Ioannes Prochicius, Martino IIII, Romano Pontifici.

EGo, tametſi mihi conſcius ſim, te, Caroli Gallorum Regis amicum, ejus incommoda iniquo animo ſemper tuliſſe: illud tamen volui te meis literis cognoſcere, Gallorum ſuperbiam eo deveniſſe, ut Siculi omnes uno conſilio adverſus eos arma ſumſerint. Ii enim, conſtituta veſperarum hora, quamprimum campanæ Chriſtiano ritu auditæ ſunt, excitato tumultu, omnes cujuſcunque ordinis ætatisque interfecerunt; adeoque à populo ſævitum eſt, ut clauſi utero materno, qui Gallico ſemine concepti crederentur, extincti ſint. Quæ omnia non magis Siculorum ſcelere, quam Gallorum libidini ac ſuperbiæ aſcribenda ſunt. Erit igitur prudentiæ ſanctitatisque tuæ, improba maxi-

maximique ſpiritus gente exploſa, Arragoniis rebus favere. Nam optimi Regis in Eccleſiam eam fidem ac pietatem cognoſces, ut demum nihil quam magnum atque amplum illius neceſſitudini anteponendum cenſeas. Vale.

Carolus, Galliæ Rex, Petro, Arragoniæ Regi.

NUnquam adduci poteram, ut crederem, te, maximi animi nominisque Regem, mihique conjunctiſsimum, regnum Siciliæ per ſcelus invaſurum. Nam & ſanguinis cura, & amor meus erga te ſingularis, id minime fieri abs te patiebatur: eoque minus, quod nullum jus, nulla ſatis juſta ratio, id ſuadere videbatur. Quare te monitum velim, ut quamprimum Panormo totaque Sicilia excedas. Sin id agere neglexeris, ſcito, Deos immortales, æquiſſimos ſcelerum vindices, aliquando Gallorum armis de te pœnas ſumpturos. Vale.

Petrus, Arragoniæ Rex, Carolo, Gallorum Regi.

NUnquam tanti fieri jura ſanguinis cenſueverunt, ut Regna æquo jure mihi

mihi cedentia, & lacrymas populorum, voces ac ejulatum opem implorantium, aſpernari debuerim. Nam & Siciliæ Regnum ob uxorem Conſtantiam, quæ Manfredi filia & Corradini neptis fuerat, deberi mihi, omnes fatentur: & Siculi ipſi tot tantisque calamitatibus affecti ſunt, ut univerſa inſula, fortunis rebusque omnibus ſpoliata, extrema omnia experiretur. Quæ ſi à me minus recte facta eſſe contendes, dabo operam, ut jure belli, & quacunque malueris ratione, pro juſta cauſa me ſtare intelligas: mihique propterea Deorum immortalium præſidium præſto futurum plane confido. Vale.

Henricus Lucemburgenſis, Imperator, Florentinis.

QUamprimum me in Romanum Imperatorem Germani Principes delegerunt, Clemenſque Pont. id ratum firmumque habuit: nihil mihi potius fuit, quam in Italiam primo quoque tempore Imperatoriam coronam accepturum contendere. Sed cum prope omnia profectioni opportuna mihi conſtituta eſſent; id à vobis petendum mihi inprimis fuerat, ut copiis noſtris ad urbem veſtram

tutus accessus aditusque præberetur. Nam ea rerum mearum ratio est, ut urbis vestræ hospitio juvandus prorsus sim. Illud etiam à vobis pro mutua benevolentia peto, ut Aretinos longiori bello incursionibusque vexari diutius ne patiamini. Quod autem ad pacandam Etruriam pertinet, ita operam auxiliumque meum vobis polliceor, ut me reipublicæ vestræ amicum fautoremque plane judicetis. Valete.

Florentini, Henrico Lucemburgensi, Imperatori.

FRequenti senatu recitatæ sunt literæ tuæ, quæ nobis perquam molestæ fuerunt. Nunquam enim nobis probari potuit Imperator, qui in Italiam barbaras copias ducat; cum id potius cavendum esset, ut hanc nobilissimam provinciam è barbarorum manibus vendicaret. Quod Aretinos foveas, vide quam præclare agas; cum meminisse possis, eos Guelfos cives suos innoxios eiecisse, qui ope tua patriæ restitui inprimis debebant. Nihil est quod nunc de recipiendo exercitu tuo in urbem decernamus: id tum demum curabimus, cum copias tuas adventare cognoscemus. Studium tuum

pacandę Etruriæ tantũ probamus, quantum id univerſæ Italiæ maximo uſui futurum ſperamus. Tuæ vero erga nos propenſæ voluntati immortales gratias agimus. Vale.

Campſoni Gaurio Sultano, Selymus Othomanus.

MItto ad te Cadileſcher legatum meum, ut de ipſo rationem belli Perſici totam cognoſceres. non enim intelligo, cur mihi impedimento eſſe debeas, quo minus Iſmaelem bello perſequar, qui tot tantasque Aſiæ calamitates intulit, inductisque novis ſuperſtitionibus Mahometanæ religionis, certiſſimas leges depravare dilacerareque contendit. Ipſi legato meo in omnibus & quibuſcumque rebus plenam indubitatamque ſidem adhibeas velim: à quo, quidquid federis percuſſum vel ſancitum fuerit, ratum firmumque eſſe volo. Vale.

Selymo Turcarum Regi, Campſo Sultanus.

EA Sultanorum conſuetudo invaluit, ut principem locum in religione obtineant, Mahometanos reges, populos-

que omnes, in pace omni cura contineant. Ego vero in Syriam provinciam meam armatus veni, ut pacem tibi suaderem. Verum si in ea inferendi belli pertinacia persistas, atque Ismaelem, fœdere necessitudineque mihi conjunctissimum, oppugnare perrexeris, me dignitati meæ ac existimationi consulturum scias, nec passurum diutius, ut unius insolentis ambitiosique hominis libidine ac furore humana divinaque omnia permisceantur. Animadverti jampridem ingenium tuum, quam vastum, quam atrox, quam inquietum sit, postquam, Bajazete patre optimo, tantæque virtutis fratribus, ac tantæ spei septem impuberibus consanguineis, per summum scelus enecatis, totque amicis ac fortissimis Ducibus crudelissime trucidatis, immanitati atque audaciæ nunquam modum imposuisti. Eam itaque extremam pacis conditionem esse scias, Si ab Ismaëlis provinciis abstinueris, & Aladoli filio paternum restitueris regnum, quod in Sultanorum clientela ac fide semper fuerit. Id si feceris, præter gratiam atque amicitiam nostram, quæ tibi maximo usui atque ornamento esse poterit, tu longe majorem ex tuta pace quam ex ancipiti bello laudem es relaturus. Vale.

Tomun-

Tomunbeius Sultanus, Ismaeli Persarum Regi.

CUm bellum Turcarum, cervicibus tuis imminens, Campsonis opera in nos conversum fuisset, Syria Ægyptusque maximis cladibus affectæ sunt. Nam, cæso ad Singam Rege, deletisque militibus, multa bello nobis opportuna desunt. Tantum enim Selymi exercitus invaluit, ut, nisi tu minorem Asiam incursionibus invadas, & Comagenem nudatam præsidiis irrumpas, de pulcherrimo Ægypti Imperio fortunisque omnibus agatur. Selymus, qui nunc Iudææ finibus continetur, duobus exercitibus facile intercludi potest, & commeatu prohiberi; quando litora nullis Turcarum classibus teneantur, quæ terrestres copias juvare commeatibus, vel eas, si aliquam calamitatem acciperent, avehere possent. Id si curabis; & Ægypti rebus, tecum conjunctis, prope labentibus, subvenies, & de tot insignibus injuriis ab infensissimo hoste acceptis nullo prope negocio supplicium sumes. Vale.

Ioanna,

Ioanna, Neapolis Regina, Ludovico, Vngariæ Regi.

AUdio, multos mirari, quod, interempto viro, fratre tuo, de paricidio supplicium nullum sumpserim. Quid est autem, cur populus tanti sceleris ream me faciat, cum Andream Regem, virum optimum, & perdite amaverim, & ipse mecum sine querela, quamdiu vixerit, versatus semper fuerit? Sed, quicquid suspicentur cæteri hominum, id tibi inprimis velim persuadeas, me, & ignoratione sicariorum, & rerum difficultate, maximam hanc injuriam mihi illatam ulcisci non potuisse; eoque animo amantissimi viri necem tulisse, ut à dolore exanimata, iisdem vulneribus pene conciderim.

Ludovicus, Vngariæ Rex, Ioannæ Neapolis Reginæ.

IMpudica vita, quam jam pridem duxisti; occupatum regnum, neglecta vindicta, & excusatio subsequens, necis viri tui probant noxiam te prorsus fuisse. Proinde Deos immortales scelerum vindices superesse memineris.

Alexander Magnus, Illyricis Populis.

QUoniam ſemper nobis præſto fuiſtis, in fide firmiſſimi, in armis ſtrenui, egregiam bello operam navantes: damus vobis libere & cedimus perpetuo totam plagam terræ ab Aquilone uſque ad fines Italiæ Meridionales, ut nullus valeat ibi conſiſtere, reſidere, ſeu ibi locare, niſi veſtrates. Si quis autẽ ibi commorari deprehenſus fuerit, ſit ſervus veſter, & poſtea ii omnes ſint ſervi nepotum veſtrorum. Datum in civitate noſtra Alexandrina. Anno XII Regnorum noſtrorum, arridentibus magnis Diis, Jove, Plutone, Marte, & Maxima Dea Minerva. Valete.

Franciſcus Philelphus, Senatui populoque Peruſino.

ET humanitatem erga me veſtram vehementer amplector, & liberalitatem maximi facio. Doleo autem, & permoleſte fero, quod iis temporibus literæ mihi veſtræ redditæ ſint, quibus jam aliis fidem dederam. Hanc vero inviolatam ut præſtem, & ipſe cogor, & vos item velle non dubito. Quod ſi tempeſtive

ſtive veſtræ ad me literæ advolaſſent, eſſem profecto deſiderio veſtro incredibili mea cum voluptate obſecutus; ornaſſemque veſtram ipſam ſplendidiſſimam juventutem pro virili parte, non modo eloquendi, ſed etiam vivendi laudatiſſimis artibus. Quoniam igirur honeſtatem cauſſæ intelligitis, ignoſcite mihi, ſi minus hac in re expectationi veſtræ reſponderim. Valete. Ex Senis, Idibus Septembris, MCCCCXXXVIII.

Philelphus, Gerardo Leandriano, Cardinali Comenſi.

FEciſti mihi rem pergratam, quod Philonem meum, imo noſtrum, ex Auriſpa recuperatum, ad me dederis. Quod autem Moſei vitam, quam idem Philon & copioſe & eleganter apud Græcos & Græce ſcripſerat, in Latinum à me tantopere verti poſtulas, & audivi libenter, & obtemperabo libentiſſime. Itaque factum puta, quod jubes. nulla te tua de meo erga te animo fallet opinio. jam operi me accingo. Vale. Mediolani, IIII Calen. Novemb. MCCCCXL.

Philelphus, Bessarioni, Cardinali Nicæno, S.

EAm Homeri Iliada, quam vir eruditissimus Theodorus Gaza exscripsit mihi, & eam quidem magna cum impensa atque sumptu, facio tanti, ut ne Crœsi ingentibus illis admirabilibusque thesauris cuiquam sim cessurus. Te autem, Pater reverendissime, majorem in modum miror, qui (cum vel ab usque Constantinopoli, in publico discendi ludo me noris, ubi post obitum mei soceri Chrysoloræ fuimus apud Chrysococem condiscipulum) mores atbitreris cum ætate mutasse, ut qui omnium liberalissimus esse censerer, benignitatem illam cum avaritia commutarim. Donare didici sæpe permulta, at vendere nihil unquam, præsertim libros, quibus sane pretiosius nihil duco. At hunc Homeri codicem tam charum habeo, tam jucundum, ut vix quicquum in vita magis. Itaque ignosce in hac re mihi. Si quid aliud tibi possum gratificari, jusseris: nihil frustra. Vale. Mediolani x. Calendas Februarias, 1448.

Phi-

Philelphus, Leonello, Marchioni Estensi.

SI tibi coram narrare possem, præstantissime Princeps, quantum me tibi debere putem, quod nullis meritis de te meis ultro me invitaris ad Regium hospitium tuum ac familiaritatem; intelligeres profecto, quam sit apud me egregia virtus tua, quamque admirabilis, peneque divina. Non enim expectasti, ut te literis anteverterem ac rogarem, ut me intra regales tuos parietes exciperes, dignumque redderes benevolentia tua; sed id diu mihi atque multum aggredi cogitanti sponte occurristi, teque ipsum liberaliter perbenigneque obtulisti, ac nullum prætermisisti officium humanissimi sapientissimique Principis; &, quod à Platone scriptum legimus, non obscure confirmasti, beatas illas fore respublicas, quæ aut à sapientibus, aut à sapientiæ studiosis, administrarentur. Nec enim ignoramus, inter Regem & Tyrannum illud interesse; quod hic omnia refert ad utilitatem suam, contempto divino omni atque humano jure; at Rex secus omnia; qui, justitiam atque pietatem ante oculos semper ferens, sibi omnia vult cum civitate esse communia, suum atque

proprium nihil ducens, quod a publica utilitate dignitateque ſeparetur. Dignus es tu profecto, qui quam diutiſſime ſis in vita, & non minus univerſæ Italiæ, quam tuo iſti pacatiſſimo atque feliciſſimo puſillo regno, domineris. Totus es ad laudem & gloriam natus; cujus univerſa vita plena eſt poteſtatis, plena ſapientiæ. Faciat Deus Optimus Maximus, ut mihi aliquando liceat uti atque frui, quod mihi beneficium quam beneficentiſſime proponis: nunc enim ea ſunt tempora, ut aliud nihil queam non modo deliberare, ſed ne reſpondere quidem. Vale. Mediolani, v Calendas Auguſti, 1449.

Philelphus, Petro Medici, Coſmi filio.

PRæcipuum tuum in me amorem & expertus ſæpe ſum præſens, & audivi abſens. Faciſque ac feciſti ſemper pro officio gratiſsimi diſcipuli & viri optimi. nam de tua erga me voluntate cum ab aliis multis, tum ex Angelo Actiolo, ſplendidiſsimo equite, & veſtræ familiæ ſtudioſiſsimo, egregie accepi. Reliquum eſt, ut Achillis, quod fabulantur, jaculo utamur in ſecundo ictu: quod ſi factum cognoro, haud patiar, ulla me beneficii juris-

jurisque magnitudine ſuperatum iri. Mediolani, IV Nonas Auguſtas, 1449.

Philelphus, Sfortiæ Secundo.

PEto abs te majorem in modum, ut, & quod coram mihi recepiſti, & ex proximis meis literis audire potuiſti, id apud patrem tuum, præſtantiſsimum, & munificentiſsimum Principem, quamprimum & quam optime conficias. Hac mihi re neque gratius quicquam, neque magis neceſſarium, præſtare potes. Mediolani, pridie Idus Decembris, 1450.

Philelphus Sfortiæ Secundo.

PEtii abs te proximis literis, quod etiam nunc tertium peto, & te quoque (ſi pateris) rogo, ut rem meam apud Principem munificentiſſimum, patrem tuum, ubi minus confeceris, ita conficias, ut mihi abiens coram recepiſti. In hunc diem neque tu reſpondiſti quicquam, nec ex alio ſum certior factus, quid egeris, aut non egeris. Itaque aut reſponde quamprimum, aut equum mitte, quo vehar ad vos. nam ſi ad vos venero, facile futurum ſuſpicor, ne vacuus Mediolanum repetam; præſertim cum

jam instet Natalis Christianus, quo Princeps solet ad beneficentiam exhortari. Mediolani, v Calendas Ianuarii, 1450.

Philelphus, Sfortiæ Secundo.

POllicitus es non modo non petenti mihi, sed ne cogitanti quidem, te dono daturum nescio quid. Ita nolim te falli opinione tua, ut intelligas, nihil esse redditum mihi tuo nomine, nec item alterius cujusque, in hanc diem. Quare facito, ne vel oblivionis accuseris, vel negligentiæ. nam utrumque crimen tua præclara indole est indignum. Vale. Mediolani, v Idus Martias, 1451.

Philelphus, Ludovico Gonzagæ. Principi Mantuano,

PRoximis diebus literas ad te dedi, quibus intelligere haud obscure potuisti, quam mihi rem gratam, eandemque admodum necessariam, facturus esses, si quamprimum ad id, quod petieram, te humanum (ut soles semper) benignumque præstitisses. Nunc autem, quod scriberem, novi nihil acciderat, nisi ut te rogarem, orarem, obsecrarem, id pro animi tui magnitudine efficeres, ne

me

me cunctando ambiguum ex certo redderes. Nam, etsi tua erga me benevolentia mihi certius esse vix quicquam potest, vereor tamen, ne quandoque benevolentia cum difficultate certamen ineat. Sed quo bonum difficilius est, eo clarius & laudabilius duci solet. Itaque si difficultatem istam (si qua tamen, non tuo, sed fortunæ vitio, apud te est) beneficientia atque industria superabis, nihil apud me gloriosius, nihilque magis observandum, colendum, prædicandum de munificentissimo Principe futurum est. Mediolani, XI Calendas Februarii, 1452.

Philelphus, Renato Regi.

TErnas literas ad te dedi anno superiore, his de rebus, quæ tua maxime intererant. Itaque non poteram non mirari, quod nihil responderes, præsertim cum, te humanissimum facillimumque esse, jampridem uno omnium consensu sermoneque audieram. Sed Ioannes Cossa, vir clarissimus, idemque gravissimus, qui modo & tuus & Christianissimi Francorum Regis legatus in Italiam venit, liberavit me omni dubitatione: quippe qui coram affirmavit, nullas ibi omnino redditas esse literas meas.

Deus malefaciat hominum vel negligentiæ vel perfidiæ, qui & me honestissimo officio, & te non mediocri, ut opinor, vel utilitate vel voluptate fraudarint. Quibus literas ad te dedi, Franci fuerunt omnes; quorum uni Malurticæ cognomentum est, homini bellicis artibus studenti, & tui, ut aiebat, observantissimo. Sed quoniam, quæ scripseram, non accepisti, ea in præsentia tibi coram exponet idem Ioannes Cossa, cujus fides & diligentia tibi Sole clarior esse debet. Vale. Mediolani, VI Calen. Februarii, 1453.

Philelphus, Ludovico Gonzagæ, Mantuano Principi.

NOn equidem sum oblitus, quam mihi nuper in agro Brixiano benevolentiam ostendisti, & quanta me non humanitate solum, sed benignitate etiam persæpe exceperis. Itaque ex eo tempore intellexi, permagnam mihi in te spem & positam esse, & constitutam: indeque factum est, ut ita te observem, ac venerer, ut me abs te putem dignum existimari, in quo nullum beneficium tuum sit intermoriturum. Quæ mea me de te opinio ne falsum habeat, est magnitudinis, & munificentiæ tuæ: quid autem abs te

velim,

velim, Hetrusco sermone intelliges: est celeritate non minus opus, quam beneficentia. Vale. Mediolani, IV Nonas Aprilis, 1453.

Philelphus, Nicolao V, Romano Pontifici.

STephanum Caciam Novariensem, jureconsultum, & Taurinatem archidiaconum, tuæ Sanctitatis cubicularium, in iis, quæ mihi exposuit tuo nomine, & summa cum observantia, & libentissime audivi; nec diligenter minus quam fideliter gessi omnia, geroque assidue, quæ tum ex literis tuis, tum ejus nuncio, tibi grata fore cognovi. Habeo autem Beatitudini tuæ gratias immortales, quod fidei meæ pietatique erga te ita fidis, ut debes. Quid enim pro te facturus non sim, cujus singularem sum jam pridem benevolentiam & præcipuam modo benignitatem in me expertus? Tantum me tibi debere intelligo, ut ne vitam quidem ipsam in mea magis, quam in tua potestate, positam esse velim. Itaque imperare sit tuum pro voluntate omnia; parere autem meum, omni integritate, veneratione, industria. Vale, Pater beatissime. Mediolani, IV Calen. Maji, 1454.

Philelphus, Petro Barbaro, Cardinali Veneto.

XEnophonti filio Romam venienti idcirco literas ad te dedi, ut intelligeres, me tanti facere benevolentiam tuam, quam mihi nuper, cum istic essem, certissimis documentis declarasti, ut omnia de te mihi sperare posse videar. Id autem & facio, & majore cum fiducia, & libentius, quia novi, nullum apud me unquam intermoriturum beneficium tuum: nam est apud me antiquius nihil gratitudine, atque pietate. Reliqua tu ex Xenophonte cognosces. Vale. Mediolani, IV Calend. Martias, 1454.

Philelphus, Dominico, Cardinali Firmano.

NOn possum non accusare erratum meum, quod, cum nuper fuissem Romæ, ad te minus salutatum ierim, cui me jam pridem norim esse charissimum. Nolim tamen existimes, id vel negligentia mea, vel quod tui oblitus fuerim, accidisse: sed, dum cupio in te adeundo minus ineptus existimari, fui in officio servando minus erga te officiosus. Volebam

enim

enim & pro amplitudine tua, & pro decoro adire te, & eos conferre ſermones, qui & auditione tua, & oratione mea, non indigni judicarentur. Quare, dum ſtudeo ea expedire negocia, quæ mihi erant apud ſummum Pontificem; in iis, quam putaram, plus temporis conſumo. Tandem coactus ſum non te ante adire quam abire. Itaque in ipſo diſceſſu meo ex urbe Roma inter equitandum accedo ad ipſas tuas ædes: is, qui triclinii præeſt officio, reſpondet, in larario te eſſe divino intentum miniſterio, nec licere ſibi interea temporis adire te. Quid multis? tres horas expecto, cum ne ipſe quidem oſtiarius amplius quicquam reſpondet mihi. Quamobrem, cum video, mirum ſervari ſilentium, & ipſe ad abeundum ſollicitarer à comitibus, ne aut importunior aut ineptior dici poſſem, abivi equidem ſubtriſtior, quod viſere te nequiverim, quem mirifica obſervantia proſequor. Tenes ecce rem omnem. Tuæ fuerit vel clementiæ, mihi ignoſcere; vel juſtitiæ, oſtiarium caſtigare; qui, ut eſt genere Germanus, neque humanitatem ſapiat, nec hominum habeat diſcrimen. Reliqua ex Xenophonte filio cognoſces. Mediolani, I V Calend. Martias, 1454.

Phi-

Philelphus, Ioanni, Marchioni Montisferrati.

SI nihil jamdiu ad te ſcripſi, puto, te iccirco non mirari: quod noris, mihi facere non licuiſſe ob tempeſtates procellaſque bellorum. Nam ego te & amo, & obſervo, non ſolum quod de me ſis meritus optime, ſed quia dignus es, quem boni viri, ac docti omnes, & colant, & venerentur. Itaque, ſi quid in me eſt, quod tibi ſit gratum, id jure peculiari tuum cenſe: ego autem abs te nihil aliud peto, niſi ut me ames, ut ſoles: præterea majorem in modum rogo te, ut meos illos de exilio libros Xenophonti filio ad me des. Vale. Mediolani, Idibus Maji, 1454.

Philelphus, Dominico, Cardinali Firmano.

EO majore cum fiducia tuis beneficiis uſurus advenio, quo te jam plures annos beneficentiſſimo uſus ſum. Nam vel à Bononienſi uſque legatione tantam mihi benevoletiam oſtendiſti, ut nihil eſſe arbitrer, nec magnum, nec parvum, quod mea cauſſa facturus non ſis:

præ-

præſertim cum eum me eſſe cognoris, apud quem nullum ſit intermoriturum officium: nam cum referre parem gratiam nequeam, eam habere quam maximam & velim, & ſoleam. Quid autem abs te cupiam, Xenophon filius tibi coram tempeſtive declarabit. Vale. Mediolani, Nonis Novembris, 1454.

Philelphus Beſſarioni, Cardinali Nicæno.

CUm Ioannes Marius, filius, Mantuam peteret, Pii Pontificis maximi ſalutandi & adorandi gratia, juſſi, ut omnium primum tuam amplitudinem adiret, cui mentem ſuam omnem, animumque, explicaret. Itaque rogo te, ut omnibus in rebus ita eum commendatum habeas, ut illos ſoles, quos vel ipſos, vel ipſis natos, chariſſimos habes. Hac una re mihi vix quicquam gratius potes facere. Vale. Mediolani VI Calend. Ianuarias, 1459.

Philelphus, Ludovico, Cardinali Aquileienſi.

QUam mihi vehementer non ſolum opera tua, ſed ope etiam atque auxilio

xilio opus ſit, Pater humaniſſime, cum ex aliis ſuperioribus literis animadvertere potuiſti, tum ex iis maxime, quas ad octavum Calendas Martias ad te dedi. Nunc autem, quod ſcribam, novi aliud nihil habeo, niſi ut intelligas, tanto me deſiderio expectare literas tuas, ut majore aliud nihil. Omnis profecto ſpes mea in te uno poſita ac locata eſt. & quamtum valeas, ſcio, & quam me diligas, non ignoro. Itaque te etiam atque etiam rogo, oro, obſecro, ut, quod abs te petii, tam ſummopere, quam celerius fieri poterit, effectum reddas. Hoc erit mihi vehementer gratum, nec tu officium in me tuum unquam accuſabis. Mediolani, XIII Calendarum Aprilis, 1460.

Angelus Politianus, Laurentio Medici.

Cygno poeta ſimilis; uterque candidus, uterque canorus, uterque fluvios amans, uterque Phœbo gratus. Sed negatur canere Cygnus, niſi cum Zephyrus ſpirat. Quid igitur mirum, ſi taceo tandiu tuus poeta, cum tandiu non ſpires meus Zephyrus? Vale.

Ioan-

Joannes Picus Mirandulanus, N. S. R. E. C.

MAtthæus noſter, vir officioſiſſimus, & ſalutem mihi plurimam tuis verbis dixit, & quo me amore, qua benevòlentia proſequare, apertiſſime declaravit: pollicitus inſuper & tuo nomine ſtudium operamque tuam, ſi quando iis mihi uti contigerit. Cui officio utinam par eſſem, Pater ampliſſime. Suſcipi enim in tuam fidem, & inter tuos connumerari, & optavi ſemper, & ſperavi: at obvium habere te, ultro me tam benigniter, tam amicis, tam liberalibus pollicitationibus adeuntem, & quaſi ad amicitiam (ſi licet ; ſed per te licet) vocantem tuam, & ſpem meam & votum omne ſuperavit, Quid enim, aut quantum eſt, ab eo invitari, à quo fuerat ſatis non excludi? Quamquam feciſti rem, etſi non me, te tamen dignam. Poteram enim pro meis meritis non admitti, non poteram pro tua humanitate etiam non vocari. Quamobrem, quantum aut mihi gaudeam, aut tibi debeam, quo pacto explicem, qui nec concipio? Certe ob hæc tanto magis tibi debeo, quanto minus hæc ulla ex parte mihi tu debebas. Neque enim illa mihi ſunt nimis

nimis grandia & nimis multa, quæ & Matthæus, & amici reliqui, retulerunt, ex voluntate potius quam ex judicio me æſtimantes; ſed, qualis tamen, aut quantus ſum, patiare me quoque inter omnes eſſe, qui tuas virtutes (ut taceam cætera) colunt & admirantur; per quas in te eſt videre, & quod vincat antiquitatem, & quod vinci à junioribus non poſſit; ut dixerim hoc merito, cum in te nihil, quod vel in honeſto, vel prudentia, vel doctrina ſit poſitum, deſideretur, deſiderari hoc unum debere ab omnibus, ut per te aliquando, iuxta Platonis votum, ſumma potentia cum ſumma ſapientia conjungatur. Sed hæc adeo à te iterum peto & rogo, ut mihi non referendæ gratiæ, (neque enim locus eſt aut per tuam amplitudinem aut per meam tenuitatem) ſed teſtandi animi erga te mei, teſtandæ fidei & obſervantiæ, occaſionem præſtes: experiens Ioannem Picum hominem ſupra omnem opinionem tibi deditum & devotum: de quo polliceri plus tibi non potes, quam ea omnia, qualiacunque ſint, quæ ſunt in eo: quibus tu ipſe cum uteris, ſplendoris tui aliquid invenies; fientque magna cum tua eſſe cœperint, quæ, dum ſunt mea, magna eſſe non poſſunt.

Caro-

Carolus V, Romanorum Imperator, Philiberto Aurantio, Vgoniq; Moncatæ. S.

MOleſte graviterque tuli Romanæ urbis direptionem. Sed quando facta infecta eſſe non poſſunt, æquum piumque mihi videtur, ut Clementem Pontificem miſſum faciatis, ac dimittatis, ac omni honore in priſtinam dignitatem aſſerere curetis. Mihi etiam gratiſſimum feceritis, ſi ſacroſanctam ejus dignitatem obnixe defendi & coli patiamini; modo alicunde pecunia paretur, qua militibus merita ſtipendia perſolvantur; ut, cum tempus depoſcet, Germanorum legiones urbe Roma adverſus hoſtes educantur. Sedulo autem cavete certis obſidibus, ne Pontifex (ſi forte injuriæ nondum oblitus hoſtilem animum indueret) vobis non magnopere nocere poſſit. Illud demum vos etiam atque etiam velim curare, ne res noſtræ aliquid capiant detrimenti. Valete.

Tarquinius Rex, Vitelliis Fratribus.

VOs arbitror meminiſſe, Adoleſcentes optimi, quo vos amore ac pietate complexus ſemper fuerim, ita ut veſtrum,

Tar-

Tarquiniorumque ipſorum, diſcrimen nullum habuerim. At nunc, ea vivendi libera ratione amiſſa, ſpecioſo libertatis nomine, non uni, ſed pluribus perditiſſimis hominibus, ſervire adacti eſtis. Me mitiſſimum regem plane omnes cognoviſtis: à quo facile omnia impetrare erat: nunquam locus gratiæ beneficiove penes me defuit. Leges horum temporum ſunt res ſurdæ, & inexorabiles: nihil laxamenti, nihil veniæ habent, ſi quiſpiam veſtrum per adoleſcentiam modum excedat. Periculoſum eſt; in tot humanis erroribus ſola innocentia vivere. Proinde, ut amicos Tarquino nomini fortesque adoleſcentes decet, inite cum legato meo eam dedendæ urbis rationem, ut & vos liberam vitam degere poſſitis, Rexque veſter regnum, ſibi proditorum ſcelere ablatum, tandem conſilio præſidioque veſtro recipiat. Valete, ac maturate.

S. P. Q. R., Porſenæ Hetruſco, Regi.

SEdulo actum eſt per legatos tuos de Tarquiniis regibus admittendis. Sed res ea eſt hujuſmodi, ut brevi tota confici non poſſit. Mittimus ad te honeſtos patriciosque viros, ex quibus omnia facile intelligas; ac inprimis, eam eſſe omnium volun-

voluntatem, ut, qui libertati in hac urbe finis erit, idem urbi ſit. Proinde, ſi ſalvam Romam eſſe velis, oramus, ut eam liberam eſſe patiaris. Sed hæc omnia coram per legatos noſtros copioſius. Vale.

S. P. Q. R., Æquis.

Cum Q. Fabius pacem ex vobis paullo ante tuliſſet Romam, æquum erat, ut idem vobis volentibus bellum Roma afferret. Quorum autem perfidia ac perjurio bellum excitatum ſit, norunt Dii ipſi teſtes & ultores. Verumtamen, utcunque levitate veſtra res ceſſerint, liberum eſt vobis, pœnitere, aut hoſtilia à nobis pati. Si vos pœniteat, tutus receptus ad expertam clementiam vobis patet: ſin perjurio gaudebitis, id memineritis, vos hoc intempeſtivum bellum majori Deorum immortalium, quam hoſtium ira, veſtro etiam incommodo maximo, geſturos. Valete.

M. Furius Camillus, Dictator, S. P. Q. R.

Jam pridem nunciatum vobis fuit, Patres conſcripti, in agro Nepeſino non modo hoſtes à legionibus noſtris fuſos fugatoſque fuiſſe, ſed caſtris quoque to-

tis

tis exutos, indeque ex ingenti præda quæstorem magnam vim pecuniarum cepisse. Cum autem ad Veios exercitus deductus sit, certamque mihi victoriam in manibus prorsus videam; hujus opulentissimæ urbis oppugnatione spoliisque maximis tantum prædæ futurum compertum habeo, quantum non, omnibus in unum collatis, ante bellis superfuerit. Senatum super partiendæ prædæ difficili negocio consulendum duxi. A vobis igitur, P.C., peto, ut me de tota hac re, spoliisque hostium, certiorem faciatis, ac, propediem omnia ex sententia nobis cessura, pro certo habeatis. In castris ad Veios.

M. Furius Camillus, Faliscis.

MItto ad vos ludimagistrum à liberis vestris virgis cæsum, quod illos novo scelere nobis prodere voluerit. Pueros vestros missos facimus, quod belli pacisque jura esse recordamur, justeque ea non minus quam fortiter didicimus gerere. Arma habemus non adversus eam ætatem, cui etiam captis urbibus parcitur: sed adversus armatos, & ipsos, qui, nec lacessiti à nostris, castra Romana ad Veios oppugnarant. Ludimagister, quantum

tum in ipſo fuit, vos vicit: ego Romanis artibus, virtute, opere, armis, ſicuti Veios, vos aliquando vincam.

Faliſci, S. P. Q. R.

Satis periculi factum eſt virium noſtrarum, P. C. Victi à vobis & ab Imperatore veſtro ſumus ea victoria, cui nec dii, nec homines invideant. Dedimus nos vobis, rati, quo nihil victori pulchrius eſt, melius nos ſub Imperio veſtro, quam legibus noſtris, victuros. Eventu hujus belli duo ſalutaria exempla prodita humano generi ſunt. vos fidem in bello quam præſentem victoriam maluiſtis: nos, fide provocati, victoriam ultro detulimus. Sub ditione veſtra ſumus; mittite qui arma, qui obſides, qui urbem patentibus portis accipiant; nec vos fidei noſtræ, nec nos Imperii veſtri pœnitebit. Si quid autem eſt quod à nobis præterea velitis, de iis omnibus legatos noſtros certiores faciatis. dabimus enim operam, ut nullis in rebus ſtudium noſtrum deſideretis.

Capuani, S. P. Q. R.

URbis noſtræ inſtitutum vetus fuit, ut afflictis periclitantibuſque amicorum

rum rebus opem ſemper tulerit. Samnites bellum Sidicinis, nobis conjunctiſſimis, intulerant; quos dum pro viribus ab hoſtium injuria vendicare nitimur, cæſis profligatiſque copiis noſtris, eo devenimus, ut pro laribus & focis tandem nobis pugnandum ſit. Verum, cum inprimis veſtra interſit, cujus imperio urbs Capua, Sidicinique, hoſtium, an amicorum, cedant: rerum fortunarumque noſtrarum quicquid bello ſuperfuit, arbitrio veſtro dandum cenſuimus. Si nos defenditis, veſtri; ſi deſeritis, hoſtium erimus. Capuam ergo, & Campaniam omnem, veſtris, an Samnitium viribus accedere malitis, deliberate. Pugnavimus tum pro Sidicinis, tum pro nobis, cum videremus, finitimum populum nefario latrocinio Samnitium peti, &, ubi conflagraſſent Sidicini, ad nos trajecturum incendium illud eſſe. Quod & facile evenit: nam, & duobus exercitibus cæſis, eos ſanguis fuſus explere non potuit, non populationes agrorum, non prædæ hominum atque pecorum, non incendia villarum, non ruinæ, non omnia ferro igneque vaſtata, ſed cupiditas explenda eſt. Ea Samnites ad oppugnandam Capuam rapit; aut delere urbem pulcherrimam, aut ipſi poſſidere volunt. Sed vos potius,

potius, Romani, beneficio vestro occupate eam, quam illos habere per maleficium ſinatis, opemque labentibus nobis quam primum feratis.

Alexander, Iovis Hammonis Filius, Olympiadi, Matri, S.

IAm omnia cedunt virtuti noſtræ. Tandem capta eſt Tyros omnium urbium munitiſſima. Sed & in oppugnatione hujus, omniumque urbium, tu, in quibuſcumque belli periculis, nihil eſt quod de ſalute noſtra quicquam dubites; cum Iovis filium, Iovis præſidio tutum, neci ſubtrahi, perpetuoque ſervari, maxime deceat. Vale.

Olympias, Alexandro Macedoni, Filio.

MAxima lætitia me affecit victoria oppugnatæ urbis munitiſsimæ, reſque à te præclare geſta; ni inſcriptio literarum me aliquantiſper læſiſſet, quod Iovis filium te appellaveris. Amabo te, mi fili, quieſcas; neque deferas me, neque criminere adverſus Iunonem. magnum mihi prorſus illa malum dabit, ſi tu me literis tuis pellicem illi eſſe confitearis.

Q. Fabius Maximus, Magister equitum,
S. P. Q. R.

MIhi nunciatum fuerat per exploratores, apud Samnites hostes esse omnia soluta, acsi nemo Romanus in Samnio esset: ego vero occasione rei bene gerendæ adductus, exercitu instructo paratoque, ad Imbrinium profectus, acie cum hostibus conflixi. Ea fortuna pugnæ fuit, ut res geri melius non potuerit: equis, qui aliquoties impetu capto perrumpere non poterant hostium agmen, frænos detraxi, atque ita concitatos calcaribus immisi, ut sustinere eos nulla vis posset: secutus pedes impetum equitum, turbatis hostibus intulit signa. Viginti hostium millia cæsa sunt. Hac re injussu Dictatoris præclare gesta, non video cur Papyrius dignitati suæ detractum existimet. Illud tamen mihi conscius sum, me, cum maximo etiam capitis ac fortunarum periculo, nihil unquam prætermissurum, quod ex usu reip. futurum putem.

C. *Pontius, Samnitium Imperator,*
Herennio, patri optimo.

AUdieram, Romanas copias ad nos adventare. Quas consiliis potius quam

quam armis delere animum induxi. Milites decem, paſtorum veſte indutos, in conſpectum Romanorum cum multa vi pecorum miſi: qui, ubi inciderent in prædatores, uno ore legiones noſtras in Apulia ad Luceriam eſſe dicerent. Jam & hic rumor ad Romanos pervaſerat. Sed fidem auxere captivi. Hoſtes, anguſta via breviſſimum iter in Apuliam capeſſentes, inſidiis circumventi ſunt ad Caudinas furculas, inter duos ſaltus clauſi, ut nulla ratione, nulla vi evadere poſſint. Quid de Romanis legionibus decernamus, ſatis non conſtat; te per literas conſulendum cenſuimus. Tu pro tua prudentia ſtatues, quomodo triginta annorum injurias ab Romanis paſſas ulciſci poſſimus. Vale.

Herennius, C. Pontio, Filio.

LEgiones Romanas Caudinis furculis circumventas, gaudeam neceſſe eſt. Ego vero primum illæſas & nulla contumelia dimittendas putaveram; quod & nuper per nuncios vobis mandaveram. Sed cum diutius percontando de me quæratis, quid de iiſdem copiis decernendum ſit, ego tum demum ad unum omnes cædendos cenſeo. Vale.

Neapolitani, S. P. Q. Romano.

SCimus, Romanum ærarium bello Punico exhaustum; bellumque adversus Hannibalem, pro urbibus agrisque sociorum, atque pro arce Italiæ, ab urbe Romana geri. Aequum igitur censuimus, quod aurum nobis, cum ad templorum ornamentum, tum ad subsidium fortunæ, à majoribus relictum est; eo rempublicam vestram juvare. Si quam autem in nobis opem esse arbitramini, eodem studio illam vobis obtulimus. gratum enim nobis facturi estis, si res Neapolitanorum omnes vestras duxeritis, dignosque judicaveritis à quibus donum accipere velitis. Valete.

Harpagus Medus, Cyro Persæ.

CYre, Cambysis fili, Deorum immortalium cura: (neque enim alia ratione fortuna te eo amplitudinis evexisset:) jam appetit tempus ulciscendi Astyagis, qui tibi necem paraverat. Quod ad ipsum pertinet, perieras! at Deorum, meoque beneficio, adhuc vivis. Nec dubito, quin intellexeris, quas sævitias ob incolumitatem tuam expertus indigne fue-

fuerim. At, si me audieris, universum Astyagis Imperium occupabis. Hujusce egregii consilii authores ac fautores habes regni optimos; quorum etiam nomina ascribere libuit. Tu modo pro tua prudentia, quod superest, conficias. Vale.

Tomyris, Massagetarum Regina, Cyro, Persarum Regi.

DEsine experiri bellum, ô Rex Persarum; quod an tibi utile futurum sit, nescis: tuum opulentissimum Regnum regas, nosque loca nostra deserta ac rupes incultas colere æquo animo patiare. At cum omnia magis quam pacem tibi probare soleas, verbis meis obtemperare profecto noles. Quod si Massagetarum virtutem experiri malueris, nihil est quod flumen Araxem armatis pontibus jungas, aut copiæ nostræ trium dierum itineribus à vobis recedant, tuque in Regnum nostrum tuto venias: at, si magis hoc voles, nobis des tantum ocii, locique, ut ad tua loca concedamus; ibi tum demum de Imperio ac virtute summum periculum faciemus.

Tomyris, Cyro, Persarum Regi.

DEsine gloriari, Cyre, quod copias nostras deleveris: non virtuti tuæ,

ſed vino laus victoriæ tribuenda eſt. Decet autem magnanimos Imperatores virtutę belli, non dolo, præſtare. Tum demum animadverti tandem, cruoris humani te aviditate, non gloria, dimicare. Proinde edico tibi, ut infta triduum filium meum, bello captum, miſſum facias, ac quamprimum ex Maſſagetis recedas. Quod ſi minùs curaveris, teſtor Solem, ſolum dominum meum, me daturam operam, ut tandem humani cruoris ſatietas te capiat.

Amaſis, Ægypti Rex, Policrati, Samio Principi.

MIhi gratiſſimum eſt, amico & ſocio meo omnia ex ſententia cedere. Sed tam diuturnus felicium rerum curſus animum meum aliquantiſper movet ſolliçitum; quippe qui ſciam, quantum invidiæ ſecunda fortuna obnoxia ſit. Mallem ego, res meas omnes, meorumque ſociorum, variis caſuum eventibus, quam ſecunda tam longi temporis ſerie, agitari. Mihi ipſi igitur morem geram in deligenda medicina, quam fortunæ tuæ demonſtrabo. Delige rem, quam plurimi facias, cujus jacturam iniquo animo feras: hanc abiicias, & procul neglectam deſe-

deſeras; ita tamen, ut in nullius manum devenire ſinas: hac utaris quaſi medicina ad eluendam fortunam; ac medicos imiteris, qui humores hominum variis medicamentorum rationibus purgare conſueverunt. Hæc ſi effeceris, ſpero, futurum, ut periclitantibus rebus tuis optime proſpicias. Vale.

Policrates, Samius, Amaſi, Ægyptio Regi.

NIhil mihi fuit antiquius, quam amantiſſimo conſilio tuo parere. Perlecta enim epiſtola tua, ſmaragdum pulcherrimum, mihique chariſſimum, de biremi in mare dejeci: cujus jacturam præ animi ægritudine ferre vix poteram. at, ſexta die poſt annulli jactum, mihi à piſcatore piſcis dono datus eſt; cujus in ore annulus latebat; quem familiares, quamprimum agnoſcentes, hilari vultu reddiderunt. Rei magnitudo effecit, ut te quamprimum certiorem facerem. Vale.

Othanes, Perſa, Phedimæ, Filiæ.

FIlia; Splendorem familiæ decet, nullum periculum horreſcere quod parentis imperio tibi injungatur. Nam ſi

is, qui cum dormis, non est Cyri filius, sed quem suspicor; non debet ille per impunitatem decus familiæ nostræ turpi tuo complexu deturpasse. Igitur, quamprimum is nocte somno captus fuerit, illius aures attingas: quas si deprehendas; illum Smerdem Cyri filium esse, plane credas: sin captum auribus cognoveris; hunc Smerdem mendacem magum esse, nihil est quod dubites: quicumque ille fuerit, me certiorem facias, velim. Vale.

Orethes, Persa, Policrati, Samio Principi.

INtellexi, amplitudini animi tui nihil præter thesauros deesse; ego vero optima ratione & egestati tuæ, & saluti meæ prospexi. Nam, cum mihi nunciatum fuisset, Cambysem regem vitæ meæ insidiari, ac Lydium Regnum per injuriam mihi ablaturum: peto abs te, ut in insula tua tutum mihi locum pares. Polliceor enim, thesaurum regium ita me tecum partiturum, ut, eo adiutus, magnas res bello paceque conficere facile possis. De pecuniarum vi maxima, per certum nuncium tuum, certior fies.

Darius,

Darius, Persarum Rex, Idanthyrso, Scytharum Regi.

QUid tandiu fugis, magnanime Imperator, cum alterutrum facere possis. Si enim te mihi virtute parem cognoscas, prælio certemus. sin te longe imparem comperias, honores debitos exhibeas: nec aliud vectigal, quam terram & aquam, mihi deposco. At, si me convenias, spero, futurum, ut omnia inter nos pace ac fœdere optimo firmentur. Vale.

Idanthyrsus, Scytha, Dario, Regi.

CAve existimes, res meas eo deductas esse, ut vel tu vel totus terrarum orbis terrorem mihi incutiat, fugamque suadeat. Id ago nunc, quod vetere gentis instituto paceque consuevi. Sed, si tecum prælium inire nolui: hoc sedulo egi, ne tibi pugnam optanti obtemperarem. Nos Scythæ neque urbes, neque seminatos agros, habemus, pro quibus tuendis pugnandum sit. Si sepulchrum cineresque meorum attingas, tum demum cognosces quales bello simus. Quod vero à me tibi honores exhiberi deposcis, miror profecto; quippe qui Solem dominum

vene-

veneratus ſemper fuerim: pro terra autem & aqua, quæ vectigalium loco tibi dari contendis, aliquando dona, & te & me digna, tibi mitti curabo.

Ariſtagoras, Mileſius, Cleomeni, Lacedæmoniorum Regi.

PUdor maximus Ionicæ gentis, quæ jamdiu Barbaris inſervit, me ad depoſcendum auxilium veſtrum impedit. Quod tametſi Græciæ univerſæ magno dedecori ſit, majori tamen vobis Lacedæmoniis, qui virtute ac gloria cæteris præſtatis. Quapropter vos per Deos immortales, per affinitatem, per veſtrammet gloriam obteſtor, ut nos è Perſarum manibus tandem vindicetis. Quod perquam facile vobis cedere poteſt. Nam nec vobis pares, aut ſimiles, vel arte, vel natura, barbari cenſendi ſunt. Vos rei militaris ſcientia, bellicisque artibus, omnium facile principes ſemper fuiſtis. Ii, pugnaturi, lanceis brevibus, parvis arcubus, ac pinnis, utuntur, bracatique incedunt. Gens profecto nec aſſueta urbium oppugnationibus, nec patiens laboris, vel inediæ. Quippe quæ tantum habeat divitiarum, quantum vix reliquum orbis terrarum habeat. Perſis aurum, argentum,

tum, veſtes, jumenta innumerabilia nunquam deſunt. Quæ omnia minimo labore vos adipiſci nunc poteſtis: nam & regionibus veſtris imminent; ut vobis in ſcripto tabella demonſtrabit. Deos quæſo, ut, quod optimum ſit, ac univerſæ Græciæ ſalutare, decernatis.

Datys, Perſa, Deliis S.

QUo fugietis, viri ſacri? Vos de me (nullo meo ſcelere) male ſentitis. Juſſum Darii Regis, ac voluntas mea, me impellunt, ut illi inſulæ parcam, ubi duo lucidiſſima ſidera nata ſunt. Jam redite ad patriam veſtram, & tuto illam inhabitate.

Fabricius, & Q. Æmylius, Conſules, Pyrrho, Regi, S.

NEque amicorum neque hoſtium fortunatus exiſtimator eſſe videaris: cognoſces enim, cum hanc epiſtolam ad nos tranſmiſſam perlegeris, te bonis quidem ac juſtis confidere. Hæc autem non tui gratia nota fecimus tibi: ſed ne mors tua nobis calumniam afferat; & quem virtute nequiverimus ſuperare, dolo contendiſſe videamur. Vale.

Linus Colutius Salutatus, Innocentio Papæ.

NEſcio cui magis gratuler, Beatiſſime Pater, tuæ ne Sanctitati, an filio dilecto Leonardo Aretino, quem in tuum à ſecretis nuper aſciviſti. Lætor equidem, & exulto, quod talem familiarem delegeris, quali ſanctitas tua indigebat: non quod bonos & induſtrios viros non haberes; ſed quoniam ſemper pluribus egetis, quotquot tibi, vel dominis aliis, in quorum manibus orbis terrarum eſt, boni contigerint. Eſt igitur quod maxime lætari debeam, contigiſſe tibi hujuſmodi virum, ætate florentem, corpore validum, aſpectu gratum, ſcientia clarum, eloquentia ſingularem, Latinis excellentem literis, eruditum non mediocriter Græcis; quodque in primis nobile eſt, integra fide, & ſingulari probitate præſtantem. De quibus quidem omnibus, licet pleraque videas, & omnia forte perceperis, ego tamen tibi verus & fidiſſimus teſtis adſum. Cum enim jamdiu ipſum accepiſſem in filium, & ipſe ſe totum mihi addixerit, totum agnoſco, totumque diſcuſſi: nec me poteſt in aliquo tanto tempore latuiſſe. Continua & ſtudio-

ſtudioſa nobis conſuetudo fuit. Et, cum eorum, quæ de contractis componerem, judex eſſet, & ego rerum ſuarum arbiter verſa vice, nos mutuo, ſicuti ferro ferrum acuitur, exercebamus. Nec facile dixerim, ex hoc dulci & honeſto contubernio uter noſtrum plus profecerit; uterque tamen eruditior evaſit: ut fateri oporteat, mutuo nos fuiſſe nobis viciſſim diſcipulos & magiſtros. In quorum memoriam, dum hæc ſcriberem, nimis commotus ſum, cum me ſenſerim tali ſocio tantoque præſidio deſtitutum. Maxima quidem certitudine, de quacumque re amborum conſentiret autoritas, tenebamur. Nunc autem nec habeo quem doceam, nec à quo diſcam. Sed hæc ſatis. Tuo quidem commodo, & honori ſuo, mea debeo incommoda poſthabere. Jamque ad Leonardum noſtrum revertatur oratio. Habes virum aptiſſimum rebus magnis, virum fidelem, & innocentiſſimum. Scio quid loquar, & quod Chriſti Vicario vera loquor. Quamobrem hortor, & opto, ut tuæ clementiæ & humanitati jucundus ſit, & charus. Eum cum expertus fueris, multis maximiſque honoribus cumulabis. Cujus laudi, quicquid fides mea & propenſio animi poteſt, accedat. Illud etiam B. tuam memi-

meminiſſe velim, cum in Leonardo dimidium animæ meæ ſit, quibuſcunque honoribus eum affeceris, me iiſdem auctum exiſtimaturum. Spero tamen, illum nec mea, nec aliorum commendatione, ſatis virtute ſua, & benignitate tua, gratiam Sanctitatis tuæ initurum: Vale.

Cæſar Auguſtus, C. Mecœnati S.

A me ipſo ſufficiebam ſcribendis epiſtolis amicorum: nunc autem occupatiſſimus & infirmus, HORATIUM noſtrum abs te cupio abducere. Veniat ergo ab illa paraſitica menſa ad hanc regiam; & nos in ſcribendis epiſtolis adjuvabit: Vale.

Cato, Cæſari S. D.

EXiſtimandum eſt, mi Cæſar, animum noſtrum, de quo ſæpe locuti ſumus, ex altiſſimo domicilio fuiſſe depreſſum, & quaſi demerſum in terram, locum divinæ naturæ æternitatique contrarium. Deos immortales præterea credendum nobis eſt ſparſiſſe animos in corpora humana, ut eſſent qui terras tuerentur, quique cœleſtium ordinem contemplantes, eum ipſum imitarentur modeſtia vitæ atque conſtantia. Vale.

Alexan-

Alexander Rex, Divo Ariſtoteli.

NOn parva teneor admiratione, quod diſciplinas acroamaticas, quibus à te eruditus ſum, libris foras editis evulgaris. Nam, qua alia re cæteris præſtare poterimus, ſi ea, quæ ex te accepimus, omnium prorſus fient communia; Quippe doctrina anteire mallem quam copiis & opulentiis. Vale.

Ariſtoteles, Alexandro.

ACroamaticos libros, quos editos quereris, & non proinde ut arcana abſconditos, neque editos ſcito eſſe, neque non editos; quoniam iis ſolis, qui me audient, faciles cognitu erunt. Vale.

Olympias, Mater, Alexandro.

SCripſiſti ſuperioribus diebus, te Jovis filium. Poſthac, amabo, fili mi, quieſcas; nec deferas me, neque criminare adverſus Junonem: magnum mihi prorſus malum dabit, ſi tu me literis tuis pellicem illi eſſe confitearis. Vale.

Philip-

Philippus, Rex, Aristoteli S.

FIlium mihi genitum scito. Quo equidem Diis habeo gratias, non tam pro eo quia natus, quam pro eo quod eum nasci contigit temporibus vitæ tuæ. Spero enim fore, ut edoctus eruditusque à te, dignus existat & nobis & istarum rerum susceptione.

Philippus, Rex, Atheniensibus.

QUoniam persæpe jam legatos misi, qui vobiscum agerent, ut pacta conventionesque servaremus; nec ea res potuit adhuc vos continiere: decrevi scribere ad vos, quibus in rebus injurias mihi illatas arbitror. Ne miremini autem longitudinem epistolæ meæ. Nam, cum multa sint crimina, necesse habui, cuncta simpliciter exponere. Principio quidem, contra vitia. Caduceatore ex meo regno per vim rapto, eos, qui contra legẽ commiserunt, nulla pœna affecistis; sed ipsum injurias passum decem menses in carcere tenuistis, &, quas ad me ferebat epistolas, in concione legistis. Deinde, cum Thasii Byzantinorum triremes & latrones quoscumque reciperent, vos ea fieri omnia

omnia neglexiſtis; quamquam fœdera noſtra aperte dicerent, eos, qui talia feciſſent, pro hoſtibus habendos. Per hæc eadem tempora Diopites in res noſtras impetum fecit, &, Cromyla & Tariſciſo vaſtatis, omnia loca Thraciæ vicina diripuit: tandem eo injuriarum proceſſit, ut Amphilochum legatum, pro captivis redimendis ad ſe profectum, inter captivos retineret, ſummamque neceſſitatem imponeret, ut pro ſe redimendo talenta novem exolveret. Et hæc omnia facta ſunt populo approbante. Atqui, violare caduceatores, vel legatos, cum cæteris omnibus, nefas viſum eſt; tum maxime apud vos Athenienſes, qui Megarenſibus interdixiſtis ſacris, quod ab illis Athemocritus caduceator fuiſſet interemptus; & Columnam ante portas poſuiſtis, ut perpetuo extaret memoria tanti ſceleris. Enimvero nonne id turpe eſt, pro quibus factis ita odiſtis Megarenſes, eadem nunc à vobis fieri? Callias igitur prætor, à vobis miſſus, univerſas in Pegaſeo ſinu poſitas naves manu cepit: quæ quidem mihi erant ſociæ, & in federibus noſtris comprehenſæ: eos autem, qui navigabant in Macedoniam, pro hoſtibus habuit, ſpoliavitq; omnes: & ea de cauſſa eſt à vobis in decretis veſtris laudatus.

Itaque ego ignoro, quid tandem sit futurum, si aperte mihi bellum inferretis. Nam, cum occulto differebamur, latrones mittebatis, navigantes ad nos spoliabatis, hostibus meis auxilia dabatis. Præter hæc autem adeo vos transversos egit odium adversus nos injuste conceptum, ut legatos miseritis ad Persarum Regem, petentes, ut mihi bellum inferret. Quod equidem satis admirari non possum. Nam antequam ille Phœniciam Aegyptumque cepisset, decrevistis, me & omnes Græcos contra illum convocare, si quid ab illo moveretur: nunc vero tantum vobis superest odii, ut cum ipso contra me conjurare cupiatis. Atqui majores nostri (ut ego accepi) priscis illis temporibus ea maxime de causa Pelestratedas oderunt, quod authores fuissent Regi Persarum in Græciam transeundi. Vos autem non erubescitis nunc ea ipsa facere quæ olim fecisse Tyrannos accusabatis. Etiamque præcipitis in decretis, ut Teram & Cersobletem sinam regnare in Thracia, utpote Athenienses cives. ego autem nec in federibus scio comprehensos à vobis, neque in columnis ascriptos, neque omnino Athenienses esse; sed Teram quidem mecum in exercitu contra vos fuisse; Cersobletum vero, cum

legatis

legatis meis ferire fœdera volentem, prohibitum fuiſſe à prætoribus veſtris, oſtendentibus, illum eſſe hoſtem Athenienſium. Nunc autem quomodo id juſtum eſſe aut æquum poſſit, non video, ut, cum vobis conducit, civitatis hoſtem affirmetis; cum rurſus me calumniari vultis, eundem civem veſtrum oſtendatis. Et, ſi calleo quidem, quem vos ſimiliter civitate donaveratis, eo mortuo, ſtatim cum interfectore ejus amicitiam firmaſtis. Pro Cerſoblete autem contra me ſuſcipitis bellum; quanquam certo ſciatis, neque decreta, neque leges, quemquam eorum tenere, qui hoc modo facti ſunt cives. Sed fuerint cives, teneantur legibus; nihil ex iis refello. Verumtamen vos Euagoram Cyprium, & Dionyſium Syracuſanum, atque eorum poſteros, civitate donaſtis. Si igitur perſuadebitis iis à quibus illi expulſi ſunt, arces atque oppida ſpoliatis reſtituere, reſtituam & ego illam Thraciæ partem quam tenuit Cerſobletes. Si vero illas poſſidebitis, nec ſuccenſere quidem quicquam dignum putatis, me autem vexatis; non ego jure optimo conatibus veſtris reſiſto? Et de iis quidem, quamquam adhuc multa mihi ſuppetant, ita finem faciam dicendi. Cardianis vero fateor me auxilium præbere; quippe

quippe & ante pacem inter nos factam erat mihi cum illis societas. Cum retractaretis judicium aliquod, ego persæpe una cum illis provocaveram. An itaque non ego essem omnium ignavissimus, si, desertis vetustis ac fidelibus sociis, vobiscum sentirem, qui nullo modo desistitis me lacessere? Sic igitur oportet ne hoc quidem prætermittere: Eo vos impulit cupiditas vestra, ut, cum pro iis duntaxat, quæ dicta sunt, me concitetis, mox tamen, ut accessit Peparetiorum querela, mandastis prætori vestro, ut à me pro illis pœnas exigeret, quos ego levius, quam dignum erat, castigaveram. Nam illi, cum pax esset, Allonersum occupavere; nec loca, nec præsidia mea, reddere mihi voluere, cum ego persæpe hoc ab ipsis petiissem. Sed, quibus ego injuriis à Peparetiis sim affectus, eas injurias vos facile subticetis: si quid autem illi à me ulciscendi gratia passi sunt, id vos propemodum conquerimini. Atqui insulam illam neque vobis abstuli, neque illis; sed Sostrato latroni, qui illam invaserat. Siquidem confiteamini, vos Sostrato dedisse, confiteamini necesse est, latrones submittere. Si vero invitis vobis Sostratus occupavit; quæ tandem injuria erat, mea loca, à latronibus extorta, possidere, atque

que ipſa navigantibus tuta præſtare? Sed, cum ego tanti facerem civitatem veſtram, eoque erga illam eſſem animo, ut inſulam vobis tradere vellem; oratores quidem veſtri accipere diſſuaſerunt, capere autem vos perſuaſerunt; ut, ſi hoc modo traderem, in ſuſpicionem populo venirem. Quod cum ego intelligerem, vocavi vos in judicium; ut, ſi mea judicaretur, vobis illam donarem; ſi veſtra probaretur, redderem vobis. Hæc, me perſæpe in jus producere poſtulante, vos neglexiſtis. Interea Peparetii inſulam invaſerunt. Quid igitur decuit me facere? nonne ulciſci eos, qui ita petulantes fuerant? nonne pœnas ab iis ſumere, qui fœdera tranſgreſſi erant? Nam, ſi Peparetiorum erat inſula, quid attinebat, Athenienſes repetere? ſin autem veſtra, cur ferrem indigne, illos occupaviſſe aliena? Eo vero inimicitiæ devenimus, ut, cum ego vellem in Helleſpontum navibus tranſire, conatus fuerim per Cherſoneſſum cum exercitu proficiſci; colonis quidem, ſecundum Policratis decretum, mihi bellum inferentibus; vobis autem id fieri approbantibus, & prætore veſtro Byzantinos convocante, atq; oſtendente. His ego laceſſitus, tamen à civitate, à regione, & à claſſe abſtinui. Cum eſſet mihi fa-

hi facultas pleraque ex iis capiendi, aut omnia; neque destiti vos in judicium vocare pro quibus rebus nos invicem accusabamus. Atqui consideretis velim, non pulchrius esse, armis, quam verbis, decernere, &, rerum vos ipsos esse judices, cæteris persuadere. Et, quam illud indignum est, Phasios quidem & Maronitas coactos fuisse à vobis deseri, me vero ad invicem concertare; vos autem nunc nolle mecum eodem modo rem transigere, præsertim cum sciatis, si victi fueritis, omnia ea recuperaturos quæ nos in præsentia possidemus. Omnium vero mihi videtur injustissimum; quod, cum ego cunctorum sociorum legatos istuc mitterem, ut testes nobis forent, vellemque justas pactiones pro Græcis facere, ne legatorum quidem vocem pro iis rebus passi estis audiri; cum vobis liceret, aut metu liberare eos qui gravius quiddam à nobis suspicantur; aut redarguere, me omnium mortalium esse nequissimum. Verum hæc Atheniensi quidem populo utilia erant, oratoribus vero non conducebant. Aiunt enim ii, qui administrationem reipublicæ habent, venalem pacem quidem bellum ipsis esse; bellum vero pacem. Tunc enim favendo ducibus, aut impugnando, pecunias acqui-

quirere: præterea nobilissimum quemque civem aut extraneum criminando, & in concionibus maledicendo, comparare sibi apud populum authoritatem. Quum maxime sint populares, perfacile mihi esset pauca largienti efficere, ut à maledictis cessarent, & me laudibus in cœlum tollerent. Sed erubescerem equidem, si benevolentiam vestram ab illis viderer emisse qui ea audacia sunt. Ut verbum apud vos faciam de Amphipoli, de ea multo justiora me dicere puto, quam ipsi qui mihi adversantur. Nam, sive priorum possidentium res fiant, quis negabit, nos juste eam tenere, cum author noster Alexander eum locum occupaverit, quo tempore & statuam auream ex Medorum manubiis in Delphis statuit? Si nec horum quidem esse quis contendat; eum esse, qui postea fuerit, dominum, est & pro me, qui ab iis extorsi, qui à Lacedæmoniis ibi locati erant, vobis expulsis. Atqui cuncti civitates possidemus, aut à majoribus relictas, aut jure belli à nobis ipsis quæsitas: vos autem, nec à principio possessionem, nec nunc possidentes, sed per breve tempus illic commorati, civitatem esse vestram contenditis, præsertim cum judicio vestro addita atque concessa sit. Nam, cum sæpe

pe de ea ſcripſiſſem, vos, intelligentes, me juſte illam tenere, federa mecum iniiſtis, pacemque firmaſtis, nulla de Amphipoli mentione facta. Verum enim, quæ poteſt eſſe certior poſſeſſio, quam illa, quam primo majores noſtri poſſederunt, deinde nos jure belli quæſivimus, &, tertio, vos conceſſiſtis? qui conſueviſtis de iis &, quæ ad vos nihil attinent, litigare. Quæ ego crimina adverſus vos habeo, hæc ſunt. Quæ cum à vobis facta ſint, & in diem magis atque magis propter meam continentiam ac ſimplicitatem me laceſſitis; jure vos ulciſcar, &, Diis teſtibus invocatis, pro rebus meis pugnabo.

Libanius Ariſtæneto.

TU de nobis quidem male loqueris, nos autem de vobis bene prædicamus. Verum neque tibi aliquis, neque mihi, fidem habebit. Vale.

Themiſtocles, Ioniis S.

IMprobe agitis, Ionii, qui Græciam ſervam fieri contenditis; quam & parentem vobis eſſe, recordari, & pro tuenda libertate veſtra dimicare, æquum fuerat.

rat. Quod ſi vobis minus probatur; in neutram tamen partem concedatis:idque Carios agere hortamini. Quod etiamſi facere commodum vobis non ſit, cum prælio interfueritis, ita vos geratis, ut vos à nobis oriundos, bellumque à vobis primo excitatum, eſſe cognoſcatur. Valete.

Pius II, Pontifex maximus, Chriſtophoro Mauro, Duci Veneto, S.

QUod jampridem occulto concepimus animo, nunc in lucem venit, & omnibus patet; Æſtate proxima bellum contra Turcas movemus, & Apoſtolicus ſacer ſenatus comes erit: nec deerunt robuſtæ militum cohortes, quæ, nobis oratione pugnantibus, ferro dimicent. Decretum noſtrum publice lectum eſt undecimo Calendas Novembris. Quod promiſimus, favente Deo Optimo Maximo, perficiemus; neque irrita fient verba noſtra: quanto plus viribus poterimus, tanto fortiores ad bellum proficiſcemur. Comitabitur nos etiam dilectus filius, Philippus, Burgundiæ Dux, claro Francorum ſanguine natus; quem validas & veteranas legiones adducturum non dubitamus. De hujus exercitu maxime ſpe-

ramus. Nec minus de classe vestra, quam paullo ante Pelloponnesum navigare jussistis: cujus multa egregia facinora, & priscis æquanda factis, cum gloria referuntur. Hanc perseveraturam in bello contra Turcas nobiscum & cum Philippo duce confidimus. nam & ita cum Oratore vestro statutum est. Nec dubium nos habet, quin totis viribus vestris bello huic faveatis, quod pro amplitudine Fidei nostræ suscipitur. Hæc, quamvis magna sint, felicissimos cursus mihi tamen polliceri videntur, ac certiora & majora victoriæ signa, si tu bello interfueris, teque nobis adiunges, reipublicæ ductor & princeps. Multum in bellicis rebus auctoritas valet, & splendor, & gloria Principum. Horrentque sæpe à magnis nominibus hostes, & à fama magis quam re ipsa dissipantur. Multum (crede nobis) terroris affert inimicis nostris magni Ducis Burgundiæ authoritas: nos quoque per Apostolicæ sedis dignitatem hostilem metum nonnihil augebimus. Quod si tu pariter accesseris buccinatoria navi, & ducalibus sublimis insignibus, non Græcia solum, sed Asia & omnis terrebitur Oriens. Nec dubites, quin, simul juncti, pro Sancto Euangelio, proque gloria nostri Dei, authore ipso, res clarissimas gerere valeamus.

mus. Hortamur itaque te præstantem virum, ut nostro in hac parte desiderio morem geras. Te igitur accingas huic bello, atque ita res tuas disponas, ut, nobis mare ingredientibus, apud Anconam adsis, copias juncturus. Erit hoc rei Venetæ maxime gloriosum, & Christianæ Reipublicę maxime salutare; tu vero beatæ vitæ præmio donaberis. Scimus, apud Venetos non esse novum, urbis Principem classem ascendere, ac bellum gerere. Quod si unquam licuit, nunc inprimis decet, cum pro religione dimicamus, & Christi salvatoris nostri causa geritur. Veni igitur, fili, neque labore graveris, quem nos sponte etiam subimus. Neque senem te dixeris, tanquam per ætatem debeas excusari. Philippus quoque senex est, & longioris, quam tu, viæ incommodo properat. Et nos senectus invasit annos duo de sexaginta natos. Accedunt morbi, qui nos dies & noctes torquent; nec tamen propterea laborem detrectamus. Noli tanquam senem aut imbecillum huic tam sancto & tam justo bello te subtrahere. Consilium tuum & authoritatem quærimus, non lacertorum robur, aut alias corporis vires. Quod Philippus bello præstabit, hoc & abs te petimus. Cura ut venias. Tres erimus eo-

dem bello ſenes; quo ternario numero inprimis Deus Optimus Maximus gaudet: Triadem noſtram ipſa cœleſtis adjuvabit, & coram nobis hoſtium cohortes conteret. Veni igitur, ac mecum bene ſperes. Datum Romæ, apud Sanctum Petrum, anno Incar. Dom. 1463, octavo Kalendas Novembris, Pontificatus noſtri anno 6.

Bartholomeus Georgianus, Maximiliano, Boëmiæ Regi, S.

SÆpenumero mecum cogitans, Invictiſſime Rex, mirabar, quid illud eſſet, quod, cum omnia pro Chriſtianorum victoria ſtare viderentur, ipſi tamen multis abhinc annis in acie cæſi profligatique ſemper fuerint. Habemus Chriſtum, qui nocte unica exercitum Sennacherib delevit; qui mulieris Iudith manu Holophernem interfecit; &, ut brevibus dicam, ab ipſo Deo Optimo Maximo victoriæ omnes pro arbitrio condonantur. Econtra vero Turcæ habent Mahometem, qui, vivens, ſceleſtiſſimus fuit, & mortuus, ſinè ſpe denuo vivendi, in ſepulchro jacet; ita, ut tantum inter utrumque deum interſit, quantum inter viventem Dei filium, & olentiſſimum cadaver

daver hominis ex mortali homine progeniti. Adeo in Chriſtianorum cladibus, ſi quis exacte naturam utriuſque numinis intueatur, mortui homines armis ac vi vivos vincere plane videntur. Nos enim, quamvis corporis robore animique viribus illis præſtemus, quæ ad victoriam plurimi fieri ſemper ſolent; verumtamen ubique locorum fundimur ac fugamur. Quis durior Ungaro? quis formidabilior Germano? quis præſtantior Gallo? quis firmior Hiſpano? quis clarior Italo? ut reliquos prætermittam, qui Turcis corporis viribus vel præſtantiores vel æquales judicari poſſunt. Quod ſi qualitates animorum conſideres, quis in vulneribus ac periculis ſecurior Ungaro milite? quis generoſior Germano? prudentior Italo? elatior Gallo? callidior Hiſpano? Quæ omnia ſponte ſua victoriam comparare nobis facile poſſunt. Sæpe nullis aliis viribus audacia victoriam parat, ſæpe animi altitudo, ſæpe præſtantia, ſæpe prudentia, ſæpe etiam calliditas. Nobis tamen miſeris continuo victoria fére parta effluit è manibus. Nunc ſi bello res opportunas, armorumque genera, conferamus, multis rationibus liquet, nos Turcis præſtantiores haberi. Tormentorum inventum noſtrum eſt, noſtrum

tot omnium armorum genus. Persæ inermes, aut fere nudi, in aciem prodeunt. Ii arcubus, nos sclopetis; nos fulminibus, ipsi sagittis utuntur, quæ armorum duritie eluduntur. Tormentis vero non rupes, non scopuli ipsi obsistere aut sufficere queant. Ipsi, quos Musalmanos vocant, sclopetarios, sed numero pauciores, ac minus peritos, habent. At, quæso, quas gentes in aciem educunt? Scythas, & Thraces; quibus nihil Italæ sapientiæ, nihil Hispanæ calliditatis inest. In eorum animis feritas, barbaries, ac rerum omnium ignoratio dementiæ immixta, dominatur. Iis additur Græcus, longa jam desidia imbellis; Asiaticus, præ luxu nimio languens; Ægyptius, & corpore & animo mollis; Arabs, exustus, pusillus & exanguis. Quis, ab hujusmodi militibus fortissimos Gallos, audaces Germanos, Italorum ingenia, Hispanorumque versutias, vinci posse, animum induceret? Veruntamen vincimur, & ab iis vincimur, qui jure optimo in servitutem à nobis vendicari poterant. Servi ipsi, ut jugum à majoribus nostris sibi impositum detrectent, nobis, quibus libertas amplissima ac pulcherrima relicta fuerat, bellum indixerunt. Si vero leges utriusque gentis, si ritus prospicias, nec

iis

iis aliqua ex parte inferiores ſumus. Nam quæ res auguſtior Euangelio? quæ majori ordine diſpoſita quam Jus pontificium? quæ ſapientior ac gravior civili Jure? At econtra vivunt ii Alcorani legibus, non minus ineptis, quam vanis. Quem librum à Chriſtianis legi ac propagari miror: ac ſi nos eorum leges addiſcamus, de noſtris aliquando jacturam facturi; ut primum Turcæ animo efficiamur, deinde Otomanno Imperio adjungamur. Cur igitur, tot tantiſque rebus maximis præſtantes, iis ſuccumbimus? Unde eſt, ut vexilla, cruce ſignata, quæ aliquando & Turcis & dæmonum turmis formidini eſſe ſolebant, nunc tam facile capta hoſtibus ludibrio fiant? Id dicam, & brevi dicam: Nos Deum, magnum & verum, ſed nobis iratum infenſumque, habere ita, ut, una cum Vate illo, Non-populus-Dei dici poſſimus. Cur autem Chriſtus, tot falſis opinionibus & ritibus diſcerptus, nobis præſto eſſe debeat? præter nomen Chriſti, nihil nobis jampridem reliquum eſt. Noſtra hac tempeſtate agricola obſcœnus eſt & gladiator; civis nobilis doloſus & avarus; qui præſunt curiæ, retributiones quærunt, & munera amant; nobiles luxui proni ſunt ac deſidiæ: miles, præter ſtipendia ſpoliaque,

nihil magnopere curat; quo cessura imperia sint, nihil cogitat; sine delectu amicis hostibusque æque infensus. viri autem sacerdotes, præter pompam & regios fastus, nihil sancti habent, non religionem, non sanctitatem, non doctrinam noverunt. Omnes, quæ sua sunt, non quæ Iesu Christi, curant. Nihil est igitur, quod miremur, si Christus hujusmodi moribus adversatur, nos autem sine Deorum præsidio pugnamus, &, quod deterius est, adversus Deum dimicamus. Nos crucem signis impictam proferimus; at Christus cruci affixus exadversum, acie nobis opponitur. Omnia igitur corruunt, & maximis calamitatibus involvuntur, cum alteri Christianorum populorum adversus Turcas pugnant, alteri vero aliis bellis implicantur, aut desidio ocioque torpescunt. Miles in aciem eductus, pecuniis, non Christo, inservit: nisi illi quamprimum stipendia pendantur, continuo castris excedit, aut transfugit. Quid igitur sapientia Italorum, quid industria Hispanorum, quid robur Germanorum, quid indomitæ Gallorum vires, quid Ungarorum audacia prosint, ubi miles non Christum, non gloriam, cogitat, bellumque quasi tabernam ingreditur, eo consilio, ut divina huma-

humanaque omnia evertat? Leges sanctissimæ nobis propositæ sunt, at moribus perditissimis tenemur; armis optimis, at animis pessimis, militamus: summamque gloriam arbitramur, civilibus armis egregie digladiari. Si vero adversus Turcas segniter pugnemus, aut nulli vitio datur, aut nulla pœna propterea plectimur. Dicat mihi aliquis, quando quispiam miles, militiam deserens, aut transfuga, supplicio vel minimo affectus fuit? At priscis iis temporibus, pro tuenda militari disciplina, desertores, transfugæ, & hujusmodi, capite plectebantur, decumisque legiones universæ aliquando imminuebantur. Prodimus ergo in bellum pauci numero, moribusq; impuris contaminati, adversus innumerabiles hostium copias, militari disciplinæ apprime obsequentes. Turcæ enim in castris vitia exuunt; Christiani induunt. Turcæ nesciunt delicias; castra Christianorum ipsæ deliciæ dici possunt; ubi luxus & licentia dominatur, pluresque in exercitu meretrices quam milites numerantur. Ungarus proditionibus studet, Hispanus furatur, Germanus vino indulget, Italus scortatur, Gallus cantat, Anglus vorat; ita ut vix ne unum militari disciplina militẽ dicere jure possis. Nulli

mirum, si sobrii frugique homines, continentes, ac vigilantes, vincant; vincanturque quorū alii errantes furantur, alii inter pocula, alii somno stertentes, aut cum scortis deprehensi, intercipiuntur. Hoc vero plebi populoque vitio dari debet. At quod nos Turcis pares copias in aciem educere non possimus, Reges ipsi in culpa sunt. Nunc bellum Gallorum tandem finem suum sortitum est: ex quo fit, ut non modo hæreses universas, sed & Principū odia simultatesque omnes extingui, ac tandem firma subsidia adversus Turcas mitti, posse aliquando speremus. Germania igitur sola quinquaginta millia peditum in aciem educet, nec pauciores Italia armabit. Totidem, ac plures, è Gallia expectabimus. Hispaniaque pari militum numero Christianorum rebus favebit. Quid de Brabantia? quid de Flandria, Hollandia, Zelandia, Frisiaque dicam? ipsæ decem millibus equitum, xx peditum præsto aderunt. Reliquiæ Pannoniorum, Moraviæ, Slesia, Boëmia, & quicquid gentium Istro flumine alluitur, Poloniæque ac Ilyrico nomine continetur, quam facillime sexaginta equitū millibus adversus communes hostes in aciem prodire poterunt. Quis dubitet, hujusmodi copiis, procu-
ratis

ratis divinis rebus, moribus nostris aliqua ex parte instauratis, nos de Turcis triumphaturos; Græciam, Thraciamque totam de hostibus recepturos? Quibus in locis adhuc etiam Christiani ritus & religio vigent. Ii enim homines accensis arrectisque animis Christianorum arma expectant, ad minima quæque rerum momenta defecturi, Othomanorumque regum jugum detrectaturi. Post unicam victoriam video plane latissimos aditus ad Pannoniæ res instaurandas dari, futurumque, ut Istro flumine tormenta, resque bello opportunæ, ad oppugnandum Byzantium comparentur: ad quarum rerum apparatus exciti Persæ ipsimet ad usque suburbia Byzantii excursiones facient. Aderunt & nobis Ruthenus & Georgianus reges; quibus adversus Turcas nec vires nec odia ullo tempore defuere. Æthiopum Rex Ioannes non conquiescet, sed, ab India movens, communi hosti clades, quam maximas poterit, inferet. Hæc volui tibi dixisse, Maximiliane, optimorum Imperatorum fili; tum, quod maxima ex parte Christianorum calamitates expertus sim; tum etiam, quod omnes de virtute tua polliceri ea videntur sibi, ut te alterum Maximilianum atavum, Ferdinandum paren-

rentem, Carolumq; Cæſarem patruum, futurum ſperent. Quæ hominum maxima ſpes percrebreſcit, vireſque ſumit, tuis aucta virtutibus. Nos igitur Deum oramus, ut tantæ de te expectationi faveat; cui te nunquam defuturum confidimus; ut tandem Chriſtianorum res profligatæ ac feſſæ in virtute tua conquieſcant.

Iſocrates, Philippo, Macedonum Regi, S. D.

SI eſſem junior, non per literas tecum agerem, ſed, iſtuc profectus, coram diſſeruiſſem. Sed, cum adoleſcentiæ meæ tempus, & rei gerendæ occaſio, non una inciderint, (nam & ego ſenectute pigreſco, & illa nunc rectiſſime adminiſtrari poteſt:) ita eam tibi explicare conabor, ut tali ſtatu rerum fieri poteſt. Equidem haud ignoro, quantum ad perſuadendum interſit, utrum viva voce, an per literas conſilium detur: non eo tamen, quod iiſdem de rebus præſenti cum præſentibus agere, quam ſcriptis, facilius eſt; aut quod omnes dictis quam ſcriptis plus credunt, & illa tanquam decreta, hæc ut figmenta audiunt: ſed propterea inprimis, quod in congreſſibus, ſi quid forte vel non recte intelligitur, vel non creditur, is, qui

is, qui coram adest, utrique incommodo levi opera medetur; in scriptis, si talis scrupulus inciderit, nemo est qui tollat, ipso authore & defensore non præsente. Sed, cum totius rei penes te judicium sit, bona mihi spes est, orationem nostram ponderis aliquid apud te habiturã; quem, rejectis omnibus id genus impedimentis, res ipsas inspecturum arbitror. Quidam autem, qui in congressum & colloquium tuum venerunt, me ab hoc instituto deterrere sunt conati, dicentes, apud te assentatores in precio esse, contemni monitores. Quorum verbis si crederem, altum sane silentium tenerem. Sed nemo unquam mihi persuadebit, posse fieri, ut quisquam tanta rerum gestarum gloria, et laude sapientiæ, cæteris antecellat, nisi ex aliis discat, alios audiat, aliis benefaciat, & undecumque accersat & colligat ea quibus ingenium excolatur. Et hæ me causæ, ut ad te scriberem, moverunt. Dicturus autem magnis de rebus, deque iis, quas audire nemini mortalium, quam tibi, magis convenit, te alacriter adeo esse hortandum existimavi, ut scriptam orationem audire dignareris. Neq; enim aut ego nunc gloriolam capto, aut te hujusmodi orationes vel ad satietatem audivisse ignoramus. Adhæc, illud etiam omni-

omnibus est perspicuum, si qui ostentare ingenia cupiant, celebres eis conventus esse petendos, in quibus plurimos inveniant eloquentiæ suæ admiratores. Si qui autem perficere aliquid studeant, iis cum eo disserendum esse, qui rebus ipsis, quæ oratione fuerint expositæ, summum fastigium quamprimum imponat. Quod si urbi alicui consilium darem, cum magistratibus & principibus civitatis sermonem haberem. Cum vero de salute Græcorum tuenda suadere instituerim, quisnam mihi æquius appellandus erit, quam is, qui & nobilitate & potentia Græcis omnibus præstat? Nam, dum Lacedæmonii rerum potirentur, difficile tibi fuisset, gentis nostræ suscipere curam, illisque adversari. Nunc vero in eo loco res eorum sunt, ut bene secum agi putent, si suam ditionem tueri queant. Nostra vero civitas promptissime tecum suas opes conjunget, si de Græcia bene mereri studebis. Quæ igitur hac melior occasio tibi dari queat? Mirari autem non debes, me, qui neque orator sim, neque imperator, nec alioqui vir potens, negocium tam arduum suscepisse, duasque res maximas conari, ut de statu Græciæ orationem habeam, & tibi dem consilium. Nam ego, ut nunquam gessi rempublicam; (qua qui-

quibus de causis abstinuerim, dictu operosum fuerit;) sic nemo negabit, opinor, me ea doctrina, quæ res minutas despicit, & consequi arduas conatur, non esse destitutum. Quare absurdi nihil fuerit, me, quid publice prosit, aliquanto acutius prospicere, quam qui istic reipublicæ præsunt, magnamque authoritatem habent. Statim autem declarabimus, an alicujus precii simus. Cujus rei testis aptissimus ipsa erit oratio.

Isocrates, Philippo, Regi, S.

EQuidem scio, solere gratiores esse omnibus laudatores, quam monitores, præsertim si quis præcipiendi munus non rogatus ipse ultro suscipiat. Ego vero, nisi prius optimo studio te monuissem iis de rebus, quæ officii tui esse maxime videbantur; fortasse nunc de iis, quæ tibi acciderunt, pronuntiare non instituerem. Sed quia mihi propositum est, rerum tuarum gerere curam, cum patriæ meæ, tum cæterorum Græcorum causa; turpe mihi ducerem, de rebus non perinde necessariis consilium tibi dedisse, nunc longe graviorum nullam facere mentionem. Tum enim gloria tantum agebatur: hæc vero ad salutem tuam pertinent; quam negle-

xisse

xisse visus es omnibus qui convicia in te dicta audiverunt. Nemo enim est, quin statuat, te in adeundis periculis magis esse temerarium, quam regia dignitas patiatur; & de laude fortitudinis, plus quam de summa rerum, esse sollicitum. Atqui æque turpe est, &, hostibus circundatum, strenue pugnando aliis non superiorem esse; &, cum nulla talis urget necessitas, in ea te discrimina coniicere, quibus superatis nihil memorabile gesseris, interfectus omnes fortunas una evertas. Neque vero semper præclarum habendum est, in bellis occumbere, sed, quando id fit pro tuenda patria, parentibus, liberis, tunc laudabile est. Cum vero talis obitus, & iis omnibus nocet, & superiorum temporum successibus labem aspergit; turpis habendus & fugiendus est, ut ignominiæ conciliator. Eam potius in gerendis bellis rationem tibi sequendam censeo, qua urbes utuntur: nam hæ omnes, quum aliquo mittunt exercitus, rempublicam & senatum, de rebus præsentibus deliberantem, in tuto collocare solent. Vnde id etiam evenit, ut, si qua plaga fuerit accepta, non tamen una robur totum amittant, sed & multas clades perferre, & tandem vires suas reficere possint. Quod & tibi propositum esse debet: neque, ullum

salute

ſalute majus eſſe bonum, exiſtimandum; ut etiam victoriis, quæ contigerint, recte uti queas. Non vides, quanta ſit Lacedæmoniorum de Regum incolumitate ſolicitudo? adeo ut clariſſimi quique cives eos tueri ſoleant; quibus turpius eſt, à capite regis pericula non depuliſſe, quam clypeum abieciſſe. Neque illa etiam ignoras, quæ Xerxi, Græcis inſidianti, & Cyro, Perſarum regnum aggreſſo, acciderunt. Alter enim, tantis præliis victus, tot cladibus affectus, ut nullum ſimile exemplum quiſquam norit, tamen, quia vitam ſervavit, non ipſe modo regnum recuperavit, ſed idem filiis ſuis reliquit, & Aſiam ita firmavit, ut nihil minus ſit, quam prius, formidanda. Cyrus autem, victis omnibus regis exercitibus, cum ſumma rerum potitus eſſet, temeritate ſua non ſe ipſum duntaxat tanto Imperio privavit, ſed & milites ſuos in ſummas clades conjecit. Innumeros enumerare poſſem, qui cum maximorum exercituum Duces eſſent, quia ipſi immature perierunt, una ſecum multa millia in exitium traxere. Hæc exempla tibi conſideranda ſunt, ut eam fortitudinis laudem, quæ cum vecordia & intempeſtiva ambitione conjuncta eſt, non appetendam judices neque ipſe tibi in tot regnorum periculis,

alia

alia ignobilia & militaria accersas: neque cum iis certes, qui aut vitam calamitosam perdere volunt, aut stipendii majoris impetrandi caussa temere in pericula se coniiciunt: neque gloriam desideres, tibi cum aliis multis & barbaris & Græcis communem; sed eam, cujus tanta sit amplitudo, ut tibi soli nostro sæculo contingere queat: neque tales virtutes nimis adames, quæ contemptis etiam viris haud negatæ sunt; sed illas, quarum nemo malus particeps est: neque bella geras obscura, & molesta, cum magis honorifica & suavia suscipere liceat; neque ea, per quæ & tibi conjunctissimos molestiis ac solicitudinibus afficias, & hostibus tuis magnam spem subministres; id quod nunc abs te factum est; sed barbaros istos, cum quibus nunc bellum geris, tantisper vicisse suffecerit, dum regnum tuum in tuto collocaris. Iste vero, qui nunc Rex magnus appellatur, regno evertendus est, ut & gloriam tuam amplifices, & Græcis ostendas cum quibus bella gerenda sint. Vehementer autem optarim, me hæc ad te scripsisse ante susceptum bellum; ut vel, si paruisses, in tantum periculum non incidisses; vel, si mea monita neglexisses, ego non viderer ea suadere, quæ nunc eventu magistro edocti omnes probant;
sed

ſed ut exitus teſtaretur, vera & recta fuiſſe mea iis de rebus conſilia. Cum vero hujuſce diſputationis ea natura ſit, ut latam dicendi materiam præbeat, ego pluribus verbis non utar; quod exiſtimo, & te ipſum, & ex amicis tuis viros honeſtiſſimos, facile, quam multa volueritis, ad hæc adjecturos. Præterea vereor, ne fuerim in hoc loco tractando curioſior. Nam, dum paulatim progredior, non animadverti, me, neglecta epiſtolæ brevitate, in juſtæ orationis prolixitatem incidiſſe. Quæ quamquam ita ſunt, non tamen præterire debeo quæ de noſtra urbe dicenda ſunt: ſed danda eſt opera, ut te horter ad ineundam cum ea familiaritatem & amicitiæ uſum. Arbitror enim, eſſe multos, qui nuncient, atque dictitent, non odioſiſſima tantum, quæ apud nos de te dicta ſint, ſed quæ etiam de ſuo affingant. Minime autem te illos audire decet. Nam abſurdum fuerit, te, qui noſtrum populum eo reprehendas quod calumniatoribus faciles aures præbeat, illos magnifacere, qui artem calumniandi exercent. Satis enim intelligis, iſtos, quo facilius civitatem noſtram à quibuſlibet in quamvis poſſe deduci partem aſſerunt, tanto magis opportunam tibi eam oſtendere. Nam, ſi ii, qui nulla in rempublicam bene-

beneficia conferunt,ſolis verbis, quicquid volunt, impetrant: qui conſentaneum eſt, te, qui ipſis factis nos plurimum juvare potes, quicquam à nobis non conſecuturum? Acerbis autem noſtræ urbis accuſatoribus illos eſſe opponendos video, qui Athenienſium omnia eſſe dicunt; neque minus eos, qui Athenienſes nulla, vel magna vel parva, in re deliquiſſe aſſerunt. Abſit autem, ut ego tale aliquid dicam. Nam, cum alii, nec Deos omni crimine vacare, putent; ego erubeſcerem gloriari, nos nihil unquam peccaviſſe. Illud tamen dicere non verebor, te nullam aliam urbem inventurum, quæ vel Græcis, vel tuis rebus, magis opportuna ſit. Quod tibi eſt quam diligentiſſime conſiderandum. Nec enim tantum, ſi tecum ſocietatem inierit, ſed ſi vel amica tibi eſſe viſa fuerit, maximas tibi allatura eſt utilitates. Nam & hos, qui tibi nunc parent, ſi non habebunt ad quos confugiant, facilius in officio continebis, & quoſvis barbarorum celerius ſubiges. An vero talis benevolentia non alacriter expetenda eſt, qua non modo partum imperium ſecure teneas, ſed amplam etiam ditionem ſine periculo acquiras? Miror equidem eorum Principum rationes, qui milites conducunt, & magnas in eos impenſas faciunt,

faciunt, à quibus & ipsi norunt plures eorum, quibus illi crediderunt, esse proditos quam servatos; tam potentis vero urbis adiungere sibi studia non conantur, quæ cum singulas urbes, tum universam Græciam, sæpe jam servavit. Illud cogita, multos laudare prudentiam tuam, quod ita cum Thessalis egeris, ut & æquum erat, & illis expediebat; qui quidem viri sunt, non facillimis ingeniis, sed animosi, & seditionibus gaudentes. Isthæc eadem ratio de nobis etiam erit ineunda; quum scias, ut regionem Thessalorum, sic Atheniensum potentiam, tibi esse finitimam. Quam tibi omni studio conciliare debes; cum sit multo præclarius, benevolentiam civitatum capere, quam mœnia. Hoc enim non modo invidiosum est, sed, quicquid fit hujus generis, exercitibus plerumque ascribitur. si autem familiaritates contrahere potueris, & hominum benevolentiã colligere, sapientiam tuam mirabuntur omnes. Hæc, quæ de urbe nostra disserui, affirmanti mihi jure credas. Satis enim constat, me & meis civibus adeo assentari non solere, ut nemo sit omnium qui sæpius eos reprehenderit: neque etiam in magno esse pretio apud vulgus & temerarios æstimatores, sed illorum aliis & ignotum esse, & aliis

æque

æque invisum ac te. Hoc tamen inter nos interest; quod tibi opes & potentiam invident; mihi, quod me illis sapientiorem esse profiteor, pluresque sunt, qui mea consuetudine, quam illorum, delectentur. Vtinam vero tam facile mihi esset, quam tibi, conceptam de nobis vulgi opinionem abolere. Nunc id in tua manu est, modo velis. Mihi vero, cum propter senium, tum pluribus aliis de caussis, fortuna boni consulenda est. Quare non video, plura dicere quorsum attineat: hoc tamen addam, licere vobis, ut vestrum imperium ac felicitatem felicitati & benevolentiæ Græcorum commendetis. Vale.

Isocrates, Philippo, Regi, S. D.

ETsi, cum Antipatro etiam, & de nostræ urbis & tuis commodis, satis, ut mihi persuadeo, copiose, disserui: tamen ad te quoque scribere volui, quod, pace jam facta, mihi agendum esse videatur non multum absimilia iis quæ in oratione perscripta sunt, sed multo breviora. Tum enim suadebam, ut, compositis nostræ urbis & Lacedæmoniorum & Thebanorum Argivorumque controversiis, Græcos in concordiam reduceres. Existimabam enim, si id à principibus civitatis impe-

petrasses, quamprimum reliquas quoque secuturas. Ac illo quidem tempore alius erat rerum status. Nunc vero in eo loco res sunt, ut suadere nihil sit necesse. Nam propter commissum prælium omnes coacti sunt ad sanam mentem redire, & ea desiderare quæ te velle tum agere tum dicere cogitabam; bellũ videlicet, omissa insania & avaritia, qua contra se mutuo grassarentur, in Asiam esse transferendum. Præterea illud etiam complures ex me requirunt, utrum ego tibi suaserim, ut expeditionem contra barbaros susciperes, an vero, cum tu jam id decrevisses, ego sententiæ tuæ approbator accesserim. Ego vero, cum nunquam hactenus te convenerim, nihil de hoc comperti me habere dico, sed putare tamen, te id jam antea constitutum habuisse, me vero tuis desideriis suffragatum esse. Quæ illi cum audirent, me rogabant, ut te hortarer, ne mutares consilium. nunquã enim edi posse illustriora facinora, vel Græcis utiliora; neque unquam posse dari meliorem gerendæ rei occasionem. Si igitur ea, qua olim florui, facultas ingenii mihi suppeteret, neque senectus omnes vires ademisset, non per literas tecum agerem, sed coram extimularem te & hortarer ad hoc negocium strenue suscipiendum. Nunc, ut pos-

Isocrates, Philippo, Regi, S. D.

QUamquam, literas mittere in Macedoniam, non modo nunc quum bellum vobiscum gerimus, sed pacis etiam tempore, apud nos periculosum fuit: ego tamen ad te scribere de Diodoto institui. Aequum enim esse existimo, ut magnifaciam, cum omnes familiares meos, qui se nobis dignos præbuerunt, tum vero hunc, propter & benevolentiam erga nos, & morum integritatem. Maxime autem vellem, eum per nos fuisse commendatum. Postquam vero aliorum opera ei aditus ad te patefactus est, hoc mihi relinquitur, ut testimonium de eo dicam, eamque cognitionem vestram, quæ mutuo intercedit, confirmem. Nam, cum multi & varii viri, atque ex illis plerique gloria celebres, mea consuetudine sint usi; reliquorum alii eloquentia, alii prudentia, & rebus gerendis, claruerunt. Ac alii quidem vitæ modestia & suavitate morum commendati sunt, cum ad alios usus & actiones prorsus inepti essent: huic autem contigit ingenii dexteritas, ut in iis, quæ diximus, omnibus sit absolutissimus. Quæ ego dicere non auderem, nisi & ipse ab omni parte perspectum eum

haberem, & omnino putarem, te idem cognitururum, partim ex familiaribus cum eo congreſſibus, partim ex eorum, quibus notus eſt, ſermonibus. Quorum nemo erit, niſi ſupra modum ſit invidus, quin fateatur, eum & eloquentia, & conſiliis, nulli eſſe inferiorem, virumque juſtiſſimum, & modeſtiſſimum, & ab auri cupiditate alieniſſimum, inque vitæ conſuetudine ſuaviſſimum hominem, & diſertiſſimum. Adhæc, magnam eſſe in eo dicendi libertatem, non illam quidem indecoram, ſed hanc quæ jure maximum ſignum habetur benevolentiæ erga amicos; quam ex principibus ii, qui tantos animos habent, quantos Imperii majeſtas requirit, tanquam utilem venerantur: qui autem imbecillioribus ſunt ingeniis, quam potentiæ amplitudo poſtulat, ut moleſtam adverſantur, quaſi per eam cogantur aliquid contra ſui animi voluntatem facere; ignari nimirum, cum de utilitate deliberatur, eos, qui adverſari audent, maximam eis dare poteſtatem, ea, quæ velint, faciendi. Conſentaneum enim eſt, eos, qui ad gratiam loqui omnia ſtudent, non modo regum Imperia, quæ multa (idque aliter fieri nequit) pericula ſecum trahunt, firmare non poſſe; ſed ne rerum publicarum quidem, quæ aliquan-

aliquanto tutiores ſunt, libertatem. Decet autem, eos, qui propter audientium utilitatem libere, quæ ſentiunt, dicunt, multa conſervare poſſe quæ alioqui peritura videbantur. His de cauſis æquum eſt apud omnes principes, majorem eſſe eorum, qui vera dicere non dubitant, authoritatem, quam horum, qui ad gratiam omnia, nihil autem gratia dignum, loquuntur. Fieri tamen ſolet, ut illi apud pleroſque minore in precio ſint, quam aſſentatores. Id quod etiam Diodotum apud quoſdam Aſiæ proceres afflixit. Quorum commodis cum multis in rebus conſuluiſſet, non dandis modo conſiliis, ſed rebus etiam gerendis, adeundiſque periculis; quia tamen liberius eos officii ſui monebat; tum honoribus, quos in patria tenuit, ſpoliatus eſt, tum ampliſſimorum ſpe præmiorum decidit. Ita plus valuerunt leviſſimorum hominum adulationes tanti viri meritis. His de cauſſis tametſi ad vos ſe conferre ſemper in animo habebat, tamen neſcio quo timore eſt retardatus: non quod omnes in altiori dignitatis gradu collocatos ſimiles eſſe putaret, ſed quia propter objectas ab illis difficultates minus avide ſpem, quæ à vobis oſtendebatur, amplecti audebat. In quo idem illi accidiſſe videtur, quod na-

vigantium plerisque, qui ubi semel in tempestates inciderunt, non amplius securis animis mare ingrediuntur, etsi sciunt, sæpe prosperam etiam navigationem solere contingere. Sed quoniam tibi commendatus est, id bene esse factum, eique profuturum, puto. Quod ut existimem, tua inprimis facit humanitas; quæ ab exteris hominibus prædicatur. Deinde vos præterire non arbitror, nihil esse vel suavius vel utilius, quam, fideles simul & utiles amicos parare beneficiis; & de talibus viris bene mereri, propter quos multi etiam alii gratiam nobis habituri sunt. Omnes enim boni & docti eos, qui præstantibus doctrina & virtute viris honorem habent, non minus laudant & venerantur, quam si in ipsos collata fuissent omnia. Sed ipsum Diodotum suapte potissimum industria effecturum esse arbitror, ut sui curam geras. Author autem ejus filio fui, ut se ad vos conferret, seque vobis in disciplinam quasi tradito, proficere atque operæ pretium facere conaretur. Quod ubi ex me audierat, se quidem vestræ amicitiæ percupidum esse dixit: sed eodem esse erga illam animo, quo erga certamina pugilum: quos cupere in illis victoriam consequi; sed ad ea propterea descendere non audere, quod sibi

ſibi vires coronis dignas deeſſe animadverterent. eodemq; modo deſiderare honores à vobis conſequi, ſed eam ſibi facultatem negatam arbitrari. nam & imperitia ſua & ſplendore veſtro ſe deterreri. Huc accedere corpuſculum quoque minus elegans & reprehenſionibus obnoxium, quod exiſtimet in multis ſibi rebus impedimento fore. Et hic quidem, quod è re ſua eſſe putabit, id faciet. Sive autem ad vos ſe contulerit, ſive, quieti ac otio ſeſe dans, in hiſce locis verſabitur, curæ tibi eſſe velim; cum cætera, quibus indigebit, omnia ut ſubminiſtres; tum vero, ut & hujus & parentis ejus vita in tuto collocetur. Exiſtimare enim debes, te hunc tanquam depoſitum habere à ſenectute noſtra, (quæ minime certe negligenda eſt,) & ab ea authoritate (ſi quo forte nomine digna videbitur) quam habemus, & ab ea benevolentia qua vos per omnem ætatem ſum proſecutus. Neque mireris, ſi vel prolixiorem ſcripſi epiſtolam, vel aliquid in ea curioſius aut ſenilius diximus. ego enim, neglectis cæteris rebus omnibus, in hoc unum toto animo intentus fui, ut appareret, mihi maximæ curæ eſſe amicorum commoda, quos ſumma charitate complector. Vale.

Isocrates, Alexandro, Regi, S. D.

CUm ad patrem tuum literas darem, absurde me facturum putabam, si te, qui in eodem loco cum illo versaris, neque compellarem, neque salutarem, neque tale aliquid ad te scriberem, quod efficeret, ne ii, qui me ignorant, putarent, me jam senio desipere, aut prorsus delirare; sed ingenium, quod adhuc mihi reliquum est, nec una cum vigore corporis interiit, non indignum esse ea facultate qua junior florebam. Prædicari autem te ab omnibus audio, ut & humanum, & Atheniensibus amicum, & sapientiæ studiosum: in quo profecto non insipienter, sed prudentissime facis. Illo quoque laudem mereris, quod ex nostris civibus amare & magnificare diceris, non eos, qui nullum virtutis & doctrinæ studium habuerunt, malarumque rerum cupiditate constricti tenentur; sed hos, quorum disputationibus audiendis nullas molestias capias; quorumque commerciis & consiliis utendo, neque damnis, neque injuriis afficiaris. talium enim consuetudo prudentibus expetenda est. Inter doctrinarum porro genera ne dialecticas quidem disputationes improba-

re

re diceris, ſed ſic de illis ſentire, ut eas exiſtimes in privatis congreſſibus permultum valere; non tamen vel populi gubernatoribus, vel principibus, eſſe opportunas; neque expedire, nec decere, ut, qui dignitate cæteris præſtant, vel ipſi cum civibus rixentur, vel cæteris dent contradicendi licentiam. Hoc igitur ſtudium te non amare ferunt; ſed eloquentiæ diſciplinam permagni facere, qua utimur, & in quotidianæ vitæ negociis, & cum de republica deliberamus: per quam id tibi contigit, ut & nunc de futuris rebus prudenter tuis populis, &, quid ſingulos facere deceat, non ſtolide præcipere, & de rebus honeſtis & juſtis, horumque contrariis, recte judicare videaris; præterea ſic vel pœnis, vel præmiis, afficere utroſque, ut mereantur. Magna igitur laude digna eſt tua ſapientia, qui talibus ſtudiis occuperis. ſpem enim & patri & reliquis amicis facis, ubi ætate proceſſeris, & in iis actionibus perſeveraveris, fore ut reliquos tantum ſapientià anteeas, quantum pater tuus omnibus antecellit. Vale.

Iſocrates, Iaſonis Liberis S. D.

RENunciavit mihi noſtrorum legatorum qnidam, ſe à vobis ſevocatum, ac

ſeorſum à cæteris interrogatum eſſe, an perſuadere mihi poſſit, ut peregre profectus veſtra familiaritate utar. Ego vero propter Iaſonis & Polyæcis hoſpitium libenter ad vos venirem: cum enim congreſſum poſſe omnibus vobis prodeſſe ſcio. Sed multa me impediunt: atque illud inprimis, quod & itineris labores ferre nequeo, & tam grandi ætate peregre vivere indecorum eſt. Deinde, quod omnes, audita ea peregrinatione, jure me contemnerent, qui, reliquo vitæ meæ tempore ocium ſectatus, in ſenectute demum peregrinari inſtituerem; quum deceret etiam, ſi prius alibi vixiſſem, nunc domum feſtinare, poſtquam ab obitu tam prope abſum. Adhæc (vera enim dicenda ſunt) etiam civitatem meam formido, dum initas cum ea ſocietates celeriter ſolere video dirimi. Quod ſi & erga vos tale aliquid accideret, quomodo & crimina & pericula effugere poſſe, (id quod difficile admodum eſt,) & non admitterem dedecus, ſive aliqui putarent, vos à me propter urbem meam negligi, ſive propter vos patriæ rationem non haberi? Cum autem non communis ſit utilitas, haud ſcio quomodo utriſque gratum facere queam. Cauſſæ igitur, propter quas, quæ vellem, mihi facere non licet, tam multæ

multæ inciderunt. Neque tamen decere existimo, ut, de meis dumtaxat scribens, res vestras negligam: sed, quæ istic coram disseruissem, hæc eadem nunc ita, ut potero, explicare conabor. Minime vero putetis, hanc epistolam non hospitii vestri, sed ostentationis causa, à me scriptam esse. Non enim ita insanio, ut ignorem; me, hac affectum ætate, meliora iis, quæ prius edita & cum applausu excepta sunt, scribere nequaquam posse; sin deteriora protuleró, gloriæ meæ multum decessurum. Deinde, si ostentationi ingenii servire magis, quam serio vobiscum agere, studerem, non hoc argumentum ex omnibus delegissem, de quo haud difficile est apte disserere, sed alia longe pulchriora & uberiora reperissem. Sed neque hactenus unquam de iis mihi placui, sed ob alia potius, quæ plerique ignorant: neque nunc eo animo laborem hunc cepi. At cum vos multis arduis negociis implicatos esse videam, ostendere volo, quæ mea sit de illis sententia. Ac dandi quidem consilii facultatem ætati meæ adesse censeo; nam experientia, & rerum multarum usus senes erudit, atque efficit, ut, quid expediat, acutius, quam alii, perspicere videantur: de propositis autem rebus suaviter & concinne, atque

 elabo-

elaborate, dicere, non jam nostræ ætatis opus est. Proinde hoc mihi suffecerit, si meam sententiam non dissolute prorsus exposuero. Neque vero miremini, si quid dicere videbor quod prius audivistis. nam eorum quædam fortassis invito in mentem venient; quædam, quod instituto meo idonea sciam, assumam. ineptus enim essem, cum alios videam dicta mea mutuari, si ego solus iis, quæ prius ipse dixi, abstinerem. Hæc propterea præfatus sum, quod id, quod prius occurrit, unum ex pervulgatis est. Soleo enim ad nostræ disciplinæ sectatores dicere, ante omnia esse considerandum, quidnam oratione & partibus orationis efficiendum sit: quod ubi invenerimus, & accurate confecerimus, rationes & ornamenta quærenda esse dico, quibus argumentum expoliatur, & finem eum, qui nobis propositus fuerat, consequatur. Hæc de orationibus dicimus. Est autem idem, & aliarum rerum omnium, & vestræ deliberationis, fundamentum. Non enim fieri potest, ut quicquam prudenter agatur, nisi hoc primum singulari sapientia cogitaveritis & constitueritis, quales vos in posterum præbere velitis, & quomodo vitam vestram instituere, qualemque authoritatem expetere, & utrum hono-

honorem adamare, eumne, quem cives ipsi ultro deferunt, an qui ab iisdem invitis extorquetur. His jam definitis & decretis, singulæ actiones, quæ in dies incidunt, considerandæ sunt, & efficiendum, ut ad eum finem, qui initio propositus fuit, referantur. Quod si hoc modo quæretis, sapienterque cogitabitis, vestra consilia ad rationem utilitatis, tanquam metam propositam, accommodabitis, eamque magis assequemini. sin nullum tale fundamentum iacietis, sed id, quod fortuito incidet, agetis; necesse est, ut animis vestris erretis, & multis rebus frustremini. Fortassis autem eorum aliquis, qui temere vitam instituerunt, has rationes perstringere conabitur, & ut, certi aliquid de quæstione supra agitata dicam, postulabit. Non igitur, quid tota de re sentiam, dissimulandum est. Mihi securior esse videtur & melior privatorum hominum quam Tyrannorum vita: & jucundiores eos honores esse puto, quos principibus viri magnanimi habere solent, quam quos à servitute oppressis extorquet metus. Quamquam autem scio, fore multos qui mihi adversentur, & familiares vestros; inprimis hac de re disserendum est. Hos enim vos magnopere ad retinendam firmandamque Tyranni-

rannidem incitare opinor. Non enim rei naturam universæ, nec ab omni parte, intuentur, sed hallucinantur, & in errores ipsi se conjiciunt. Authoritatem illi quidem, & emolumenta, & voluptates, vident, iisque se fruituros sperant; sed turbas, & terrores, & clades, principibus objici solitas, illorumque amicis, non conspiciunt. Idemque illis evenit, quod iis, qui turpissima & maxime nefaria facinora moliuntur: qui, tametsi rerum pravitatem non ignorant, tamen id commodi, quod illis inest, excerpere se posse sperant; pericula vero & mala omnia rebus annexa effugituros; eamque de se rationem inituros, ut à discrimine omni sint remotissimi, utilitatibus verò proximi. Si qui igitur ita sentiunt, illos ego sua socordia beatos esse facile patior: me vero puderet, in dandis consiliis meum duntaxat compendium spectare, illos autem, quibus consulerem, prorsus negligere, nec (repudiatis commodis, & cæteris rebus omnibus, ut à me alienis) utilissima suadere. Mihi igitur sic auscultetis, velim, ut, me hoc esse animo, non dubitetis. Valete.

Isocra-

Isocrates, Timotheo S. D.

QUa necessitudine inter nos conjuncti simus, ex multis te audivisse arbitror. Gratulor autem tibi primum, quod ista potestate melius uteris, quam pater, ac prudentius: deinde, quod honestam famam parandi, quam magnas divitias coacervandi, es studiosior. Non enim parvum signum virtutis ostendis, sed, quam fieri potest, maximum, qui, tali animo sis præditus. Quare, si, ut cœpisti, passimque de te dicitur, perrexeris, non defuturi sunt, qui & sapientiam tuam, & institutum istud, laudibus illustrent. Arbitror autem, etiam ea, quæ de patre tuo dicuntur, momenti plurimum ad hoc esse allatura, ut sapere, aliisque præstare, videaris. Solent enim plerique non ita commendare & venerari laudatis patribus natos, ut eos qui patrum sævitiam & immanitatem nulla ex parte imitantur. Quicquid enim boni mortalibus præter expectationem offertur, id omnibus in rebus longe gratius est, quam ea, quæ usitata & legitima ratione contingunt. His igitur consideratis, quærendum tibi & solicite cogitandum, quibus modis, & quorum opera, quo-

quorumque consiliis, tum urbis calamitates emendes, tum cives ad beneficentiam & modestiam cohorteris, atque efficias, ut & suavius & securius ævum exigant, quam superiori tempore. Nam hæc officia sunt bonorum & cordatorum Principum. Quibus nonnulli contemptis in id unum intenti sunt, ut cum summa licentia voluptates atque libidines suas expleant, eiectis aut spoliatis optimis & prudentissimis civibus. Ignorant illi nimirum, decere viros prudentes in hoc honorum & dignitatis fastigio collocatos, non ex aliorum miseriis suas parere voluptates, sed sua solicitudine & laboribus civium felicitatem augere; neque acerbitatem & sævitiam in omnes exercere, suamque salutem negligere; sed imperium ea clementia & æquitate administrare, ut nemo eis audeat insidiari; & non minore vitam suam diligentia munire, quam si omnes in eorum exitium conspirassent. Hac ratione fiet, ut & ipsi extra periculum sint, & apud Græcos cæteros gloria floreant. quibus majora bona invenire difficile est. Inter scribendum autem in mentem mihi venit, secundissima tibi omnia accidisse. Opum enim abundantiam, quæ sine tyrannide parari nequit, pater multa violentia & magnis

magnis odiis partam tibi reliquit. His vero bene & humaniter uti, in tua manu eſt, & in eo te ſummo ſtudio elaborare decet. Quæ mihi igitur conſulta videantur, hæc ſunt. Sic autem ſeſe res habet. Si pecunias, magnamque potentiam, & pericula, ſine quibus hæc parari nequeunt, adamas; alii tibi in conſilium adhibendi erunt. Sin tibi harum rerum abunde eſt, virtutis vero & honeſtæ famæ ac popularis benevolentiæ deſiderio teneris; & orationi meæ obtemperandum erit, & cum illis certandum, qui præclare ſuas urbes adminiſtrant, non modo ut par illis evadas, ſed etiam ut eos ſuperes. Nam & Cleomium audio, qui Methymnæ dominatur, cum in aliis actionibus boni viri & prudentis fungi officio; tum tantum abeſſe ut quemquam occidat, aut in exilium agat, aut proſcribat, aut ſimili clade afficiat; ut cives ejus in ſumma ſecuritate degant; ut patria pulſos ab exilio revocet; ut reſtitutis poſſeſſiones, unde ejecti fuerant, reddat; iis vero, qui eas tenuerint, tantum pro eis numeret, quanti emerunt; neque iis contentus, cives omnes armis inſtruat, exornet; nihil metuens nequi novarum rerum ſtudioſi inſidias ipſi ſtruant; quod ſiqui audeant, mortem oppetere, ſatius eſſe ducit, in tanta

tanta humanitate & benignitate erga cives, quam, crudeliter in eosdem grassando, vitam ultra usitatum mortalium terminum producere. Plura fortasse de iis & accuratius tecum disseruissem, nisi mihi hæ literæ cum magna festinatione scribendæ fuissent. Sed alias iterum tibi (nisi me senium prohibuerit) consilium dabimus. In præsentia vero de privatis rebus agemus. Autocrator, qui literas has tibi reddit, est mihi familiaris. nam & iisdem studiis delectatur; & ejus arte usus sum; sæpe denique illi author fui, ut ad te proficisceretur. His omnibus de caussis eum honorifice ita que tractes velim, ut nostrum utrique expedit; ac præ te feras, quicquid officiorum in eum contuleris, aliqua ex parte, mea quoque gratia fieri. Neque mireris, me tam expedite ad te scribere, qui à Clearcho nihil unquam petierim. Nam fere omnes, qui isthinc ad nos navigant, te similem esse dicunt præstantissimis eorum qui nobiscum una versati sunt. Clearchum vero, quo tempore apud nos fuit, fatebantur omnes, qui rei aliquid cum eo habuerant, liberalissimum esse, & mansuetissimum, & humanissimum inter discipulos: postquam autem principatum est adeptus, ita mutasse animum visus est, ut omnes, qui

eum

eum prius noverunt, demirentur. Ob eas igitur caussas factus sum ab eo alienior. Te vero & amo & probo; ac vehementer velim, te nos complecti familiariter. Sed & tu ipse quamprimum ostendes, an idem tuus sit erga nos animus: &, cum Autocratorem commendatum habebis, tum epistolam ad nos mittes, qua vetus amicitia nostra & hospitium renovetur. Vale; &, si quid aliud à nobis tibi præstari volueris, scribito.

Isocrates, Dionysio.

SAtellites, lictores, caduceatores, & altissimi solii adeptio, sapientiæ studio tenebras offundunt: nec ulla res est, qua virtus facilius & celerius exterminetur. Non una cum fortuna mutasti etiam naturam. adhuc pellicco sacco amictus es. Nam nativitatis tuæ primordium mortale fuit. Cur igitur inanis ista gloriola sectilem utrem ita inflavit? Ingenti amentia replétus es, ô infelix, & naturæ fragilis agnitione spoliatus. Itane vero te sublimes isti fortunæ motus à vetere contemplatione desciscere coëgerunt, eoque redegerunt, ut sobrium illum furorem desereres? Fuit olim illustris tua moderatio: nunc vero humi depressa est; fortuna

fortuna tua pervenit ad ſummum. A falſa igitur felicitatis umbra recede, & fugitivam fortunam effuge. Cujus levitatem & perfidiam ſi anteverteris, mutatione ſubito ingruente minus percelleris. Vale.

Iſocrates, ad Mitylenaorum Principes.

APhanei liberi, mei nepotes, ab Agenore in muſicis eruditi, me orarunt, ut vos per literas rogarem, ut, poſtquam etiam alios nonnullos ab exilio revocaſtis, & hunc cum patre & fratribus reſtituatis. Quibus ego cum dicerem, vereri me, ne nimis abſurde & impudenter facere viderer, qui rem tantam à viris, cum quibus nunquam prius vel collocutus vel familiaritate conjunctus eſſem, impetrare ſtuderem; hac excuſatione audita, rogando multo magis inſtare cœperunt. Ubi vero ſpe ſua prorſus fruſtabantur, omnibus apparebat, eos affici moleſtia, & graviter ferre repulſam. Cum autem eos vehementius dolere viderem, quam decebat: tandem pollicitus ſum, me hanc epiſtolam ſcripturum, & ad vos miſſurum. Atque hæc habeo, quæ recte dicam ad deprecandum ſtultitiæ & importunitatis crimen. Arbitror autem, vos prudenter feciſſe, qui & cum civibus veſtris

in gratiam redieritis, & operam dederitis, ut exulum numerus minuatur, sociorum in republica major fiat, & in ista seditione urbis nostræ exemplum imitemini. Illud autem inprimis laude dignum est, quod exulibus ereptas opes una cum patria restituistis. Ostenditis enim, & omnibus declaratis, vos, non alienarum opum cupiditate impulsos, sed reipublicæ metuentes, urbe eos eiecisse. Verum, etiamsi nihil horum decrevissetis, nec ullum exulem reciperetis, è re nostra tamen esse putarem, ut iis, de quibus ego scribo, patriam redderetis. Quum enim inter omnes constet, urbem vestram peritia musicæ omnibus antecellere, & viros in ea arte celeberrimos apud vos esse natos; turpe fuerit, eum, qui cognitione hujus disciplinæ ætatis nostræ artifices superat, tali civitate exulare: &, quum cæteri Græci eos, qui aliquo honesto studio eminent, tametsi prorsus alienos, civitate donare soleant; vos, quorum apud alios hac de caussa celebre nomen est, ita esse negligentes, ut civem vestrum apud exteros inquilinum agere patiamini. Miror equidem eas civitates, quæ majora præmia victoribus in ludis gymnicis decernunt, quam his qui ingenii solertia & industria sua vitæ aliquid utile repe-

repererunt: neque conſiderant, pedum celeritatem, & robur, morte una cum corpore interire; artium autem eam naturam eſſe, ut perpetuo durent, ſuique ſtudioſi ſemper vivant. Hæc prudentibus conſideranda ſunt, ut maximi faciant bonos & juſtos rerum publicarum gubernatores. Proximum honoris gradum iis tribuant qui civitatibus ornamento & gloriæ eſſe poſſunt. Plerique enim, in hæc ceu ſpecimen quoddam intuentes, reliquos cives univerſos talibus viris ſimiles eſſe judicant. Fortaſſis autem dixerit aliquis, ſi qui beneficium petant, non rem ipſam tantum eſſe laudandam, ſed oſtendendum etiam, ipſos non eſſe indignos ea re, de qua verba faciant. Sic autem res ſe habet. Ego reipublicæ adminiſtratione, concionibus audiendis, abſtinui; propterea quod & vox & audacia me deficiebat, non tamen omnino nullus mei uſus, aut nulla fuit authoritas: ſed me his, qui veſtræ cæterorumque ſociorum dignitati ac commodis patrocinati ſunt, & conſiliarium & adjutorem fuiſſe comperietis. Præterea, plura verba feci de libertate & jure ſuo Græcis reſtituendo, quam omnes iſti qui ſuggeſtum crebris concionibus contriverunt. Pro quibus rebus vos mihi merito maximam gra-

gratiam haberetis. Nam hunc reipublicæ ſtatum maxime perpetuo deſideraſtis. Arbitror autem, Cononem & Timotheum, ſi viverent, ac Diophantum, ſi ex Aſia rediſſet, mea cauſſa ſtrenue fuiſſe laboraturos; volentes idem mihi à vobis tribui, quod ſibimet ipſis, ſi veſtra ope aut opera indigerent. De quibus neſcio quorſum attineat plura verba facere. Nemo enim veſtrum ita vel adoleſcens vel obliviosus eſt, quin collata in vos beneficia ab illis noverit. Sic autem de negocio rectiſſime deliberaturi videmini, ſi conſideretis, & quis ſit qui orat, & pro qualibus hominibus intercedat. Reperietis enim, me conjunctiſſimum & amiciſſimum fuiſſe iis, qui vos & alios ſummis beneficiis affecerunt: eos vero, pro quibus intercedo, ejus generis eſſe homines, qui nec ſenioribus & magiſtratu fungentibus moleſti ſint, & adoleſcentes ſtudiis jucundis, & utilibus, & huic ætati convenientibus, exerceant. Nolite vero mirari, me tam facile ſcribere, ac tum de cæteris omnibus, tum mihi chariſſimis, literas ad vos dediſſe. nam & filiis noſtris obſequi, & ſimul oſtendere cupio, etiamſi rempublicam non attigerint, ſed mores dumtaxat & inſtitutũ meum imitentur, fore tamen, ut apud alios in pretio

cio

cio ſint, & magnifiant. Unum adhuc eſt reliquum, ſi precibus noſtris locum dare viſum fuerit, ut Agenori & fratribus ejus ſignificetis, eis mea cauſa ex quadam parte ea tribui, quæ ſibi tribui vehementer optant. Valete.

Theſſali, Phocenſibus S. D.

DIſſimulatis adhuc etiam, Phocenſes, quantum viribus vobis præſtemus? cum nos &, quandiu Græcorũ partes ſecuti ſumus, tandiu priores partes habuerimus. nunc vero apud Perſarum Regem eum locum tenemus, ut pro arbitrio noſtro vos, patria deturbata, ac quaſi ſervos, vendere poſſimus. Sed, tametſi tantum virium habeamus, id ſcelus moliri nunquam auderemus. nihil eſt enim quod facilius quam injurias obliviſcamur. Pollicemur igitur, nos operam daturos, ut vobis, agroque Phocenſis parcatur, ſi nobis quamprimum quinquaginta auri talenta pendantur. Quod cum nobis magno commodo, tum vobis majori uſui futurum ſperamus. Valete.

Phocenſes, Theſſalis.

SI nos non puduiſſet, Græciam per proditionem fallere, neque nobis apud

pud Persarum Regem honorificentissimus locus defuisset, nec esset quod fortunæ vestræ aliqua ex parte invideremus. At illud nobis inprimis statutum est, omnia extrema potius, quam proditionis notam subire, aut patriæ communi deesse. Proinde desinite, vel nobis interminari, vel de fide nostra quicquam dubitare. Valete.

Mardonius, Persa, Atheniensibus.

HÆc mihi Arses meus perscripsit; Omnes injurias, quibus resp. Atheniensis me affecit, illi condono. Tu vero, Mardoni, ita etiam facies. Atheniensibus urbem agrosque reddas; aliumque locum, quem maluerint, sibi deligant; liberi immunesque sint; Templa Deorum immortalium dejecta & combusta, quam primum mecum federa percusserint, instaurentur. Nunc partes meæ sunt, regis jussui obtemperare, modo hæc vos probetis. Dicite, quæso, Athenienses, qua dementia adversus Persarum Regem bellum geritis, quem nunquam vincere, nec semper æquare, poteritis? Arbitror, vos scire, quas & quantas copias adhuc in acie habeam; quæ tametsi à vobis fugentur ac frangantur, nec propterea ocium

ac quietem ſperare debebitis. nam & major exercitus ac firmior facile cogeretur. Ne patiamini patriam veſtram interire, neve illa voſmet veſtro ſcelere privetis, jam longis laboribus finem imponentes: oblatamque pacem ſine ullo proditionis metu cum maxima veſtra dignitate tandem complectamini; &, quod reipublicæ utile eſt, ſtatuatis. Valete.

Lacedæmonii, Athenienſibus.

HUc nos Lacedæmonii vos oratum miſere, ne quid novi adverſus res Græciæ ſtatuatis, neve barbarorum verbis pro factis fidem aliquam adhibeatis. Hæc vero nullam Græcorum gentem decent, inprimis autem Athenienſes. Vos enim primi abſque conſilio noſtro bellum excitaſtis; quod deinde univerſam Græciam invaſit, nosque pro tuenda libertate veſtra in hæc belli incommoda incidimus. Nec unquam adduci poſſumus, ut pro tantis erga vos officiis Græciam barbaris gentibus prodere ac ſervituti objectare velitis. Majores veſtri aliis tempeſtatibus non modo urbis ſuæ libertatem, ſed & communem omnium, tutati ſunt. Quod ſi primis rerum periculis regio veſtra expoſita eſt, periniquo animo

animo patimur; eoque magis, quod duarum messium fruges vobis ab hostibus interceptæ, domusque vestræ maxima hostium clade direptę captæque fuerint. Quod prospicientes Lacedæmonii, sociique omnes, vobis filiisq; urbes domusque suas totas donant; pollicenturque, imbellem turbam publice alere, quousquæ Persas, Medosque, communes hostes, domuerimus. Cavete ne vos Mardonii literæ, Alexandrique Macedonis verba, fallant, qui Persarum rebus tantum tribuit. nihil enim est mirum, Tyrannũ alterum alteri rationibus quibuscumque favere. Nullum penes vos pondus ea verba habere debent; cum sciatis, barbaros fidei nullam unquam rationem habuisse. Valete.

Athenienses, Alexandro Macedoni.

NOs amplitudinem Persarum Regis, viresque maximas, plane cognovimus; & quantum nobis Rex præstet, facile quivis hominum sciat: at propterea nihil est, quod res nostras tueri desistamus. Est enim virtutis Atheniensium, pro tuenda libertate tandiu pugnare, quandiu spritus ipse nos non deficiat. Desine igitur nobis suadere, ut cum bar-

baro rege pacem ineamus. Nec illud ſibi Mardonius polliceatur. Cui verbis noſtris illud dices, quandiu Sol proprio curſu circumagetur, nos libertatem noſtram deorum immortalium pręſidio defenſuros; eorum inquam Deorum, quorum ſimulachra & templa flammis comſumpſerunt ac impie demoliti ſunt. Poſtremum hoc à nobis, Alexander, ne petas. Hæc enim non ſine maximo dignitatis noſtræ dedecore agere ac paciſci poſſumus. Nobis amicus ac perfamiliaris, pro mutua neceſſitudine inter nos, nihil tentari niſi honorificum honeſtumque debueras. Vale.

S. P. Q. R., M. Claudio Marcello, Proconſuli.

MIlitibus, qui ad Cannas commilitones ſuos pugnantes deſeruiſſent, nobis prorſus videtur, non recte remp. committi. Si tibi aliter videbitur, facias quod è republica fideque tua duxeris; dum ne quis eorum munere vacet, neu dono militari virtutis ergo donetur, neu in Italiam reportetur, donec hoſtis intra Italiam erit. Vale.

Boſta-

Boſtares & Hanno, Carthaginenſes, Hannibali S.

CApuam abs te proditam, etſi minus dignum gloria tua videatur; at longe indignius, nos Pœnos, de te bene merentes, & præſidium univerſum, omnibus hoſtium cruciatibus expoſitos. Nunciatum nobis eſt, te in Brutios abiiſſe, veluti avertentem te, ne Capua in oculis tuis caperetur. At hercule, Romani ne oppugnatione quidem urbis Romæ abſtrahi à Capua obſidenda potuere, tanto conſtantiores inimici, quam amicus Annibal. Si redeas Capuam, bellumque omne eo vertas, & nos & Campanos paratos eruptioni futuros ſcias. Tu jam meminiſſe deberes, non cum Rheginis neque Tarentinis bellum geſturum tranſiſſe Alpes. ubi Romanæ legiones ſunt, ibi & Carthaginenſium exercitus debet eſſe. Sic ad Cannas, ſic ad Thraſymenum res bene geſta, coëundo conferendoque cum hoſte caſtra, fortunamque tentando. Vale. Capuæ.

Marcellus Conſul, S. P. Q. R. S. D.

ETſi ſcio, vobis, Quirites, non gratum nuncium allaturum, cæſo ad Herdo-

niam Fulvio proconſule collega cum tredecim millibus hominum: verumtamen nihil eſt, quod terreamini. Ego enim idem qui poſt Cannenſem pugnam ferocem victorem Annibalem contudi, adverſus eum cum inſtructis legionibus iter arripui; brevem illi lætitiam, qua exultat, facturus. Quare omnes vos præſenti animo eſſe magnopere volo. Valete. Ex Samnio.

Syphax, Numidarum Rex, Scipioni, Conſuli, S. D.

CUm ad me in Africam veniſſes, id inter nos actum eſt, ut paribus auſpiciis bellum adverſus Carthaginenſes gereretur, tuque quamprimum cum legionibus in Africam traiiceres: nunc vero eá rerum mutatio facta eſt, ut filiam Aſdrubalis Carthaginenſis uxorem duxerim; quem, & jure hoſpitii & affinitate conjunctum, deſerere, ſcelus maximum cenſeri poſſit. Adde etiam, quod publico federe omnia cum populo Carthaginenſi mihi vincta ſunt. Quare te hortor primum, ut procul ab Africa, ſicut adhuc fecerunt Romani, bellum geras; ne mihi intereſſe certaminibus eorum, armaque aut hæc aut illa abnuenti, alteram ſocietatem

tatem ſequi neceſſe ſit. Scias enim velim, niſi Africa abſtineas, &, ſi Carthagini exercitum admoveas, mihi neceſſe fore, & pro terra Africa, in qua ſim genitus, & pro patria coniugis meæ, proque parente ac penatibus, dimicare. Erit igitur tuæ prudentiæ, quod optimum conſilium videbitur, capeſere, dignitatiſque meæ rationem aliquam habere. Vale.

Scipio, Syphaci, Regi, S. D.

NUllus eſt omnium hominum, quem magis fides deceat, quam Regem. tu literis, quas proxime accepi, adeo dignitatis tuæ oblitus mihi videris, ut etiam pro tuendis Carthaginenſium rebus adverſus Populum Rom. in acie ſtaturum dicas. Quare te etiam atque etiam moneo, ne jura hoſpitii mecum, neu cum Pop. Rom. initæ ſocietatis fedus, neu fas, fidem, dextras, Deos teſtes, atque arbitros conventorum, fallas. Si enim harum omnium rationem habueris, polliceor tibi, in meque recipio, futurum, ut & rebus tuis ampliſſimis acceſſiones maximæ fiant, & dignitati nominique tuo optime proſpicias. Vale.

Ioachimus Serralius, Caponio, dictatori Florentino, S. D.

QUoniam non ſemper tuta mihi affertur occaſio ſcribendi, præſentem nactus nuncium nolui differre, quin te facerem de inſtituto negocio certiorem, de quo probe ſcis ex arcano me agere cum gravi illo, quem noſti, homine, maximeque familiari Pontificis. Is mihi retulit, Clementem, ſatis proſpere & firmiter convaleſcentem, eo eſſe animi decreto, ut ſe honeſta conditione cum civitate conciliet, & belli conſilia penitus abiiciat; neque ægerrime ſit laturus, quod populus perpetuo rempublicam adminiſtret, & parta libertatis jura tueatur; modo per æquas conditiones civili more propinquorum ſuorum ratio apud magiſtratus habeatur. Sed quoniam plura ſcribere non licet, à te vehementer petimus, ut ad condictum locum extra urbem colloquendi cauſſa Petrum filium ad me mittas: ab eo enim, cuncta fideliter exprimente, præclare cognoſces, quæ in conficiendo negocio opus ſint. Vale.

Divus Auguſtus, Caio, nepoti, S. D.

AVe mi Cai iucundiſſime; quem ſemper mediusfidius deſidero, quum à me

me abes; ſed inprimis diebus talibus, qualis eſt hodiernus. Oculi mei quærunt meum Caium. at ubicumque fuiſti, ſpero, hunc diem te bene valentem celebraſſe, quartum & ſexageſimum natalem meum. Nam, ut vides, κλιμακτῆρα, communem ſeniorum omnium, tertium & ſexageſimum euaſimus annum. Deum autem Opt. Maximum oro, ut mihi quantumcumque ſupereſt temporis, id ſalvis vobis agere liceat in ſtatu reip. feliciſſimo, fortiter ac viriliter agentibus vobis, ſuccedentibus atque ſuſcipientibus ſtationem meam. Vale. VIII Kal. Octob.

Alexander Macedo, N.

TAbulas teſtamenti ad te dedi perferendas: nam ſæpe periclitor de ſalute, nec corpore rite valeo. Teſtamentum confeci, ut, ſi quid contingat inopinatum, ſine tua injuria proficiſcar ex hac vita; cum tu unus omnium maximo me amore proſequutus ſemper fueris. Quæ mandavimus, diligenter ſervare ſtude, tum propter ætatem, tum propter neceſſitudinem. Eſto memor quantum fidei tuæ committam, & quæ apud te deponam; tuque id molis habes, ut res meæ omnes apud te honeſte depoſitæ ſint. Vale.

Alexander Macedo, N.

EGo me fortuna & gloria te anteire existimo. At disciplinis, studiisque liberalibus, & perfecta felicitate, quam tute possides, longe abs te me præcelli sentio. Quocirca te orare statui, uti ad me proficiscaris, sperans, preces meas apud te maximum pondus habituras. Tu igitur viribus omnibus enitere, ut tua familiaritate quotidiana utamur; id tibi persuadens, te non mei tantum, sed omnium simul Macedonum, moderatorem ac magistrum futurum. Nam qui Macedonum regem erudit, atque ad virtutem impellit, eum & populos universos ad fortitudinem ac probitatem vocare certum est. Cujusmodi enim fuerit Dux, tales, ut plurimum, subditos fieri necesse est. Vale.

N. Alexandro.

AMplector tuum maxime discendi studium, quod veram, utilem, ac maxime necessariam, non popularem, ad pervertendos mores, eruditionem apprehendere instituis. Qui enim philosophiæ amore ac studio tenetur, declinat communem

munem illam ac vulgarem voluptatem, quæ quorundam adoleſcentulorum animos frangit; cum, non natura modo nobilitatem tueri, verum virtutis inſtituto, manifeſtum eſt. Porrò, liberali ac nobili ingenio ſi adiiciatur modica exercitatio, neque deſit præceptoris copia, mature ad perfectam virtutis evadit frugem. Equidem, niſi ſenectus obſiſteret, (ſum enim octogenarius, corpusque præterea invalidum,) ipſe ad te pergerem, ut jubes. quia vero id non datur, quoſdam ex contubernalibus meis ad te mitto, qui animi bonis me minime inferiores ſunt, & corporis commodis exuperant: his ſi tu ſtudioſe congrediare, nihil, quod ad veram pertineat beatitudinem, deſiderabis. Vale.

N. *Piſiſtrato.*

TUam erga nos benevolentiam mirifice amo: ac, niſi apud me ſtatuiſſem jampridem, ibi ſedem habere, ubi reſp. ſit libera, mallem apud te in tuo regno quam Athenis vitam ducere, violenter tyrannidem excercentem, Piſiſtrate. Verumtamen, licet libentius illic ex inſtituto noſtro vivamus, ubi ſunt omnibus æqua & communia jura, veniam tamen ad te, ut tuo hoſpitio tantiſper fruar. Vale.

Solon, Lydiæ Regi S. D.

IUbes me in Lydiam venire, inſpectu-rum opes tuas. Ego, etſi illas minime adſpexi, nihil ambigo, Alyattæ filium regum omnium eſſe opulentiſſimum. Neque vero nos quicquam amplius habituri ſumus, ſi Sardeis ad te acceſſerimus: auro enim ipſi non indigemus, contenti modico vitæ ſtipendio: veniam tamen, ut tibi perhumano & hoſpitali viro familiaris efficiar.

C. *Fabricius, & Æmilius, Conſules, Pyrrho, Regi.*

NOs pro tuis injuriis, continuo animo ſtrenui, inimiciter bellare ſtudemus: ſed communis exempli & fidei ergo viſum eſt, uti te ſalvum velimus, ut eſſet quem armis vincere poſſemus. Ad nos venit Nicias, familiaris tuus, qui ſibi à nobis pretium peteret, ſi te clam interfeciſſet. Id nos negavimus velle, neve ob eam rem quicquam commodi expectaret: & ſimul viſum eſt, ut te certiorem faceremus, ne quid ejuſmodi, ſi accidiſſet, noſtro conſilio civitates putarent factum, &, quod nobis non placet, pretio, aut præmio, aut dolis, pugnare. Tu, niſi caveas, jacebis. Vale. *Iu-*

Iulius Cæsar, Imperator, M. Tullio Ciceroni.

REcte auguraris de me, (unde & tibi sum cognitus,) nihil à me abesse longius crudelitate. atque ego cum ex ipsa re magnam capio voluptatem, tum, meum factum probari abs te, triumpho, & gaudeo. Neque id me movet, quod qui à me dimissi sunt, discessisse dicantur, ut rursus mihi bellum inferant. nihil enim malo, quam & me similem esse mei, & illos sui. Vale.

Turcarum Rex, Romano Pontifici.

COrinthum, Achaiæ nobilissimam, Ætolos, Acarnanes, Macedoniam, atque omnem Peloponnesum, armis invasimus; vicos præterea, agros, & oppida late incendio depopulati; ut mox in Italiam bellum transferamus. Hæc tibi omnia, summo Christianorum metu ac detrimento, nunciamus. Vale.

Romanus Pontifex, Turcarum Regi.

QUod Græciam omnem ferro igneque vastaveris, non tam crudelitatem

tem in hac re tuam, quam tot urbium direptiones ulciſci paramus. neque enim victor hoſtibus ignoſcere poteras, qui tuis etiam, immanitate, ſcelere, libidine, nunquam peperciſti. Neque enim pium faſve apud hominem eſſe poteſt, cui, neglecta religione, Deus contemptui ſit. Nos nullum abs te bellum in Italia metuimus: facile enim ſcelerata hominum arma contemnit, qui Dei numine ac præſiduo tutus eſt.

Turcus, Amazoniis S. D.

SI pro tuenda civium libertate, Amazonii, bellum adverſus me ſuſceperitis, non tam vos ipſe hoſtes judicarem, quam, egregios cives pro patria, liberis, ac parentibus arma ſumpſiſſe. Sed nulla quidem ratione perſuaderi valemus, eos nunc virorum imperia recuſare, quos olim regna feminarum tandiu pertuliſſe audio. Vale.

Amazonii, Turco.

AMazonidum Regna, quæ nobis ad contumeliam objicere videris, nos minime quidem aliis parere hortantur. Turpiſſimum quippe ducimus, viros fœmina-

minarum virtute superari. Eos igitur invictos armis & principatu dignissimos arbitrare, apud quos etiam mulieres imperare didicerint.

Turcarum Rex, Venetis.

CLasse vestra, quam ad belli navalis usum maximam comparastis, Lyciæ maritima infestari audio, ac vos, late regni mei fines depopulatos, Attaliam Pamphyliæ urbem armis circumsedisse. Videte, obsecro, quos tandem exitus hæc habitura sint. Aliena temere oppugnat, qui ægre sua bello tuetur. Vos namque post amissam Chalcidem servare potius remp. ac nominis dignitatem retinere oportet, quam armis Imperium quærere.

Veneti, Turcarum Regi.

NEc Peloponnesus, nec Chalcis quidem, ipso jampridem bello amissa, nos ab oppugnatione deterrent; quas, non ipsa virtute militum, nec viribus expugnatas, sed facta nostrorum deditione, in potestatem redegisti. Nos tamen, qui non perfidiam, sed victoriam, armis quærimus, omnia tuis infesta mari ac terra classe

classe reddidimus. Nec enim ad generosi principis animos virtute accedit, qui non jure belli captas urbes, sed insidiis proditas, in deditionem accepit.

Demosthenes, senatui Pop. Q. Athen. S. D.

QUod de meo in patriam reditu semper omnibus vobis deliberandi copiam fore puto, nunc de eo nihil scripsi. Cum vero videam, hoc nunc esse tempus, quo vos, si recta consilia sequamini, simul & gloriam & salutem & libertatem adipisci possitis, non modo vobis, sed & reliquis universis Græcis: sin erraveritis, deceptive fueritis, non facile posse eandem occasionem recuperari: quam de hisce haberem opinionem, in medium proferre duxi. Difficile quidem est, per literas consilium dare. multa enim vos ante rem cognitam soletis interpellare. ac dicenti facile est, quid velitis, animadvertere, quodque ignoratur, recte explicare. libello autem nullum tale adiumentum suppetit contra tumultuantes. Si tamen audire voletis cum silentio, ac expectare, dum rem omnem dignoscatis, spero, Diis faventibus, quamquam breves hæ literæ sint, futurum, ut appareat, me & optimo studio ea conari pro vobis,

bis, quæ deceant, & quæ vobis expediant. Neque vero eo consilio hasce ad vos dedi literas, quasi desint oratores, aliive, qui imparati, quicquid in mentem venerit, dicant: sed, quæ per experientiam, & ut in gerendis rebus versatus, cognosco, cum exposuerim, ut dicendi studiosis in publico uberem materiam copiamque suppeditarem, ac optimorum consiliorum delectum facilem redderem. Primū omnium, Athenienses, vos concordes esse propter communem civitatis commodum oportet, ortasque in prioribus conventibus dissensiones missas facere: deinde, consentientibus animis, omnes, alacriterque, quicquid decretum fuerit, adiuvare. Nihil enim constanter, nihil simpliciter agere, nō modo est indignum vobis, & animi parum generosi, sed summo etiam cum periculo conjunctum. Jam nec illud vobis ignorandum est, ea, quæ per se ad statum rerum vestrarum tuendum satis non sunt, si ad reliquas copias adiungantur, effectura, ut multo facilius omnia consequamini. Quæ igitur illa sunt? Neque civitati ulli, neque aliquibus, qui singularum urbium vetera instituta defenderunt, irascendum est, sed delenda potius ex animis memoria injuriarúm. nam hujusmodi metus efficit, ut, qui

qui se federatis in aperto periculo versantibus necessarios esse sciunt, opem iisdem promptissime ferant: qui, metu isto liberati, omnes fient mitiores; in quo non parum est utilitatis. Per singula vero oppida talia inclamare, stultum fuerit, immo ne fieri quidem potest: sed prout vos cum civibus vestris egisse viderint, efficietis, ut ita quisque cum cæteris actum iri expectet. Proinde censeo, neque çivitatem, neque ducem, neque oratorem, neque plebeium quenquam, qui antehac statum illorum temporum defenderunt, à quoquam vel taxandum vel objurgandum; sed concedendum hoc esse, omnes cives ea egisse, quæ oportuerit. Postquam, benignitate deum servata respublica, vobis licitum est, de integro arbitratu vestro deliberare, & cogitare, quemadmodum in navi, cum ii velis, illi remis uti suadent, ab utrisque omnia pro salute tuenda debeant administrari. Id vero latissimum esse consilium, ab ipsis Diis immortalibus felices & utiles rerum eventus proficisci. Quod si de præteritis, ut dicebam, statuetis, & fidem invenietis apud omnes, & officio bonorum virorum fungemini, & res vestras non parum erigetis; & eos, qui in urbibus adversati vobis fuerunt, eo redigetis,
ut

ut aut consilia mutent omnes, aut omnino aliqui in culpa esse videantur. Quæ igitur è rep. sunt, ea magnis animis & civiliter administrate, & privatarum rerum recordamini. Atque hæc ego moneo, non eandem humanitatem expertus apud nonnullos, sed per injuriam & seditionem in aliorum gratiam quasi propinatus. Verum nec privatæ explendæ iracundiæ gratia reipublicæ commodis nocendum puto, neque ullam privati odii partem publicis utilitatibus admisceo; sed quæ aliis suadeo, mihi primo facienda censeo. Quæ igitur paranda, quæque cavenda sint, & quibus agendis prospero eventû rerum uti possitis, fere à me explicatum est. Quotidianis autem negociis præesse, & casibus subitis recte uti, & cujusque rei intelligere occasiones, & judicare quæ verborum lenitate obtineri possint, quæ item vi extorquenda sint, Ducum officium est, qui rebus præficiuntur. Qua etiam de caussa durissima est dicendæ in consilio sententiæ provincia. Nam recte consulta, & magno studio laboreque probata, sæpe corrumpuntur; quod ii, qui ea in mandatis habent, inepte exequuntur. Nunc tamen bene cessura omnia spero. Si quis Alexandrum eo fortunatum putat, quod ei prospere succes-

ſucceſſerint omnia, is illud reputet, eum agendo, & laborando, & audendo, non deſiſtendo, fuiſſe fortunatum. Poſtquam igitur nunc mortuus eſt, fortuna quærit aliquos quibus adſit. Ii vos eſſe debetis; & Duces, per quos res geri neceſſe eſt, gratos & jucundos copiis præficere; quodque unuſquique veſtrum facere poterit & volet, id ad ſe ipſum dicat & promittat, caveatque ne mentiatur. Neque, tergiverſandi gratia ſibi data eſſe verba, perſuaſum eſſe, cauſſetur: quicquid enim vos neglexeritis, qui reſarciat, non invenietis. Neque idem periculum eſt in iis rebus, quas cum vultis agere, tum ſæpe conſilia mutare licet, & in iis, propter quas bellum erit gerendum. In hujuſmodi quippe rebus ſententiæ mutatio, nil eſt aliud, quam conſilii & inſtituti clades. Vos vero tale quippiam ne committite; ſed, quicquid acturi eſtis, id generoſis & paratis animis decernite; &, ubi ſemel decreveritis, ductu & auſpiciis tum Dodonæi Jovis, tum reliquorum Deorum, qui multa nobis præclara, & bona, & vera oracula reddiderunt, illorumque ope implorata, votiſque omnibus pro victoria nuncupatis, favente fortuna, libertatem Græcis reſtituite.

Rober-

Robertus, Romanorum Rex, Domino Paduæ Salutem.

PRobatam fidei tuæ constantiam quotidie magis ac magis admiramur; inprimis vero invictum animum tuum in obeundis belli muneribus nunquam satis laudare possumus. Nam & Veronam urbem cum arce munitissima Imperio nostro restitui sedulo curasti: nec ullis laboribus aut vigiliis pepercisti, ut cæteræ urbes, quæ jampridem ab Imperio nostro desciverant, nobis redderentur. Quæ rata & grata habentes, tum multis maximis laudibus te cumulamus, tum accessionibus Imperii merito gratulamur. Age ergo, ac perge qua cœpisti via, Vincentiamque urbem de hostium manibus extorque, reliquaque oppida, per Catharinam de Vicecomitibus & liberos ejus minus juste occupata. Nos profecto fidei ac virtuti tuæ nunquam deerimus, gratoque animo tuo quam liberaliter respondebimus. Nam & sanctissimo domino nostro Rom. Pontifici, Illustri Duci Venetiarum, venerabili Patriarchæ Aquileiensi, & aliis nostris ac sacri Imperii sociis, te diligentissime commendavimus, orantes, ut tibi in nostris sacri Imperii

perii negociis, ac quibuſcumque rebus, præſto eſſent. Quos & certiores fecimus, nos ad te legationem cum locupletiſsimo mandato decreturos, ac in Italiam quamprimum venturos. Veronæ autem reſidebimus, ad negocia & Imperii munera uberius obeünda. Vale. In Caſtro noſtro Heydelbergh, menſis Maii die XII, 1404: regni vero noſtri anno quarto.

Genuenſes, Duci & Reipublicæ Venetorum.

MAximo dolore intelleximus, vos cum domino Paduæ graviter diſſidere, magniſque jam bellicis apparatibus utrinq; acriter confligere ſtatuiſſe. Quod quidem quanto cum periculo partium fiat, vos pro veſtra prudentia judicabitis. Eſtis enim potentes, & proximi: & habet utraque pars ſub ictu quod feriat: ita quidem, ut, niſi opportunæ pacis remedio occurratur, timeri ſane poſſit, nedum partis utriuſque interitus, ſed totius fere Italiæ anceps & periculoſa perturbatio. Nos autem, hæc ipſa animo volventes, qui vos & remp. veſtram, & eundem dominum Paduanum, ſuoſque natu majores, nobis conjunctiſſimos, ſereniſſimoque noſtro Regi devinctos, fraterna pie-

tate

tate complectimur, finem tantis dissidiis & cladibus imminentibus dari maxime cupimus. Delegimus igitur legatum nostrum, quem ad vos & ad Carrarienses Paduam mature mittemus, ut, quantum in nobis erit, legati nostri opera, & quibuscumque aliis rationibus, dissidium vestrum salubri pactione tollatur. Cum vero facilius omnia sedari possint, si nondum ad cædes, direptiones, aliaque belli incommoda, deventum sit, vos mirum in modum rogamus, sicuti etiam domino Paduæ & Veronæ scribimus, ut pacis commoda præ oculis teneatis, &, bellorum clades metientes, ad usque legati nostri adventum bello prorsus abstineatis. Hoc enim & vobis & illi maximo usui futurum, plane videmus; hoc pacis authori Deo Optimo Maximo inprimis probabitur; & id, quod Serenissimo Regi nostro, nobisque, gratissimum, feceritis. Nihil enim opus erit, ut idem serenissimus rex noster nobis injungat, ut auxiliis dicti domini Paduani, amici sui, faveamus: nos potius de mutua inter vos pace, uti volumus, maxime speramus. Super quibus omnibus animum vestrum per eundem Tabellarium cognoscere optamus. Genuæ, 1404. Consilium Ancianorum, & officium Provisionis Genuensium.

Io.

Io. de Faba, Ducibus Saxoniæ S. D.

VIx adduci poſſum, ut credam quæ indecens rumor ad nos invexit. Aiunt enim, inter vos, ſapientiſſimos & præclariſſimos Principes, ac illuſtrem matrem veſtram, quædam bellorum ſemina excitari. Quod ut magis demirer, tum virtus veſtra facit, qua uno omnium ore huc uſque celebres extitiſtis, tum fama præſtantiſsimæ optimæque parentis veſtræ, quæ innocentia ac fide conjugali inprimis chariſsima vobis omnibus eſſe debuit. Quamobrem, ſi meus erga vos amor apud amplitudinem veſtram quid meruit, vos oro & obſecro, ut, depoſitis quibuſcumque ſimultatibus, recta animi ratione genitricem veſtram complecti velitis. Moveant vos divina oracula, parentes honorare jubentia: rurſum & comminantia, quod, cui mater maledicat, ei funditus omnia evertantur. Moveat ſplendor nominis veſtri: moveat domeſticæ dignitatis integritas; & matris ſanctiſſimum nomen; nomen, inquam, quo uno duntaxat, preſſa Romani Imperii amplitudine, hoſtis Coriolanus devictus eſt, imminenſque urbi amovit excidium. Volvite animo, cum nequeant

queant Principum acta latere, quid populi, quid Principes orbis dicturi ſint, cum talem matrem viduam, jamque ſeneſcentem, tantis filiis eſſe contemptui audient. Siquis alienus à vobis matrem veſtram non modo injuria, ſed vel minima ſuſpicione contemptus dignam duxerit, nonne ad veſtram id ſummam contumeliam & dedecus fueritis accepturi? nonne totis viribus ulciſci contenderetis? Proinde, clariſſimi principes, nepoteſque, date operam, ut hæc omnia rixarum initia ſopiantur. Jungite animos matri; cui tanto naturæ pignore conjuncti eſtis ut majore prorſus non poſſitis; cujus optimæ mulieris conſiliis & res veſtræ domi feliciores erunt, & foris gloriæ nominique veſtro maximæ acceſſiones fient. Valete. Quinto Martii, 1394.

Franciſcus Carrarienſis, Reipublicæ Florentinæ S. D.

QUamquam abunde vobis de ratione jurati federis cum Genuenſibus ſcriptum arbitrabar; quia tamen poſtulatis, eadem vobis expreſſius declarari, pauca etiam ſcribam. Ego ita ſenſi: Vos nobiſcum colligari; optimum fore: ac propterea, ratione federis, pacis tempore, ducenta-

centarum lancearum; belli vero, quadringentarum impensis teneri: reliquos vero pro sua rata, ut plane intellexistis. Cæterum, si quid sub conditione literæ nostræ significare videbantur, non erat quod cogitarem pactionibus deesse, verum quod novas pecuniarum impensas nunc omnino pati non possem. Addite, quod à federatis ipsis xxv millia ducatorum ex honestissima ratione mihi debentur, de quibus & instrumenta publica, & suorum fidejussores civium, patent. quem quidem cumulum totum nil gravor impendere pro rata mihi contingente solvenda. Additis insuper, non esse bella in pace quærenda. Quod vobiscum una, pacis avidissimus, ipse confiteor. Profecto nolim, in cujuspiam mentem venire, bella à me vel expeti, vel tentari: quin, si cujusvis, vel ultimi sociorum, fines impeterentur, absque maximo dolore audire non possem. Certe nemini adeo pax optanda, adeo formidanda sunt bella, quam mihi. Essemne prudens, in periculum cognitum ruiturus? Veruntamen scitis ipsi, comitem Henricum, de cujus virtute nihil est quod dubitetis, illius innixum authoritati. quæ apud me quoque exigua non est, non autem Ang. qui quanti sit faciendus, non me fugit: licet hujusmodi homi-

homines, etſi omnino credendi non ſint, tamen audiri debent; cum ex vaniſsimis relationum verbis contra vera diſcrimina reſides etiam excitemur. Ego tunc quæ ſenſeram, conſcripſi, nequid vobis incognitum foret. Quod ſi vobis minus placere intelligam, à ſignificandis hujuſmodi rebus prorſus abſtinebo. Atqui noviſſime ſcribebatis, legatos Comitis Virtutum de exigendis Italia ſocialibus propoſuiſſe: meamque ſententiam quæſiviſtis. Ego vero eos cenſeo nullatenus audiendos. Hi namque bellorum motus, ii Italiæ tumultus, quo ſerpant, quis ignorat? cum in omnibus, quæ ſecum geſſiſtis, tanta verborum perplexitate, tanta morarum interjectione vos fatigarit, ne dicam fefellerit, ut jam nullum apud vos fidei locum ejus hominis authoritas habitura videatur. Quæ non res ſecum agi cæpta finem nullum ſortita eſt, & non potius aut verbis inanibus, aut verius fraudibus acta, aut mora diuturniore ſuſpenſa? Quare adduci non poſſum, ut eos legatos admitti ac nobiſcum immiſceri cenſeam. Paduæ, v Maii.

Ioannes de Faba, Comiti Friderico de Ortemburgh.

GRaviter molesteque tuli generosæ vestræ prolis occasum; ac, uti læto animo cuncta vobis felicia audirem, ita ex vestro hoc tanto doloris vulnere vobiscum amice condoleo. Veruntamen, si diligentius perpendamus, in morte necessitas, ordo non est. Consideremus, quanta mala, à quibus hic filius vester moriendo, jam adepta securitate, quiescit, immineant victuris. Illud denique meminisse debemus, quod divinæ voluntati assentiri nos deceat; cui plus æquo dolendo adversamur. Quæ cum ita sint, nihil superest quod doleamus. Illud quoque doloris levamen maximum debet esse, vos illum de sinu vestro, sine ullo alio incommodo, sed omni adhibita cura, innocentem, sicuti vera fide credere compellimur, Deo, qui dederat vobis, reddidisse. Animadvertite insuper, quod, ætate simul cum castissima uxore florentes, in prole numerosa adhuc estis divino munere permansuri. Proinde missas facite turpes lacrymas, & questus: induite vultus cultusque lætitiæ: ut vestrorum amicorum ac populorum fractos dolore vestro animos

animos erigatis, Deoque Optimo Maximo in hujusmodi orbitate gratias agatis. Virum illum insignem imitantes, dicite, Dominus dedit, Dominus abstulit; ut ipsi placuit, factum est. Vale. XXVIIII Martii, 1394.

Franciscus de Carraria, Maffæo Memo, Veneto.

Æquissimum est, quem rerum gestarum merita maxime comprobarūt, non modo dignis honorum præmiis, verum insuper charitate benevolentiaque singulari, complecti. Expertus igitur, semestri decurso tempore in Patavina prætura, quam æquus, quam & in administranda urbe mea sollicitus, omnibusque civibus acceptus fueris; decrevi, & volo, quæ tua est virtus, pro futuro quoque semestri tempore, die XVIIII mensis instantis Aprilis feliciter inchoando, te ad illam ipsam præturam, stipendiis, honore, emolumentis, conditionibusque quibus primum, vocari & confirmari. Sicque accipio, & harum literarum serie te confirmo. Quam præturæ confirmationem ut grato animo, ad commodum, & nostram populique Patavini jucunditalem accipere velis, quæso. Ad

hujus autem præturæ promulgationem faciendam, ſapientem virum, D. Antonium de Sancto Leonardo, civem Patavinum, jureconſultum, ſtatui tranſmittendum. Cui in hac parte veram fidem dari plane volo. Paduæ, XVI Aprilis, 1394.

Franciſcus de Carraria, Reipublicæ Florentinæ S. D.

EX legatione mea nuſquam deceptus ſum, quin captiones & fallacias allatura eſſet, quarum vos non modo conſcii jampridem eſſe debetis. Quando enim vir ille bonus verba non dedit? quando non implicavit ambagibus? quando per irritas ſponſiones non traxit? quid ſolidi certive unquam reportavimus? Quo magis miror, vos oculatiſſimos dominos, rerum & hominum, inprimiſque hujus hominis expertiſſimos, hoc non videre. Quid iis moliri voluminibus cenſeamus, niſi ut in ſtructas ante inſidias imprudentes aliquot præcipites agat? Illa dudum, & nunc, Petri vox omnibus audienda: Vigilate, quoniam infenſiſſimus hoſtis veſter tanquã leo circuit, quęrens quem devoret. Tandẽ igitur deſinite de veſtræ fidei ſynceritate illius verba metiri: excitemini; vel potius, excitatos vos

vos dudum eſſe, fateamini ; ea nimirum ratione, ut, quod hactenus factum fuiſſe præſtitiſſet, M.F. V. P. me. D. B. in conſtituenda creandaque Ba. velitis conſilium imitari, quo nimirum alæ (ut dici ſolet) ſuper alios nitentis cadent; & improbæ ſpei pennæ decreti hujuſmodi forcipe truncabuntur. Prædico vobis, quantum illi fiduciæ decreſcet, tantum rebus veſtris, tantum animis ſociorum, tantum communi paci, quam ſummopere inviolatam ſervare deſidero, veſtriſque foveri ſuffragiis, tantum firmitatis acceſſurum vobis, & in gerendis facultatem plenioremͤ: & utiliſſimo tutior ſilentio cauſſa reddetur, ſi, ſepultis in paucorum optimatum pectoribus quæ agenda decernitis, omnis conſcius repellatur. Quid nempe ſalubrius pro veſtra republica? quid tam illius adverſum conatibus, quam ſi ei facultas aliena conſilia ſciſcitandi ſubtrahatur? Certe videre mihi videor, hunc doloſum hominem nihil iniquiore animo accepturum fore, quam ſi Ba. dignitatem ſuis fraudibus objectam eſſe cognoverit : ad quod amplitudinem veſtram pro viribus hortor, & hortationibus cumulatiſſimas preces addo, ut, cum omnium animi, oculi, fortunæ, ad hoc unum præſidium intenti

 ſint,

ſint, velitis pro amplitudine veſtra, pro ſalute communi, pro ſpe ſociorum, ad creandum hunc magiſtratum animos veſtros intendere. Valete.

Franciſcus de Carraria, Bononienſibus S. D.

ETſi vigiliæ veſtræ diligentiſſimæ, ardorque animi, pro communi omnium utilitate, in providendo, agendo, conſulendoque, cognitus hactenus fuerit; nunc vero veſtris ita literis patefactus eſt, ut de prudentia, conſilio, ac magnitudine animi veſtri nuſquam dubitandum jam ſit; in hoc præſertim, quod, deprehenſis tenebris, quas oculis omnium Comes Virtutum ingerere nititur, opportuniſſimas atque oppido ſalutares M. F. V. per me. K. D. F. pro creando Ba. officio, cohortationis ardentibus luminibus occurriſtis; ut, quos non moverent exempla, ſaltem conſilia excitarent. Profecto nec ſanctiore, nec laudabiliore fungi opera potuiſtis, quam ſi veſtra id ſuaſione in illa urbe officium ſtatuatur. Erit enim hamus quo ſuos allapſus intercipi metuat; erunt obices, quibus, ſe irrito, labi ſciat. O utinam cæteri veſtra ſecuti veſtigia eo recurriſſent! multum e-

nim

nim suspicionis, multum curarum, pectoribus nostris demptum foret; ei vero, qui pacem omnium turbare contendit, adjunctum foret. Ego, quamquam hanc creari dignitatem, ut firmitati sociorum saluberrimam, maxima animi cupiditate expectabam; nuper tamen, vestris excitatus exemplis, omni contentione hortationeque eosdem D. Florentinos nitor animare, ut vel nunc, atque utinam non sero, ad Ba. creationem intendant; quippe qui non modo rempublicam, sed & tutos securosque sociorum animos facturi sint. Ut autem cognoscatis quo fervore animi scripserim, inclusum exemplum literarum, quas D. Florentinis scripsi, mitto. Valete.

Florentini, Franc. Carrariæ domino S.

VEnerunt ad nos legati Comitis Virtutum. Quorũ verba nihil aliud fuerunt, quã eadẽmet quæ aliorũ. Respondimus autem, nos, pro federis debito, & pro commodo colligatorum, & expeditione gerendorum, decrevisse omnino, ut hæc colloquia in civitate Bononiæ indicerentur; opportunitate loci, ut decuit, commendata. Ad quæ responderunt, se non posse super hoc alibi quam hic age-

re, attento reſponſo domini ſui; cui & ipſi ſcripſerunt. Hæc hucuſq; geſta ſunt; quæ ſequentur, ordine literarum cognoſcatis. Volumus te certiorem facere, F. V. nos operam daturos, ut hæc negocia Bononiæ conſiciantur. Cæterum, cum V. F. ſit diſpoſita non ſolvere illa decem millia florenorum, adeo populum in dolorem deduxit, ut ne ſcribere quidem poſſimus. Dicunt ſane omnes, vos nolle de ſtipendiis militaribus aliquid ſolvere, quos milites pro tuendis pręcipue veſtris comparavimus: item nihil pro federe Genuenſium, niſi per compenſationis ſupputationem: nunc vos velle præcipitare federatos in bellum, quod nulla poſſit juſtitia palliari. Nos vero videmus, populum noſtrum ita fore affectum, ut, ſi ex hujus ceſſatione ſolutionis contingat, bellum excitari, nunquam poſſit ad exhibenda vobis auxilia perſuaderi. Quamobrem pro tuenda nominis veſtri dignitate, ac ſtatu rerum veſtrarum, & ne quis pacis turbatorem vos dicat; hortamur, ne ſolutionem iſtam negligere velitis, nec ex parte veſtra committere, ut ille D. poſſit contra nos, aut federatos, jure bellum indicere. Datum Florentiæ, die XIII Iunii.

Floren-

Florentini, Bononiensibus S. D.

VIdimus literas vel potius exemplum literarum, quas vobis, non communis tantum, ſed totius libertatis Italiæ publicus hoſtis,. in forma ſuperbiſſima deſtinavit. Quarum quidem ſerie vos debetis maxime lętari, videntes cauſſam leviſſimam, qua adverſus vos perditiſſimus omnium concitatur: ubi ſe aſſerit, non propter commiſſa, ſed quæ per vos committi poſſint pro tuenda republica noſtra, commoveri. O juſtam, o egregiam indicendi belli cauſſam! ô validum hoſtium regiæ amplitudinis, quam ambit, ut arma capiat, fundamentum! Non ob aliquam injuriam, inquit, quam ſubeſſe non fatemur, ſed ne, vobis quietis & intactis, Florentinis ſubſidia miniſtretis; ut hoſtibus noſtris, ab hac die bellum nunciamus. Non proſequitur hic effectum, ſed affectum: nec vult amicos ſub conditione admonere, ſed, quaſi jam conditionem impleverint, inſectatur. Ut ſatis manifeſte animadvertere poſſitis, ipſum non perſequi quod intendit, ſed oppreſſioni prorſus imminere. Arbitratur autem &, vos à nobis, ſi invadimur, habituros non eſſe ſubſidium, ſed ſemper in-

 digos

digos nostri futuros auxilii. ut solummodo meditetur, cum vobis bellum indixerit, sic nos hinc involvere, ut vos juvare nequeamus. At bellum inferat, meditetur, & audeat, quicquid libet: semper nos pro tuendis vobis non minus promptos quam pro urbe nostra cognoscet. Vos autem, fratres optimi, nolite verbis aut minis terreri; sed ea animi constantia, qua majores vestri Regis Entii superbiæ restiterunt, contra serpentis insidias ac impetus vos confirmate. Nos hinc ita illi occurremus, ut vobis obesse non possit. Cæterum comminationum & fictionum suarum exemplum, cum responso nostro, his literis vobis destinavimus. Valete. Florentiæ, III Maii, 13 Indict.

Galeatius, Comes Virtutum, Reipublicæ Florentinæ S. D.

PAcem Italiæ omni studio curavimus, nec laboribus aut impensis pepercimus. Optabamus enim, ut, diuturno bello defessa Italia, tandem nostra tempestate respiraret. Idque tam intenso animo operam dedimus, ut nonnunquam à plerisque malevolis id nobis vitio datum fuerit, quod humanitate, benevolentia,

lentia, charitateque, agere nitebamur. Sed hæc omnia irrita & vana fuerunt, cum improborum consilia præstiterint. Maluit enim (non dicam, respublica vestra; de qua nihil opinari possumus; sed) paucorum virorum Archiguelphorum rabies bellum quam pacem eligere, & Italiam magna ex parte bellorum motibus involvere, idque, quod majus est, in magnum detrimentum magnificorum Senensiũ, ac Perusinorum, ignominiamque nostram; primo occulte quantum fieri potuit, deinde palam federibus ruptis, quæ jampridem maximis cerimoniis percussa. Utinam in ipsos solos, & non in alios pacis avidos, in ipsorum capita, non ipsam afflictam patriam, pessima hęc consilia sua redundarent! ex quibus, præter naturam nostram, præterque omne consilium, ad ulciscendum illatas amicis injurias accendimur ac inflammamur, & per has literas bellum vobis nunc indicimus. Papiæ, xx Aprilis.

Florentini, Ioanni Galeatio Vicecomiti, Mediolani Duci.

HOdie nobis redditæ sunt hostiles literæ nomine Galeatii Vicecomitis, qui se dicit Virtutum Comitem, & Mediolani

diolani dominum, & Vicarium generalem; totas quidem plenas mendaciis, atque dolis, & tam ſuperbe quam infideliter concludentes. Pacem Italicam omni ſtudio ſcribit ſe quæſiviſſe, nec peperciſſe laboribus, aut impenſis. Quod quidem verbum, quod ejuſdem epiſtolæ primum eſt, quam impudenter & mendaciter adſcriptum ſit, declarat invaſio per ipſum facta contra dominum Veronenſem. Quem, infeliciſſimo bello implicandum, afflixit. Qui miſer bis laceſſitus & victus, vix poterat mœnia urbis tueri. Nec eſt quod illius amplitudinem timere dicat. Adde & illam fidelem ſocietatem initam cum D. Paduano; in qua de partiendo civitates ejuſdem D. Veronenſis ſpecialis conventio facta fuit: cujus obſervatio ſecuta eſt in occupanda Vincentia; quæ Carrarienſi debebatur. Immo, ruptis ſocietatis federibus, bellum eidẽ, invidia & ambitione, diu quæſitis fictis coloribus illatũ eſt. Hæ ſunt pacis rationes, hæc illa ſtudia, quibus tranſmiſſor literarum ſe Italiæ pacem peperiſſe aſſerit. Illud etiam ſatis conſtat, confectis calumniis nobis, magna ſimplicitate ſcribentibus, poſt percuſſum fedus conſilia noſtrorum animorum indicando, publice ſtatuiſſe ipſum, aliqua ratione punire nos, ut qui turpiter

id

id erat conquestus. Quod idē declarant & copiæ, quas oratores sui revocare promiserunt, quasque juxta federis leges in Tusciam mittere, nisi pro tuendis amicorum rebus, minime debebat. quas omni offensione cessante non modo non revocavit, sed & potius auxit, &, turbando patriam, pessima bellorū semina jecit. Scimus, Senenses pacem desiderasse, sed sub tali domino nec sibi, nec patriæ pacem quærere vel tueri potuisse. Si rupti federis arguimur: dicat, si poterit, in quo fuerit per nos contra pactiones commissum aliquid, vel omissum. Habebamus copias, quas ipse solas, utpote sibi suspectas, formidabat; quas nostris expensis solvimus. Habebamus amicos, & censuarios, quibus cum Senensibus bellum erat; quos ab omni belli consilio ad pacis & concordię jucunditatē duximus convertendos. Sed quid profuit, aut prodesse potuit pacis studium apud illum, qui pacis verbum enuncians, bellum totis viribus meditabatur? Nos voluit esse inermes, ut læderet: armatos Senenses & alios, ne possent cum veteribus suis conjunctissimis in gratiam redire. Et tamen audet nobis rupti fœderis notam inurere: qui fœderi non consensit, nisi quo posset facilius supplantare; quique, cum aliis, & nobis, arma-

armatorum societates etiam dissolvere pepigisset, vix bene siccatis literis pactionum, novam armatorum societatem ad colligatorum excidium conflavit: quippe qui non prius hoc fœdus firmare quam rumpere cogitaverat. Quod si Montempolitianum, ut promisimus & tenebamur, adjuvimus; & nobili viro Bertaldo de Ursinis, Comiti Suanensi & Palatino filio, & censuario nostro, ruptis federum legibus per Senenses invaso, subsidio fuimus, quod per pactiones communes licitum fuerat: quomodo dici potest, nos pactis federibus non stetisse? Nam de Perusinis quid loquamur? quorum civile bellum expulsis bonis civibus dici debet. Sed profecto nosmet ipsos vana spe delusi decipiebamus; persuadentes nobis, illum fore fidelem, qui tam perfidus nepos, & gener, & frater, in patruum, socerum, & fratres extiterit; cujus animus ac fides totiens cognita nihil habet constantiæ, nisi in hoc, ut promissam fidem nunquam servare didicerit. Esset quod possemus illi gratias agere, quod voluntatem suam literis significare voluerit, nisi per suos Duces, ut facile demonstrare possemus, ante statutum diem jampridē agris nostris multum cladium intulisset. Sed hic est non optimorū mos, primum

mum destinatos hostes invadere, quam se vel verbo vel literis infensos declarare. Nos autem contra hujusmodi calumnias obtulimus &, remp. nostram, juxta federum leges & federatorum, paratam judicium subire: quod minus ab ipso probari animadvertimus. Ex quo postquam de jure disceptare non licet, nosque turpiter & crudeliter invadimur, ut ejusdem jurati federis verbis utamur, superbissime lacessiti; nos versa vice tyranno Lombardiæ, qui se regem cupit inungere, bellum indicimus, &, pro tuenda libertate populorum, arma capimus: sperantes, Diis bene fortunantibus, Lombardorum calamitatem defensum iri: qui Dii hominis unius nequissimi ambitionem libertati tot populorum, & saluti tot urbium, quot per vim evertit, nunquam præponent. Unum autem omittere nolumus, te maxime tua sententia falli; quippe qui paucos Florentinos archiguelphos vi tuæ non adversaturos speres. Bellum enim egregia omnium ordinum virtute animoque geretur; cum præstet omnibus, potius mori, quam sævissimi tyranni jugum gravissimum subire. Florentiæ, XVIII Maii, 1390.

Fran-

Franciscus Iunior Carrariæ dominus, Marchioni Estensi.

VSu, instituroque majorum, factum est, ut priusquam hostiliter aliquid agatur, vel literis, vel oratione, hostem quis præmoneat, ut vel resipiscat, vel direpta ablataque alteri reddat: sin autem Mars sæviat, nullusque locus paci detur, fortunæ belli reliqua committantur. Nos nunquam adduci potuimus, ut vel nobis, vel Florentinis, ac Bononiensibus, sociis nostris, quicquam injuriarum fieret; memoria repetentes, qua necessitudine atque adeo affinitate conjuncti semper fuerimus. quod & vobis, & quibuscunque gentibus, satis est cognitum ac perspectum; eoque magis, cum nullæ belli caussæ subesse videntur. Sed vos, aliorum suasione, in fœderatas urbes, ac in me, quasi antiquos hostes, animum atque manum armavistis. Quibus omnibus æqua lance libratis, nolui latere Amplitudinem tuam, me, cum nobilibus illarum rerumpub. legatis, ac earum copiis, Pollicinum armatum venisse, ac ibi constitisse. quod egimus inviti, à vobis, ut jam diximus, injuriis pluribus lacessiti. Injuria profecto nulla major, quam quæ per amicos & affines

affines illata fuerit. Nos tamen, quam minori poterimus damno veſtro, in iis locis commorabimur, quouſque animum veſtrum exploremus. quem à peſſimis conſiliis reſipiſcere maxime optamus. Quod ſi pertinacius æquitati reluctari volueritis, ſciatis velim, copias noſtras ad quæque veſtrorum pervaſuras, prout belli furor ſuadebit. De quibus à vobis excuſari jure optimo debebimus: Conſtituentes & præfinientes vobis totam diem Martis proxime venturam ad quodcunque malueritis conſilium capeſſendum. In caſtris, ad Abbatiam Pollicini, die XVII Septembris, 1390.

Florentini, Franciſco Carraræ, Paduæ Domino, S. D.

NUnquam ſatis pro rei magnitudine mirari poſſumus, vos adhuc illa decem millia florenorum Comiti Virtutum quæ jampridem ex pace illi debebatis, non ſolviſſe. quod quidem nihil aliud eſt, quam pacem rumpere, & contra vos bellum juſtiſſimum excitare. Quam facile autem viribus veſtris tanti Principis vim ſuſtinere poſſitis, pro veſtra prudentia judicetis. Nam & colligatorum auxilia quo vultu implorabitis, ſi æs alienum non exol-

exolvatis, si vestra sit culpa, si vosmet id bellum concitetis? Quod si unanimes cum aliis vos defendere vellemus, qua justa causa poterimus arma movere? quomodo vniversis hominibus belli caussas reddemus? Hostis ipse nos damnabit, si per injuriam, quæ debueritis, solvere abnueritis. Durum est, & difficile, cum potentiori decertare. At si cui justicia etiam adversetur, qua vi duobus validissimis hostibus resistet? Omittamus famam, omittamus caussam & pericula; nonne declinando nunc hoc onus expensarum, quas pace subire non vultis, longe majoribus sumptibus atque bello vos implicatis, agros prædiaque vestra direptionibus ac incendiis exponentes? Vobis igitur id consilii damus, & per publicam fidem obtestamur, ut has pecunias solvere velitis, ne sponte vestra rem eo deducatis, ut aliquando vos pertinaciæ vestræ pœniteat. Quod autem oporteat nos & alios colligatos caussam vestrã indefensam inter belli angustias ob sui turpitudinem relinquere, nihil est quod dubitetis. nam &, fovendo injustam caussam, fatuum profecto esset, si quis sibi de victoria quicquam polliceri auderet. nos vero, solutis quæ jure Vicecomiti debentur pecuniis, nunquam federum legibus decerimus. Vale. Florentiæ. *Fran-*

Franciscus Junior Carrariensis, Marchioni Ferrariæ.

ACcepi binas literas, Illustrissimo patri destinatas. Alteræ significabant, vos copias à castro Monbaranzoni abduxisse; & veteranis nostris, qui ad vos missi fuerant, collaudatis, eos missos facere constituisse. Alteræ nos certiores faciebant, Marchionem Azonem ad Pisanos concessisse. Ex quibus facile intelligo, vos Illustriss. parenti meo omnia consilia vestra impartiri. Quare vobis pro vestra in nos benevolentia immortales gratias ago; hortorque, ut veterani nostri vobis alicui usui esse poterunt, illorum opera uti quam maxime velitis. nihil est enim quod tanti quam amplitudinem vestram, faciamus. Vale.

Carolus V, Rom. Imp. Augustus, collegio Cardinalium.

ALlatum ad nos est triste & lugubre nuncium de obitu felicis memoriæ Pauli III, Pont. Maximi. Quem sane virum, cum ætate & moribus, tum authoritate venerandum, & longo rerum usu clarum & insignem, nisi Deo Optimo Maximo

Maximo visum esset, in beatiorem illum vitam evocare, Ecclesiæ suæ superstitem diutius optaremus. Verum, quoniam divinæ illius bonitati atque sapientiæ ita visum est decernere, ejus voluntati nos aptare & subiicere par est: atque interim summis precibus flagitare, ac pro virili sua quemque contendere, ut populo suo alium pastorem & episcopum concedere velit, qui illi gratus sit & acceptus, & Ecclesiæ suæ quam maxime commodus atque utilis. Hujus quidem rei cura vobis Reverendissimis patribus præcipue incumbit. Ac, licet nihil dubitamus, vos pro vestro officio in remp. Christianam, & pietate, provinciam hanc ea prudentia & maturitate gesturos, quam & præsens reipublicæ Christianæ status, & omnium de se expectatio, postulat; ac neque nostræ, neque alterius monitionis, ad eam rem opus esse arbitramur: attamen, ut in mentem venit, nos advocati Ecclesiæ munus & provinciam sustinere, eòque nomine ex veteri majorum instituto in partem hujus solicitudinis vocatos esse; non potuimus, neque certe debuimus, officio nostro deesse, quin huic rei omnium maximæ gravissimæque partes nostras interponeremus. Quod ut eo magis præstare cupiamus, & studium religio-

ligionis nos invitat; & muneris nostri ratio, ac jurandi religio, qua Ecclesiæ Dei, & huic sanctæ sedi, devincti sumus, ad hoc quasi adigunt & impellunt. Proinde vos, Reverendissimos patres, summopere hortamur & obtestamur, huic rei omnem curam & cogitationes impendere; atque, Dei inprimis causa, deposito omni alio humano affectu, in deligendo uno pontifice hoc solum spectare velitis, quicumque tandem, ille talis sit, qui merito Ecclesiæ Dei utilis & commodus censeatur, atque, quoad ejus fieri possit, his donis ornatus sit, quæ in episcopo & pastore maxime requiruntur, & patrum monumentis prodita sunt, eorum præcipue qui prima religionis & fidei nostrę fundamenta in ipsa alma Urbe jecerunt, ac sanguine consecrarunt. Omninoque vos monitos velim, præsentis reipublicæ status rationem habere, qui talis plane est, ut non minor cura religioni instaurandæ adhibenda sit, quam prisci illi patres in illa propaganda jam olim adhibuerunt. In qua re Deo inprimis gratam & acceptam, reipublicæ utilem & necessariam, officio vestro dignam, ac nostræ omnium expectationi consonam rem facietis. Quos recte feliciterque valere maxime opto. Datæ in oppido nostro

nostro Bruxellis, die xx Novembris 1459, Imperii nostri 30, regnorum 33.

Genuenses, Papæ Callisto.

NEmo prope est, Beatissime pater, & Domine nobis colendissime, qui nesciat, quantus terror, & animi consternatio, populos invaserit Pontici maris, tunc, cum, capta Constantinopoli, Machometus, Turcarum Rex, Thraciam, Bosphorum, ita clausisse visus est, ut Pontũ inaccessibilem fecisse putaretur. Nam, cum illic Europam ab Asia angustum dirimat fretum, Rexque in utroque littore immania tormenta disposuisset; claustra iniecisse mari, non sine ratione dictus est: tantusque pavor in omnes, qui mari negotiantur, effusus est, ut annum nemo introrsum penetrare ausus sit. Paravimus autem nos ingenti quidem mercede naves duas, in quibus arma, viri, tela, & reliqua necessaria Capham mittebantur: sed navium magistri, cum pervenere Peram, falsis pollicitationibus decepti, descendentes in urbem, capti & in vincula conjecti sunt; atque ita conatum nostrum perfidia regis irritum fecit. Interim terrestri via frequentes ad nos afferebantur literæ, quibus miserabiles illi populi opem

pem orabant. Horum cum nos pericula lachrymæque flexissent, alias iterum naves, majore stipendio conductas, omnia portantes quæ desiderabantur, Capham penetrare jussimus. Quæ Aprili superiore salvæ eo pervenerunt: tantumque spei trepidis populis injecerunt, ut, qui de deserenda patria consilia sæpius agitaverant, non modo in fiduciam erecti sint, sed alii quoque, invalida oppida relinquentes, Capham migraverint, arbitrantes, ejusmodi auxilia sibi nunquam defutura esse. Verum, cum, redeuntibus navibus ipsis, earum altera, tormentis icta, mox obruta mari sit: certum videtur, civitates illas in priorem desperationem collapsuras esse, nec facile inveniri posse navem, quæ audeat, etiam geminata mercede, tam certo discrimini sese obiicere. Hæc dum cogitamus, Sanctissime pater, facile prævidemus, populos illos, desperata salute, animum abjecturos esse, nisi vel novis auxiliis, vel spe certa, foveantur. Et, ne quis forsitan putet, pro vili plebecula verba fieri; habet Ponticus ille angulus Imperium Trapezuntanum, claris urbibus frequens; habet Capham, non ambitu quidem mœnium, sed populorum multitudine Constantinopoli facile præferendam; habet Soldajam, habet Sim-

bolum,

bolum, haud contemnenda oppida ; habet denique Amaſtram, urbem quondam celebrem, ſed ſanctorum Epiſcoporum fama celebriorem. Præter quos inſuper populos extenditur late ora maritima, quam Hoſtiam vulgo nominamus, quam ſoli incolunt Chriſtiani. Cum igitur, ut perſpicuum eſt, nobiliſſimarum urbium ac maximorum populorum ſalus aperto in diſcrimine verſetur, qui ſine ope Sanctitati veſtræ ſalvi eſſe nequeunt; orandam duximus benignitatem veſtram, velit ad eorum calamitatem animum oculoſque convertere; eamque illis opem ferre, quæ pro rerum ac temporum conditione præberi poteſt. Super quibus omnibus venerabilis ſacrarum literarum profeſſor Deodatus à nobis pridem miſſus ad Beatitudinem veſtram. Si quid opus fuerit, particularius verba faciet. Quem ut audire & exaudire dignetur, eam iterum atque iterum precamur. Cui nos, & noſtra omnia, ſupplices commendamus. Data Gen. 1455, die v Novembris.

Petrus, Dux, & Conſilium, Calliſto, Papæ.

LEgimus, Beatiſſime pater, & Domine nobis colendiſſime, literas Sanctitatis

tis vestræ, XXIII die Maii superioris datas. Legimus item exemplar literarum Reverendissimi Domini Cardinalis Sancti Angeli, quas ex Ungaria XVII die mensis Aprilis misisse videtur. Ex his cognovimus, quanta sit Serenissimo illi Regi spes reposita in classe Sanctitatis vestræ, quamque cupiat ea litora, terrasque Turcarum, mox incursare. Nobis multa cogitantibus verba profecto desunt, quibus studium ardoremque vestræ Sanctitatis ad fidei defensionem digne extollere, satisque laudare valeamus. Quid enim addi posse dicemus tanto animi fervori, qui, erogatis auro, argento, gemmis, se ipsum cupiat pro suo grege in captivitatem dare? Verum, quoniam hæc pia animi vestri conscientia, in Deo requiescens, humanas laudes aspernatur, missa hæc facimus. Quod nos respicit, Sanctissime pater, non est ignotum sapientiæ vestræ, hanc Rempublicam, etiam priusquam Mahometus Constantinopoli potiretur, non exiguum Turcici belli pondus subiisse. Ex eo omni tempore navibus, viris, armis, tritico, urbibus Pontici maris succurrere cœpimus; vixque unquam postea ejusmodi sumptus cessavit. Postquam autem à conspectu vestræ Beatitudinis redierunt legati nostri, cum Rhodus, Chi-

us, Lesbus, aliæque urbes & insulæ, manifestis periculis objectæ viderentur, præter Ponticarum urbium curam; ad has quoque terras consilia convertère necessarium fuit. Itaque naves duas cum viris circiter quingentis, armisque, & instrumentis bellicis, Chium misimus; unam Mytilenas, cum ducentis, & omni telorum armorumque genere: tritici autem tantum conveximus Chium, ut, si vel Rhodus, vel alii vicini populi, esuriant, inde fami eorum succurri possit. Capham autem, & ad alias Ponticas urbes, duas item misimus alias naves, magnam frumentorum vim ferentes: quarum altera omnium maxima, quæ Mediterraneo mari navigarit, fulmine icta, malo & antennis ambustis, facta inutilis est: ingruitque necessitas aliam loco ejus quærere, quæ in Pontum penetret, & onus incensæ non sine novo & gravi sumptu illuc perferat. Hæc quisquis recte cogitare voluerit, licet ingens aliqua & hosti formidabilis classis à nobis comparata non sit, inveniet tamen, nos hoc longo & assiduo bello tot naves, tot viros armasse, tantum pecuniarum profudisse, ut longe minore sumptu prævalida classis parari potuerit. Lætamur, classem Sanctitatis vestræ nunc solvi, & Orientem petere.

Quæ utinam Calendis Maiis, ut fama erat, in Asiam pervenisset. fovisset enim bona spe Christianorum populorum animos. quorum quidam perterriti, abjecta spe Occidentalium præsidiorum, pacem cum rege Turcarum agitare feruntur. Nos, Beatissime pater, quanquam diuturni belli mole defessi, non desinemus tamen terris & insulis, quas nominavimus, opem ferre, quamdiu vires patientur. Et, si reges ac populos Christianos Beatitudo vestra in unum consensum adducet, præclaram aliquam magnificamque expeditionem adversus Turcas parare; annitemur profecto, spei, quam de nobis Sanctitas vestra concepit, respondere; nec promptitudine vel ardore cuipiam cedere conabimur. Qui nos nostraque omnia benignitati vestræ propensius commendamus. Data Gen. die XI Julii, 1456.

Petrus, Dux, & Consilium, Sacræ Regiæ Majestati Angliæ.

ETsi nobilissimum illud regnum Angliæ, Serenissime & præcellentissime Princeps, remotum est admodum ab Imperio Turcarum; arbitramur tamen, non esse ignotum Majestati vestræ, quanto

in periculo verſentur urbes illæ, inſulæque Chriſtianorum, quæ Turcis propiores ſunt. Chius certe, Leſbus, aliæque his vicinæ inſulæ, & Amaſtrata præterea, ac Simbolum, Caphaque, & aliæ Pontici maris civitates, adeo attonitæ & tremefactæ ſunt, ut, niſi præſidiis noſtris ſervarentur, vix in diem uſque præſentem perdurare potuiſſent. Nos, annus jam tertius elabitur, ex quo his populis adverſus Regem Turcarum naves, viros, arma, triticum aſſidue prope ſubminiſtramus, tanto quidem ſumptu, ut defeſſi & exhauſti vix ſpiritum trahamus. Non ignoramus, præclariſsime Princeps, ex iis, quæ rerum geſtarũ ſcriptores prodiderunt, perraro vel nunquã adverſus infideles bella eſſe ſuſcepta, in quibus inclyti quondam Reges Angliæ, viri Chriſtianiſsimi, & divini cultus zelantiſsimi, magnam laborum ac periculorum portionem non ſubierint. Quæ nos movent, Majeſtatem veſtram orare, ut ad reprimendam inſolitam hanc Turcarum ferociam velit jam oculos & cogitationes ſuas convertere: ita quidem, ut Chriſtiani populi, in Oriente ac Septentrione poſiti, tanti Regis auxilia ſentiant, & Rex ipſe Turcarum, apud quem omnes Reges noſtri irriſui ſunt, ſciat, eſſe ſublimitati

mitati vestræ vires, quæ sibi terrori ac formidini esse possint. Cæterum, injecta nobis suspicio est, quosdam tentare, ut cives nostri, Londinii negotiantes, contra jus, fasque, contraque fedus, & colligationem, quæ multis jam annis est cum Majestate vestra, subjiciantur novis gravaminibus: de quibus cum aliquando suscitata lis fuisset, virtute ejus federis libere ab iis absoluti fuere. Non arbitramur, æquissime Princeps, humanitatem vestram expectare à nobis hoc loco preces exaggerari. Nam quo excelsiore loco sublimata est serenitas vestra, eo magis decet promissorum suorum curam habere. Ex quo, ut duorum saltem meminerit, summa sit precum nostrarum. Primum, premi Christianos Turcorum armis; quibus ut quam primum succurratur, æquum est. Alterum, nostros, ut diximus, in reverentiam ejus federis jam dudum absolutos fuisse, quod cum celeberrimæ memoriæ domino quondam parente vestro Henrico, gloriosissimo Rege, contractum est; quod ob memoriam ejus decet Majestatem vestram longe majore studio observare ac tueri. In cujus gloriam sumus omni tempore cupide parati. Data Genuæ, 1456, die VII Aprilis.

Petrus, Dux, & Consilium, Sacræ Regiæ Majestati Angliæ.

SI ad memoriam superiorum temporum animum revocemus, Serenissime & præcellentissime Princeps, & seniores nostros, inclutum illud regnum frequentare solitos, audiamus; fuerunt profecto, in quibus non justitia modo, sed leges insuper, ac mores, omnisque præclara virtus, aulas clarissimorum quondam regum Angliæ inhabitare videbantur: ipsaque urbs regia Lodinium, non tam una civitas, quam veræ libertatis, incorruptæque justitiæ, templum quondam digne vocari merebatur. Quæ dum recogitamus, non miramur modo, sed obstupescimus, cognito nunc impetu, qui superioribus diebus in mercatores nostros, cæterosque Italicos, factus est. Quis enim non miretur, quosdam, licet paucos, ex ea plebe, quæ, mitis hactenus, & quieta, leges ac jura venerari solebat, tanto furore exarsisse, ut more sævientis alicujus belluæ in homines innocentes irruerint, domos eorum refractis portis irruperint, bona diripere non erubuerint, &, mortem minitantes, à vulneribus etiam & sanguine non abstinuerint? Hanc tam barbaram,

baram, tamque inauditam, licet paucorum, insaniam vix nobis persuadere quisquam potuisset, nisi jam adeo per omnes terras vulgata esset, ut testes ultra non desiderentur. Nec ignoramus, præclarissime Princeps, scelera hæc non minus atrocia visa esse Majestati vestræ, quam iis ipsis, qui ea passi sunt. Nam, eo metu cognito, non premisit quempiam suorum ad opprimendum furorem vestra sublimitas, sed ocius advolavit, &, discussa multitudine, quosdam in vincula conjecit, de quorundam capite supplicium sumpsit; de reliquis nondum perlatam esse sententiam, fama est. Quæ in sontes talis animadversio profecto fuit, qualis eum Regem decuit, qui Deum justitiamque respiciat, famamque ac dignitatem suam vitæ anteponat. Nos, ut de nobis ipsi loquamur, quemadmodum, re cognita, plurimum irritaverat iniuriarum magnitudo, quibus indigne nostri affecti fuerant; ita dolorem mitigavit severitas pœnæ, qua in reos Majestas vestra usa est; nec mitigavit tantum, sed fiduciam insuper præbuit, digna his malis remedia mox adhibenda fore, talia quidem, ut bonorum innocentia etiam inter improbos tuta fiat. Exploratum habet vestra Serenitas, mercatores illic nostros ita ne-

gotiari ſolitos, ut magna ab his commoda in alios, & multos quidem, diffundantur. Nec ignorat, non pacem modo nobis eſſe cum ea, ſed fedus quoque, & colligationem, ſanctè à nobis incorrupteque ſervatam, & erga Excell. veſtram, alioſque quondam Reges Angliæ, eam venerationem atque obſervantiam, qua neminem vobis præferendum putamus. Hæc cum ita ſint, oramus Majeſtatem veſtram, eamque iterum iterumque precamur, ut eam ſecuritatem, easque proviſiones adhibeat, per quas ea, quæ indigne direpta è domibus noſtrorum fuere, mox reddantur, & cives noſtri in veſtris regnis procul ab injuria, proculque ab omni terrore ac metu ſecuram vitam degant. Id quoniam ad famam & dignitatem regii nominis pertinet; ſupervacuum duximus, alias ſuper alias exaggerare preces. Quod reliquum eſt, nos, noſtraque omnia, in gloriam ſublimitatis veſtræ parata ſemper deferimus. Data Genuæ, IIII Iunii.

Petrus, Dux, & Conſilium, Sacræ Regiæ Majeſtati Portuſgalliæ.

OBlectaverunt nos, Sereniſſime & præclariſſime Princeps, magnaque ſpe ſimul & voluptate affecerunt literæ Maje-

Majeſtatis veſtræ, pridie Calendas Majas datæ, hodie tamen nobis redditæ. Quibus cognovimus, eam ſtatuiſſe, ſuſceptũ adverſus atrociſſimum Chriſtiani nominis hoſtem Mahometum, Regem Turcarum, bellum pie ac ſtreue juvare. Qui certe ardor veſtræ ſublimitatis eſt hoc admirabilior, & majoribus laudum præconiis extollendus, quo in tam longa navigatione multo plus laboris ac ſumtus ei ſubeundum eſt. Diſcedentibus enim è regno veſtro, quod in extremo prope Europæ poſitum eſt, Thraciamque, & Conſtantinopolim petituris, pars maxima longitudinis terræ habitabilis metienda eſt. Quo fit, ut longe præclarius ſit hoc fidei veſtræ propoſitum, & omni commendationis genere prædicandum. Accedunt, ut literæ pulchre loquuntur, curæ ac labores tuendæ Cæſareæ; quæ in littoribus Mauritaniæ ſita, & infidelibus populis undique cincta, armis ac inſidiis barbarorum peropportuna eſt. Sed has difficultates ac labores contempſiſſe videtur generoſitas animi veſtri: probe ſciens, hanc militiam illi præſtari, cui debemus omnia, per quem ſumus ac ſpiramus; apud quem meritorum præmia, & immenſa ira, perpetua ſunt. Quod autem Excell. veſtra noſſe

cupit, quidnam & nos in id bellum moliamur; quæ, qualiaque paremus; libenter cupiditati vestræ morē gerimus. Nos, quamprimum Mahometus iste Amuratha patri successit, suspectum habere cœpimus ingenium ejus: nam cumque sævus & sanguinis avidus ferebatur, tumque in omnes omnis generis Christianos odium profitebatur. Propter quæ naves, arma, propugnatores ex tunc fidelibus populis in Orientem misimus. Postea vero quam Constantinopoli potitus, reliquas urbes terrore ac formidine complevit, tum demum, velut suscepto bello, necesse fuit, Chium, Lesbum, Capham, Simbolum, Amastram, aliaque oppida Pontici maris, aut præsidia mittere, aut infelices illos populos in exitium corporum & animarum sævissimis hostibus prodere. Itaque quartus annus circumagitur, ex quo naves, viros, arma, tela, triticum, his aliisque urbibus suppeditamus. Qui tam assidui sumptus quamquam nos plurimum exhauserint, cum tamen Reges ac populi Christiani ingentem aliquam expeditionem parare cœperint, annitemur & nos nec dignitati nostræ deesse, nec ad divini cultus amplitudinem inter postremos haberi. Nunc autem neque numerum; neque reliqua

ſatis explicare poſſumus: idque eo minus, quod Sereniſſimus Rex Aragonum fractis indigne induciis nuper cœpit nos mari terraque vexare. Conatus vero veſtros, Excellentiſſime Rex, ut maximi habendi ſunt, ita nos plurimi facimus; eoque pluris, quod plerique Reges, ac Principes, cum viderint, Majeſtatem veſtram in altero prope orbe poſitam tam multa moliri, dedecori ſibi fore ducent, ſi ipſi propinquiores in communiũ Chriſtianorum bello ceſſarent. Si quid autem eſt, aut erit, rerum noſtrarum, quod huic expeditioni veſtræ conducere poſſit, id, quicquid eſt, & nos ipſos, paratos ſemper deferimus in omnem gloriam veſtram. Data Genuæ, die III Septembris, 1456.

Petrus, Dux, & Conſilium, Illuſtriſſimo & præclariſſimo Principi, Domino Philippo, Duci Burgundiæ, Brabantiæ, & Limburgi; Comiti Flandriæ, Artheſiæ Hannoniæ, Holandiæ, Zelandiæ, ac Namurci &c.

DUm recogitamus, Illuſtriſſime & præclariſſime Princeps, quantas, quamque præclaras res geſſerit Excel. veſtra,

veſtra, vel ad divinum cultum, vel ad pietatis opera pertinentes; non ſine ratione confidimus, fore, ut humanitas veſtra, Deum reſpiciens, miſereatur tandem Oliverii Maruffi, civis noſtri. Nam, ſive (quod ignoramus) nihil debeat ſublimitati veſtræ, ſed juſta aliqua indignatio adverſus eum concepta ſit; ſatis pœnarum pro ea culpa pendiſſe videtur: ſive multa debeat Celſitudini veſtræ; (quod credibilius eſt;) quales forent hominum cogitationes, quales rumores, ſi paupertimus hic ſenex in vinculis moreretur? Nec latere arbitramur ſummam prudentiam veſtram, hunc virum ita ſemper deditum in obſequia Excell. veſtræ, cujus multis maximiſque beneficiis creverat, ut omnium Regum ac Principum neminem veſtræ ſublimitati adæquaret, laudeſque veſtras adeo profuſe die ac nocte prædicaret ut liquido apparerent. Hæc cum ita vera ſint, ut omnem dubitationē excludant; orandam duximus humanitatem veſtram, quæ libentius ſibi theſaurizat in cœlis, quam inter tineas & fures, ut, memor divinæ admonitionis, quæ ſuadet, eos dimittere liberos qui confracti ſint, dignetur hujus inopis ſenis ærumnas miſerari, eumque, ſive dignum, ſive indignum, plenæ libertati reſtituere.

Si

Si enim libertate dignus eſt, vinciri non debet: ſi indignus, erit ejus liberatio hoſtia quædam acceptiſſima Deo, cujus intuitu is liberatur qui libertate fuerat indignus. Nos autem, quorum animos calamitas uxoris ac familiæ ſuæ merito torquet, hoc ipſum accipiemus loco ingentis beneficii, cupide ſemper parati in omnem gloriam veſtram. Data Genuæ, 1456, die xx Octobris.

Petrus, Dux, & Conſilium, Sacræ Regiæ Majeſtati Aragonum & utriuſque Siciliæ.

ADmonuerunt nos nuper, Sereniſſime, & præclariſſime Princeps, ex tranſmarinis regionibus ad nos miſſi legati duo Peræ; pavidi adhuc à recordatione periculorum, quæ æſtate ſuperiore ægre devitarunt; pavidiores à novi terrore belli, quod adverſus Conſtantinopolim & Peram Mahometus, Turcarum Dux, in ver proximum ſumma vi molitur. Namque hic præcipitis conſilii juvenis, recenti Imperio ferox, eo cogitationes ſuas, eo conatus omnes obſtinatiſſimo propoſito vertiſſe videtur, ut has, quas diximus, urbes ferro excindat, & Chriſtiani nominis memoriam in tota regio-

ne

ne illa penitus deleat; eo forſitan conſilio, ut, quemadmodum prior Mahometus, direpta Aſia & Africa, inter clariſſimos viros colitur, ita hic ſecundus, armis ſubacta haud ignobili Europæ parte, ingens ſibi nomen ac gloriam comparet. Dumque, implorantibus legatis ipſis, propere ad ſe præſidium mitti, omnia diligentius percunctamur; renunciaverunt nobis, Oratorem ab Imperatore Græcorum ad Majeſtatem veſtram mox eſſe venturum, qui oret, imperio illi, jam ſeneſcenti ac defeſſo, ocius ſuccurri. Nos Imperatoris conſilium & laudavimus ſæpe, & iterum iterūmque laudamus, quod, poſt Romanum pontificem, ſpes omnes ſuas in Majeſtate veſtra collocaverit. Nam quem ſperare potuit Chriſtianorum regum æque velle ac poſſe ſibi adverſus hunc Mahometum opem talem ferre, qualē in ſublimitate veſtra & ſperare & certo ſperare debuit? Ab his enim regibus orrum ducit clariſſima domus veſtra, qui multis jam ſeculis occupantes Beticam Mauros, vi ac ferro domitos, ex iis ſedibus ejecerunt: plurimaſque urbes, & quidem nobiliſſimas, Chriſtiano cultui reſtituentes, vix unquam poſitis armis à perſecutione infidelium quieverunt. Ac ſic, ſuccedente temporum ſerie,

eo parente genita est Majestas vestra, qui, suscepto adversum Granatanum regem bello, multas illi terras, multa parvo tempore oppida eripuit: nec infideles modo populos, Hispaniam incolentes, sed ipsam quoque summotam freto Mauritaniam, velut fulmen quoddam belli, solo nomine plerumque terruit. His accedit, quod vestra sublimitas, mari ac terra latissime imperans, sex, & quidem opulenta regna, in ditione habet, longa pace florentia, nullo hostis incursu, nullis minis exagitata: quorum quædam adeo Græcorum imperio vicina sunt, ut, Cypro excepta, cætera Christianorum regna in eorum comparatione alio prope in orbe posita videantur. Quæ cum ita sint, jure optimo exigere creditur Deus, cujus est, regna dare, atque eripere, ne patiatur Excellentia vestra hanc Christiano nomini maculam inferri, ut Orientale Imperium, totque fideles populi; Occidentalibus auxiliis destituti, calcandi ac dilacerandi pollutis gentibus relinquantur. Nos, quibus solis Peram tueri necesse est, ut precibus etiam salutem illius Imperatoris adjuvemus, Majestatem vestram orandam duximus, ut hæc, quæ dicta sunt, cogitans; velit, cum pro gloria, tumque (quod majus, certiusque

præ-

præmium eſt) pro cauſa Dei, infelicibus populis illis ocius ſuccurrere, neque expectare Reges, in longinquo poſitos, & gravibus præterea bellis inplicitos, dum ſero auxilia moliantur, interim ferro Chriſtianorum Imperium evertatur. Nos autem, ne quisocioſos putet, arma, viros, tela, naves, magna feſtinatione paramus, ut, ſi faverit Deus, illuc præſidia noſtra veris initio perveniant; pro viribus ſemper in omnem gloriam veſtram parati. Genuæ.

Sanctiſſimo ac beatiſſimo Patri, & domino nobis colendiſſimo, Domino Calliſto, divina providentia Sacroſanctæ Romanæ ac univerſalis Eccleſiæ digniſſimo ſummo Pontifici, Petrus Dux, & Conſilium Genuenſium.

QUid rei eſſe dicemus, Beatiſſime pater, & Domine nobis colendiſſime, quod, capta jam biennio ab Rege Turcarum Conſtantinopoli, & nunc perdomita aut vaſtata ea parte Mœſiæ, quam Serviam vocamus, exterritis aut in ditionem redactis omnibus prope Ægei maris inſulis, omnes ſomno ſopiti eſſe videamur? Eſtne hoc negligentia, an cæcitas potius

potius & amentia quædam multorum flagitiorum noſtrorum, mentibus noſtris innata? Accepimus frequenter ex Lesbo, Chio, Rhodo, Cypró, aliisque inſulis literas, quibus certi reddimur, infelicibus illis populis, exitium ſuum oculis aſpicientibus, omnem eſſe ſalutis ſpem in ſubſidiis regum Chriſtianorum repoſitam. Qua ſi deſtituantur, reliquum eſt, ut aut deſperatione enecentur, aut, abnegato Chriſti nomine, Mahometicarum cœno ſpurcitiarum ſeſe immergant. Hæc ſi ætas noſtra ſpectatura eſt, Sanctiſſime Pater; ſi hæc malorum omnium ſuprema in ævum noſtrum eruptura ſunt; quanto ſatius eſſet, non vixiſſe, & ex utero, ut flens ille cecinit, ad tumulum eſſe tranſlatos? Ad hos præcipue queſtus nos nunc movet, quod fama eſt, ejus Regis claſſem, & quidem prævalidam, jam Chium infeſtam perveniſſe. qua ſi potiatur inſula, fruſtra Cypro, aliisque inſulis, ſuccurretur. Ex quibus orare ſtatuimus Sanctitatem veſtram, dignetur primum, ſi quæ in Italia reliquiæ ſunt contentionum, aut bellorum, vel Iacobi Piccinini, aut aliorum, eas utcunque tollere: quod ſupremæ quidem ſapientiæ veſtræ pronum ac facile fuerit. deinde cogitationes, conſilia, totum denique animum ad defenſionem

Fidei vertere: pacatis enim civitatibus ac populis Italiæ, inveniet profecto Beatitudo vestra cætera vel prona, vel non admodum difficilia. In his si, ut confidimus, versentur consilia vestra, præter laudes humanas, quæ virtuti debentur, expectet Sanctitas vestra immortales illas divitias, quæ fideli servo promissæ sunt. Nos denique, & omnia nostra, Benignitati vestræ peculiariter commissa esse, præcipuum votum nobis est. Data Genuæ, XXVI Augusti.

Illustrissimi Duces Mediolani, ad Serenissimum Regem Ferdinandum.

SI justo animo fortunam tuam metitus fuisses, Rex Ferdinande, ad quietem potius quam ad arma consilium deduxisses. Verum, & si bellandi cupiditas prævaluit, saltem justam causam sequi debebas, & in aliud tempus differre, ne, de vindicandi animi libidine dum Italas opes inter se conflictare facis, Turcus, qui legationibus muneribusque solicitatus, ingenti pene exercitu in Epiro consedit, veluti hanc contentionem speculaturus, omnes de Italiæ possessione mox deturbet. Ex eo enim fit, ut tibi, ac cæteris, periculum pares, ingenti dolore tuorum,

quibus publica pax, & gloria tua, ſemper cordi fuerunt. Verum, hac communi temporum atrocitate, privatam ad expoſtulandum tecum dolorem cauſam habemus; ut à quo, ſi quando aliquid gravius incidiſſet, plurimum præſidii expectabamus, ab eo nunc, rupto fœdere, & aſpernato omnis affinitatis jure, laceſſimur. In animum ſiquidem noſtrum deſcendere nunquam potuiſſet, ut tu, quem loco parentis coluimus, nocere nobis ſuſtinuiſſes. Atque, cum jamdiu multa de te deferrentur, moniti ut rebus Genuenſibus caveremus, irritos habuimus omnes nuncios, tanquam falſos & inanes; confirmati ab Oratore tuo, te in fide permanſurum; quia, nulla illata tibi prius injuria, nihil ex te metuendum coniiciebamus. Sed hæc opinio nos fefellit. Nam Proſper Adornus, præſes noſtrorum Genuenſium, ſtudio tuo modo rebellavit. Miſiſti ei Proſpero ſubſidium, triremes tuas, addita pecunia. Ardet itaque nunc ea civitas inteſtina diſcordia per te conflata: & tu: autor hujus mali, ex tua Neapoli quaſi alienum incendium exportare credis. Quod te compulerit, nihil eſt, niſi quod in periculo ſuo Florentinos ſocios noſtros juvamus: quamquam iis ipſis ex federe mutuo tu quoque

que auxilia debes: &, si à nobis minus recte fieri opinaris, minus recte sentis; quoniam, perire, potius, quam fidem fallere, ducimus. Si vero ob periculum nostrum efficere credis, ut subsidia nostra ab Etruria retrahamus; eodem volveris errore. Nam Superum nobis vires præsto futuras non dubitamus, quibus hanc injuriam tuam propulsemus, & socios nostros non deseramus. Quod etiamsi in contrarium cederet in populos nostros; quorum, quam Florentinorum, ruinam fortiori animo laturi sumus: tamen interest inter nos, & fidem tuam, qui ultimo capessis arma in eos, qui ex operibus suis te juverunt. Et pro justa caussa stare semper consuevit Deus. Ille novit, Alfonso Regi, patri tuo, per Philippum Mariam, proavum nostrum, inopi & captivo, libertatem & regnum fuisse restitutum. Ille idem Deus scit, clementia primum sua, deinde Francisci Sfortiæ, avi, & soceri nostri, beneficio, regnare. Hæc tibi obliterari non debebant: quæ si auditu molesta sunt, acceptu quidem fuerunt jucundissima. At meritorum omnium oblitus, cum pupillo & viduæ arma infers, non multum studes gloriæ tuæ; quæ apud omnes nationes interitura est, nisi servas fidem.

Neque

Neque ſatis fortunam agnoſcis. Cujus eſt, in eodem veſtigio nunquam ſtare. Itaque, niſi fallimur, non multo poſt ſeſe aliorſum convertet. De beneficiis quidem tecum certare cupiebamus animo liberali, ut, ſi quando ita occaſio tuliſſet, non exigere avita & vetera auxilia, ſed præſtare nova, parati eſſemus, ad confirmandum Regnum liberis tuis. Contra accidit quam volebamus. Parem itaque dolorem tibi reddere compellimur, quoad movere lacertos poterimus. Mortalis es; & ſuperfuturos, niſi caſus abrumpas, æſtimatione juſta nos putare debes. Quid opum relinquas hæredi tuo in Regno, quod provocaſti, jam nunc potes cogitare. At hoc fortaſſe tanquam alienum judicabis; quaſi longam vitam tibi fata ſpoponderint. Illud certe in præſens reputare debes, quod, rupto per te fœdere, nobis omnia licebunt, quæ te viventem perturbare poſſint: neque te fore quietum ſpera, ubi nos perturbaſti. Perturbaſti enim inclytos quoq; Venetos & Florentinos, quibuſcum nos fœdus habemus. Neq; in quemquam noſtrum inſurgere potes, quin ſimul omnes provoces. Quibus, ſi recte vires tuas conſideras, par neque opibus eris, neque juſtitia. Spiritus vero æquales fortaſſe geres. Utinam! modo

do non temere nunc eos ſumpſeris. Sed nos eo propenſius ad dirumpenda hæc tua ſtudia cogimur, quod arma noſtra laus ſecutura eſt pro injuria propulſata: bellum vero à te ſuſceptum ſequetur infamia; quia fedus & affinitatem ultro ſis averſatus. Itaque, niſi conſilium mutes, cogita, nihil nos prætermiſſuros, ut incendium noſtrum mox regnum quoque tuum apprehendat: cum etiam, ſi id volumus, metuere debeas quos terrores juſtos ſis Genuæ habiturus, ſi quando eam urbem retinere non poſſemus. Sed omnia potius experturi ſumus ut vel integram civitatem recipiamus. Quod ubi non licebit, eam diu conflictatam ad poſtremum iis tradituri ſumus quos ſemper offenſiſſimos habuiſti; ut diſcas, nullius graviores eſſe morſus quam pereuntium, & tandem ſuſcepti conſilii te quoq; pœniteat. Vale. Datum Mediolani, XI Iulii, 1478.

Rex Ferdinandus, Illuſtriſsimo Proſpero Adorno, Gubernatori Genuenſium, & XII Capitaneis populi.

MAgnifici viri, amici chariſſimi, legimus literas veſtras, per Magnificum Simonetum de Belprato nobis redditas,

ditas, ipſumque Belpratum audivimus. Quem cum intra quatriduum remittere ad vos conſtituerimus, pluribus nunc nō utimur. Mittimus in præſentia hanc triremem cum iis rebus, quas, cum iſtuc applicuerit, intelligetis. & ipſum Belpratum cum iis rebus mittemus. ut facile ſingularem noſtram in vos voluntatem & præcipuum ſtudium proſpiciatis. Intelligetisque etiam, quam nobis gratiſſima acciderint quæ publicæ utilitatis civitatis iſtius gratia à vobis acta ſunt, & quantopere eas ob res nos vobis debere judicemus. Satisfaciemus cumulatiſſime ſpei opinionique veſtræ. Interim hortamur, ut concordiæ accuratiſsime ſtudeatis; efficiatisque, ut omnes in officio ac fide permaneant. De ipſo Belprato, fuerunt, quæ ſcripſiſtis nobis, jucundiſsima. Et, ſi ſe, qualem ſcribitis, geſſerit, faciet quod maxime cupiebamus, quodque ei à nobis injunctum fuerat. Bene valete. Data in Caſtello novo Neapolis, die XXVII Auguſti, 1478.

Dux Mediolani, Genuenſibus.

Dilectiſsimi noſtri. Longiori ſane epiſtola nos uti oporteret, ad ea veriſſimis rationibus refellenda, quæ, literis

noſtris

nostris respondentes, in medium adducitis. quibus ostendere nitimini, suscepta merito à vobis fuisse arma. Verum, omissis refutandi argumenta rationibus, consilia convertimus ad id, quod vobis salubrius, istique inclytæ civitati conducturum magis, & quietem restituturum putamus, ac finem facturum gravissimis laboribus, impensis, ac damnis, quibus oppressi estis; de quo certe, ob summam in vos charitatem nostram, plurimum auguramur. Ut igitur rei vestræ bene consuli, & ad eas conditiones deveniri possit, quibus quiescere tandem, & ejusmodi incommodis ac imminentibus vobis periculis liberari valeatis, operæ precium videtur nobis. Vosque iterum atque iterum hortamur, ut pro rebus componendis ad nos Oratores destinetis: qui nos pacis studiosos, ac optimo erga vos animo esse, invenient: facturique sumus quæ non ingrata vobis fore non ambigimus: nec vos unquam eosdem Legatos misisse pœnitebit: quibus per has nostras liberum & amplum salvum conductum esse volumus, tuto & impune accedendi, morandi, & redeundi. Ex Mediolano, XIIII Septembris, 1478.

Rex

Rex Ferdinandus, Reverendiss. & Illustr. Raphaëli Fregosio, Duci, ac Capitaneis Genuensium.

REverendiſsime & Illuſtriſsime Dux, ac magnifici viri, amici cariſsimi. Unum reſtabat, quo effrenis Venetorum dominandi libido palam omnibus foret, ut ſcilicet etiam nobis & regno noſtro bellum inferrent. Sed id nunc contigit, & omnibus in aperto factum eſt. Siquidem (ut arbitramur, vos non ignorare) Veneti ipſi irati, regni noſtri provinciam, quæ Hydruntina vocatur, nuper irrumpentes claſſe, quam ingentem compararunt, Callipolim, quæ ad mare ſita eſt, & nonnulla alia illius provinciæ oppida, per vim occuparunt. Quod hoc tempore illis non admodum difficile fuit, in ea regione præſertim, quæ per ſuperioris Turcici belli incommoda incolis pene denudata eſt. Multaque alia in nos & ſtatum noſtrum iidem hoſtes noſtri omni ſuo ſcelere moliuntur; ut omnibus jam conſtet, eos de ſubigenda ſibi Italia jam diu iniſſe cogitationem. Huic tam effrenatæ cupiditati obviam eſſe eundum, exiſtimantes, robuſtiſſimam equitum & peditum manum illuc quamprimum miſi-

mus, aliosque pene in horas singulas mittimus. Classem & validam & numerosam instruximus; quæ propediem educetur, eo consilio, ut pro libertate Italiæ hostium conatus infringamus, occupata recuperemus, & illatas nobis & federatis nostris injurias pro viribus ulciscamur. Quod, Deo bene juvante, qui justis caussis deesse non solet, ita brevi futurum confidimus, ut, hostes ad pœnitentiam sui consilii compelli posse, non dubitemus. Memores autem antiquæ nostræ benevolentiæ, in mandatis dedimus classis ipsius Præfecto, ut navibus vestris, si in quas inciderit, nihil incommodi, nihilque molestiæ inferat, sed Genuenses omnes omnibus amicitiæ officiis prosequatur. Quæ omnia vobis veteribus amicis nostris inprimis significanda putavimus, ut, quando nemini dubium est, Venetos de occupanda Italia cogitare, ad idque conatus suos omnes dirigere, expergiscamini jam tandem; & una nobiscum in eos, qui vobis, quantum per ipsos licuit, semper sunt adversati, conspiretis, tamquam in communes omnium Italorum hostes; nec prætermittatis occasionem hanc, quæ vobis divinitus oblata est. Quæ si neglecta fuerit, dolebimus non parum Italiæ conditionem.

Sed

Sed nobis nullo pacto deerimus; qui speramus, per hanc terrestrem & maritimam expeditionem rebus nostris, & federatorum nostrorum, ac vestris, optime iri consultum. Data in Castello novo Neapolis, primo die Iunii, 1484.

Leonardus Maruffus, Chii Præfectus, Genuensibus.

VIrtus nobilissimi viri, Guilielmi Henrici, Harlemani Hollandensis, nobis merito suadet, ut de illa pertinentes ejus laudes in obscuro esse non patiamur. Nam à teneris annis bonis artibus & literarum studiis institutus est. Deinde, crescente ætate, rei militari operam dedit: in eaque cum laude ætatem exercuit. Nam, cum ex ultimis Galliarum finibus, ubi in præclara Hollandiæ urbe generosis parentibus ortus est, in Italiam proficisceretur, eo animo, ut in Asiam traiiceret, sepulchrumque Salvatoris nostri & loca sancta inviseret; non deterritus ab eo proposito quod in itinere à latronibus non levi pecunia spoliatus est; primum à Magnifico officio Sancti Georgii Genuensi stipendio conductus in eo bello, quod Genuenses contra Florentinos gessere; deinde, cum

à Turcis nobis urbique periculum instare videretur, cum delecta virorum manu, cui ille præpositus erat, ab Inclyta Rep. Genuensi ad nos missus est: postmodum, adveniente Regis Turcorum classe, cum factum propositum prosequi in animo haberet, pugnandi contra Turcos ardore permotus, profectionem suam remoratus est, donec omnis periculi suspicio abesset. Postea vero quam ea classis in Syriam navigavit, tuti ab hoste, facultatem abeundi Guilielmo concessimus: & ita concessimus, ut, si licuisset, talem virum retinere apud nos maluissemus. Ita à nobis ille cum honore & gratia dimissus est, ad loca sancta profecturus, & honestissimum desiderium suum impleturus. De his omnibus igitur convenire nobis existimamus, palam notitiam facere, ut hujus virtus non ignoretur, & cæteros ejus exemplo ad virtutem accendamus. E Chio, anno 1488, die XVII Iunii.

Iulius Feltrius de Ruvere, Sancti Petri ad vincula S. R. E. Diaconus, Cardinalis Vrbini, &c. Lectoribus harum literarum, Dominis, & amicis, S. in Domino sempiternam.

Cum

Cum nobilis & dilectus nobis in Christo Dominus Augustinus Curio, civis Basiliensis, familiaris noster singulari pietate, probitate, virtute, nobilitate, honestate, doctrina, & singularum atque diversarum rerum peritia prædictus, qui aliquandiu hic apud nos summa pietate & vitæ integritate versatus est, decreverit se ad diversas orbis terrarum regiones conferre, ut mores naturasque hominum varias pernoscat: (quod ad prudentiam comparandam & augendam non parum habet ponderis:) non potuimus ejus consilium non approbare. Cumque cuperemus, ut talis adolescens, tot egregiis virtutibus armatus, ubique locorum nostram erga se benevolentiam cognosceret & ex operis effectu sentiret; idque nullo modo melius quam commemdatitiis literis à nobis effici posse videretur; eo quod absentium animi, multo locorum intervallo distantium, nullis certioribus testibus, quam ipsis literis, ad aliquem amplectendum moveri soleant: Omnes & singulos Principes, & Dominos; tam Ecclesiasticos, quam seculares; nec non Comites armorum, atque belli Duces; & illorum loca, officia, vel vices gerentes; & universaliter atque singulatim omnes, cujuscumque status, & con-

ditionis, vel gradus, quacunque, Ecclesiastica, vel alia dignitate clareant, ad quos hæ literæ pervenerint, rogandosq; duximus, & rogamus, ut præfatum D. Augustinum, ad nostræ contemplationis intuitum, iis honoribus, favoribus & gratiis prosequantur & accipiant, quibus homines nobis charissimos prosequerentur, & acciperent; eique per eorum terras & loca, de salvo conductu, & itineris securitate, aliisque rebus necessariis, vel profuturis, provideant: significantes & indicantes, id nobis tam gratum fore, quam quód gratissimum; nosque ad gratiarum actiones, iuxta relata, & ad debita rependia, obligantes. Datum Fori Sempronii, die XI Iunii, 1558.

Iulius Card. Urbin.
Franciscus Strozza,
secr. de mandato.

Universis ac singulis, Illustribus, Magnificis, Nobilibus, Strenuis, Prudentibus, Doctissimis viris: Principibus, ac dominis, & rerumpublicarū Rectoribus; necnon eorundem Vicariis, Præfectis, Gubernatoribus, atque alia officia gerentibus: ad quos præsentes literæ pervenerint: Nos Franciscus Oberriedt, Consul,

Consul, ac Senatus urbis Basiliensis, salutem à Domino precamur, cum prompta bene merendi voluntate.

SIgnificatum est nobis per virum excellentem & Magnificum nostræ universitatis & Academiæ in hac urbe Rectorem, & Cælium Secundum Curionem, virum præstantissimum, quo pacto ante annos aliquot Honestus & ingenuus Augustinus Curio, legitimus dicti Cælii Secundi Curionis filius, cum ad alias nationes, tum maxime in Italiam, peregrinatione instituta profecturus sit, quo suorum studiorum & bonarum artium cursum, quem dudum hic cœperat, bene ac feliciter absolveret. Verum quoniam peregrinanti, atque apud varias ac diversas nationes habitanti, varia quoque pericula atque impedimenta obiici atque occurrere interdum solent: Orarunt iidem clarissimi ac nobis charissimi viri, ut dictum Augustinum Curionem, nostra seria ac benevola commendatione munire dignaremur: nihil dubitantes, eum apud omnes chariorem futurum, atque à periculis & impedimentis tutiorem. Nos igitur, Consul, ac Senatus reipub. Basiliensis, nobiscum perpendentes, quam præclare jam multos annos D. Cœlius Secundus

cundus Curio, non ſolum in univerſitate noſtra bonas artes magna cum laude ordinarie profeſſus ſit, verum etiam, ut bonum civem decet, ſe erga cunctos cum ſua familia universa, vitæ innocentia, morumque probitate, geſſerit: ideo ipſorum petitioni æquiſſimæ libenter annuimus, parati, ipſis & ſuis in longe gravioribus rebus adeſſe & gratificari. Quamobrem quam maxime ſerio poſſumus, rogamus Illuſtriſſimos Principes, magnificos Dominos, & quicunque horum vices gerunt, ut dictum Auguſtinum Curionem, Cælii ſecundi Curionis Civis noſtri dilecti filium, noſtra cauſa commendatum habere, benigne ſuſcipere, ei favere, & ſua auctoritate ac præſidio adeſſe velint, faveant, & adſint: atque in primis ea benevolentia & gratia proſequantur & accipiant, ut tuto ac ſine periculo, ac detrimento, & moleſtia, ei aditus, tranſitus, reditus, atque commorandi facultas in omnibus ſuarum juriſdictionum locis, oppidis, & civitatibus, benigne concedatur ac permittatur. Quod quidem quia ſperamus, vos, quæ veſtra æquitas & clementia eſt, eſſe noſtra cauſa facturos: pollicemur & nos viciſſim, his liberalibus officiis cognitis, noſtram operam; atque erga veſtras Illuſtriſsimas ſublimita-

tes

tes ac dominationes, nec non & vestros homines, gratos nos ac benevolos semper fore. In quorum omnium inviolatam fidem præsentes literas secreto nostræ urbis sigillo consignavimus. Datum Basiliæ, anno Nativitatis Filii Dei 1562, die xx Septembris.

Reverendissimo Patri, Domino Ludovico, Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinali, Camerarioque sedis Apostolicæ, Laurentius Valla S. P. D.

CUpienti mihi post annos quatuordecim reverti in patriam, & matrem, sororemque, ac cæteros propinquos, revisere, suadebant amici, ut literas commendatitias ab Rege Alfonso, cujus octavum jam annum secretarius sum, impetrarem, cum ad alios complureis Romanæ curiæ Senatores, tum vero ad ipsum Principem senatus summum Pontificem; quarum literarum præsidio istuc venire, & istic agere, tuto possem. Mihi autem alia ratio ineunda visa est: voluique, non per alium, sed per me; non ad alios, sed ad te, de rebus meis scribi. Nam neque caussam meam alius efficacius aget, quam ego, &, cum te alloquor,

totum ſenatum cum ipſo ſenatus Principe alloqui videor. Tu enim, ſicut ab illo ſecundus es, tum virtute, tum poteſtate; ita in hoc negotio primus. Quoniam, quicquid tu agendum putaveris, id ille ratum habebit. Sed, priuſquam me purgem; dicam pauca de iis quæ ad conciliandam benevolentiam tuam pertinent. Cum dico tuam, Papæ dico; quem, ut iterum dixi, alloquor, cum te alloquor. Ego Eugenium, ante Papatum, dilexi atque amavi adhuc adoleſcentulus, cum eidem præceptori Græcarum literarum uterq;operam daremus.Ego paullo poſt, ab avunculo meo Nicolao Tartarino deductus ad eum, majore charitate proſecutus ſum, cum opuſculum meum magnopere laudaſſet. Vellem creationi ſuæ affuiſſem: ſed eo tempore Papiæ eram. Ille tamen, poſtulante ſororis meæ marito, abſenti mihi duo beneficia contulit. Ipſe quoque affinis meus, quod Papæ plurimis annis contubernalis fuiſſet, erat aliqua occaſio, ut jam Eugenium Papam peculiariter, non charitate modo, ſed etiam tota pietate, complecterer. Hæ ſunt cauſſæ quare minime ego peroſus eum fuiſſe videri debeam, ſed dilexiſſe, amaſſe, obſervaſſe: quod ita fuiſſe, res ipſa declarat ac loquitur. Multi alii ultro citroque diſcur-

discurrunt, ut, quod hinc obtinere non poterant, ab hostibus impetrarent. Multi scripsere in vos, etsi in scribendo non satis poterant. Ego neque illuc me contuli, cum multi non parva mihi pollicerentur; neque adversus Papam scripsi, cum in scribendo atque in omni doctrina tantum possem, quantum, ut apertissime dicam, quivis unus potuit illorum, qui Basiliæ aut sunt aut fuerunt. At, cur de Constantini donatione composui, hoc est quod purgare habeam, ut quod nonnulli obtrectant mihi, & quasi crimen intendunt. Id ego tantum abest ut malevolentia fecerim, ut summopere optassem, sub alio Pontifice necesse mihi fuisse id facere, non sub Eugenio. Neque vero attinet hoc tempore libelli mei caussam defendere, nisi Gamalielis verbis. Si est ex hominibus consilium hoc, aut opus, dissolvetur: Sin autem ex Deo, non poteritis dissolvere. Opus meum conditum editumque est: quod emendare, aut supprimere, nec possem, si deberem; nec deberem, si possem, Ipsa rei veritas se tuebitur, aut ipsa falsitas se coarguet. Alii de illo judices arbitrique jam sunt, non ego. Si male locutus sum, testimonium perhibebunt de malo: sin bene, non cædent me verbis æqui judices.

Sed

Sed opus illud in ſua, quæſo, cauſſa quieſcere ſinamus. Hoc tantum conſideres velim, me non odio Papæ adductum, ſed veritatis, ſed religionis, ſed cujuſdam & famæ gratia motum; ut, quod nemo ſciret, id ego ſciſſe ſolus viderer. Multum etiam nocere potuiſſem, ſi alieno animo fuiſſem in rebus quæ mentem animamque magis ſollicitant. Nam, quod feci, hoc non modo ad pudorem præſentium, ſed mortuorum etiam ac futurorum pertinet. Qui enim nemini parcit, nullum lædit. Verum cum non minus prodeſſe in poſterum poſſim; quantum uno libello offendi? Per ego te ſuperiorum temporum meam in ſummum Pontificem benevolentiam pietatemque, id, quod cum per ſe facile, cum vero tuæ virtuti facillimum, obſecro; non beneficium, non munus, non gratiam, non veniam; ſed, ut ſimilis tibi ſis; ut, quod ſemper feciſti, facias; ut de animo erga me tuo ſummique Pontificis aliter ac ſentis non reſcribas; etiamſi, me tibi odio eſſe, nec licere mihi in patriam redire, dicas; quod (abſit ut dicas) tamen, ſi dixeris, beneficii loco numerabo; & quidem maxime vereor. Parce, quæſo, ſi dico, me vereri: periculum me cogit, aliter, ac volo, loqui. vereor ne forte des fidem mihi,

hi, tuto me venire posse; ut præsentem commodius ulciscaris. An parum tibi videtur, ob tantulam noxam me exilium pati? an ulterior tibi ultio quærenda est? Quod si miserationis respectus te tangit, orant pro me omnes propinqui mei, qui istic sunt, cupidi me recuperandi. Si respectus vitæ; innocentia mea te rogat. Si amor gratificandi; tua te bonitas obsecrat. Si studium clientes obnoxios tibi comparandi; affirmo tibi, non in postremis Laurentium, tibi præsentem officio, diligentia, observantia, esse, comperies. Quare ne pluribus verbis te obtundam, finem scribendi facio; avidus cognoscendi, quid de me sentias; jubeasque venire, nec ne. Hoc si feceris, voto meo satisfeceris aliqua parte: omnino autem; si jusseris ut veniam. Et, postquam venero, noli dicere, O Deus! Vale. XIII Kal. Decembris, Neapoli.

Laurentius Valla, Blondo suo, Secretario Apostolico, Salutem.

LIteras tuas facundissime scriptas Rex legit. sed interventu Principis cujusdam non perlegit. Cum præsertim inter legendum interrogaret aliqua, ut fit, ex ipsa materia tuarum literarum incidentia.

tia. Quorum primum fuit, ubinam essent octo libri, quos ad se mittere scriberes. Cupiebat enim videre, tum propter alias historias, tum propter eas, quæ ad eum pertinent. Eos ego opinabar olim jam in manus ejus pervenisse. Qua de re miratus admodum sum, quomodo factum sit, ut aut scripseris mittere, aut, quod non mitteres, an non pervenerint, si miseras. Illos ergo scias expeti atque exigi ab eo ipso cui promisisti. Vides ut res in contrarium recidit. Tu ab rege historias exigebas, ille abs te potius flagitavit. Dabis igitur operam, ut aviditatem Principis, quam incitasti, sitientemque effecisti, suavitate tuarum historiarum saties. Quid autem de historiis, quas postulabas? Ille nullas hic alias habet, nisi eas quæ lingua Hispana à rege quodam Alphonso conscriptæ sunt, & quidem earum rerum de quibus Latini scripti libri non sunt. Nam, quod ad recentes pertinet, Gaspar, ejus medicus, in commentarios retulit pene res ab illo gestas, sed ea accuratione, (ut de stylo ipso taceam) nequis prudens scriptor aliquid ad fidem veritatis illinc mutuari possit. Mandaverat autem mihi jam pridem Rex historias suas scribendas, repetitis altius principiis jam inde ab infan-
tia.

tia ejus. Quæ, quia non habui à quibus plane docerer, malui non attingere, quam fidem historię obliviosorum quorundam senum memoriæ credere. Tu, si vales hujus medici scripta cognoscere, plusquã te medicum esse oportebit, ut de ægroto corpore historiarum tuas historias sanas efficias. Itaque, mi Blonde, omnis tua in te reposita est spes. Si quid autem librorum ad hanc rem spectantium Rex aut hic aut potius in Hispania habet, mittito tu historias tuas quemadmodum pollicitus es. sic enim reddes eum ad id, quod petis, alacriorẽ: atque in te promptiorem. Optime quidem de te sentit, tum quod eruditissimus es, tum quod sibi deditissimus. Mihi crede, nihil avidius libentiusque leget, quam si quid de se honorificum scripsisti. Quod si viderit, perpetuo eum tibi beneficio obstrinxeris: habebitque tibi singularem gratiam; sperans etiam, cætera, quæ nondũ mandata sunt litteris, gesta sua per te memoriæ prodi. Mitte igitur quod promisisti, ut regem & me lætitia impleas. Vale. Idibus Ianuariis. Neapoli.

Reverendissimo Patri, Domino Gerardo, Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinali, Laurentius Valla S. P. D.

SI, te Romæ agere, prius quam hesterno die accepissem, non hodie primum ad te literas darem. Sed cum Lampugrinus noster, vir & nobilitate & literis & gravitate insignis, dum una essemus, in patria esse dixisset, perseveravi in ea opinione quasi adhuc abesses à summo pontifice. Hunc errorem à me heri literæ affinis mei Ambrosii Dardani excusserunt. Quibus, ut causam meam tibi committerem, admonebat. Ut nesciam, an plus ex illis gaudii, ob spem tui, contraxerim; an pudoris, quod parum videor functus officio erga te, nullis literis ad te scriptis, qui tantulo intervallo loci hinc discretus esses; Cujus vetus familiaris, & abs te nonnullis beneficiis auctus, fuissem, præsertim post istam, ad quam ascendisti, dignitatem. Sed superiorum temporum excusationem in aliam epistolam differamus. Quod autem ad te non scripserim postea quam Roma venisti, culpam hanc, si culpa dicenda est, ignorationi rerum remittas: hanc qualemcumque excusationem, quæ tua mansuetudo est, facile

facile accipies. Itaque ab istis suavissimis moribus, clementiaque vera, postulo, ut me non aliter audias, quam si ad te cito, si frequenter, si officiosius scripsissem. Caussam meam, ut opinor, nosti. De opere, inquā, Constantinianæ donationis. Ob quod multis seculis apostolicæ sedis senatoribus invisus sum, & reus agor, imo peragor, ab iniquis meis atque invidis. Nam, ipse de me fateor, ac me quoque accuso, quod nec hominibus nec diis pepercisse videar; sicut de Luciano Lactantius ait, Non deest volentibus carpendi materia. Accessit huc novissimum opus, quo vivos non modo, sed & defunctos exagitasse reprehendor, & à quibusdam ob id terror mihi proponitur. Quam ego reprehensionem terroremque, nisi matris causa, quæ istic est pro meo amore, nihili facerem; nec ad te propterea scriberem, aut cuiquam supplicarem; contentus animi conscientia; inventionibusq; felix, ac generosa quid sentiam dicendi libertate me pascens. Sed pietas matris me ad se revocat, & quasi ventus quidam adversus alio vela flectere ac pene retrorsum cogit. Eam nunc visendi & amor & ratio mihi necessitatem imponit, ut amborum, & ipsius & meo, desiderio satisfaciam: fortasse emendatu-

rus

rus præſens quod abſenti emendare diffi-
cile eſt. Huic rei conficiendæ deeſt facul-
tas illa, quam ſalvi conductum vulgo
vocant. Ad quam pro me obtinendam, ut
Ambroſius noſter perſcripſit, quod alio-
quin ipſe intelligebam, nemo te magis
idoneus eſt, tum propter eximiam gravi-
tatem, tum propter ſingularem ſapien-
tiam. Supereſt igitur, ut, quemadmodum
potes, ita & velis. Quid igitur rogem te,
amicus amicum, cliens patronum, litera-
tus literatiſſimum, juſta ac pia petens
hominem juſtiſſimum, piiſſimumque?
Ita me deus, uti videor (mihi crede) diffi-
dere naturæ, virtuti, moribus ac literis
tuis, ſi te pluribus rogem. Rogat te ita-
que, non Laurentius, ſed muſæ, ſed bonæ
artes, ſed probitas, ſed ſapientia, ſed vir-
tutes: quæ ut in iſto pectore, tanquam
ſacrario, ſemper habitaverunt, habitant-
que, ita à Laurentio, quaſi procul ac lon-
go intervallo, adorantur & extrema li-
nea amantur. Has ſi audies, facultatem
illam pro me impetrandam curabis, niſi
rationem hanc non ineundam mihi, aut
aliam potius ineundã, exiſtimes. Quam,
tuæ probitatis intereſt, aut per temet, aut
alium certe, me, ſive meo loco levirum
meum, literis edocere. Hoc ſi feceris, ut
ſpero, & opto, non me demereberis,
(nam

(nam olim demeruisti,) sed ex tuo, ut inquit Plautus, tuissimum feceris. Mitto ad te epistolam, quam nuper ad amicum misi: ut sciam quid de mea sententia sentias. Si istuc veniam, feram XVI libros Homeri prosa translatos. Itemque octo libros super Novum Testamentum. Præterea elegantias meas, cum compendiariis glossis, ipso Opere pene utilioribus. Ad quod agendum & honeste & vere adductus sum. Vale. XII Kal. Februarii, Neapoli.

Ferdinandus, Alphonso, Regi Aragonum, Patri, S.

QUod unum semper optavi, Rex triumphator, ac mi pater, ut pro summo Pontifice ac matre Ecclesia contra ipsius hostes pugnare posses, & virtutem tuam ostendere, id plane Dei numine consecutus es. Effecistique brevi, quod nemo alius majori tempore, pluribus copiis, gravioribus laboribus, potuisset. Desperata enim jam erat Marchia summo Pontifici: ad quam recuperandam nec vis Ecclesiæ, nec Papalis auctoritas, nec ulla alia potentia suppetebat: eam tu tamen scientia rei militaris, tum admiratione victoriarum, nec non fama virtutum, rece-

recepisti; ereptamque tyranno, summo pontifici reddidisti. Qua gloria nulla est nec novorum nec veterum principum major. Itaque & mihi videris solus tu Hannibalem atque Hasdrubalem superavisse. Siquidem prius, expulso ex hac parte Italiæ hoste tuo, certe Hannibalem expuleras. nam, ut ille multis commoratus annis, ita hostis tuus hinc exire coactus est. Nunc alter hostis, qui superat, ex eadem regione abs te fugatus est, ex qua Hasdrubal cum suo exercitu fuit ejectus atque vi extractus. Quare, ut iterum dicam, tu unus Hannibalis & Hasdrubalis victor es. Ex quibus rebus licet ego summam præter omnes, te excepto, voluptatem capiam, ut debeo: tamen summopere optarem, ut me participem hujus gloriæ faceres, sicut fecisti & regni. Forem enim, mi pater, tuæ gloriæ particeps, si tecum militarem, si laboris aliquid, imo voluptatis in re bellica sentirem. Hoc namque modo aliqua pars laudis & victoriæ ad me redundaret. Eo quidem magis, summe rex, & optime pater, quod mihi discenda est scientia rei militaris, sine qua nullus rex, qualem tua benignitas me futurum esse vult, vere rex dici potest. Hanc scientiam sub quo Imperatore melius discere queo, quam sub
te

te ſummo Imperatore? aut quo tempore melius, quam ineunte ætate? Quamquam, optime pater, non ſolum mea cauſſa hoc flagito, ſed etiam tua; videlicet, ut poſſim pro te nonnunquam in rebus levioribus ſubire labores, gerere negotia, ſuſcipere curas. Quamobrem, ſumme rex, ac ſacroſancte pater, ut mature poſſis ex me aliquem fructum capere, te quæſo ut velis mature mihi procurationem rei militaris injungere. Quod ſi facies, ut opto & ſpero, maturius ſpe tua, prout confido, ex me gaudium fructumque recipies. Vale.

Laurentius Valla, Guarino Veronenſi ſalutem.

LIteras equidem libenter, filium vero tuum libentius vidi. Nihil illo vel totius habitu corporis elegantius, vel ſermone eruditius, vel moribus liberalius. Vera Guarinia progenies: quippe & paterni corporis decorem, venuſtatis pariter & dignitatis plenum reddit; & præceptorem eloquentia ac ſapientia refert; licet non modo te præceptorem, ſed & patrem, à quo multa traducuntur in filios, exhibet. ut in te illud Virgilianum decentiſſime cadat: O felix nati virtute bo-

niſque,

nisque. Quod si cæteri filii, quorum magnus tibi proventus est, vestigia patris imitabuntur, nec Metellus quidem ille felix te felicior fuisse dicetur. Hunc ego filii loco accipio, amplectorque, tum suo ipsius, tum paterno merito. Apud Regem vero nostrum etsi per se est commendatus, tamen commendatiorem facere laboravimus. Hæc hactenus. Quandam orationem Plinii, non dico eloquentem, sed admirabili eloquentia, haberi aiunt: eam si tu vidisti, velim, per literas me certiorem facias. Est autem de laudibus Nervæ apud ipsum Nervam. De qua ipse Plinius meminit prima epistola: ubi ait, se imitatum esse Calvum, quasi Latinum Demosthenem. Tametsi miror, quod tota sit in contentione dicendi, ut ille testatur, in laudibus si tota versatur. Eam si penes te habes, ad meque mittes, mittam ego tibi vicissim meam orationem; quæ etiam ipsa prope tota in contentione versatur de falso credita & ementita donatione Constantini. Dices; Pacisci mecum vis. Minime. sed, nisi orationem meam non videris, mittendam esse non puto tibi. Rescribes igitur, an Pliniana Laurentianaque oratio in manus tuas venerit. Si utraque, tu Plinianam ad me mittes. Si neutra, ego ad te meam Laurentia-

rentianam mittam. Si Laurentiana, neuter ad alterum aliquam orationem mittet. Sed quid versutiis tecum ago, homine probissimo? Vale. & me ama.

Laurentius Valla, Aurispæ suo salutem.

REddidit mihi literas tuas vir egregius, tuique observantissimus, Augustinus, Marchionis legatus, plenas amoris, officii, suavitatis. quid dicam? eloquentiæ: cum nullas unquam accuratius scriptas ad me dedisse videare. cujus rei caussa extitit, vel quod ocio pinguiore abundas, vel quod te defendere pariter & me subaccusare necesse putasti. defendis te, tanquam ego, ut tuis verbis utar, aut minus diligentem, aut parum officiosum, te fuisse existimem, quod tam diu ad me scribere, atque adeo scriptitare, intermiseris. rursus subaccusas me, quod antea quidē perraro, postea vero nihil prorsus literarum dederim, immo ne scribenti quidem tibi responderim. unde tum adductus es ad tacendum, nolens sæpius compellare non respondentem. Ego, mi Aurispa, vir optime ac suavissime, priusquam negligentiam meam, &, ut tu videri vis, duritiam mentis, atque barbariem, purgem, quæso ne me ita impoten-

ti ac

ti ac ruſtico exiſtimes animo, ut, quod ipſe crimen admittam, vel negligentiæ, vel ſpreti officii, id alteri objiciam, &, cum in eodem genere gravius in te peccem, quam tu in me, tibi ſuccenſeam, cum tu potius mihi ſuccenſere deberes. Quid ſi tu nihil peccaſti, quid ſi diligens in ſcribendo, quid ſi officioſus fuiſti; viciſſimque me nonnunquam accuſaſti, quod parum amici officio in ſcribendo fungar? Poteſt in me iſtud, quod objicis, cadere, niſi ut à me ſenſum hominis extirpatum exiſtimes? Quid ergo? negligens antehac fui, nec reſpondi tibi ſcribenti? Equidem affirmare auſim, non pauciores me ad te dediſſe, quam abs te accepiſſe literas; fortaſſe plures. Tu quidem ſcripſiſti; ſed nec tuæ ad me, nec meæ ad te, perlatæ ſunt omnes epiſtolæ. Poſtquam vero Florentia ſummus Pontifex migravit in dextrum, tu à lævo Romam, quo interim loco fuiſti, ubinam ſubſediſſes, ignorabam. Scripſique nonnunquam ad eundem levirum, ut, ubi ageres, certiorem me faceret. A quo nunquam certior fieri potui: primæque tuæ literæ me hoc edocuerunt, ſollicitudineque animi levarunt. Quid enim mihi jucundius, quam te, ſi non coram, ſaltem literis & audire & alloqui? Quod ſi Romam Februario

bruario proximo, ut ais, venies, ego ad te visendum advolabo. Feram & Elegantias meas cum titulis, & in marginibus compendio comprehensas omnes quæ in Opere ipso disputantur; signantes rem propemodum non minus utilem quam ipsum Opus, licet nihil aliud sint quam Opus ipsum. Non id eo tamen, quod cum illis sentiam, qui, potuisse res illas brevius à me tractari, contendunt, ut ais; quos tu per invidiam hoc dicere confirmas. Nam brevius quam longius, si in alteram partem erratum est, à me illæ tractatæ sunt. Veluti circa finem tertii capituli de comparativis. Nam hoc exemplum posterius addidi. Cicero pro Ligario, Quotus enim quisque istud fecisset, idem nullus vel rarus. Ovidius de arte, Forma Dei munus; forma quota quæque superbit. Idem Cic., Nulla vel rara sequitur; non venit in mentem &c. Et duo triave alia addidi, cũ nihil detraxerim. Addã fortassis septimum librum. Nam scripsi de notis Antonii Raudensis, qui grande Opus de imitatione composuit. Et scripsi: tum à nostro Rege sollicitatus, ut subnotarem quæ mala præcepta crederem: tum à Iohanne Aretino rogatus, qui eisdem diebus de Opere ipso me consuluit: tum ut contumeliam, quam ille mihi faciebat,

in ipſum refunderem; ſiquidem elegantiam quandam meam, non apud me lectam, ſed in Lombardia ab auditoribus meis auditam, petulanter neſcio magis an ſtulte exagitat; licet non nominatim; dedit enim hoc amicitiæ noſtræ; nam eſt mihi vetus familiaris. Hunc vel ad te librum mittam, vel feram: conſultaboque tecum, cui ſex ſeu ſeptem elegantiarum libros dedicare debeamus. Adhuc namque ſine viro & ſine tutore errant, tanquam inſulæ illæ, quas poſtea Apollo revinxit invicem, immotaſque coli dedit, ut Virgilius inquit. Feram ad te præterea ſedecim Iliados libros à me proſa oratione traductos: quos niſi judicio tuo ſubiiciam, in manus aliorum tradere non audeo. Præterea libros octo de collatione novi teſtamenti inter Græcum fontem Latinumque rivum: Opus non magni ingenii, licet majus parvitate doctrinæ meæ in Græcis literis; tuo tamen præſidio ac quaſi numine, qui velut Deus es quidem Græcarum literarum, quicquid in me deeſt, ſupplebitur tua auctoritate. Si modo auctor eris, inſcribetur alicui Eccleſiaſticorum, quos hoc munus proprie decet. Quid multis? Ne quid in te peccaſſe videar, quem patris loco mihi colendum duco, me meaque tuo arbitrio do, dicoque.

que. Jube quid de me, quid de operibus meis fieri velis. Nihil eſt quod ego te jubente facere recuſem, tum quia toto te pectore amplector, tum quia impietatis crimen mihi incurrere videor, ſi quid officii in te prætermiſero. Quare noli, quæſo, idcirco negligentiam ſcribendi obiicere, ut probes, me parum in amore reſpondere. Nam ne Iohanni quidem Aretino, qui fratris amantiſſimi apud me locum obtinet, jam anno circumacto literas dedi. Cur ita factum ſit, noli quærere. Sic habeto, duos Iohannes, alterum patrem, alterum fratrem, me habere, ad quos jam anno vertente ſcribere non potui; ad quos viſendos etiam ultra Oceanum, quo Ulyſſes apud Homerum ſe contulit, ire poſſem. Vale igitur: & frequentes à me literas expecta: aut, ſi non pervenient, (quod non puto,) nihil vel alienati vel ſeneſcentis mei in te amoris indicii exiſtimato. Vale. Pridie Kalend. Ianuarias. Neapoli. Orationem meam de donatione Conſtantini, qua nihil magis oratorium ſcripſi, ſane longam, reſcribe, an videris; habiturus à me eam, niſi vidiſti. Mandata tua peregi diligenter. Quintilianum me accepiſſe, olim ſcripſi.

Alphonso, Hispaniæ & Italiæ Regi, Laurentius Valla Salutem.

ETsi propediem visurus auditurusque hominem es, de quo ad te constitui scribere, eadem pro tua incredibili sapientia de præsente judicaturum: tamen faciendum putavi, ut de absente jam scribam; ferre non sustinens, quin tibi aut judicium animi, si forte hoc scire vis, testificer, aut ob hunc virum Hispani nominis gloriam gratuler. Nam, ut ex tuis regiis laudibus, splendidissimisque virtutibus, omnis Hispania gloriatur: ita de hoc homine, quantum ex privata persona, & literariæ, non castrensis, militiæ cultore, fas est, gloriari potest: tuque in primis, qui & bonorum & eruditorum amantissimus es: eo quidem magis, quod Senecæ, Lucanique, quos tu summo, ut debes, in honore habes, est conterraneus concivisque, &, quod plurimum facias, Senecæ seniori, nescio an corpore, certe memoria atque ingenio, simillimus: ut, si Pythagoram audire vellemus, putari posset anima Senecæ in hoc esse homine renata. Etenim ille in Declamationum procemio refert, quod pene incredibile hactenus, nunc recens istius fides credi-

credibile facit, ſolitum ſe eſſe mille verſus ſemel auditos continuo referre, &, ut à quoque acceperat, (nam à ſingulis hominibus ſinguli verſus dicebantur,) ſuum cuique reddere. Idem in duplicato numero ait feciſſe Portium Latronem, qui fuit idem Cordubenſis ac condiſcipulus ſuus. Sed profecto non tantopere illi ſuo tempore admirabiles extiterunt, quantum hic noſtra ætate. Tametſi non omnia me experiri permiſit anguſtia temporis. Siquidem tribus diebus homine uſus ſum, & mecum & cum aliis compluribus diſputante; & ipſe talia ſe quoque facturum pollicetur. Verum de eo, quod expertus ſum, ſive quæ repetit ex diſputatore modo audita, ſive ea quæ in theſauro quodam atque in ærario lecta collocavit, nihil cognovi mirabilius. Quantacunque alloquaris oratione hominem, ipſe eam omnem, vel ad literam, vel ad ſenſum, ſi minus aperte ab altero prolata eſt, repetit, & quidem celerius, expreſſius, doctius, ut eum magis ſua credas quam aliena proferre. Quidquid ab adverſario dudum eſt dictum, quicquid eodem die, quicquid pridie, quicquid nuper, id omne ſic tenet, ut eum nulla ſententia, nullum & verbum effugiat. Adeo multum periculi eſt, ac ſummopere ca-

vendum, ne quid calore diſputandi, aut curſu orationis, aut multitudine rationum, aut altercandi mora, tibi excidat quod non plane cum cæteris tuis dictis conſtet atque conſentiat. Protenus enim ille inconſtantiæ tuæ te admonet, & loqui contraria aut inter ſe repugnantia oſtendit. Quamquam non deeſt in diſputationibus calliditas mira, atque ſolertia; quin etiam in luctando, ut ſic dicam, robuſtiſſimus eſt: tamen omnes, ut ajunt, palæſtræ numeros ac flexus adhibet, ut eodem momento, & viribus premat, & arte eludat: Simulque pede, & genu, manu, latere, decertat. Et hæc quidem extomporalia. Quid autem illa, ſtudio ac lectione comparata præter ea? de quibus judicare non poſſum. Hebræam dico, Punicam, Chaldaicam linguam. Quæ ita multa ſunt, & quaſi flumine quodam abundantiſſimo pervehuntur, ut mihi miraculum ſubeat ac ſtupor, audienti tantam omnium diſciplinarum, immo omnium auctorum & omnium librorũ, repetitionem. Nihil in Grammatica eſt, nihil in Dialecticis, nihil in Phyſicis, nihil in Metaphyſicis, nihil in Moralibus, nihil in Geometria, nihil in Aſtronomicis, nihil in Medicinis, nihil in Muſica, nihil in Theologia, nihil denique in Jure,

te, quod ignoret. Ignoret dico? immo quod non habeat in promptu, memoriterque reddat, ac pene decantet. Ita nusquam in proferendo hæsitat, ita fluit, ita abundat, ut prius dubitare adversarius desinat & repugnare, quam ille fidem aliam super aliam facere. Eo loquente omnes ita stupent, atque ab eo dependent, ut inquit de Didone Virgilius, Pendetque iterum narrantis ab ore: & Ovidius, Narrantis conjunx pendet ab ore viri. Parum dico; Sibyllam putes, aut aliquam Apollinis vatem, cui omnia, si veteribus credimus, cognita erant. Nec unum dicas hominem loqui, ut Priscianum, Aristotelem, Euclidem, Ptolomæum, Galenum, Aristophanem, Ulpianum: sed, hos omnes, & quam plurimas doctissimorum hominum animas, hoc hominis corculum insidere. Est statura infra justam, & gracili: at certe tot annos vixisse in studiis videtur quot Nestor fuit in vita. Quæris quot annos natus sit? Dicam triginta? nondum satis annorum putabis. Dicam quinquaginta?ne hoc quidem verisimile est. Profecto non credes, nisi tertiam ætatem hominum, quod fertur de Nestore, vixisse dicam. Agit itaque Ferdinandus, (hoc enim nomen est nostro Nestori,) agit tertiam æ-

tatem, exactis jam duabus; siquidem transivit infantiam pueritiamque, in media positus adolescentia, duodevicesimum agens annum, aut modo ingressus undevicesimum, nondum malas signante lanugine. Quis hoc credat, nisi qui viderit? Quomodo habebunt tam miræ rei posteri fidem? Quanto minus credituri, si, quod utinam ei contingat, diu vixerit? Sileo hoc loco morum, sermonis, aspectusque suavitatem, modestiam, mansuetudinem, ut prope eum non minori benevolentia complectamur quam admiratione suspicimus. Verum ut sincere de homine judicem, & nihil, vel quod adest ei, vel quod abest, omittam, lingua Latina, facultas poetica, ars oratoria, tanta ei adest, quantam Hispania docere aut aliqua provincia potuit. Breviter; Summa, ut dicitur, manus in eo desideratur; (solus namque in Italia nitor ille dicendi, ornatus orationis, vis eloquentiæ viget, sive in prosa, sive in carmine) præsertim jactis fundamentis in Græca lingua. Quibus rebus si sub optimo præceptore Ferdinandus, paucos annos dicam, an menses, operam dederit, profecto videbimus, eum fore sapientem illum, quem docti imaginantur, quique, cum esse possit, tamen nunquam fuit,
quasi

quasi mortalem quendam deum. Itaque lecto Catone, Varrone, Cornelio Celso, Columella, Plinio, de agricultura cum agricolis contendet. Lecto Vitruvio, cæterisque, cum Architectis de architectura disputabit. Evoluto Frontino, atque aliis, de re militari cum Imperatoribus decertabit; ne dicam, omnes revincet. Atque item in cæteris artibus itidem rapaci, voraci, tenaci memoria est. Quamquam nescio, plusne memoriam, an acumen, an judicium prudens syncerumque admirer. De quo plurima adhuc dicenda essent, nisi nollem verbis onerare, & scirem, te paucis diebus tibi ipsi magis, quam mihi, crediturum. Quare ob tam admirandum hominem & tibi & nationi tuæ gratulor; gratulaturus Senecæ tuo utrique, si viverent; qui, si apud Elysios campos essent, illic, cum de eorum cive audirent, exultarent, ut Achilles de Pyrrho, ut est apud Homerum. Vale. VIII Kal. Augusti. Neapoli.

Florentini, Lucensibus.

SI antiqua repetantur, magnifici domini, amici charissimi, nulla major conjunctio & conformitas animorum per totam Italiam fuisse reperietur, quam

quæ fuit dudum inter civitatem nostram & vestram : multaque beneficia, charitatis & amoris plena , ultro citroque facta memorantur, per quæ manifeste apparet, incredibilem quandam dilectionem & humanitatem duabus istis civitatibus exstitisse. Omittimus bella, quæ & Florentinus populus pro populo Lucano, & Lucanus populus pro Florentino suscepit. Omittimus obsidiones urbium inimicarum , communiter ab utroque populo factas. Omittimus expeditiones contra omnes hostes, à majoribus vestris ac nostris gloriose susceptas. nullo quippe loco antiquis illis temporibus pugnatum est, quin Florentinus & Lucanus in una atque eadem steterint acie, sub eisdem signis ac tubis contra communes hostes pugnaturi. Per quæ omnia constat, idem velle, atque idem nolle, quæ perfecta est amicitia, harum duarum civitatum fuisse. Pacis certe temporibus hæc eadem, vel etiam majora, charitatis indicia memorantur. Quorum unum referre libet, dignum memoria sempiterna. Seditione siquidem coorta in civitate nostra , civibusque ad arma ruentibus, & jam prælia inter se committentibus, scimus, Lucanum populariter accurrisse, ad arma de manibus civium nostrorum extorquenda;

da ; nec prius abiisse, quam, rebus compositis, civitatem nostram sua opera pacatam quietamque viderunt. Sunt insuper alia multa quæ referre possumus, amore fraterno facta vel à nostris vel à vestris, cum summa benevolentia, & perfectissima charitate; quorum commemorationem epistolaris brevitas non reciperet. Vtinam perseverassent continuo hujusmodi tempora ! id enim fuisset optimum pro civitate vestra. Sed, quoniam sive error hominum, sive fatalis quædam necessitas, aliter postea induxit: recordemur, quæsumus, primæ illius conjunctionis fraternæ, & hæc posteriora nostris ex animis oblivione sempiterna deleamus. Res enim faciliter solet ad pristinam redire naturam. Cum ergo nunc per Dei gratiam, non solum pax & amicitia reducta sit inter nostram civitatem & vestram, verum etiam confederatio & societas instituta, propositum nostrum firmissimum & indubitatum est, veterem amorem ac perfectam voluntatem conservare de cætero, atque complecti ; &, quantum ad nos attinet, providere, ut perpetua sit hæc amicitia & conjunctio nostra. Quod & vos ex parte vestra facturos esse speramus. Nostra quidem synceritas ac perfecta voluntas de die in diem

diem magis per experientiam operum elucebit. Datum Florentiæ, die sexta Maii, 1438.

Florentini, Duci Venetorum.

ILlustrissime atque excelse domine, amice charissime. Quoniam per effectum operum manifeste deprehendimus, neque inimicis, neque amicis nostris placere, ut Lucana civitas in potestatem Florentini populi deveniret; decrevimus contra, illam non amplius impugnare; sed nos retrahere à certaminibus & contentionibus illis, in quibus, ut vere diximus, nos à sociis desertos ac destitutos, ab hostibus vero totis viribus impugnari cernebamus. Itaque, deposito contra Lucenses bello, amicos atque benevolos, quantum in nobis erit, habere illos quærimus; neque in hac parte fatigare socios, ut eorum subsidia implorare compellamur. Quæ omnia talia sunt, ut, salva fide & honestate, ac servato jure federis, quod vobiscum habemus, ea facere possimus. Hoc igitur quantum ad nos. De comite autem Francisco; nollemus fuisse præstitam fidem; justis suasionibus nostris totiens apud vestram Celsitudinem profecto fideli animo per nos iteratis. Florentiæ, 1438.

Dux

Dux Mediolani, Lucensibus.

MAgnifici, amici nostri charissimi. Licet omnipotens Dominus permittat aliquando adversa contingere, semper tamen est in ejus clementia & benignitate sperandum. Solet enim humiles & justos exaltare, superbis vero usquequaque resistit. Et, ita nobiscum sæpe actum esse cognovimus, & nunc ab effectu videmus. Occupaverant hostes nostri diebus elapsis vallem Tellinam nostram; & ex ipso illius vallis ingressu in tantam elationem superbiamque evaserant, ut arbitrarentur omnia vincere & subvertere, non memores, quod injuste pugnarent. Sed restitit, ut diximus, Deus omnipotens insolentiæ eorum. Procedente igitur spectabili & magnanimo viro Nicolao Piccinino de Perusio, locumtenente & capitaneo nostro generali, & præsente spectabili & præstanti viro Comite Guidone Torello, qui totius rei maximus fuit arbiter adversus ipsos hostes, hesterna die, hora circiter XVIII, in nomine Dei, cum ipsis hostibus feliciter decertarunt: ita ut contra ipsos nostri victoriam gloriosissime reportarint; captis, inter cæteros, domino Gregorio Cornario, ex pri-

mariis

mariis hominibus Venetiarū; qui provisor erat & commissarius totius exercitus Venetorum; Raddæo Marchione, Cæsare de Martinengho, Grasso de Venetiis, Paulo de Venetiis, Lipitoccho & Daniele de Solnicho, ac armigeris centum quinquaginta ex præstantioribus, facientibus conductum equitum duorum millium; peditibus ultra mille ex melioribus, & Cenedibus infinitis. Pigliardus autem generalis capitaneus gentis suæ pedestris a paësanis trucidatus. cujus finis talis merito esse debuit: quoniam à servitiis nostris imprudenter aufugerat æstate præterita. Talianus vero, ut dicitur, nondum evaserat; & ipse etiam verisimiliter capietur. Quid plura? Omnes autem mortui, aut cæsi sunt, & vel nulli vel paucissimi evaserunt. Certumque erat apud nostros, non solum recuperare dictam vallem, sed longe majora perficere. Est aliud felix novum. Exercitus enim, qui, devicto Casali Pado, & capto in eo perfidissimo proditore Francisco de Corrigio, contra Borsillum processerat, dictum locum prorsus obtinuit, cum rocca & villis suis omnibus. Quæ res facit, ut illæ partes nostræ ultra-Paduanæ tutissimum statum habeant, & amplissima pace fruantur. Hos igitur jucundos & faustos

faustos rerum nostrarum successus amicitiæ vestræ statim statim duximus intimandos; certi, quod non mediocrem lætitiam ei afferent. Datæ Cuxaghi, die xx Novembris, 1432.

Poggius, Petro Donato, Archiepiscopo Cretensium, S. P. D.

Cum visitassem pridie abbatem Montis Rosant, qui hac iter fecit, iturus pro legato in Picenum, post verba, quæ primo congressu communiter haberi solent, quæsivi de te in primis diligenter, & an esses Prænestæ, quo te contuleras pridie quam ego recessissem. Qui cum mihi dixisset, Tibur non receptum à Prænestinis, ob timorem inferendæ pestis; detestans illorum immanem rusticitatem, admiratus sum paullum, te repetisse eundem locum, quem ipsum fugeras conservandæ salutis gratia, ac non potius alio divertisse, præsertim cum & tam multi in ea urbe morbo interierint, & tam multa sint oppida circum salubri aere, in quibus absque ulla suspicione esse potuisses. Hoc si abs te factum est propter animi magnitudinem, ut qui contemnas, quam cæteri reformidant, mortem, & hanc fragilem momentaneamque vitam non pluris

ris, quam à ſapientibus exiſtimanda ſit, facias: laudo certe animum ac fortitudinem tuam, quod ita animatus ſis, ut firmam ſtabilemque vitam huic labenti & caducæ anteponas. Si vero aliud quippiam te movet, ut longius à Pontifice abeſſe nolis, vide an ſatis conſulto feceris, qui conjeceris te in vitæ diſcrimen propter neſcio quam incertam rerum futurarum ſignificationem. Sed tamen ea ſapientia te præditum ſcio, ut, omne conſilium in agendo tuum mature & prudenter à te ſuſceptum, cogar exiſtimare, ut, quamquam tua ſalus me ſolicitum maxime teneat, tamen hoc uno conſoler, quod, gravi ſapientique deliberatione & egiſſe te omnia, & acturum, confidam. Cupio quidem, ut ſuperior cauſſa te impulerit ad redeundum Tybur; quam nos alii propter imbecillitatem mentis animique anguſtias aufugimus, terrore commori. Et id quoque erat æquius fieri ab eis qui ad aliorũ exemplum conſtituti ſunt. Sed multos tamen pavor exanimat, verentes hoc nomen mortis: tum maxime conſcientia dictorum, ac factorum maxime; quorum aliquando nobis apud illum tremendum judicem æternum ratio reddenda eſt. Libet paullum, mi Petre, philoſophari tecum, qui me non ſolum loquen-

quentem ſerio, ſed fabulantem quoque pro tua ſingulari humanitate libenter ſoles audire. libet autem, non oſtentandi cauſſa; quod vitium longe à me abeſt; ſed tecum ea loquendi, viro omnium eruditiſſimo, quæ ita fert temporis ratio præſentis, quæ, ut timere, ita quoque aliquid dignum viro nos ſapere, docuerit. Equidem non meam, quæ nulla eſt, ſed multorum prudentium, ut habentur, atque excellentium virorum, ſapientiam deſidero. Quicunque intenti exiſtunt ad evitandam peſtilentiam metu mortis, quod corpore, nullam habentes omnino curam mortis animorum, loca trãnſmittant, hi ſecretiora quædã petunt, amant ſolitudinem, hominum fugiunt congreſſum, exquiſitioribus utuntur dapibus ad præſcriptum medici, cujus conſilio has parent; atque hæc omnia, ut hæc moles corporea, tum egregium ipſis, tum ſalutiferum opus, diutius conſervetur. Cum interim de animis nullum verbum; ii ſoli, mœſti, ſordidi, inculti, ſqualentes, jacent in tenebris ac carcere cæco, omni ope deſtituti: &, cum ipſi ægri anxiique multis obruantur peſtiferis animi morbis, qui illos ad internecionem ducunt, nullus accerſitur animi medicus, nulla parantur medicamenta. Sed hoc negli-

negligentia nostra finimus. Atque cum multis ex rebus, tum vel ex hoc maxime, perspicere licet communem hominum insaniam. Nam cum duplex sit interitus; corporum alter, alter animorum: corporū quidem, quanquam nullo pacto vitare possimus, studiosissime fugimus: animorum vero, qui vivant ne, an intereant, in nostra est potestate, etiam ultro appetere audemus, omnis emēdationis ac rationis expertes. Nos corpus nostrum colimus tamquam deum: quicquid expetit, damus: vetat, imperat, præscribit: nos ejus paremus imperio, nos ad illius arbitrium ætatem agimus nostram; ad ejus cultum, pompam, fastum, atque ornatum, studia nostra ponentes; cœlum, terram, maria, deos atque homines pro ipsius augmento fatigantes: quod potius comprimere; spernere, exercere debebamus, atque ejus vim minuere, tanquam omnium malorum irritamentum. At vero animum, qui ipse deus est in nobis, hoc est, divina pars quædam, humilem, abjectum, mœrentem ac sorditatum, reorum more in compedibus & vinculis captum tenemus; nihil ei opis, nihil damus auxilii in cœno jacenti & sordibus: qui cum ægrotet, sitiat, atque esuriat, & medicum negamus, & cibum. Qui si nos illum, prout decet,

decet, non ſervi, ſed domini loco, haberemus; ſi bonis artibus excoleremus: næ vitæ ejus, quæ futura eſt æterna, curam aliquam ſubiremus. Si de ejus interitu æque ac corporis perturbaremur, ſoliciti ad fugam: næ æquo animo ſuſciperemus diem nobis conſtitutum, in quo & malorum præſentium finis eſſet futurus, & laborum præmia: noſque ſarcina corporis exui facile pateremur, evolaturi ad liberiorem vitam, in qua nulla eſſet mors extimeſcenda. Sed nos, veluti pecora, dediti ventri, vitio, & otio ignavo, vitam, ut inquit Saluſtius, veluti peregrinantes, tranſimus; quibus corpus voluptati, anima oneri fuit. Videntes, prudentes, ſcienteſque, nos peſſum ire, nullo exemplo, nulla doctrina, nulla ratione retrahimur ab iis curis, quæ in noſtrammet perniciem redundant. Sed hæc hactenus. Redeo ad illud ſuperius, cujus occaſione hæc dicta ſunt. Si tu ob eam cauſſam Tibure te contines, quod vere philoſophus evaſeris; cujus vita, ut noſti, omnis præmeditatio mortis eſſe debet: bene eſt. id quod ſumma laude dignum, tibique gratulor philoſophanti. Verum cupio abs te ſcire, quid agas, quæ vitæ inſtitutio, quæ virtus, in quam philoſophorum ſectam deveneris. Epicurei diſſoluti ſunt nimis;

nimis; Stoici ſeveriores; mediocritatem Peripatetici ſervant, admittunt divitias, dignitates non adſpernantur. Hos cenſeo amplectendos. De me autem ſi quæras, quid agam, poſſum id quidem unico verbo expedire: Statur. Vel, ſi pluribus, unico verſu: Vivo equidem, at vitam inſanam per omnia duco. Si tamen ſingularius id cupis, accipe paucis: Prius quam veni Reate, conduxi domunculam penes flumen ingens ſatis, quod præterfluit civitatem. Mane viſito eccleſiam orandi cauſſa. Tum demum, revertens, pertranſeo forum, circunſpiciens, atque emens, ſi quid uſui eſt; & præſertim melones. Quorum cognitionem Muccharus exiſtimabat perdifficilem; & ob eam rem non abſque intermedio emendos cenſebat. Neque exemplum Mucchari, me tantum, quantū Horatii auctoritas, movet: qui, ipſe Poëta egregius, laudans vitam ſuam, ſcribit, ſe Romæ, urbe omnium celeberrima, ſolitum obambulare forum, percunctantem quanti olus aut far emeretur. Multo magis ego, homuncio præ illius excellentia, in hac urbe ruſticana, quod in uſum meum ſit, emens, nullam reprehenſionem timeo. Tum domi lego aliquid, ac ſcribo, ſedens in accubulatorio propter fluvium ad aquæ mur-

murmur. Indulgeo deinde corpori quantum ſatis eſt. Magna vero pars temporis conſumitur deambulando. nam & eſt hic aer frigidiuſculus, & loca amœna admodum, & ad deambulationem accommodata. Quod autem facio plurimi, nulla hic audio nova, nulla bella, nullos rerum tumultus: non quæri ſentio, quid Aragonum, quid Francorum parent Reges; quid Dux Mediolani, quid Florentini moveant: non audio noſtrorũ temporum moleſtas archipiratarum terreſtrium militias, quos ultra Sauromatas vellem hinc eſſe abreptos. Fruor quiete animi. nam corpus ſibi conſulit; neque me ſollicitat cupido ulla lucri. Quin potius illa me torquebant cum eſſem Tibure. Si quem conveneram ex noſtris; Heus tu, nunquidnam novi? Unus mortuus eſt, alter morituro proximus. Nunquid aliud novi? Milites conſcribuntur, aliqua obſidio paratur, Tudertum deditionem fecit, Peruſini legatos miſere, neſcio quod caſtellum ſeceſſionem parat: & ſexcenta alia, fætorum plena. Quę dediſcenda eſſent, ſi ſcirentur. Hic vero iis inanibus fabellis honeſte caremus. Hujus vitæ vellem te fieri participem, ſi id eſſet futurum in rem tuam. Nam tunc nihil nobis deeſſet ad abſolutam cumu-

latam-

latamque ex omni parte voluptatem. Nam hic quoque Epicurum fieri licet, & eum, qui aqua & polenta hoſpitem recipiebat, & eum, qui titillatione ſenſuum vitam effecit beatam. Si aderis, utramvis capere licebit, tibi tamen ſoli, ſi priorem elegeris. Virum clariſſimum Antonium Luſchum, ſi præſens eſt, verbis meis ſalvere jube: & item Ramelem confabulatorem noſtrum. Vale. &c.

Alia.

INgentem benignitatem tuam, vir clariſſime, jam ter ſpectare juſſus ſum: primum, quum declarationem in Senecæ declamationes commodare mihi, qui nulla tecũ familiaritate conjunctus prius fueram, non dubitaſti: deinde, quum commentarium in Auguſtinum de civitate Dei, Bonacurſo nuncio, mihi conſignandum tuo nomine, dediſti: tertio, quum munuſcula mea, dignitate tua longe inferiora, jucunda fronte ſuſcipere dignatus es. Qua in re non te latere velim jocoſam contentionem per me cum ipſis muneribus in ipſa deſtinatione habitam. Cum enim illa mittere deliberarem, nullo pacto pedẽ efferre volebant; & quanto magis tuos petere lares jubebam, tanto

to magis reſiſtebant. Horrebant, reor, & quodam rubore præpediebantur magnificum tuum illud ſubire palatium. Nec mirum, ſi tanti nominis tui ſplendore confundebantur. Quis enim genere clarior, quis omni virtutum genere præſtantior, quis fortunæ muneribus abundantior; non tantum tua ipſa in urbe Lucana, ſed tota in Etruria, reperiri poteſt? Tu tantum pro tui animi magnitudine fortunæ fulgorem floccifacere, parvique ducere ſolitus es. Equidem, de manſuetudine tua certior factus, perſuadere illis non dubitavi, ut audacter indubitanterque migrarent. Refocillata itaque oratione mea pudibunda, & rubore ſuffuſa, declivibus oculis ædes tuas ſidereas ſubire conata ſunt. Ubi præter opinionem benigne ſuſcepta, futuris mumeribus tutum pollicentur acceſſum. Quæ ſi tardiuſcula fuerint, pro tua modeſtia tarditatem ipſam manſuete patienterque tolerabis. Voluiſſem tamen tuis illis celeberrimis nuptiis aliquid miſiſſe. Ad quod faciendum me non mediocriter adhortatus eſt Iohannes de Vecchiano, ſacrarum legum interpres egregius. Sed, quia nihil ipſarum ſplendorem condecens occurrebat, in aliud tempus differendum duxi. Nec ipſa tarditate tantorum in me bene-

neficiorum immemorem existimes, quæso, si meritis tuis non repente satisfactum per me fuerit: faxo tamen; ne te, certasse priorem, pœniteat. Quod si digna non contulero præmia, ne tamen ingratus videar, enitar pro viribus: pectorique meo Maronicum illud semper hærebit infixum; In freta dum fluvii current, dum montibus umbræ Lustrabunt, convexa polus dum sidera pascet, Semper honos nomenque tuum, laudesque, manebunt. Et quoniam nullum officium referenda gratia magis necessarium ducitur, singulari benignitati tuæ, quas possum, gratias ago, majores debeo; quas, cum tempestivum fuerit, persolvere non prætermittam. Librum vero tuum supra notatum tam benigno commodatum animo, tutum, illæsum, inviolatumque reservabo; nec illum penes me diu dormitare permittam, sed bibliothecam illam tuam omni genere librorum copiosissimam repetere jubebo. Vale, vir insignis; & me tuorum servitorum numero adscribe. Ex Pisis, IIII. Kal. Decembres, 1443.

Fran-

Franciscus Philelphus, Præclaro equiti, domino Pallanti Strozzæ, S.P.D.

SOleo certe nonnunquam, Pallas, vir clarissime, majorem in modum queri perniciosam præteriti seculi adversus nostræ tempestatis doctos homines literarumque cupidos injuriam: & illos vehementi quodam odio detestari, quorum inerti negligentia factum est, ut in amissis veterum scriptorum illustribus ac infinitis prope voluminibus tacitam ipsi cladem susciperemus. Quid enim claris ingeniis aut acerbius, aut calamitosius accidere potest, quam iis carere, quibus sine, omnis suus splendor, omnisque magnitudo, & manca & muta est? Nemo profecto, mea sententia, etsi ad equitandum aptissimus sit natura, sine equis equestrem teneat, neque sine armis militiam, neque navigandi peritiam sine navigiis; neque architecturam, neque aliam quamvis sive artem sive facultatem, ubi hujusce rei defuerint instrumenta, medullitus sane noscere quisquam queat. Cujusmodi vero quoque bonarum artium instrumenta, ob tantum hunc tamque indignum veterum librorum interitum, amiserimus, ipse opti-

mus testis sis. Nemo enim est unus omnium inter nostros, qui id te melius scire vel possit vel debeat. Nam & Græce & Latine eam habes eruditionem, qua medius fidius majorem nemo. Et, si quid apud nostros, externosve, librorum relictum sit, id omne, pro tua eximia diligentia ac laudatissimo doctrinæ studio, tibi, vel potius eruditis omnibus, jam pridem maximis cum laboribus impensisque comparasti. Quid enim philosophos numerem? Qui quo majore numero extiterunt, eo paucioribus nihil naufragii factum est. Libros circiter quadringentos Aristoteles, ac prope totidem Theophrastus, scripsit; quorum mirum est quanta sit nobis relicta paucitas. Democriti illius Magni, tantique viri, magnum de mundo Opus talentis quingentis æstimatum perhibent. Usque adeo multa scripsit, ut librarius sit ab Epicuro appellatus. Epicurus autem ipse trecenta reliquit volumina. Chrysippus vero, quem librorum Epicuri hujus parasitum Carneades nominat, quinque ac septingenta volumina elucubrasse traditur. Permulta Zeno Cittensis & Cleanthes scripsere, permulta Heraclitus, permulta Empedocles; & alii, cum Græci tum Latini Philo-

Philoſophi, quæ complecti numero, labor ſit, permulta nobis & maxima ſuæ ſapientiæ & perilluſtria monumenta reliquerunt. Horum autem omnium nulla prorſus ſcripta extant. Quid autem, ut reliquos, ſive Poëtas, ſive hiſtoricos, ſive alios præſtanti aliqua doctrina & ingenio viros, omittam, quid, inquam, oratorum verſoriam interitusque commemorem? Hoſce propemodum omnes, ad Brutum ſcribens, Cicero; non Latinos ſolum ab ipſo uſque M. Cornelio Cethego, quem ore ſuaviloquenti viguiſſe Ennius decantabat, vel ab illo potius Bruto repetens, qui vim ex urbe Rhegina extruſerit; verum & Græcos ab ipſius uſque Solonis Piſiſtratique memoria, & diligenter, ut aſſolet, & eleganter enumerat. In quibus quanta ſit ſtrages facta, quanta ſuſcepta calamitas, quis te, nobiliſſimo Equite & homine doctiſſimo, melius omnium unus noſcit? Nonne igitur jure ſuccenſebimus, deteſtabimur, execrabimur, quorum deſidia ignaviaque tantam nobis jacturã factam intuemur? Attamen in tanta veterum librorum paucitate, ſumma diligentia, & ſtudio incredibili, id aſſecutos nonnullos cernimus, ut honori apud omnes admirationique habeantur. Nec certe dubitandum exi-

ſtimo, quin multos hodie Leonardos, permultos haberemus Ambroſios, ſi priſcis bibliotecis liceret frui. Quarum aliquota pars cum in omnem Italiam diffuſa eſt, tum potiſſimum in hac urbe patet, ubi divina quædam ingenia germinant. Nec diffido tamen, quin aliqui brevi ex hac ipſa emerſuri ſint, qui ſua & cura & induſtria & ingenio tantæ huic jacturæ cladique medeantur: quo pacto cum Iarnottium Manetum hunc noſtrũ, & Carolum Aretinum, diſertos & doctos homines, tum alios pleroſque, ad eloquentiæ eruditionisque decus evaſiſſe, atque indies magis evaſuros, jam probe video. Sed de his hactenus multa. In eo autem veterum ſcriptorum naufragio inſignis eſt Lyſiæ oratoris procella. Is enim orationes quadringentas vigintiquinque ſcriptitaſſe fertur. Quarum ducentas ac triginta Dionyſius Cœcilius indubitatas illius exiſtimabat: Reliquæ vero creduntur adulterinæ. Hiſce autem in omnibus, & id duntaxat ob malignitatem cauſſæ, eum ſuccubuiſſe Plutarchus refert. Scripſit & rhetoricas artes, & conciones, & laudationes, & epiſtolas, orationesque, tum amatorias, tum funebres, ac Socratis defenſionem. Ex hac autem tanta ſuorum ſcriptorũ multitudine vix quin-
que

que & triginta orationes extant; reliqua vero omnia periere. Quanta is vero dicendi luculentia majestateque floruerit, princeps eloquentiæ, & optimæ nullius expers disciplinæ, plurimis in locis disseruit, ac nos fortasse propediem alio quodam in loco commodius expositturi sumus. Id tamen abunde dignosci potest ex ea funebri oratione, quæ ab hoc ipso Lysia pro iis Atheniensibus edita est, qui adversus Lacedæmonios Corinthiis auxilium ferentes, post urbem jugo solutam triginta tyrannorum, forti & atroci prælio interiere. Hanc si frequentissime antea Græce lectitaveris, nunc Latinam à nobis factam ut & Latine legas, & cæteris legendam des, te vehementissime rogo. Vale.

Franciscus Philelphus, Claro equiti, Pallanti Strozzæ, S. P. D.

FUere nonnulli & prudentes & docti viri, præstantissime Pallas, qui id, inter Lysiæ oratoris, Platonisque Philosophi scripta, maxime interesse judicarent, quod propemodum alii quidam, & ipsi homines haud vulgares, inter Demosthenem & Ciceronem voluere. Nam huic nil adiici, illi detrahi nil posse.

Id quid aliud esse dixerimus, quam, quod vel Platonis esse cernimus eximiam quādam exuberantemque dicendi copiam, vel Lysiæ elimatum gravissimumque orationis filum? Quod quidem acutissimorum hominum judicium cum semper maxime facere consueveram, tum vero, postea quam Græcas literas degustassem, admiratus sum adeo, ut vix quicquam aut verius aut subtilius judicatum existimarim. Nam, ut reliquos nunc omiserim, quid de Lysia ipso dicam? cujus peregregia dicendi quædam divinaque elegantia, castigata verbis, sententiis affluens, tantum de se stuporem splendoremque legentibus ingerit, ut hunc profecto eum fateri oporteat, qui unus in primis inter Græcos primas eloquentiæ partes teneat. Hic est ille Lysias, cujus disertissimis orationibus si quod subtraxeris verbum, etsi id commode feceris, de sententia subtraxisse tamen appareas; usq; adeo ab eo sunt omnia mirabili quodam suo artificio & ordine lucubrata, dicta, posita, colligata. Is præterea cum cæteris in rebus præstiterit plurimum, tum quoque singulari perspicuitate & nitore claruit. Quem etsi nobilis rhetor Socrates imitatus fere sit, tamen neque hunc, neque Demosthenem ipsum, eloquentiæ principem,

pem, neque alium quemquam ex illuſtribus illis decem oratoribus, aſſequi potuiſſe, omnis una voce teſtatur Græcia. Quam vero hiſce omnibus ſubtilitate antecesſerit, ex gravi Ciceronis in libris de Oratore judicio intelligi licet. Sed de iis alias. Nunc autem ad rem, de qua agitur, revertamur. Cum igitur hanc Lyſiæ uberem luculentamque brevitatem facilitatemque dicendi amatoribus noſtris mirifice probatam laudatamque intuerer, libuit animi gratia aliquas, ſi poſſem, ex illius orationibus Latinas efficere: quo non ſolum alieno teſtimonio, verum & re ipſa, & ipſa quaſi oratoris præſentia ac voce, ejus vis omnibus, divinumque ingenium, innoteſceret. Quare cum ipſe ſuperiorem convertiſſem, volui & illam ad noſtros orationem traducere, quæ in Acoſtonem adulterum habita eſſet. Hoc enim in adulterio deprehenſo atque interempto, ſui pro eo cauſſam necis agunt. Lex autem haud negatur: Sed mœchus jure cæſus defenditur. Argumentum omne narratione patet. Verum ne, quem tanti facio, imitari omnino neges, id eſt, ne in brevi oratione prolixior ſim; de hac re ſatis ſuperque. Jam Lyſias ipſe dicere incipiat. Vale.

Leonardus Aretinus, ad Cyriacum Anconitanum.

LEonardus Cyriaco ſalutem: Quid mihi dabis, Cyriace, ſi de urbe Anconitana tibi multa ac præclara vetuſtatis monumenta oſtendam, quæ tu nunquam vidiſti? licet Achaiam totam, cum omni etiam Italia & Bœotia, luſtraris; ac Peloponneſum, Spartamque, & Argos, inſpexeris; & quicquid antiquitatis eſt in illis, erueris; & Athenarum propylęa nobis deſcripſeris. Ego tamen, dum tu peregrinando aliena conquiris, ipſe, manendo domi, patriæ tuæ monumenta tibi inviſa incognitaque perſpexi. O magnam vim animi noſtri penitus divinam! Siquidem, dum ſtamus domi, ipſe peregrinatur; nec modo locis diſtantia adit, verum &, quæ jam mille annis geſta ſunt, tanquam præſentia intuetur. Sed ne te per longa demorer, aperiam quid rei ſit. Scripſi noviter libros quatuor de bello Italico, quod Libellarius & Narſes, Iuſtiniani Duces, adverſum Gotthos geſſere. In illo bello multa ac præclara de patria tua Anconitana repperi, ac reperta libens perſcripſi. Nam & obſidio ejus urbis, terra, mari, à Gotthis agitata, & pugna

gna navalis egregia & insignis, circa eam commissa, in qua septuaginta quinque naves longæ pugnaverunt, & situs oppidi qui tunc erat, ac cætera permulta memoratu digna, referuntur. In quibus scribendis tu etiam aliquid mihi caloris & impetus addidisti: quod tibi & civibus tuis hæc placitura existimabam: & sunt maximo ornamento vestræ civitati. Est autem non hæc translatio, sed opus à me compositum: quemadmodum Livius à Valerio Antiate, vel à Polybio Megapolitano, sumpsit, & arbitratu suo disposuit. Hanc vero historiam meam inspicere si voles, non aliter tibi ostendam, quam, si omnia epigrammata omniaque vetustatis monumenta, quæ in toto terrarum orbe collegisti, ad me feres. Vale. Prid. Calend. Sept.

Guarini Veronensis, Oratoris præclarissimi, ad Illustrem Leonellum, heroëm Estensem, gratulatio, pro equestris dignitatis sumptis insignibus.

HOdierna die, mi rex, & dive Leonelle, cives tui, quia, equestris dignitatis insignia tibi tam honorifice addita, seu potius reddita fuisse, cogno-

ſcunt, privatim ac publice magnam egere lætitiam, & præcipuum in templis honorem divis pro ſua vita, illuſtremque genitorem tuum pietate & obſervantia celebrarunt. Nam, cum tantas tibi & animi & corporis dotes, ab natura ingenitas, tuaque induſtria expolitas, & ſtudio auctas, eſſe cernant; iſta ipſa ornamenta ad decus & ad dignitatem, quaſi conſummationem quandam amplitudinis, adveniſſe gloriantur. Qua in re tibine magis, vir magnifice, an ornamento ipſi gratuler, in ambiguo ſum. Non enim ſum ignarus, hujus generis decorem magnam tibi hominum exiſtimationem commendationemque conciliare, & egregiam apud eos, quorum commodis, honori, & ſaluti conſulturus es, auctoritatem comparare. Hac ratione antiquos Perſarum reges varios ſibi colores concinnaſſe, Cæſarem inuſitatos vulgo habitus multo auro multisque gemmis induiſſe, teſtis eſt Xenophon, ut vel ſic inter ſuos venerationi eſſent. Præterea clam me non eſt, iſtos honores & inſignia virtuti in teſtimonium adduci, ceu bene inſtitutæ Majeſtatis præconia. Quocirca milites ſtrenuos, fortiſſimos, ducesque ſapientiſſimos, haſtis, phaleris, vexillis, equis, ſtatuis,

tuis, &, quod maximum votorum eſt, triumphis, donari & inſigniri legimus. Accedat ad gratulationem meam, quod ornatus auratos, & equeſtrem dignitatem, per ſe ſatis ingentem, ingentiorem facit imponentis donatoris amplitudo ſimul & gloria. De cujus magnificentia, rebus præclare geſtis, clementia, æquitate, cæterisque virtutibus, ut taceam; quid Imperatore Romano, quid Cæſare, quid Auguſto excellentius, quid admirabilius, religioſius æque, humanum genus habet? Ejus poteſtatem poëta maximus paucis verbis exprimens, ait; Diviſum Imperium cum Iove, Cæſar, habes. Quippe, Imperium Oceano, famam qui terminet aſtris. Subinde antiquum genus Eſtenſe perpendo, & illuſtrem majorum tuorum, patrisque, progeniem; quorum liberalitas, ſapientia, manſuetudo, ſempiternam famam adepta eſt. Eorum nomini & laudibus ſplendorem adjungit tua in deum pietas, in parentes obſervantia, in propinquos amor, in amicos fides, in omnes bonitas, charitas, diligentia, plurimarum & optimarum rerum cognitio: præſertim cum ad paternam animi magnitudinē doctrina uberior accedat. Addo virtutes, ſobrietatem ſomni parcitatē. Addo venationis, aucupiorum, ludo-

ludorum frequentiam; ſagittandi ſolertiam. nam & his quoque ſolatia nonnulla inſunt. Et librorum ſtudioſus omneis corporis ſenſus domas: & ita domas, ut intra modeſtiæ gyrum frenati ſe contineant. Quid morum ſeveritas? qua factum eſt, ut vita, in teneris adoleſcētiæ annis & regia licentia nil juvenile redolens, mature ſapiat Neſtorem. Per hæc atque alia in te ornamenta in eam venio ſententiam, ut longe magis abs te equeſtria decorentur, quam tu equeſtribus decoreris inſignibus. Idque jure quidem & merito. Nam plurimi ſine virtutibus equitum geſtamina uſurpant. Neque regem illum eſſe crediderim, qui majora poſſideat prædia, aut purpurea in veſte gemmas; quique fronti coronam impoſuit, metus & diri mala pectoris: ſed illum, ut à Biante dictum eſt, qui ſua ſecum portat: alioquin larvatum in ſcena Hiſtrionem Agamemnonē, vel Priamum, liceret appellare regem; cum is viliſſimus ſit, & fortaſſe mancipium. Nec vero, Leonelle, vir illuſtris, inferiorem dixerim dignitatem equeſtrem tuam, quam pacis artibus meruiſti, quam illam quæ rapi ſolet. Hæc namque cum cædibus mortalium, civitatum direptione, ſtrage regnorum, cumque calamitatibus aliis, uſurpa-

ſurpatur. quas ſingulatim apud Criſpum Cæſar explicat.quales ſunt:rapi virgines, pueros divelli à complexu parentum,matres familiarum pati quæ victoribus collibuiſſet: fana atque domos ſpoliari; cædem, incendia fieri: poſtremo armis, cadaveribus, cruore atque luctu omnia compleri.His ſane indignum eſt,tot dierum ſupplicationes indici. Iſta altera, vel urbana munificentia,integritate,juſtitia, vel bene de civibus merendo,patriæ commodis conſulendo,honorem ſuorum augendo, quæritur. Qua in re Titum Flaminium triumpho digniorem fuiſſe cenſuerim, quia Græciæ ſuas vivendi leges & mores reſtituerit, quodque mille ac ducentos cives in priſtinam libertatem è ſervitute revocarit, quam quod Philippum Macedonaſque debellarit. Crudele enim eſt, & ab humanitate abhorrens, ex hominum malis atque miſeriis prædicationem tituloſque ſibi quærere. Aurum, quo te inſignitum eſſe hodie cernimus, ceu grande ſpeculum vitæ propoſitum eſſe tibi, conſiderabis. Etenim, cum aurum ſplendore, precio, immortalitate, metallis reliquis antecellat: ſic & tu vivendi puritate, virtute, excellentia, honeſti animi conſtantia, ſicut inter cæteros mortales emines, ita te ipſum indies

indies ſuperare contendas. Id egregia fide feceris, ſi nullam tibi cum hæreticis concordiam eſſe ſines, nulla niſi juſte ac legitime indicta bella ſuſcipies, pupillorum ac viduarum tutelam in tuam fidem accipies. Tria hæc perpetua virtute profiteberis. Ne autem longior mea tædio te afficiat oratio, pro mea in te fide ac pietate tuis novis inſignibus gratulor & congaudeo: quibus non minus decoris, laudis ac dignitatis à te edis, quam quantum ceperis. Idque tibi ac tuis bonum, fauſtum, felixque ſit, oro. Munuſque Cæſareum pro mea virili parte fulcio, accendo, ad perennitatemque produco. Nulla ſiquidem tanta ſunt hominum constructa manibus opera, quæ non ruant, obſcurentur, & vetuſtatis morbos non reformident, niſi literarum monumenta ſuſtentent ea, illuſtrent, & juveneſcere faciant. Ad quod quidem conficiendum puſilla hæc mea ſcripta doctiſſimos viros & diſertos invitant; quorum ope atque opera hujus facti memoriam nulla unquam delebit oblivio, quam diu legetur & ad poſteros hoc perveniet. Sigiſmundus Cæſar Auguſtus, cum, ſedato adverſus Ligurum ducem bello Veneto, ab Eugenio pontifice maximo corona inſignitus aurea, ad Baſilienſe concilium profe-

profecturus, Ferrariam Roma petens, in Illustris marchionis Nicolai ædes divertisset, illustrem Leonellum Estensem, sextum & vigesimum agentem ætatis annum, equestris excellentiæ donavit insignibus. Quæ & præsentibus & venturis, signum hospitii & monumentum, in pignus amoris relinquat. Vale. Ex Ferraria. Recitata Idibus Septembribus, anno Christi 1433.

Ejusdem Oratio, in laudem Regis Angliæ.

QUum statuissem, serenissime Rex, hoc tempore maxime aliqua in re memoratu digna & tardum & hebes ingenium meum exercere; nihil sane æque dignum repperi, in quo meam operam consumendam putarem, quam hoc ipsum, scilicet, ut serenissimæ Majestatis tuæ virtutes celebratissimas, & præclara gesta tua, literarum monumentis æternæ, ut ita dixerim, memoriæ mandarem. Quę enim esse potest, non dixerim, hesterna; sed vix unius seculi memoria? Sine scriptorum opera jaceret. Namque apud inferos Hercules, aut, si sic malumus, cum diis nemini metuendis, obscurus & gloriæ omnis prorsus expers foret, nisi poëticis

ticis fabulis illustratus esset. Suo jã igne consumptum esset Ilion, nomenque una cum memoria periisset inter tam multos ignes, ni & à Græcis & Latinis auctoribus exuscitaretur. Magnus ille Alexander, gemini Atridæ reges Agamemnon & Menelaus, belli fulmina Achilles & Hector, Priamides magnus Æneas, callidus Ulysses, Pœnorum Dux Hannibal, Pyrrus rex Epirotarum, &, ut Italico splendori non invidisse videamur, pater urbis Romulus, Numa Pompilius, Ancus Martius, Tarquinius Priscus, Servilius Tullus, diis hominibusque tremendi Iulius Cæsar, Cæsar Augustus, Gemini Scipiadæ, Gneius Pompeius, Caius Marius, magnus Fabritius, cæterique Duces, reges & Imperarores, qui apud Romanos clari habiti sunt, penitus jam oblivione traditi essent, nullaque in hunc usque diem esset de tantis viris memoria, nisi historia, ac poëtarũ fabulæ & figmenta tales celebrassẽt. Quæ cum omnia ante oculos haberem, Serenissime rex, Salustianum illud, quod est in principio Catilinarii, me prorsus ad hoc capessendum munus hortabatur; quod scilicet omnes homines, qui studerent præstare cæteris animalibus, summa ope niti deberent, ne vitam silentio transigerent, veluti pecora,

quæ,

quæ, cæteris omnibus posthabitis, huic rei solum intenta sunt, ut ventris ingluviem expleant. Verum, cum,una hac auctoritate persuasus, me ad scribendum accingerem, Ciceronianum illud, quod est in Tusculanis quæstionibus, me ab incepto non parum deterrebat, Quod, mandare quemquam literis cogitationes suas, qui eas nec illustrare possit,nec delectatione aliqua allicere auditorem,hominis sit intemperanter abutentis & ocio & literis. Quæ cum ita essent, Serenissime Rex,ut una ex parte Salustianum illud me hortaretur, altera ex parte illud Ciceronianum me deterreret, minimæ cujusdam diligentiæ, & extremæ, ut ita loquar, confidentiæ meæ, quam vel negligentiæ, vel socordiæ, me damnari malui. Et, quamquam sciam, nonnullos homines (vita & moribus fatuos, disciplina nequam; cum ex eorum officina nunquam vel sola oratiuncula deprompta sit; quoniam, dum hujus arrogantiam, illius inconcinnitatem damnant, alterius nimiam lepiditatem accusant,nil unquam habent quod ;probent) etiam hac tempestate futuros, qui mihi magnopere vitio dabunt, quod rem tantam inermis & imbecillis adortus sim : Nihilominus tamen, horum hujusmodi sine magi-

magiſtratu cenſorum garrulitatem ſpernentes, rem noſtram pro viribus proculdubio proſequemur. Tam multa namque intellexi de celeberrimis ac præclaris virtutibus tuis, ut eà prorſus tacere nequeam. Idem enim natura ipſa inſitum, ut, quamquam nullus ſit in me virtutis ſplendor, tamen eos, qui virtuoſi ſunt, vel in quibus aliqua ſignificatio virtutis eluceat, penitus diligam, amem, & obſervem. Verum, inviƈtiſſime Rex, tam multis virtutibus te præditũ intelligo, ut, unde narrandi initium facturus ſim, ego ipſe ambigam: nec id injuria quidem; vereor etenim, ne, cum multa dixerim, plurima, quæ in te celeberrima ſunt, ſilentio præterire opus ſit. Sed, quoniam omnia, quæ in te præcipua & memoratu digna ſunt, tam modico volumine complecti poſſe non confido, nonnulla, quæ in te maxime præcipua ſunt, breviter perſtringam. Te igitur, Sereniſſime Rex, bonis animæ, corporis, & fortunæ, præter cæteros principes & clarere, & claruiſſe intelligo. Quid enim prudentia tua mirabilius, quid gravitate majus? Tu etenim in tam tenera ætate tantam redoles gravitatem, ut maturum illum referas Neſtorem: qui apud Græcos, in bello illo quod contra Trojanos geſtum, & decrepitus

pitus & ſenex, ob mirificam illam prudentiam in tanta exſtimatione eſt habitus, ut gemini Atridæ reges & Græcorum exercitus Duces non dubitarint palam omnibus optare, non decem viros Achilli fortitudine æquales, ſed decem Neſtori prudentia ſimiles: quod ſi fieri potuiſſet, non dubitaſſent dicere, brevi fore Trojam perituram. Tu adoleſcens ætate, maturitate ſenibus ſenior. Tu, rex, & Reverendiſſimo domino Cardinali, & Illuſtriſſimo domino Duci Gloceſtriæ, patrui tuis, non ſecus quam ſi tibi parentes eſſent, morigerus es. Te, licet adoleſcentulum, ob gravitatem & prudentiam tuam, contra callidiſſimum, verſutiſſimum, & potentiſſimum hoſtem, ſeniores Duces, Princeps, Comites, ac populi innumeri, non dubitarunt ſequi ducem. Tu tua prudentia, patruorum tuorũ conſiliis, acquieſcendo, & juſticiam ſubditis tuis æquam præbendo, potitus es rerum. Juſticiam enim tanta cum ſeveritate, ut ita dixerim, ad unguem etiam, quod mirabile dictu eſt, ab extremis adoleſcentiæ annis eo pacto ſervaſti, ut nemini, nec clam, nec palam, ſua ſubripi, nemini aliena dari, nemini vim inferri, nemini injuriam fieri, paſſus ſis. Furta, homicidia, latrocinia, ſtupra, violentias omnes, tan-

topere

topere odisti, ut homicidas, sicarios, fures, prædones, violentos & pestiferos homines omnes, ex Angliæ insula, imo, ut & verius dixerim, è regni tui finibus, prorsus ejeceris. non furtis, non latrociniis, non homicidiis, non stupris, in regno tuo locus est. Quamquam enim tam aureum tamque execrabile bellum, justiciæ exequendæ cupiditate, cum insolentissimis factiosisque hostibus tot annos gesseris; tamen in regno tuo non civis civem spoliat, non civis civem obtruncat, non civis civẽ opprimit. Quemadmodum in nonnullis partibus fieri solet. Et maxime in adversarii tui regno. Ubi civis concivem impune spoliat, necat, opprimit & obtruncat; non pater à filio tutus est, non frater à fratre, non filius à patre, non socer à genero, non dominus à servis. Tanta denique, ut paucis absolvam, illic est perplexitas, tanta confusio, ut id non hominum, sed dæmonum regnum merito dici possit. Illic triceps Cerberus, illic anguicoma Tisiphone, illic furiæ infernales, illic sitiens Tantalus, illic rex umbrarum Pluto, illic omnes dæmonum chori suam posuere sedem: justicia silet, jura tacent; injuriæ, cædes, rapinæ, stupra, violentiæque, vigent. In tuo autem regno longe secus est.

est. Nam ob summum justitiæ rigorem cum hostibus certamen est; inter cives summa pax & tranquilla populis quies. Auro namque onustus viator omnis Angliæ insulæ partes inermis solus impune lustrare potest, etiamsi opus fuerit inter nemora ipsa vel deserta cum universo thesauro suo quietum somnum capere. Tu profecto, ut paucis dixerim, Trajanum secundum hominibus te præstas. De fortitudine autem tua quid plura dixero, nescio: nisi quod ab extrema adolescentia tua durum bellum sustinuisti, invictissimũ hostem debellasti, urbes & oppida sua occupasti, tam multos conflictus hosti potentissimo dedisti: adolescens maturum ætate & callidum hostem non formidasti, non ejus potentiam horruisti, non vires, non factionem duri hostis timuisti. Quo factum est, ut tam multas & præclarissimas urbes, tot ornatissima oppida, tot provincias, tot loca amplissima, ex hostilibus bonis regno tuo adjunxeris, hostemque tuum ad extremam inopiam & intra miseriæ terminos penitus redegeris. Alexander Macedo vigesimum attigerat ætatis suæ annum, cum Darium regem debellavit. Divus Iulius Cæsar plusquam vigesimum quintum egerat annum; nihil tamen ad eam usque ætatem

tem maxime memorandum vel maxima laude dignum gesserat. Caius Cæsar jam grandis natu execrandum parricidium ultus est. Tu autem, invictissime rex, dum in utero matris eras, horrenda bella gerebas, & permagnæ hostibus formidini eras. Lactebas, & hostilia mœnia evertebas: puer eras, & grandævum regem debellabas. Postea vero quam adolevisti, summum tibi imperium comparasti. Te itaque, invictissime rex, ob ea quæ in hodiernum usque diem gessisti, & Alexandro Regi, & divo Iulio Cæsari, & Caio Cæsari, & cæteris hominibus, quos orbis terrarum claros habuit, vel Reges, vel Imperatores, non immerito prætulerim. Tu enim, serenissime rex, liberalitate & largitate Iulium Cæsarem, magnitudine animi magnum Alexandrum, prudentia & facilitate Caium Cæsarem, in hodiernum usque diem æquasti: pro mira autem magnitudine gestorum eos omnes superasti. Habes insuper participes consiliorum tuorum, & in regno ipso coadjutores, reverendissimum dominum Cardinalem, & Illustrissimum dominum Ducem Glocestriæ, patruos tuos; qui neque consiliis, neque auxiliis, aliqua in re tibi defuturi sunt. Es etiam adolescens in florida ætate, agilis, & fortis corpore,

robu-

robuſtus membris. Bonam habitudinem corporis poſſides, plurimum ingenio vales, potentiam habes maximam, amicos plurimos, qui mortem, qui exilium, qui pericula omnia, ſi opus fuerit, ob nomen tuum ferre non recuſabunt. Ob quas ipſas res, cum in extrema adoleſcentia tua durum & acerbum bellum tanto tempore & geſſeris & ſuſtinueris, in eam venio de te ſententiam, ut affirmare audeam, te, cum ad virilem ætatem perveneris, non Martium, ſed Martem ipſum futurum; non clarum regem, ſed omnium, qui ſunt, qui fuerunt, qui futuri ſunt, regum potentiſſimum; non in arte militari peritum, ſed omnium peritorum peritiſſimum. Quo fit, ut nunc primum accingar, meque expediam, ut celebratiſſima geſta tua literarum monumentis poſterorum memoriæ mandem. Perge igitur, perge, invictiſſime rex, & tum bello tum pace, tum induciis, da operam, quod hactenus feciſti, hoſtiles injurias à tuis ſubditis & confederatis propulſes. Nam, Audentes fortuna juvat, timidosque repellit. Præterea, cum adoleſcentiæ laudibus Iulium Cæſarem, Alexandrum magnum, Caium Cæſarem, ut oſtendi, jam ſuperaveris; liberalitate vero, facilitate, largitate, magnanimitate, prudentia, ipſos omnes

mnes æquaveris:eos etiã in iis ipſis virtutibus ſuperare contende. His enim virtutibus, & tua tuorumque conſiliariorum prudentia, brevi apud te ſummum Imperium futurum video. Demum, quum compertum habeam, reges & principes ſummos paucitate verborum maxime gaudere, finem dicendi faciam: Ut igitur, ſereniſſime rex, cum poëtarum Principe Marone Virgilio concludam: Hæc tibi erunt artes, dare tutas civibus urbes; Parcere ſubjectis, & debellare ſuperbos. Amen.

Antonii Panormitæ Oratiuncula, ad Fridericum III Imperatorem.

ILluxit jam tandem felix illa & expectatiſſima dies, Friderice Cæſar, quæ bonis omnibus pacem & tranquillitatem, tibi vero laudem & gloriam ſit ſempiternam allatura. Ecce enim adveniſti, exoptatiſſime Auguſte, tuamque ſacroſanctam Majeſtatem hodierno die coram intueri licet, aut rectius, quaſi Dei cujuſpiam immortalis effigiem venerari. Nam tecum una, quaſi divinum ſidus comitantes, adveniſſe creduntur ſalus atque libertas Italiæ, bonorum ac conſtantiſſimorum hominum exaltatio, pravorum perfido-

rumque

rumque depreſſio. Exultent igitur gaudio, Ieſuque Optimo Maximo laudes ac gratias habeant, quicunque puri ſunt, fidelesque perſtiterunt: iniqui vero ac perpetuo contumaces erubeſcant, formident, profugiant: hujus enim digniſſimi Romanorum regis artes, ſunt Romanæ illæ quidem, Parcere ſubjectis, &, debellare ſuperbos.

Verum, antequam Alfonſi, magnanimi atque invicti regis noſtri, mandata explicemus, à quo ad eminentiſſimam Majeſtatem tuam legati ſumus; pauca admodum, quæ partim ad laudem, partim ad dignitatem tuam pertinent, enarrare nos, pro ſingulari tua humanitate, concedas. Ego vero, à clariſſimis ac illuſtribus collegis juſſus dicere, obtemperabo. Verum ita obtemperabo, ut rationem tuarum occupationum vel in primis ipſo breviloquio videar habuiſſe. Quod igitur à pleriſque oratoribus dictum eſt, neſcire ſe unde principium ſumant, id in præſentia mihi evenire non verbis, quemadmodum fortaſſe illis, ſed re ipſa nimirum intelligo: non ſolum ideo, quia ſunt tuæ virtutes, & variæ, & inter ſe connexæ; verum etiam, quia ita præclaræ omnes, & ita egregiæ ſunt, ut inter ſe ipſas de excellentia concertare videantur, nec fa-

cilis sit deliberatio, quænam in dicendo sit anteponenda. Sive enim animi magnitudinem considero, nihil non dignum videri potest, de quo quam primum enarretur. Sive religionem, aut cerimoniarum cultum, illud omnino censebis præferendum. At, si justitiam & æquitatem contempleris, nihil tam magnum videri debet ut illi anteponatur. Cum vero liberalitatem, humanitatem, moderationem tecum pensitas, quam illarum præponere, aut quam non præponere debeas, ignorabis.

Ego tamen, unde aptissimum & congruentissimum putabo, inde initium dicendi faciam, à religione videlicet, & cultu divino. Qua in re vel maximè tuam, Friderice, sapientiam declarasti; siquidem vera hominis sapientia est, pietas, idest, Dei cultus. Etenim ante omnia verum creatorem, unicum & summum Deum, Christum Iesum, tibi penitus colendum, cum coæterno patre in spiritu adorandum, verendum, animo proposuisti; ut erga eum ipsum Christum, à quo terrarum Imperium assumpsisti, pro tanto munere accepto & gratus existeres, & hominibus, quibus divina providentia præesses, vitæ beatæ viam tui luminis exemplo monstrares. Maxime quidem

decet

decet Reges ac Principes, quique ab omnibus timentur, eos ipsos vereri ac metuere Deum immortalem. Quod qui fecerint, sentient præclarum illud & memorabile Camilli dictum, Omnia prospere evenisse sequentibus Deos, adversa spernentibus. His tu itaque rationibus adductus in primo ipso juventutis flore, non maris, non viarum discrimina, non barbarorum, & eorum, apud quos Christi nomen invisum est, latrocinia atque insidias veritus, Sepulchrum Domini ex ultimis usque Germaniæ partibus adiisti, laborum & velut gloriæ primitias Deo reddens atque sacrificans. Quid nunc ego Psalmos, & orationes, quid Missarum sacra mysteria, quid jejunia, atque indictas Christiano ritu abstinentias, referam? Nihil utique omittis, quod boni & puri Christiani officium esse intelligas, quo eum tibi perpetuo places, ac propitium & faventem reddas, cujus ope cives tibi divinitus commissos ad veram dirigas felicitatem & sapientiam.

Cumque animo magno & excellenti præditus sis in hoc uno, ne Dei scilicet voluntatem offendas, mire quodammodo timidus atque anxius prædicaris. Denique cum natura natus ad virtutem videaris, bonitatem naturæ ad Dei volun-

tatem conformas. Ob illud etiam à peccatis atque flagitiis caves, ne tuos cives vitiorum imitatores efficias. Satis enim nosti, exemplo magis, quam peccato, Principes nocere. Inter hæc tam præclara tui animi ornamenta, gloriosissime Cæsar, illud in primis admirari licet, atque veneratione complecti omni, quod, cum tam infinita & innumerabilis multitudo, tum domesticarum, tum exterarum gentium, sub te degat, nullus tamen adhuc inventus sit, qui, non dico à te, qui inter mortales justitiæ & æquitatis gloria excellis, sed ne à proceribus quidem tuis, fuerit injuriam passus, aut de violentia conquestus. Illa quidem lex apud te prima & est, & observatur, Ne cui quis noceat; ut suum cuique in pace & securitate possidere permittatur; quæ vero Cæsaris sunt, omnibus prope modum uti frui fas esse. Illudque divi Adriani præclare dictum frequenter usurpas; Ita te rem publicam gesturum, ut sciat senatus, populi rem esse, non propriam.

Jam vero dicendi apud te & loquendi libertas nō minus infimis quam summis est viris; aditus semper patens, audiendi patientia, & lenitas inaudita. O sæcula aurea! O Cæsarem vere Augustum, vere patrem patriæ! O hominem divinum!

O nos

O nos etiam perbeatos, quibus virum talem intueri, ejusque suavissimis atque humanissimis moribus frui, datum atque concessum est!

Beneficentiam vero, ac liberalitatem tuam, Cæsar, admirari magis possumus quam oratione percurrere. Quæ cum incredibilis sit, & tanquam ex fonte quodā benignitatis perpetuo emanans, nunquam tamen aliis eripere visus es quod aliis largirere, nunquam aliis nocere ut in alios liberalis viderere. Vacat enim injuria liberalitas tua. Quodve tuum est, (est enim id grande, & ut terrarum domini patrimonium,) id tamen omne in communem hominum utilitatem erogare solitus es; ut vere, quæ tua sunt, sint, juxta proverbium, communia omnia. Et sane è toto prorsus Imperio, quod quam amplum & copiosum sit, omnes intelligunt, nihil tibi retentum videmus præter dispensandi potestatem. Intelligis tamen quid unicuique conveniat, proque dignitate distribuis; tibi solummodo hoc reservans atque seponens, quod Cæsareæ rationi ac majestati necessarium fore arbitraris; nihil omnino custodiens ad voluptatem, nihil ad delicias. Et es quidem natura liberalis atque beneficus, non ut plerique, quadam va-

nitate ducti, multa largientes, ut videantur benefici, cum non ſint. Vir utiq; purus, ſimplex, atque ſyncerus nihil ad oſtentationem, omnia ad conſcientiam refert. Gaudes, cum bene benigneq; facis, non cum feciſſe laudaris. Neque gratias agi tibi aut rependi admodū curas, præterquam à conſcientia benefactorū. Nihil denique tibi arrogas, ſed immortali Deo omnia tribuis; à quo & beneficia & bona omnia proficiſci, ſatis ſingari tua ſapientia cognoſcis. Hoc loco ſingularia prætereo ac propemodum innumerabilia tuæ liberalitatis exempla. Quis enim hac temporis anguſtia recenſere ſatis queat, quot regum filios, quot proceres, quot viros tu, in literis, armis, illuſtres, quotidie ſuſcipias, ſuſceptos exornes, honeſtes, amplifices? Mihi quidem videtur, tuam hanc non curiam modo, ſed academiam, quandam bonarum artium & diſciplinarum officinam, appellari poſſe, ubi de re militari, ubi de literatura, ubi de virtute ac moribus, quoquo te verteris, diſputantes acriter ſimul & erudite circumſpicias. Quo fit, ut omnes, qui aut virtute aut eruditione ſibi ipſi confidunt, huc ad te undequaque divertant, ac velut olim in Olympium montem exercendæ atque oſtentandæ virtutis

tis gratia conveniant. Tu vero, benignissime Cæsar, perhumaniter omnes excipis, exerces, acuis, foves, instruis, denique indonatū neminem à te abire sinis.

His præclaris artibus, Cæsar, mortalium gratiam & benevolentiam consecutus es. His perardua & excelsa semper animo meditaris. His domum relinquens, (quamquam domus tua mundus est,) non asperrimos labores, non infinitos sumptus, non pericula æstimas; per mediam Italiam, sicubi nonnullos scis Imperio rebelles, incedis, fiducia animi lætus, strenuus, invictus. Imo vero tantum & virtutis & dignitatis tuæ auctoritas valuit, ut non solum ab amicis, sed etiam ab his ipsis qui jam pridem erga imperium male sunt affecti, honorificentissime fueris susceptus; nihil aliud, ut mea fert opinio, applausu & gratulatione confitentibus, quam te vere Dominum & Imperatorem eorum esse. At tu, hæc omnia animo recondens, Romam ire pergis; ut, quod animo jam dudum magnifice conceperas, tandem adipiscaris, hoc est, Sacram unctionem, & consuetas Imperatoribus coronas.

Sed, quoniam in coronarum mentionem incidimus, consideremus, si per te licet, humanissime Cæsar, quibus ex caus-

ſis majores noſtri hujuſcemodi coronas excogitaſſe credantur. Hoc enim viſo cognitoque, liquido apparebit, an tu quoque dignus judicandus ſis hujuſmodi coronario, ut ita dixerim, triumpho. Primum vero pervulgatum eſt, palearem illos decreviſſe coronam. quod aliquando receptum, nunc vero, ut pleraque manſuetudinis officia, obſolevit. Cæterum majores illi recte ſane: ſiquidem manſuetudine, & humilitate, non ſuperbia & inhumanitate, ad Imperiale faſtigium ſe aſcenſuros eſſe exiſtimarunt: quod palea denotatum iri viſum eſt. Palea quidem res admodum abjecta atque contempta eſt. Et Imperatorem decet, ſe hominem eſſe, exiſtimare; hoc eſt, ex humo factum, & in humum tandem rediturum. Huic invento perpulchre conſonare videtur Romanorum inſtitutum. Qui triumphanti Conſuli vel abjectiſſimæ conditionis ſervum aſſociavere in eodem curru, & coronam ſuſtinentem, & æqua fortuna triumphantem. Præterea, ut, qui manſuete & humaniter atque benigne cum hominibus agit, is vehementer ab omnibus amatur, & in omnium animos quaſi influere videtur: ſic ex diverſo, qui inſolenter & crudeliter ſeſe habet, odium ſibi omnium generat, & metum, malum (ut ait Cicero) diutur-

diuturnitatis custodem. Secundo loco coronam ferream excogitavere; ea ratione, ut arbitror, ut fortitudinem animi imperaturus assumeret. Nam, comparata sibi prius, quomodo dictum est, civium & subditorum gratia, intrepidum, constantem, invictum, sese præstare Imperatorem oportet contra pericula ac varios fortunæ casus; præsertim pro gloria tuenda, ac subditorum salute, & conservatione societatis humanæ, divinitus sibi commissæ. Imperio quidem indignus habebitur, qui vim atque injurias aut sibi aut provincialibus illatas non magno ac præsenti animo propulsaverit. Tertio loco argenteam coronam assinaverunt; ut animadvertat is, qui demum Imperator sit constituendus, argenti nitorem atque candorem præ se ferre oportere; hoc est, sine labe atque spurcitia animum purum & tersum exhibeat necesse esse. Postremo autem loco auream statuerunt. Hæc antiquitus, ut ait Gellius, ex lauro erat; postea ex auro fieri cœpta; ut intelligat is, qui demum coronandus est, se perfectam ac splendidissimam laudem assecutum. Nam, qui mansuetudine & humilitate primo mortalium benevolentiam, deinde benevolentia Imperium adipiscitur, quod postea animi magnitudine, pu-
 ritate,

ritate, atq; justitia conservet, is omnium judicio splendididissimum ac perfectissimum vitæ exemplum posteris relicturus est. Ita immortalitate ac luce perpetua dignus existimabitur.

Numquid non tu igitur his coronis perdignus censeberis, Cæsar invicte; qui mansuetudine, animi magnitudine, justitia, nemini cesseris; imo vero in quo summi Imperatoris ornamenta lucent omnia; ut non Cæsar modo; sed Cæsarum decus, jure ac merito possis appellari? Quænam enim à te abest Imperatoriarum virtutum? quid autem earum non est in te insigniter? Quærimus clementiam? At tua animi placabilitas ipsam illam C. Cæsaris, quæ singularis exempli & admirabilis memoriæ extat apud homines, ipsam, inquam, illam provocare potest & vincere. Cupimus fidem? At tuis dictis conventisque nihil firmius, nihil verius, nihil religiosius inquiri potest: non id quidem olim apud gentiles aut Sibyllæ folium, aut Apollinis oraculum. Laudamus prudentiam? At, quid tua prospicientia non videt, quid tua solertia non agnoscit, quid tua denique industria non assequitur, quod ulli uspiam cognitum aut perspectum sit?

Non est autem ullo pacto prætermittenda

tenda temperantia tua, Cæſar. Eſt enim non modo inter virtutes pulcherrima, ſed virtutum omnium ſingulare decus & ornamentum. Ita ut, ſi hæc una deſit, cæteræ virtutes imperfectæ exiſtimentur. Nam prudentia, & fortitudo, atque harum ſimiles, interdum etiam eorum ſunt, qui non ſatis probantur. Temperantia vero, proborum & clarorum hominum eſt propria. Illæ ſæpenumero impetus animi concitant, nec ſinunt obedire rationi: Hæc concitatos ſedat, compeſcitque, & ratione moderatur. Quæ quidem virtus tanta in te uno eſt, quanta in iis Imperatoribus, de quibus legimus, aut accepimus, non fuit. Quem enim tibi continentia comparabimus? Cepiſti uxorem genere nobiliſſimam, moribus excellentiſſimam; forma vero præſtantiſſimam. Cumque ea Senas ad te nuper veniſſet è paterno regno, quoniam dies ſacri & obſervandi erant; eam non ut uxorem, ſed ut ſororem ſuſcepiſti, religionem matrimonio, caſtitatem voluptati anteponens. Alii ab alienis uxoribus vix ſeſe continere poſſunt; Tu à tua, tibi conceſſa, & ea quidem formoſiſſima, te continuiſti. Docuiſti hoc exemplo inferiores, qualiter ſeſe habere & continere circa conjugia debeant: & di-
vini

vini potius cultus, quam humani juris habendam esse rationem. Nec illud est silentio prætereundum, quam sis vini parcissimus, quamq; in cibo moderatissimus. Neque enim ea parva laus est; regis præsertim, & Imperatoris. Legimus, Alexandrum, ne plures memorem, propter vini intemperantiam non parum gloriam suam obscurasse: quandoquidem per temulentiam Clitum sibi charissimum in convivio occiderit. Namque, ut sobrietas Principem ad charitatis studium excitat, sic ebrietas ad crudelitatem provocat. Nullumque scelus aut flagitium est, ad quod temulentia principem non impellat aut rapiat.

In sermone vero quam modestus sis, quam rarus, quam gravis, quanque in iis suscipiendis, qui ad te adeunt, communis & humanus, facile omni Italiæ perspectum est. Siquidem tanta circa omnes mansuetudine uteris, ut te interdum tuæ dignitatis atque auctoritatis oblivio cepisse videatur. Quam vero adulatores, scurras, & hujusmodi levitatem, spernas, atque oderis, ipsi prospeximus. O dignum summo Imperio principem! Hoc enim est, Imperatorem esse: Superbiam, fastidium, arrogantiam effugere: Erga omnes sese mansuetum,

faci-

facilemque præstare: adsentationem procul amovere, gravem esse. Adde quod nec tibi quoque deest in consiliis suscipiendis constantia, virtutum haud mediocre condimentum, sine qua nihil in homine potest esse laudabile.

Hæ te profecto virtutes, Cæsar invicte, Augusto illi, omniũ principũ felicissimo, hæ te Tito, omnium gratissimo, hæ te Antonio Pio, omnium humanissimo, parem effecerunt. Per has maxime virtutes ab omnibus laudaris, extolleris, diligeris, prædicaris. Maxime enim commovetur amor multitudinis, ipsa fama & opinione mansuetudinis atque constantiæ. Quæ si in privato vel mediocri viro laudabiles plurimum atque admirabiles sunt, quanto magis in eo principe, qui dignitatis principatum inter principes obtinet? Sed jam plura consulto prætereo, ne modum mea excedat oratio: simul, ne inclyti Regis nostri mandata ulterius differamus. Quæ, si tuæ quoque prudentiæ visum fuerit, melius ac cautius seorsum, quam palam, enarrabuntur. Vale, & triumpha. Dixi.

Lauren-

Laurentii Vallæ Oratio, ad ſummum Pontificem Eugenium Quartum.

SI, quibus tui pontificatus annis, Beatiſſime Pater, & abs te & à patriæ abfui, non abfuiſſem; profecto declaraſſem meam erga te, ut fieri debere intelligo, obſervantiam, quæ incepta jam inde ab ineunte mea juventute ad hanc uſque ætatem perſeveravit, & cum annis ſimul accrevit: declaraſſem, inquam, non aſſequendorum ratione præmiorum abs te; qui veluti fons quidam es gratiarum, cum poteſtate dignitatis, tum bonitate naturæ: ſed ut officio meo fungerer, cupiditatique meæ atque eximio in te amori obſequerer & indulgerem. Dulce enim eſt, etiam citra ſpem ei inſervire quem diligas. Ego te, Beatiſſime Pater, cum aliquandiu, vel propter ſingulares virtutes tuas, vel propter egregium literarum ſtudium, veneratus complexuſque eſſem, nullum alium quam te magis optavi fore ſummum Pontificem; nec eſſe digniorem exiſtimavi: cui meo & voto & judicio res ipſa eventuſque reſpondit. Itaque, audita aſſumptione tua, tunc, cum longe à patria abeſsem, tibi abſenti, veluti præſenti, (abſentes enim amor quo-

quodammodo præſentes facit, tibi gratulatus ſum; eoque, aliquot poſt annis, cum primum potui, ad pedes Sanctitatis tuæ me contuli; non receſſurus ab Umbria, niſi huc me venire cupiditas compuliſſet viſendi fratris quem novem annos non vidiſſem. Unum mihi ex novem fratribus ſuperſtitem, quem & ipſum intra menſem repereram, & quaſi amiſſum recuperaveram, amiſi. Et quamvis aſſidue ad te redeundi cupiditate urgebar, tamen hactenus redire prohibitus ſum: interea ſemper ex tuis, tum proſperis lætitiam, tum adverſis moleſtiam, capiens; ſimulque ægro animo ferens, tibi, vel tuę gloriæ celebrandæ, vel adverſariis tuis, immo matris Eccleſiæ ac Patris Dei, confutandis, magna prorſus in utranque partem & excellenti ingenio dignæ materiæ, me pro parvitate virium mearum operam navare non poſſe. Nam quod ad gloriam pertinet, quis unquam poſt hominum memoriam ſummus Pontifex glorioſior te fuit? qui ad iſtam dignitatem, tum aliquot oraculis prædictus, tum omni Eccleſia ſuffragante electus es: qui duos Cæſares, alterum Latinum, alterum Græcum, inter ſe illos quidem diſſentientes, ſed in agnoſcenda tua ſanctitate conſentientes,

tibi

tibi ſubditos adſpexiſti. qui tuis conſiliis, curis, ſumptibus, Græciam omnem, quæ olim parens erat Latinorum, ad concilium pertraxiſti, emendaſti, ac prope de duobus ovilibus unum feciſti. qui altero concilio Armenios, gentem hactenus fidei Catholicæ non bene cohærentem, in ipſa Catholicæ fidei veritate collocaſti. qui per legatos tuos bellum pro religione contra ſuperſtitionem geris. qui denique tanta feciſti, & facis, ut permagnus perque latus pateat campus iis, qui geſta tua vel ſcribunt nunc, vel poſtea ſcribent. Sed hæc velut publicæ perſonæ, ac Papalis virtus. Quid? illa propria ipſius hominis, ac privata, quam multiplex eſt, & quam magna? Te enim, cum ſint (quantum ego quidem ſentio) in homine duo genera laudum, unum quidem venerabilem, alterum vero amabilem reddit. Et, ſicuti, horum utrum utri præferendum ſit, ſolemus ambigere; ita, utrum in te magis eluceat, nemo dixerit. Venerationi quidem ſunt nobis gravitas, ſeveritas, conſilium, prudentia, magnitudo animi, fortitudo, patientia, ingenium, doctrina, eloquentia, cæteraque hujuſmodi. Amamus autem humanitatem, manſuetudinem, affabilitatem, & modeſtiam; benignitatem, clementiam,
largi-

largitatem, & quæ sunt id genus. Quemadmodum in his quoque auctoritatem vultus, proceritatem amplitudinemque membrorum, robur, velocitatem, agilitatem, admiramur; & decorem, venustatem, suavitatem oris, cæteraque corporis, tacita quadam charitate complectimur. Quæ virtutes tametsi inter se videantur in aliis contrariæ, ideoque alius in his, alius in illis excellit: quia tamen virtus virtuti adversa non est, sed pro loco, pro tempore, pro persona, alia cedit, alia interest: universæ pro una perfecta agnoscuntur. Ut non magis dotibus corporis, quæ nulli unquam tot tantæque affuerunt, quam dotibus animi, exornatus sis. Ex quibus alteræ te dominum exhibent, atque rectorem: alteræ parentem, tutoremque. Illæ reverentiam metumque conciliant, hæ vero dilectionem. Quarũ etsi posterioribus favemus, magis tamen superiores suam dignitatem obtinent, & utræque mutuo præsidio prosunt. Quibus si accesserit potestas, præsertim summa, velut in te fit, quid illæ nisi in terris simulacrum Dei quoddam existimabuntur? O te unum ex omni memoria hominem dignissimum potentia, dignitate, gloria, virtute, sermonisque ac corporis Majestate! Verum
Deus

Deus ipſe, ſicut in ſummum proſperitatis gradum extulit, ſic per adverſa te exercere voluit, non ut probaret, ſed ut probatiorem redderet. virtus enim mea, inquit Paulus, in infirmitate perficitur. Et ſane probatiorem te reddidit hunc in modum, atque perfecit. Nam quæ tua fuit inter adverſa aut tolerantia aut ſapientia? in quarum altera velut præſentibus fluctibus reſiſtebas; altera futuros providebas, prohibebasque. Quis tuus ille labor, cum inter candentes undas, ſciſſis velis, fracto malo, ſibilante tempeſtate, fulgurante cœlo, ac tonante, navis erat tibi gubernanda, ut vix aliquis quiſpiam ex iis malis fuerit emerſurus? ex quibus tu emerſiſti, & jam, paratis armamentis, procellaque ſedata, conſpicis portum; in quem propediem, invitis fluctibus, incolumi nave, pervenies. Adhuc enim tibi aliquantulũ negotii reliquum eſt. Sed quo laborioſius id fuerit, etſi non optabile, eo tamen uberior tua gloria erit. In illis autem aſperitatibus temporũ, quod ſuo loco dixi, quis pius, bonorum amator, quis malorum hoſtis, non tuam vicem doluit, ac miſeratus eſt? etſi tua fortitudo ac ſapientia non miſerationem magis quam admirationem merebatur. Quis non inimicis tuis ſuccen-

censuit, atque iratus est? Quis non te omni ope adjuvandum, sublevandumque, illos impugnandos, putavit? quamquam ita tulit casus infestus, ut inimicus generis humani perturbaret omnia, ut multi, qui vellent, juvare non possent, tum aliis quibusdam caussis, tum vero prohibiti majore potestate, nonnulli etiam coacti, si virtus cogi potest, nonnihil adversus te facere. Verumtamen omnes boni tui fuerunt, licet non omnes boni à te steterunt. In quorum numero, ut ad me redeam, Beatissime Pater, me profiteri non dubitem. Nam nec malum me potius quam bonum esse opinor, & semper concupivi. At laudes tuas attingere, aut caussam istam, in qua negotium tibi facessivit hostis, quoad possem, adversus hostes inimicosque defendere, cum hactenus non licuerit mihi; velim liceret in posterum. Et, quamvis permulti tibi scriptores graves facundique suppeditent; tamen omnes velut in publicum commodum pro sua quisque facultate nitemur. Attendetur autem ipsa ex æmulatione singulorum industria. Res profecto tibi non solum honorifica, sed etiam utilis, ac prope necessaria, ut caussa ista, quæ inter te ac patriæ hostes versatur, mandetur literis à circumspecto aliquo eximio-

eximioque oratore, sive ad præsentium temporum patrocinium, sive ad memoriam futurorum, ne quis unquam aut contradicere, aut in dubium revocare audeat vel innocentiam tuam, vel inimicorum calumniam & conspirationem. Multum est enim, Beatissime pater, si scriptor ingenio probet sese, scientia rerum quidquid dicit, confirmet, auctoritate persuadeat, cæterosque, si qui diversa scripsissent ab his, ut imperitos malosque convincat. Nam, ut mea fert opinio, qui res gestas aut principum, aut populorum acute ingenioseque conscripserunt, oppidoquam optime meriti sunt de iis quorum facta celebrarunt, tum propter alia, tum præcipue quod illorum virtutes ab invidorum inimicorum malevolorumque linguis vindicarunt. An vero parum facere ad tuendum pudorem populi Rom. existimamus Titum Livium, aliosque historicos, cum caussas explicant, cur aut bellum illatum aut non illatum sit; cur de aliis supplicium sumptum, alii venia donati; alii terrore coërciti, alii beneficio aucti? Ex quo illi, qui narrant, veri probique; & ii de quibus narratur, justi, æqui, boni, magnificique judicantur. Idem dicere licet de Græcis scriptoribus, qui cum aliorũ, tum

Athe-

Athenienſium, res geſtas ſapienter ſane & probe ſcriptitarunt: quod niſi feciſſent, non abdicaſſent ſeſe non modo non ab iniquis, qui veritatem juſtitiamque in contrarium verterent, ſed nec ab aliis, qui famæ non crederent. Conſulendum eſt itaque, Sanctiſſime pater, per te, tum gloriæ tuæ, tum rei dignitati. Neque vero ego id dico, ſumme pontifex, quod in me ſit hæc, quantacumque ſit, facultas, quæ tantæ rei ſatisfacere poſſit; (præſto tibi ſunt alii viri longe doctiſſimi:) ſed ut, me talia aggrediente, ſiqui me doctiores ſunt, non, ipſos eadem aggredi, illos pudeat: &, ſiqui aggreſſi ſunt, eos, ut dicitur, currentes incitem; ut ipſe quoque, quantum præſtare poſſum, experiar; præſertim tam excitata ad hanc rem mente, ac quaſi inflata, ut, etiamſi aliorum ſcriptorum, ut ſic dicam, naves ſint majores ac melioribus inſtructæ remigibus, tamen non deſperem, illorum curſum me poſſe æquare, vehementioribus ventis mea vela tendentibus. Pro tua bonitate, Pater ſanctiſſime, credas, velim, aliquid de rebus tuis ſcribere aggreſſurum fuiſſe, ſi compertũ habuiſſem, quam à me de tuis rebus partẽ mandare literis maxime velles. Et eo quidem magis, quod nonnulli ſcripta mea quædam apud te conantur inceſ-

incessere. Et quidem, Beatissime pater, siquæ data sunt partim consiliis quorundam hominum, partim præceptis, partim gloriæ cupiditati, partim consuetudini disputandi; in his ita me frui benevolentia tua liceat, ut nunquam neque tuæ, neque tui similium majestati atque auctoritati, derogare propositum fuit: &, si quid retractatione opus est, & quasi ablutione, en tibi me nudum offero: tu, quæ tua abluendi potestas est, aqua profluenti è petra, quæ est Christus, hæc ablues. An ignorem, me unam esse tuarum ovium, quas soles in lavacro remissionis abluere, unumque eorum, qui in navigio, cui tu præsides, navigare solent? An ego, cæteris eo, quo cursum dirigi jubes, remigantibus, unus in contrarium remigarem, cum vel suspensum tenere remum, sit reprehendendum? Ego vero, Pater sanctissime, si tibi forte, aut in adversum remigasse, aut à remigando cessasse, visus sum; id assignandum est magnitudini tempestatis: ubi etiam scientissimi nautæ, ac præstantissimi gubernatores, perturbantur, & inopes consilii fiunt; nedum nos remiges, quibus adversum infestas immersasq; undas est obluctandum; ubi, quo tendas, ubi declines, incertum est; & in ipso conatu inter se remi

mi non modo implicantur, ſed etiam ſæpe franguntur. An non ſic ſatis eſt, ſiquis in hac confuſione rerum admiſit aliquid, quod veniam erroris petat, ac in officio deinceps futurum ſe eſſe promittat, & ſuperiorem vel culpam vel negligentiam compenſare in poſterum induſtria & obſervantia velit? Ac neſcio, an magis dominos agnoſcant atque ardentius ament ii, quibus pœna remiſſa eſt, quam quibus opus remiſſione non fuit. Quodſi hujus generis, D. P., eſt cauſſa mea, cum eſſem mea ſponte ad tua geſta tuasque res celebrandas animatus; quo tandē ardore exiſtimas fore me, ubi tuam videlicet clementiam fuero expertus? Noli, quæſo, ſanctiſſime P., hac me, quā mihi propoſui, ſpe atque expectatione fruſtrare. Non aliter enim animo ſatis fiet meo, ſicque ſolum in Sanctitatem tuam obſequia mea perſtabunt. Omnem aliam vivendi rationem, niſi ſub te, omittere, ſub te imperatore militare, tua ſemper ſequi ſigna, pro tua dignitate aut honeſtam oppetere mortē, aut parta redire victoria, à me conſtitutū eſt. Si licet, in caſtris tuis vel gregarius miles, tamen miles egregius & ſtrenuus, ero; cum ſciamus, aliquando hujusmodi hominē aut primum hoſtiles muros conſcendiſſe, aut
reſciſ-

rescisso vallo suis viam patefecisse, aut Ducem hostium obtruncasse. Sint alii quantumlibet me in bello fortiores, at in turmis equitum, alisque peditum, omissa incerta audacia, ac mortis securitate, & quantum in unius hominis manu situm est, nemini cedo. Nihil modo reliquum est, quam ut in hoc bello (adhuc enim bellum durat) aliquo me opere strenuum probem, per quod intelligas, corpus quidem meum abs te aliquandiu abfuisse, animum vero semper tecum, tuumque, fuisse. Vale. Neapolis, pridie Idus Martias.

FINIS.

Nomina eorum, qui has Epistolas dederunt ad alios.

A.

AEmylius. vide, C. Fabricius.
Æschynes, Senatui, populoque Atheniensi. 111.
Aëtius Patricius, Theodorico Regi. 83
Consulibus Romanis. 84
Alaricus Gothorum rex, Honorio, Imperatori Rom. 80
Alexander, Aristoteli. 207
Alexander, Iovis Hammonis filius, Olympiadi matri. 193
Alexander Macedo, N. 271.272
Alexander Magnus, Illyricis populis. 170
Alfonsus, Rex Aragonum, Petro Fregosio, Duci Genuæ. 72
Amalasunta, Atalarico, filio, Gothorum Regi. 95
Amasis, Ægypti Rex, Policrati, Samio Principi. 198
Amazonii, Turco. 276
Anastasius, qui & Arthemius, Imperator

Constantin., Romano Pontifici. 127
Angelus Politianus, Laur. Medici. 184
Anonymus. 382
Antonii Panormitæ Oratiuncula, ad Fridericum Imperatorem. 408
Aristagoras, Milesius, Cleomeni, *Lacedæmoniorum Regi.* 202
Aristoteles, Alexandro. 207
Aribertus, Longobardorum Rex, Iohanni VII, Romano Pontifici. 126
Arthemius. vide, Anastasius.
Athenienses, Alexandro Macedoni. 265
Augustus. Vide, Divus.
Aurelianus, Dux, Carolo VIII, Gallorum Regi. 100

B.

Baiazetes, Turcarum Imperator, Selymo, filio. 135. 138
Balduinus, Rex II Hierosolymæ, Callisto, Romano Pontifici. 153
Bartholomæus Georgianus, Maximiliano, Boëmiæ Regi. 220
Bartholomæus Iustinianus, Duci Mediolani. 24

Basiliensis civitatis consul, senatus, universis, &c. 343

Beda sacerdos, Carolo Martello, Galliarum Regi, & cæteris Regulis. 125

Bellisarius, Totilæ. 79. *Iustiniano Imperatori.* 91

Boëmundus, Rogerio Nortm., fratri. 142. 147. 149.

Bononienses, Comiti Virtutum. 13

Bostares, & Hanno, Carthaginenses, Hannibali. 267

C.

Cæsar Augustus, C. Mecœnati. 206

C. Fabricius, & Aemylius, Consules, Pyrrho Regi. 274

C. Pontius, Samnitium Imperator, Herennio, patri optimo. 194

Campso Sultanus, Selymo, Turcarum Regi. 66

Capuani, S. P. Q. R. 191

Cardinalis Aracœli, Duci Venetiarū. 122

Cardinalis de Petra Mala, Iacobo de Campo Fregosio. 9

Carolus, Galliæ Rex, Petro, Aragoniæ Regi.

Regi. 163
Carolus Martellus, Eudoni, *Aquitaniæ Duci.* 128
Carolus VIII, Rex Galliarum, *Aureliano, Duci.* 102
Carolus V, Romanorũ Imperator *Augustus*, Coll. Cardinalium. 307. *Philiberto Aurantio, Vgoniq; Moncatæ.* 187
Cato, *Cæsari.* 206
Chii civitates. *vide* Maonenses.
Clemens III, Romanus Pontifex, *Isacio, Constantinopolitano Imperatori.* 156
Comes Virtutum, *Bononiensibus.* 11
Constantinus, Imperator, *Benedicto II, Romano Pontifici.* 121

D.

Damianus, Episcopus Ticinensis, *Archiepiscopi Mediolanensis nomine, Patribus ad VI Synodum Constantinopolitanam congregatis.* 123
Darius, Persarum Rex, *Idanthyrso, Scytharum Regi.* 201
Datys, Persa, *Deliis.* 203
Demosthenes *Senatui Populoque Atheniensi.*

niensi. 278
Diogenes Cynicus, Agesilao. 224
Alexandro Macedoni. 225. 227. *Antipatro.* 223. 229. *Aristoteli philosopho.* 228. *Græcis.* 232. N. 238. *Nipponi.* 235
Diogenes, legatus, Iustiniano Imp. 90. 108.
Divus Augustus, Caio, nepoti. 270

F.

Fabricius Carrectus, Rhodi Magister, Leoni X, Pontifici Maximo. 143
Fabricius, & Q. Aemylius, Consules, Pyrrho Regi. 203
Falisci, S. P. Q. R. 191
Ferdinandus, Alfonso, Regi Aragonum, patri. 355
Ferdinandus, Rex, Illustriß. Prospero Adorno, Gubernatori Genuensium, & XII Capitaneis Populi. 334. *Reverendiss. & Illustriß. Raphaëli Fregosio, Duci, ac Capitaneis Ianuensium.* 337
Florentini ad Malatestas de morte D.

Galeoti. 4. Bononiensibus. 5. 297. Duci Venetorum. 372. Francisco Carrariæ domino. 295. 305. Henrico Lucemburgico, Imp. 165. Io. Galeacio, Vicecomiti, Mediolani Duci. 299. Lucensibus. 299

Franciscus Carrariensis, Bononiensibus. 294. Reipublicæ Florentinæ. 287. 292. Maffæo Memo, Veneto. 291

Franciscus junior, Carrariensis, Marchioni Estensi. 304. Ferrariæ. 307.

Franciscus Cataneus, Genuensis, Francisco Foscaro, Duci Venetiarum. 31

Franciscus Oberriedt. Vide, Basiliensis.

Franciscus Philelphus, Bessarioni, Cardinali Nicæno. 154. 172. 183. Dominico, Cardinali Firmano. 180. 182. Gerardo Leandriano, Cardinali Comensi. 171. Ioanni, Marchioni Montisferrati. 182. Leonello, Marchioni Estensi. 173. Ludovico, Cardinali Aquileiensi. 183. Ludovico Gonzagæ, Mantuano Principi. 176. 178. Nicolao V, Romano Pontifici. 179.

179. *Pallanti Strozzæ, equiti.* 385, 389. *Petro Barbaro, Cardinali Veneto.* 180. *Petro Medici, Cosmi filio.* 174. *Renato Regi.* 177. *Senatui populoque Perusino.* 170. *Sfortiæ secundo.* 175. 176.
Francorum Rex, Totilæ. 80

G.

Galeatius, Comes Virtutum, Reip. Florentinæ. 298
Galeotus de Carecto, Marchio Finarii, Regi Arragonum. 29
Galla Placidia, Honorio, ac Theodosio juniori. 82
Genuæ Dux, & Consilium, S.P.Q. Mediolanensi. 51. *Legatis.* 55. *Vide,* Petrus. Raphael.
Genuenses, Callisto, Papæ. 310. *Regi Arragonum.* 13. *Duci & reipubl. Venetorum.* 284.
Gotofredus Bullionæus, Boëmundo, Antiochiæ Regi. 151
Gregorius, Pontifex Romanus, Mauritio, Imp. 110

Gregorius II, *Romanus Pontifex*, *Leoni* III, *Imperatori.* 129.137
Gregorius III, *Romanus Pontifex*, *Carolo*, *Galliæ Regi.* 13. *Constantino* V, *Capronymo*, *Imperatori.* 137. *Pipino*, *Francorum Regi.* 139
Guarini Veronensis, *ad Illustrem Leonellum*, *heroëm Estensem*, *gratulatio pro equestris dignitatis sumptis insignibus.* 393. *Oratio in laudem Regis Angliæ.* 399

H.

HAnno. *Vide*, Bostares.
Harpagus Medus, *Cyro Persæ.* 196
Henricus, *Angliæ Rex*, *Iacobo Stuardo*, *Scotiæ Regi.* 120
Henricus, *Comes Niverniensis*, *Regi Franciæ.* 158
Henricus Lucemburgensis, *Imperator*, *Florentinis.* 164
Heraclius, *Imperator*, *Constantino*, *filio*, *Imperatori.* 117. *Severino*, *Pontifici maximo.* 118
Herennius, *C. Pontio*, *filio.* 195

Hono-

Honorius, Romanus Imperator, Stiliconi. 81
Hormisda, Romanus Pontifex, Iustino Imperatori. 93

I.

Iacobus Stuardus, Scotiæ Rex, Henrico, Angliæ Regi. 119
Idanthyrsus, Scytha, Dario, Regi. 201
Ioachimus Serralius, Cæponio dictatori Florent. 270
Ioanna, Neapolis Regina, Ludovico, Vngariæ Regi. 169
Ioannes de Faba, Ducibus Saxoniæ. 286. *Comiti Friderico de Ortemburg.* 290.
Ioannes Picus Mirandulanus, N.S.R.E. C. 185
Ioannes Prochicius, Martino IIII, Romano Pontifici. 162
Ioannes VI, Romanus Pontifex, Gisulpho, Beneventano Duci. 124
Isabella, Vicecomes, Ferdinando avo, & Alfonso patri, Regibus. 105
Ismael Sophi, Persarum Rex, Selymo

Turcarum Regi. 146. *Venetis.* 131
Isocrates, Philippo, Macedonum Regi. 228. 231. 238. 241. *Alexandro Regi.* 246. *Dionysio.* 257. *Iasonis Liberis.* 247. *ad Mytilenaeorum principes.* 250. *Timotheo.* 253. 257.
Iulius Caesar, Imperator, Marco Tullio Ciceroni. 275
Iulius Feltrius de Ruvere, Sancti Petri ad Vincula S.R.E. Diaconus, Cardinalis Vrbini, &c. lectoribus. 340
Iustinianus, Imperator Augustus, Theodato, Gothorum Regi. 90

L.

Lacedaemonii, Atheniensibus. 264
Laurentii Vallae Oratio ad summum Pontificem, Eugenium IV. 422
Laurentius Valla, Alfonso, Hispaniae & Italiae Regi. 364. *Aurispae, suo.* 359. *Blondo, suo, Secretario Apostolico.* 349. *Gerardo, S. E. R. Cardinali.* 352. *Guarino, Veronensi.* 357. *Ludovico, S. R. E. Cardinali, Camerarioque sedis Apost.* 345

Leonardus Lauretanus, Venetorum Dux, Ismaëli Sophi, Persarum Regi. 132
Leonardus Marussus, Chii Præfectus, Genuensibus. 339
Leonardus Aretinus, ad Cyriacum Anconitanum. 392
Libanius, Aristæneto. 216
Linus Colutius Salutatus, Innocentio Papæ. 204
Ludovicus, Vngariæ Rex, Ioannæ, Neapolis Reginæ. 169

M.

MAonenses Civitates, & insulæ Chii, Romano Pontifici. 66
Marcellus, Consul, S. P. Q. R. 267
M. Furius Camillus, Faliscis. 190. *S. P. Q. R.* 189
Mardonius, Persa, Atheniensibus. 263
Mauritius, Imperator, Gregorio, Romano Pont. 109. 116
Maximilianus Sforcia, Helvetiis. 157
Mediolanensis Archiepiscopus. vide, Damianus.
Mediolani Duces, ad Ferdinandum, Regem. 330

Me-

Mediolani Dux, Francisco Barbavaræ, &c. 42.45.47.48.49.53.54. Genuensibus. 52.335. Lucensibus. 373. Vide, Philippus.

Morbasonus. Vide, Organi.

N.

N. Alexandro. 272. Alfonso, Arragonum Regi. 1. 3. Pisistrato. 273

Narses, Alboïno, Longobardorum Regi. 102. Iustiniano, Imperatori. 98.99

Neapolitani, S. P. Q. Romano. 196

O.

OLympias, mater, Alexandro Macedoni, filio. 193.207.

Oberriedt. Vide, Basiliensis.

Oretes, Persa, Policrati, Samio Principi. 200

Orgami Imperatores, magno sacerdoti Romanorum. 63

Othanes, Persa, Phedimæ filiæ. 199

P.

PAduani, ad Comitem Virtutum. 8

Pelagius, Romanus Pontifex, Iustinia-

ſtiniano, Imperatori. 106

Petrus Fregoſius, Dux Genuæ, Aragonum, & utriuſque Siciliæ Regi. 69. *vide,* Genuæ Dux.

Petrus, Aragoniæ Rex, Carolo, Gallorum Regi. 163

Petrus, Genuæ Dux, Regi Arrag. 77

Petrus, Genuæ Dux, & Conſilium, S. P. R. *Angliæ.* 315. 318. *Arragonum, & utriuſque Siciliæ.* 325. *Portugalliæ.* 320. *Philippo, Duci Burgundiæ, &c.* 323. *Calliſto, Papæ.* 312. 328. *Vide,* Genuæ. Raphaël.

Philelphus. Vide, Franciſcus.

Phililippus Maria, Mediolani Dux, ſuis. 43. *Vide,* Mediolani.

Philippus, Rex, Ariſtoteli. 208. *Athenienſibus.* 208

Phocenſes, Theſſalis. 262

Pipinus, Francorum Rex, Gregorio III, *Romano Pontif.* 140

Pius II, *Pontifex Max., ad Archiepiſcopum Genuæ.* 60 *Chriſtophoro Mauro, Duci Veneto.* 217

Plu-

Plutarchus, Traiano, *Imperatori*. 161
Poggius, Petro Donato, *Archiepiscopo* Cretensi. 375
Policrates, *Samius*, *Amasi*, *Ægyptio* Regi. 199
Pristus, *Theodosio juniori*, *Imp.* 85

Q.

Q. *Æmylius*. *Vide*, Fabricius. Q. *Fabius Maximus*, *Magister equitum*, *S. P. Q. Romano*. 194

R.

RAphaël, Dux *Genuæ*, *Cons.* & *Officium*, *Regi Arragonum*. 15. 22. 34. *Burgundiæ Duci*. 18. *Friderico*, *Rom. Regi*. 28. *Marchioni Mantuæ*, & *fratribus*. 38. *Mediolani Duci*. 40. *Nicoto*, *Niciæ* & *Provinciæ Ducalis Gubernatori*. 25. *Romano Pontifici*. 17. *Vide*, Genuæ. Petrus.
Ricardus, *Angliæ Rex*, *Cœlestino* III, *Romano Pontifici*. 157
Robertus, *Romanorum Rex*, *Domino Paduæ*. 283
Romæ præfectus, *Mauritio*, *Imp.* 104

Romanus Pontifex Turcarum Regi. 275

S.

SAladinus, Isacio, Constantinopolitano Imperatori. 154. 155.
Scipio, Syphaci, Regi. 269
Selymus Ottomanus, Baiazeti, patri, Imperatori. 135. 138. *Campsoni Gaurio, Sultano.* 166. *Ismaëli, Persarum Regi.* 146
Senatus P. Q. R., Aequis. 189. *Marco Claudio Marcello, Proconsuli.* 266. *Porsenæ, Etrusco Regi.* 188
Senenses, Manfredo, Regi Neapolis. 160
Solon, Lydiæ Regi. 274
Sylverius, Romanus Pontifex, Theodoræ, Augustæ. 97
Symmachus, Romanus Pontifex, Theodorico, Italiæ Regi. 92
Syphax, Numidarum rex, Scipioni, Consuli. 268

T.

TAncredus Normannus, Rogerio, Patri. 150. 152
Tarquinius, Rex, Vitelliis fratribus. 187
The-

Themiſtocles, Ioniis. 216
Theodora, Auguſta, Sylverio, Romano *Pontiſici.* 96
*Theodoricus, Oſtrogothorum rex,*Clodo*vaeo, Francorum* Regi. 89. *Iuſtino, Auguſto.* 94. *Zenoni.* 86.87.88
Theſsali, Phocenſibus. 262
Tomumbeius, *Sultanus, Iſmaeli,* Perſa*rum* Regi. 168
Tomyris,*Maſſagetarum* Regina*, Cyro,* Perſarum Regi. 197
Turcarum Rex, *Amazoniis.* 276. Pon*tiſici.* 275. *Venetis.* 277

V.

VEneti, *Turcarum* Regi. 277
Vrbanus II, Romanus *Pontifex, Alexio,* Conſtantinopolitano *Imperatori.* 141

X.

ZAcharias, Romanus Pontifex, Proceribus Francorum. 134

FINIS.